ઉત્પન્ન કરવા માટે આવા ખંડોની જરૂર છે. સંતોષકારક કાર્ય પછી શિક્ષકો વર્ગમાં તેવા ખંડોનું ભાષાંતર વિદ્યાર્થીઓ પાસે કરાવે તે ઇચ્છનીય છે.

છેવટે અંગ્રેજી જોડણીના વિભાગમાં શબ્દોનું પ્રમાણ વધાર્યું છે. આમ આ પુસ્તકને જેમ બને તેમ વધારે ઉપયોગી બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. જે જે શિક્ષકમિત્રોએ સૂચનાઓ કરી છે તેમનો તેમજ જેમણે મમતાથી આ પુસ્તકને આવકાર આપ્યો છે તે સર્વનો અમે આભાર માનીએ છીએ.

કાગળની સખત મોંઘવારી છતાં અમારી ઇચ્છાને માન આપી સી. જમનાદાસની કું. ના માલિક શ્રી. જમનાદાસ લક્ષ્મીદાસ શાહે મૂળ કિંમત રાખી છે છતાં આ પુસ્તકને સારી રીતે છપાવ્યું છે તે માટે તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

તા. ૧-૬-૪૦ }
મુંબઈ }

વિ. જે. કુકસુરીઆ
એ. લ. મજમુદાર.

પહેલી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

શિક્ષક બન્ધુઓ તેમજ વિદ્યાર્થી જનતા સમક્ષ ભાષાંતર શિક્ષિકા મૂકતાં અમને આનંદ થાય છે.

અમારા શિક્ષણ અનુભવથી અમે જોઈ શક્યા છીએ કે ગૂજરાતી ભાષા ઐચ્છિક વિષય તરીકે લેનાર તેમજ અન્ય વિદ્યાર્થીઓ અંગ્રેજી પ્રશ્ન-પત્રકમાંથી ' Paraphrase ' ને બદલે ભાષાંતર જ પસંદ કરે છે. તેમને ગૂજરાતી ભાષાનો પરિચય વિશેષ હોવાથી આવા વિદ્યાર્થીઓને ' Paraphrase ' કરતાં ભાષાંતર જ વધુ લાભદાયી નીવડે એ સહેલાઇથી સમજી શકાય તેવું છે. આજ કારણથી અમે એકજ પુસ્તકમાં બન્ને ભાષાના ભાષાંતર ખંડો મૂકવાનું યોગ્ય ધાર્યું છે.

દરેક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થઈ પડે એ દૃષ્ટિ રાખી અમે સહેલા, સામાન્ય અને કઠિન એમ દરેક પ્રકારના ખંડોનો સંગ્રહ ઉભય ભાષામાં કર્યો છે. વળી તેજ પ્રમાણે વિષયોનું ખૂબજ વૈવિધ્ય જાળવવા અમે પ્રયત્ન કર્યો છે કે જેથી વિદ્યાર્થીઓનો શબ્દ ભંડોળ વધે. આવા ગદ્યખંડો ત્રણ જાતના છે, કથનાત્મક, વર્ણનાત્મક, ચિન્તનાત્મક.

વિદ્યાર્થીઓને ભાષાંતર-પ્રયાસમાં જ્યાં જ્યાં સહાયની અપેક્ષા રહેશે એમ અમને લાગ્યું, ત્યાં ત્યાં યોગ્ય પ્રમાણમાં શબ્દાર્થો, સૂચનાઓ ઇત્યાદિ અમે આપ્યાં છે. જ્યાં જ્યાં જરૂર જણાઈ છે, ત્યાં ત્યાં વાક્ય કેમ શરૂ કરવું અથવા વાક્ય રચના કેવી રાખવી તેનું સૂચન કર્યું છે. કેટલેક સ્થળે આખાયે વાક્યનું ભાષાંતર આપ્યું છે.

વિદ્યાર્થીઓને તેમના ભાષાંતર કાર્યમાં સહાયરૂપ થઈ પડે, તથા તેમનું ભાષાંતર સફળ થાય એ હેતુથી ગુજરાતી તેમજ અંગ્રેજી, બન્ને ભાષાની સારી કહેવતો, બીજી ભાષાની સમાનાર્થ કહેવતો સહિત આપી છે. તેજ દૃષ્ટિથી બન્ને ભાષાના રૂઢિ પ્રયોગો (Idioms) પણ અમે આપ્યા છે.

મેટ્રિકના વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં જોડણીની અનેક ભૂલોને લીધે ઘણું ખમવુ પડે છે એ અનુભવીઓ જાણે છે; અને આજ હેતુથી જોડણીમા થતી સામાન્ય ભૂલો અટકાવવા સામાન્ય વપરાશના બન્ને ભાષાના શબ્દોની અમે જોડણી આપી છે.

આમ અમને લાગે છે કે 'ભાષાંતર-શિક્ષિકા' યથાર્થ બનાવવા અમે બનતો પ્રયત્ન કર્યો છે અને આશા છે કે ઉપરોક્ત વિવિધ વસ્તુઓ સાથે મળી આવવાથી વિદ્યાર્થીઓનું ભાષાંતર કાર્ય માત્ર સરળ જ નહિ, પણ આનંદદાયી નીવડશે. ધૈર્ય રાખી આખા પુસ્તકનો ઉપયોગ કરનાર વિદ્યાર્થીને જરૂર લાભ થશે એમ અમારી શ્રદ્ધા છે. આ પુસ્તક મુખ્યત્વે મેટ્રિકના વિદ્યાર્થીઓ માટે યોજાયુ છે. છતાં પાંચમા છઠ્ઠા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ પણ તેનો ઉપયોગ જરૂર કરી શકશે.

શિક્ષક બન્ધુઓ તરફથી યોગ્ય સૂચના મળશે તે અમે સાભાર સ્વીકારીશું.

આ પુસ્તકને બનતી ત્વરાથી પ્રગટ કરવાનું બની શક્યું હોય તો તે સી. જમનાદાસની કું. ના ભાઇ જમનાદાસને જ આભારી છે.

આ પુસ્તક શિક્ષકોને શાળામાં ઉપયોગ માટે તેમજ વિદ્યાર્થીઓને તેમના અભ્યાસ-કાર્યમાં ઉપયોગી નીવડશે એવી અમે આશા રાખીએ છીએ.

૨૦—૮—૩૭ } .

ચિ. જે. કુટમુટીઆ.
અ. લ. મજમુદાર.

અનુક્રમણિકા... ....

ભાષાંતરના નિયમો

(૧) ગૂજરાતીમાંથી અંગ્રેજીમાં તેમજ અંગ્રેજીમાંથી ગૂજરાતીમાં ભાષાંતર કરતાં મૂળ વિચાર સરળ રીતે ઊતરવા જોઈએ.

(૨) ભાષાંતર કરવું એટલે સાર આપવો અથવા સમજાવવું નહિ આપેલા ફકરામાં વધારો ન થવો જોઈએ અને તેમાંથી કશું ઓછું પણ ન થવું જોઈએ.

(૩) છતાં શબ્દને માટે શબ્દ આપવો એ ભાષાંતર નથી. લેખકે ધારેલો અર્થ ભાષાંતરમાંથી નીકળી આવવો જોઈએ.

(૪) મૂળ ભાષાનો ધ્વનિ પકડી તેવાજ ભાવવાહી શબ્દોમાંથી તેનું ભાષાંતર કરવુ જોઈએ. બને ત્યાં સુધી idiomatic પ્રયોગોનું idiomatic પ્રયોગો વાપરીને જ ભાષાંતર કરવું.

(૫) મૂળ ભાષામાં Active voice હોય તો ભાષાંતર કરતી વખતે તેને Passive Voiceમાં ફેરવી શકાય અથવા તેથી ઊલટું પણ કરી શકાય. સાધારણ રીતે ગૂજરાતીમાં Passive Voice ઓછો વપરાય છે.

(૬) કોઇ શબ્દનો અર્થ ન સૂઝી આવે તો આખા ફકરાના હાર્દ ઉપરથી કે આજુબાજુના વાકય ઉપરથી શબ્દનો ધ્વનિ પકડી તે પ્રમાણે અર્થ કરવો.

(૭) અંગ્રેજી ભાષામાં Indirect Speechનો ઉપયોગ ઘણો સામાન્ય છે. પરંતુ ગૂજરાતીમાં તેવો ઉપયોગ ભાગ્યે જ થાય છે એ લક્ષમાં રાખવું.

(૮) કોઈ પણ મોટા વાકયનું ભાષાંતર કરતાં સરળતાની ખાતર તેના યોગ્ય કટકા કરી નાખવાની જરૂર જણાય તો તેમ કરવું. તેથી ભાષાંતર અયોગ્ય ન ગણાય.

(૯) ભાષાંતર કરતી વખતે શબ્દોના આડંબરનો મોહ ન રાખતાં સરળતા તરફ વધારે લક્ષ રાખવું.

(૧૦) જે ભાષામાંથી ભાષાંતર કરવાનું હોય તે ભાષાની વાક્યરચનાઓ વગેરે ઉપર ધ્યાન રાખી ભાષાંતર કરવું.

૧.

એક વાત આપને ક્હેવા જેવી છે એક બાણુ અને તેની સ્ત્રીને ઘણી પ્રીતિ હતી એક બીજાથી તેમના ચિત્ત જુદા જ ન હતા તેમના ઘરમા એક થાભલા પર ચકલીનો માળો હતો તેમા ચકલો ચકલી રહે અને આનદ કરે ચકલીએ ઈંડા મૂકયા અને બચ્ચા થયા તેની બેય જણ બહુ સભાળ રાખે એક દિવસ ચકલી મરી ગઈ ચકલે બીજી ચકલી આણી બે જણાએ મળી બચ્ચાંને ધક્કેલી કાઢયા અને ઊડવા સરખુ ન શીખેલા બચ્ચા જમીન ઉપર પડી મરી જાત, પણ પેલી સ્ત્રીએ ઝીલી લીધા તેમનો વિચાર કરી તે પોતે રોવા લાગી. બચ્ચાને છાતી સરસા ધરી રાખે અને રુએ

એટલામા બાણુ આવ્યો સ્ત્રીને રોવાનું કારણ પૂછ્યુ તેણે ન કહ્યુ ઘણુ કર્યું ત્યારે બચ્ચા બતાવ્યા, તેમનો ઇતિહાસ ક્હ્યો, અને બોલી-આ પક્ષીઓમા બન્યુ તેવુ જ માણસમા પણ કેમ ન બને? દેહનો ભરોસો નથી, અને આજે તમારી મારા પર પ્રીતિ છે, પણ મારા મૃત્યુ પછી આ કુમળા બાળકનું શુ થશે તે વિચારથી મને રડવુ આવે છે ધણીએ ઘણુ આશ્વાસન કર્યું, પણ સ્ત્રીનુ રડવુ રહ્યુ નહિ

ગોવર્ધનરામ.

૨.

ગૌતમ રાત્રેને રાત્રે ઘોડા ઉપર બહુ દૂર ચાલી ગયા એક નદીને કાંઠે ઘોડેથી ઊતર્યા, તરવાર કાઢી, અને તે વડે પોતાના મનોહર કેશ કાપી નાખ્યા, આભરણ વગેરે પોતાનો રાજકુમારનો પોષાક કાઢી ઘોડાવાળાને આપી દીધો, અને એને કપિલવસ્તુ તરફ વદાય કરી,

પોતે સાધુને વેષે આગળ ચાલ્યા. થોડા વખત પાસેના આંબાવાડિયામાં રહી, મગધની રાજધાની રાજગૃહ તરફ ગયા. ત્યાં બિમ્બિસાર નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. રાજાએ એનું સન્માન કર્યું, અને એમને આચાર્યપદ લેવા કહ્યું. પણ તેમ ન કરતાં તેમણે બે બ્રાહ્મણ વિદ્વાનો પાસે તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો; પણ તેઓના સિદ્ધાન્તો ગૌતમને સંતોષકારક લાગ્યા નહિ. તેથી તેઓને છોડી એ આગળ ચાલ્યા. કેટલેક ઠેકાણે બ્રાહ્મણોને યજ્ઞમાં પશુ હોમતા જોયા, અને એ તો એમના દયાળુ આત્માને તદ્દન વિપરીત જ લાગ્યું. ગયા પહોંચ્યા પછી ત્યાં પાસેના વનમાં તેમણે પાંચ શિષ્યોની સમક્ષ ઉગ્ર તપ આદર્યું.

આનન્દશંકર ધ્રુવ.

(૩)

પેરિસના શોખીન શહેરમાં અને આવે વખતે આવાં અસાધારણ ગાયનને લીધે દશેક મિનિટમાં જ ગાડીઓ રસ્તામાં થોભવા લાગી, બારીઓમાંથી સ્ત્રીપુરુષોનાં ડોકાં દેખાવા લાગ્યાં અને બંધ બારીબારણાં પણ ખૂલવા લાગ્યાં. જુવાનોએ ત્રીજું ચોથું ગાયન માંડ્યું ત્યાં તો એ વાત વાએ ચાલી અને આખી શેરી કામકાજ પડતાં મૂકી આમને સાંભળવામાં પડી; ગાડીઓમાંથી ને બારીએથી તાલ અપાવા માંડ્યા, તાળીઓ પડવા લાગી, અને શોખીનો તરફથી પોતપોતાનાં પ્રિય ગાયન સંભળાવવા માટે સૂચનાઓ પણ થવા લાગી. અર્ધો કલાક થયો, પોણો કલાક થયો, કલાક થવા આવ્યો. ડોસાની ફાટેલી ટોપી સોના અને રૂપાનાણાથી છલકાઈ ગઈ; બીજા અર્ધા કલાકમાં એ જુવાનોની ત્રણ ટોપીઓ પણ ભરાઈ ગઈ.

બ. ક. ઠાકોર.

૪.

ભુવડ વહેલો ઊઠીને પંચાસરના દરવાજાની સામે નજર માંડીને રહ્યો છે. એને ખાતરી છે કે સુરપાળ ડગી જશે. એવામાં દરવાજા ખૂલ્યા અને સૈન્યને મોખરે કેસરિયા વાઘામાં સજ્જ થયેલો રાજા જયશિખરી નજરે પડ્યો. એણે પળમાં બાજી જોઈ લીધી. એકદમ રણશિંગાનો ઘોર નાદ ગાજી ઊઠ્યો. ભુવડ મરણિયા માણસો ઉપર તૂટી પડ્યો. એક પછી એક જયશિખરીના યોદ્ધા પડવા લાગ્યા. લડતાં લડતાં ફક્ત દશ જ લડવૈયા બાકી રહ્યા. એ વખતે ભુવડ એક સામટા સો સૈનિકો સાથે જયશિખરીને ઘેરી વળ્યો. છેલ્લી ઘડી સુધી જયશિખરીએ ટક્કર ઝીલી, એવામાં ભુવડની તલવાર એના માથે પડી. ભુવડના સૈન્યમાં જયજયકાર થઈ રહ્યો.

પંચાસરને માથે કલ્યાણીની ધજા ચડી ગઈ. ગૂજરાતમાં ભુવડની આણ વર્તી.

રામનારાયણ ના. પાઠક.

૫.

ઈશ્વરચંદ્ર વિદ્યાસાગરનું નામ તમે સાંભળ્યું હશે. એ એક પ્રખ્યાત પંડિત હતા. પુસ્તકોનો એમને ભારે શોખ. પુષ્કળ ખર્ચ કરી તેમણે પોતાને માટે એક પુસ્તકાલય વસાવ્યું હતું. ગમે તેવી ભારે કિંમતની ચોપડી હોય, પણ તે ખરીદતાં તે અચકાતા નહિ.

એકવાર એમને ત્યાં એક ઘણા જ પૈસાદાર બંગાળી બાબુ એમને મળવા આવ્યા. ઈશ્વરચંદ્રના હાથમાં એક ભારે કિંમતનું પુસ્તક જોઈ બાબુ બોલ્યા, "પંડિતજી, આ તમને શી ટેવ પડી છે? આવી ભારે કિંમતની ચોપડી ન ખરીદો તો ન ચાલે?"

જવાબમાં પંડિતજી માત્ર હસ્યા, અને પછી વાતે વળગ્યા. વાતચીત પૂરી થયા પછી જ્યારે પેલા બાબુ જવાને ઊઠ્યા, ત્યારે

ઈશ્વરચંદ્રે તે બાબુએ ઓઢેલી કીમતી શાલને હાથ લગાડતાં કહ્યું: "બાબુજી, આ શાલની શું કિંમત હશે?" બાબુએ ગર્વથી કહ્યું, "રૂપિયા સિત્તેરની આ શાલ છે. મારે માટે મેં ખાસ ઓર્ડરથી કાશ્મીરથી તૈયાર કરાવી મંગાવી હતી." પંડિતજી હસતાં હસતાં બોલ્યા, "બાબુજી, તમને આ શી ટેવ પડી છે? આવી ભારે કિંમતની શાલ ન ખરીદો તો ન ચાલે?"

બાબુ પંડિતજીની ટકોર બરાબર સમજી ગયા, ને હસી પડ્યા, અને પછી કાંઈપણ જવાબ આપ્યા વગર મૂંગે મોઢે ચાલ્યા ગયા.

અરવિન્દલાલ મઝમુદાર.

૬.

ગરીબ બિચારા ખેડૂતને કકડીને ટાઢ ચડી, ને જોત જોતામાં આખું શરીર ઊનું થઈ ગયું. સવારમાં ઊઠ્યો ત્યારે મોંમાંથી, આંખમાંથી ને નાકમાંથી ઊની વરાળ નીકળતી હતી, અને શરીર ધ્રૂજતું હતું. એની બૈરીએ ખબર પૂછી, હાથ અડાડી શરીર જોયું. ખેડૂતે કહ્યું કે થોડો તાવ છે; હું ખેતરમાં જાઉં છું, તું ખાવાનું લઈને આવજે. ખેડૂત ઉતાવળે ગામ બહાર સીમમાં ગયો. ભાગોળથી ગાઉ દૂર એનું ખેતર હતું. હળ લઈ આખું ખેતર ખેડી નાખ્યું. બાર વાગે એની બૈરી છાશ ને ભડકું લઈ આવી, એ એણે ધરાઈને ખાધું. પછી વરસાદ આવ્યો. વરસાદમાં જ વાવણી કરી સમાર દેવાનું કામ કર્યું. મોડી સાંજે ઘાસનો ભારો લઈ ઘેર પહોંચતાં એના આખા શરીરે પરસેવાના રેબઝેબ નીકળ્યા. ગરમ પાણીએ જરા નાહ્યો ને ખીચડી ખાધી. સૂતી વખતે એનું શરીર હલકું ફૂલ જેવું થયેલું, ને તાવનું નામનિશાન ન મળે.

મટુભાઈ કાંટાવાળા.

૭.

આવી દશામાં સ્વામીજીને આ વિષ-પ્રયોગના કાવતરાની જાણ

થઇ. એ મહાજ્યોતને બુઝાવનારા પોતાના રસોયા જગન્નાથને એમણે પોતાની પાસે બોલાવ્યો. જગન્નાથે અપરાધ કબૂલ કર્યો. સ્વામીજીની ગંભીર મુખમુદ્રાની એક રેખાયે ન બદલાઇ. દયાર્દ્ર શબ્દે એમણે કહ્યું, "ભાઇ જગન્નાથ, મને બીજું કાંઇ નથી, પણ મારા જીવનનું કામ અધૂરું રહી ગયું. તને ખબર નથી કે તારે હાથે કેટલા બધા જીવોને નુકસાન થયું છે. પણ કાંઇ નહિ, ભાઇ, લે આ થોડા રૂપિયા હું તને આપું છું. એ લઇને તું તાબડતોબ આ રાજ્યના સીમાડા છોડી દે. નેપાલમાં જઇને છુપાઇ જા. નહિતર, અહીં જો જરાયે વાત ફૂટશે તો તારા લોહીનું બિન્દુએ બિન્દુ નીચોવી લેશે. જગન્નાથ, ભાઇ, જા! વાર ન લગાડ. મારા તરફથી નિર્ભય રહેજે, હું તારી વાત બહાર નહિ પાડું."

ઝવેરચંદ મેઘાણી.

૮.

ચિત્રકારોનો ગુરુ પરમ વિરક્ત લીલાધર જંગલમાં રહેતો હતો. રાજાએ બહુ માનપૂર્વક તેને બોલાવ્યો અને કહ્યું, 'મારો મહેલ જેવો છે તેવો ચીતરી આપો.'

એક મહિનામાં ચિત્ર તૈયાર થઇ આવ્યું. અરે! આ તે શું? એક વિશાળ ચિત્રપટ પર વિશાળ આકાશ અને તેમાં રંગબેરંગી વાદળાંઓની અપૂર્વ શોભા, નીચલી બાજુપર એક બાજુએ વિસ્તીર્ણ ભૂમિભાગ છે અને તેમાંથી વહેતી એક ઐરાવતી સમી નદી ઊછળતા મહાસાગરને મળે છે; તેની તળેટીમાં એક નાનકડા ટપકા જેવો મહેલ દેખાય છે.

રાજાએ પૂછ્યુ, 'આ શું ચીતર્યું?' લીલાધરે જવાબ આપ્યો, 'રાજા, તેં કહ્યું નહોતું કે મારો મહેલ જેવો છે તેવો ચીતરો? વિશ્વપતિના વૈભવમાં નૃપતિના મહેલનું સ્થાન કેવું છે, કેટલું છે, એ

ન બતાવું તો મહેલ જેવો છે તેવો કેમ ચીતરી શકાય? (ગજવામાંથી સૂક્ષ્મદર્શક કાચ કાઢીને) આ જો, તારા મહેલની કંઈ પણ વિગત કે કંઇ પણ શોભા આમાં આવવી બાકી રહી છે?'

કાકા કાલેલકર.

૯.

પ્રતાપસિંહે રાજમહેલમાં જઈને જે જે બધું બન્યું હતું તે રાજકુમારીને જણાવ્યું. એટલે રાજકુમારી તેની જોડે તે માંદી છોકરીની ખબર લેવા ગઈ. માંદી છોકરીને જોઈને રાજકુમારીનું હૃદય કરુણાથી ઊભરાયું, અને તેની પાસે બેસીને તેને પંપાળવા લાગી. અને શું કરવાથી તે તેનું દુઃખ ભૂલી જઈને આનંદ પામે તેનો વિચાર કરવા લાગી.

ધીરે ધીરે તે ઊભી થઈ અને તે માંદી છોકરીની સામે તાળ પાડતી, ગાતી ગાતી નૃત્ય કરવા લાગી. પેલી નાની છોકરી રાજકુમારનું નૃત્ય જોતાં જોતાં નાનાવિધ મનોહર રંગો જોવા લાગી, અને અનેક સુંદર સૂર સાંભળવા લાગી. એકાએક તેને અપ્સરાનું નામ યાદ આવી ગયું અને મોટેથી તેણે તે બોલી દીધું. આખું ઝૂંપડું મીઠી સુગંધથી મહેકી રહ્યું.

જે જે યાદ કરવાને રાજકુમારી આજ સુધી મથતી હતી તે બધું તેને યાદ આવી ગયું. તેને ખબર પડી કે જે ખુશબોદાર નામને તે શોધતી હતી તે તો પોતાનું જ સ્વર્ગમાંનું નામ હતું. અને પૃથ્વી ઉપર તેને શા માટે મોકલવામાં આવી હતી તે પણ હવે તેને યાદ આવ્યું.

ખેડૂતની પેલી નાની છોકરી હવે તદ્દન સાજી થઈ ગઈ. રાજકુમારી પ્રતાપસિંહ જોડે પરણી અને પોતાને સ્વર્ગને ઘેર-ઇન્દ્રના દરબારમાં-જવાનો સમય આવી પહોંચ્યો ત્યાં સુધી તેણે તેની જોડે પૃથ્વી પર ખૂબ મોજમજા માણી.

ડીકુભાઈ દેસાઈ.

(૧૦)

ગંગા અને રઘનાથ, ભાઇ મારેની ધામધૂમમાં પડયાં હતાં એટલામાં બાપના તીવ્ર કાને બહાર એક્કાનો અવાજ સાંભળ્યો. તે સાંભળીને તે ખડકી તરફ ધીમે ઊઠીને જાય છે એટલામાં એક્કામાંથી એકદમ ઊતરી 'કમ ઑન, કમ ઑન' કરતો મુકુન્દરાય ખડકીમાં આવ્યો. તેની પાછળ બે જણા ખાખી ખમીસ, ખાખી નેકટાઈ અને ધોતિયાં પહેરેલા, એક હાથમાં બિસ્ત્રો અને બીજા હાથમાં ટેનિસનું પ્રેસમાં દબાવેલું અને ખાખી રબરની ખોલવાળું રૅકેટ લઈને ખડકીમાં પેસતા હતા. રઘનાથે 'ભાઈ આવ્યો' કહ્યું, પણ મુકુન્દરાયનો મિત્રો તરફનો વિવેક હજુ પૂરો થયો નહોતો એટલે તેણે કાંઈ જવાબ ન દીધો. અંદર આવી મુકુન્દરાય, ઘંટીના અવાજથી, જાણે પોતે દોરી રાખેલું સુંદર ચિત્ર કોઈએ ભૂંસી નાખ્યું હોય તેમ ચિડાઈને બોલ્યો, "આ અત્યારે ઘંટી કોણ ચલાવે છે?" ગંગાએ હસતે મોઢે બહાર આવી કહ્યું, 'ભાઈ, તમારે માટે લોટ દળતી હતી. મોઢું કેમ સુકાઈ ગયું છે?'

રામનારાયણ વિ. પાઠક.

(૧૧)

કોઈ એક સમયે જેરૂસલેમમાં બે ભાઈઓ રહેતા હતા, મોટાનું નામ ડેવિડ અને નાનાનું નામ જોન હતું. તેઓ બન્ને શહેરની બહાર એક પહાડ ઉપર રહેતા હતા. લોકો જે કંઇ આપતા તેમાંથી તેઓ પોતાનો ગુજારો કરી લેતા હતા. રોજ સવારે તેઓ બહાર નીકળતા અને આખો દિવસ ગરીબોની સેવામાં ગાળતા હતા. જ્યાં કોઈ થાકયું, માંદુ, બિમાર, નિરાશ્રિત, વિધવા યા અનાથ બાળક જોવામાં આવતું, તેઓની સેવામાં એ બન્ને ભાઇઓ જોડાઇ જતા. સપ્તાહના ૭ દિવસ તેઓ આ રીતે ગુજારતા. આ પ્રમાણે તેઓ

પર્વત ઉપરથી નીચે આવી હમેશાં શહેરના જુદા જુદા ભાગોમાં જઇને પોતાનું સેવાકાર્ય કરતા હતા. તેઓ બન્ને માત્ર રવિવારની સાંજે જ પોતાના ઘરમાં ભેગા થતા હતા અને તે દિવસે દેવદૂત આવી તેમને આશીર્વાદ આપતો હતો. સોમવારથી તેઓ ફરી પાછા પોતાના નિત્યકર્મના જોડાઇ જતા અને જે તરફ મરજી થાય તે તરફ ઉપડી જતા. આ પ્રકારે ઘણા દિવસ વીતી ગયા. દેવદૂત પણ દર અઠવાડિયે આવીને તેમને આશીર્વાદ આપતો રહ્યો.

ગુપ્તેશ્વર પ્રસાદ.

૧૨.

એક દિવસ સોમવારે બન્ને ભાઇઓ ઘર બહાર નીકળ્યા. બન્ને પોતપોતાને રસ્તે પડ્યા. પરંતુ તે દિવસે જૉનને મૂકીને જતાં ડેવિડને ખૂબ દુઃખ થયું. તે કેટલાક સમય સુધી તો ચૂપચાપ ઊભો રહીને તેના તરફ જોતો જ રહ્યો. જૉન તો માથું નીચું રાખીને ચાલ્યો જતો હતો. તેણે પાછું ફરીને એકવાર પણ જોયું નહિ. પરંતુ થોડે દૂર જઇને તે એકાએક ચમકી ગયો. તેને લાગ્યું કે, જાણે કોઈ જંગલી જનાવર તેની પાછળ પડ્યું ના હોય! આ જોઇને ડેવિડ તો આભો જ બની ગયો. જૉનના ભયભીત થવાનું કારણ જાણવા માટે તે તે જગ્યાએ ગયો. પાસે જઇને જોયું તો ઘાસ ઉપર સોનાનો એક બહુ મોટો ઢગલો પડેલો છે. સોનું જોઇને જૉન આ રીતે ભાગી આવ્યો છે, જાણીને તેને ભારે આશ્ચર્ય થયું.

ગુપ્તેશ્વર પ્રસાદ.

૧૩.

હિટલરનો બાલ્યકાળ દારિદ્ર્યમાં ગાળેલો હોઇ આજે પણ એની રહેણીકરણી ગરીબોના જેવી જ છે. એનો ખોરાક અને પહેરવેશ એટલાં જ સાદાં છે. સભાઓ આદિ જાહેર પ્રસંગો માટે

એની પાસે એક જ સારો સૂટ છે. એ ભારે અલ્પાહારી છે. એ માંસાહાર તો કદી કરતો જ નથી. એ કેવળ ફળાહાર પર કે કૉફી પીને પણ રહી શકે છે. નથી તો એ કોઇ દિવસ શરાબ પીતો કે નથી સીગારેટ તાણતો.

એનું નિવાસસ્થાન એટલું જ સાધારણ કોટિનું છે. એમાં ઝાઝું રાચરચીલું ભાગ્યે જ જોવામાં આવે. એને પ્રાકૃતિક દશ્યોનાં ચિત્રોનો ભારે શોખ છે. એ ચિત્રકાર ન થઈ શકયો એનું એને ભારે દુઃખ છે. આજ સુધી એ અવિવાહિત છે.

એને પુસ્તકોનો અનહદ પ્રેમ છે. એને સમય હોય ત્યારે એ ઘણું ખરું તત્ત્વજ્ઞાનનાં પુસ્તકોનું અધ્યયન કરવામાં ગાળે છે. ઝાઝો વખત હોય તો પર્વતોમાં રખડવામાં અગર શહેરની બહાર પૂર ઝડપે મોટર દોડાવવામાં તે મનરંજન કરે છે.

હિટલરના જીવનની સાદાઇમાં ભારતવાસીઓના સાત્વિક જીવનના આદર્શની ઝમક અવશ્ય દેખાય છે. વધારે આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે નાઝીદળના ધ્વજ પર 'સ્વસ્તિક'નું નિશાન છે, અને એને એ લોકો કહે છે પણ 'સ્વસ્તિક' જ. એનું કારણ હિટલરનો જર્મન તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રેમ અને જર્મન તત્ત્વજ્ઞાન પર ભારતીય સંસ્કૃતિની ગાઢ છાપ, એ હોઇ શકે?

"વિનોદ".

૧૪.

રાણી સાહેબે આ રીતે પોતાનું પરાક્રમ સિદ્ધ કર્યું, પરંતુ શત્રુઓથી થયેલા અસહ્ય જખમોને લીધે તેમની સર્વ શક્તિ એક ક્ષણમાં કમી થઈ ગઇ અને તેમને પોતાનો અંતકાળ સમીપ આવેલો જણાયો. અંગ્રેજ સવારો ભડવાણીઓની ઉપર ચારે તરફથી એકસરખી રીતે તૂટી પડ્યા હતા. તેથી કદાચ મારો દેહ તેમને હાથ જશે, એવી

સમજ્યી ગણી સાહેબે પોતાના વિશ્વાસુ સરદાર રામચંદ્રરાવ દેશમુખને ઈશારત કરી રામચંદ્રરાવ સ્વામીનિષ્ટ હોવાથી તેણે રાણી સાહેબની તે વખતની સ્થિતિ જોઇ નેત્રમાથી આસુ ઢાળ્યા અને પછી તે મોટી ચાલાકીથી તેમને ગણુસગ્રામની પાસેની એક પર્ણકુટીમા લઇ ગયો તે જગ્યા ગગાદાસ નામના એક ખાખી બાવાની હતી એમ કહેવાય છે રાણી સાહેબને ઘણી તરસ લાગેલી હતી તેથી તુરત તેણે ગગાજળ લાવી આપ્યુ તેમના સઘળા અગ લોહીથી તરબોળ થઇ ગયા હતા અને જખમોમા અત્યત પીડા થતી હતી આસન્નકાલ સ્થિતિમા તેમણે એક વાર પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક પ્રિય પુત્ર શ્રીમત દામોદરરાવને વાત્સલ્યસ્નેહથી ઊભરાઇ જતા અત કરણે જોયો અને છેવટે તેને જગતકર્તા પરમેશ્વરની કૃપામા સોંપી પોતે શાત મને અને શૌર્યભર્યા ઉત્સાહી અત કરણે આ લોકમાથી છેલ્લો શ્વાસ લીધો

મણિલાલ છ ભટ્ટ

૧૫.

જ્યારથી તેના મનમા હિંદુસ્તાન આવવાનુ સ્મી રહ્યુ હતુ ત્યારથી તેણે પોતાના શરીરને કસવા માડ્યુ હતુ તેને ખબર હતી કે હિદુસ્તાન પહોચતા અને ત્યા રહેવામા અનેક મુશ્કેલીઓ આવવાની છે, અને જો એ મુશ્કેલીથી હુ ગભરાઇ જાઉ તો મારાથી કશુ નથી થવાનુ આથી તેણે તપ આદર્યુ શિયાળામા ઉઘાડે શરીરે ફરવા મડ્યો ઉનાળામા બે ચાર ધાબળા ઓઢીને હિદની ભારે ગરમી સહન કરવા તૈયાર થયો દિવસો સુધી ભૂખ્યા રહીને તેમજ બહુ ઓછુ ખાઇને તથા જેવો મળે તેવો ખોરાક ખાઇને તેને પોતાને સતોષ થાય ત્યા સુધી આત્મપરીક્ષા કરી આવી આત્મપરીક્ષામાથી પસાર થયા પછી નીસ જણ સાથે તેણે કૂચ શરૂ કરી કેટલાક તેની સાથે બે મજલ ગયા, કોઇ ચાર મજલ ગયા અને કોઇ એથી વધારે

મજલ સુધી તેની સાથે રહ્યા પણ તેણે ચાર માસ પ્રવાસ કર્યો ત્યાં તો એક પછી એક બધા સાથીઓએ તેનો સાથ છોડી દીધો. કોઇ માંદો પડયો, કોઇ ભગી ગયો અને ઘણા પાછા ફર્યા જ્યારે તે ચીનને ઉત્તર દરવાજે પહોંચ્યો ત્યારે તે એકલો જ રહ્યો હતો.

નરહરિ પરીખ.

૧૬.

કુમારપાળના ગાદીએ આવ્યા પછી દરબારમા હેમાચાર્યના સત્તા તથા માન બહુ જ વધી ગયા કુમારપાળ બધા રાજકાજમા હેમાચાર્યની સલાહ પ્રમાણે વર્તતો અને હેમાચાર્ય પણ રાજા તથા પ્રજા બનેનુ હિત વિચારી નિસ્પૃહતાથી સાચી સલાહ આપતા એક દિવસ કુમારપાળે હેમાચાર્યને પૂછ્યુ કે "હે મહારાજ, મારો યશ પ્રલયકાળ સુધી સ્થિર રહે એવી યુક્તિ બતાવો" ત્યારે હેમાચાર્ય બોલ્યા, "–વિક્રમ રાજાની પેઠે જગતને ઋણરહિત કરવાથી અથવા શ્રી સોમેશ્વર મહાદેવનો કાષ્ટમય પ્રાસાદ સમુદ્ર કિનારા ઉપર હોવાથી મોટા મોજાઓએ ખવાઈ ગયો છે તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાથી તારી કીર્તિ યુગાન્ત સુધી રહેશે" જૈન હોવા છતા મહાદેવના મદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાની સલાહ સાભળી કુમારપાળની ખાતરી થઇ ગઇ કે હેમાચાર્ય જેવા જગતમા કોઈ મારા શુભચિંતક નથી. તત્કાલ શુભ મુહૂર્ત નક્કી કરી શ્રી સોમેશ્વર પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરવાનુ તેણે શરૂ કરાવ્યુ

નરહરિ પરીખ

૧૭.

'તાજમહાલ તો કોઇ ઇટાલિયને બાંધ્યો છે ને?' કોઇ ઠેકાણે વાચેલું કે સાંભળેલુ યાદ આવતાં મેં ડહાપણ ડોળ્યુ.

'આ જ તમારી પરતંત્ર મનોદશા' ગુરુરાજ તિરસ્કારથી

હસ્યા. 'તમારા માલિકો તમને એમ મનાવવા માગે છે કે તમારામાં આવી અદ્‌ભુત કલા ન જ હોય. તમારામાં બાપડામાં આત્મશ્રદ્ધાનો છાંટો ન મળે એટલે તેમના કહેવામા તમે હાજી હા ભણો છો. દલીલ ખાતર એમ માની લઇએ કે તાજ કોઈ ઇટાલિયને બાંધ્યો હતો, પણ આરસની કારીગરીના સુંદર નમૂનારૂપ દેલવાડાનાં દહેરાં કોણે બાંધ્યાં? એ બંધાયાં ત્યારે ઇટાલીમાં માઈકલ અન્જેલો જન્મ્યો પણ નહોતો. એ દહેરાં બાંધવાને તમે શકિતમાન થયા હો તો પછી તાજ બાંધવાને કેમ નહિ? અરુણ! આ જ તમારી અધોગતિ આવી અધમ દશામાં તમને દેશની સુંદરતાનું ભાન પણ શી રીતે થાય? આર્ય દેશ સુંદર હતો અને હજીએ સુંદર છે. માત્ર એના પર જમાનાની ધૂળ ચડી છે. અજ્ઞાનરૂપી મલિનતા અને અધર્મરૂપી કાદવના થરો બાઝયા છે. એ થરને ઉખેડી ધૂળને વાડીઝૂડીને સાફ કરવા જેટલી શક્તિ જ્યારે તમારામાં આવશે ત્યારે જ ભારતની ભવ્યતાનાં તમને દર્શન થશે.'

હંસા મહેતા.

૧૮.

'લ્યો સાહેબજી શેઠ! તમારા જેવા કામવાળા માણસને ખોટી થવું પડયું!' આમ બોલી મેં તો મુઠ્ઠીઓ વાળીને ચાલવા માંડયું. હવા ખાવાને બદલે લેખ લખવા બેસું તે કરતાં દુકાનનું ચડેલું નામું જ તૈયાર નહિ કરું? ધાર્યું હતું કે મી. હાજીમહમદ મારા જેવા ભૂલા પડેલા મુસાફરને રસ્તે પાડી દેશે। પણ ધારણાથી ઊલટું જ થતું જોઇ મેં ગુપચુપ આગળ ચાલવા માંડયું. હવે જો સેનેટોરિયમ કે છેવટ ધર્મશાળાનો પત્તો નહિ મળે તો ભૂખે ને ભૂખે પેટે મુંબઇ પાછા ફરવું એમ મેં નિશ્ચય કીધો. ઘણું ચાલવાથી શ્રમ પહોંચેલો હોવાથી કાંઇક વિશ્રાંતિ લેવા માટેની જગ્યા આમતેમ જોતો હતો, એટલામાં એક સુંદર બગીચો મારી દૃષ્ટિએ આવ્યો. તેમાં શીતળ લીમડાની

છાયા હેઠળ એક બાંક ઉપર હાસ કરીને બેઠો. હજારો લોકો, હજારો મોટરો, હજારો ગાડીઓ કોઇ પ્રચંડ ધોધનાં ધસી આવતાં પાણીની માફક ધસ્યાં જતાં હતાં. મોટા મોટા ગગનની સાથે વાતો કરતાં મહાલયો તો બેસુમાર હતાં, એવા એક ગગનચુમ્બિત મહાલયમાંથી એક અમેરિકન જેવો લાગતો છોકરો નીકળ્યો અને ધીમે ધીમે હું જે બાંક ઉપર બેઠો હતો ત્યાં આવીને મારી પાસે બેઠો અને કાંઇ પણ ઓળખાણ પિછાન વગર મારી સાથે વાતે વળગ્યો.

છોટાલાલ જાગીરદાર.

19.

એકવાર દિલ્હી નગરથી આવીને ચાર લોકોએ વીરધવળને સમાચાર આપ્યા કે દિલ્હીના સુલતાન મુઇઝુદ્દિનનું લશ્કર ગુજરાત તરફ કૂચ કરે છે. વીરધવળ બહાદુર હતો, પણ મુસલમાનોની ચોમેર ચયેલી ફત્તેહો ઉપરથી એ લોકો દુર્જેય છે એવું એને લાગી ગયું હતું. વસ્તુપાળે રાણાને ચિંતા ન કરવાનું કહ્યું, અને પાદશાહના લશ્કરની સામે જવા એક લાખ ફોજ સાથે તૈયાર થયો. પોતાના સેવકો દ્વારા તેને ખબર મળ્યા કે શાહી લશ્કર આબુ પહાડને રસ્તે આવે છે. એટલે આબુના રાજાને મળી તેની સહાયથી શાહી ફોજ ગૂજરાતની ઝાડીમાં પેઠી કે તેને ઘેરી લઈ, ઓચિંતો છાપો મારી વસ્તુપાળે તેનો નાશ કર્યો.

આમ જોરાવર દુશ્મનનો ખોફ વસ્તુપાળે વહોરી લીધો હતો, છતાં તક મળ્યે આ દુશ્મનાવટને તેણે પોતાના નૈપુણ્યથી મૈત્રીમાં ફેરવી નાખી. ઉપરનો વૃત્તાન્ત બન્યા પછી કેટલેક સમયે એવું બન્યું કે સુલતાનની વૃદ્ધ માતા હજ કરવાને જવા સારુ સ્તંભતીર્થમાં આવી. ચાંચિયા લોકોએ તેનું વહાણ લૂંટી લીધું. વહાણના માલિકે મંત્રીને ફરિયાદ કરી. એટલે તેણે ચાંચિયાઓની તપાસ કરી લૂંટનો માલ પાછો મેળવ્યો અને સુલતાનની માતાને થયેલા નુકસાનનું

પૂરેપૂરું વળતર આપી તેના પ્રત્યે બહુ માયા દર્શાવી તથા તેની બહુ ચાકરી બરદાસ કરી, અને મક્કા જવાનો સારો બંદોબસ્ત કરી આપ્યો. વળી એ સુલતાનની માતા જ્યારે પાછી ફરી ત્યારે નગરમાં તેનો પ્રવેશોત્સવ કરાવ્યો અને તેને ખૂબ માન આપ્યું. આ બધો વૃત્તાન્ત પોતાની માતાને મુખે સાંભળી સુલતાને વસ્તુપાળને દિલ્હી મળવા બોલાવ્યો. સુલતાને કહ્યું કે અમારાં માતુશ્રી તમારી બહુ જ સ્તુતિ કરે છે માટે કંઈક યાચો.

વસ્તુપાળે એક તો સુલતાન રાણા સાથે મૈત્રીનો સંબંધ કાયમ રાખે એ માગી લીધું અને બીજું શત્રુંજય ઉપર આદિનાથની પ્રતિમા માટે તેને ખાસ પથ્થરની જરૂર હતી એટલે સુલતાનના તાબાની એક ખાણના પાંચ પથ્થર માગ્યા.

નરહરિ પરીખ.

૨૦.

સાયંકાળના લાલચોળ કિરણોથી પહાડ ઉપર અપૂર્વ શોભા બની રહી, તે વેળા યુવક આલ્બર્ટ અને તેનો મિત્ર એક સ્થળે આ મનોહર દૃશ્ય જોઈ રહ્યા હતા. ધીરે ધીરે શોભા જતી રહી, અને અંધકાર પથરાવા લાગ્યો, છતાં આ બંને યુવકો વાતોમાં મગ્ન બની ગયા હતા. પરંતુ થોડીવારે વાતોમાં એક વિઘ્ન આવી પડયું. તેઓ બેઠા હતા તેથી થોડે દૂર એક માર્ગ પર એક મનુષ્ય ધીરે ધીરે જતો હતો. તે જરા આગળ ગયો, એટલે બાજુની ઝાડીમાંથી બીજા ત્રણ મનુષ્યો છુપાઈ છુપાઈને ચાલતા નીકળ્યા, અને જમીન ઉપર ધીમે ધીમે પગ મૂકતા મૂકતા તેની પાછળ ચાલ્યા. આ ચારે મનુષ્યો પોતપોતાના ધ્યાનમાં એવા ડૂબી ગયેલા હતા કે તેમાંથી કોઈએ આલ્બર્ટ અને તેના સાથીને જોયા નહિ.

હરિશંકર વિદ્યાર્થી.

૨૧.

દોઢ હજાર વર્ષ પહેલાંની આ વાત છે. ગ્રીસ દેશને એક દૂરને ખૂણે એક ખ્રિસ્તી સાધુ રહેતો હતો. સ્થાન એકાંત અને નિર્જન હતું. ખ્રિસ્તે જેમ માનવજાતિના કલ્યાણ માટે દેહ અર્પ્યો તેમ પોતે પણ માનવજાતિ માટે પ્રાણ અર્પણ કરવાની તેની ઊંડી અભિલાષા હતી

રોજ સંધ્યા સમયે પશ્ચિમ ભણી પૃથ્વીના ઉદરમાંથી ફાટી નીકળતો ધગધગતો લાવારસ ઊછળી રહ્યો હોય એમ લોહીવર્ણી પૃથ્વી રંગાઈ જતી અસ્તાચળ પર જતા સવિતાનારાયણ કોપ્યા હોય એમ રાતાં રાતાં કિરણોનો અંબાર પૃથ્વી પર પથરાતો.

ઇશુનુ ચારસોમું વર્ષ હતુ. દિવસો પર દિવસો જતા હતા અને આવી રક્તવર્ણી સંધ્યાઓ થતી હતી. આવી સંધ્યાઓના સૂર્યનો પ્રકાશ એક ગુફામાં પડયો હતો.

ચંદ્રશંકર શુકલ.

૨૨.

એક પ્રસંગ એવો બન્યો કે માનચતુરનું ઔષધ બપોર થતાં સુધી કોઇએ તૈયાર કર્યું નહીં, જમવાની વખત તો થાય શાની, અને ડોસો આકળો થઇને લાકડી લઇ છાનોમાનો ઘરમાં સર્વ શું કરે છે તે જોવા ફરવા લાગ્યો. પ્રથમ તો વિદ્યાચતુર મેડીએ ચઢયો. વિદ્યાચતુર પોતે બહારથી આવેલો પણ ભૂખ લાગવાથી પલંગમાં સુઇ રહ્યો હતો અને ઊંઘી ગયો હતો. તેના પલંગપર માકડની હાર હતી, ચાદર મેલી થઇ ગઇ હતી, અને મેડીમાં વાસીદાનો કચરો એકઠો થયેલો. સઉને ગાળો દેતો દેતો ડોસો નીચે ઊતર્યો અને રસોડે ગયો. તો દુઃખબા રસોઇ કરવા નહાઇ હતી અને સઉ તૈયાર જેવું હતું

પણ શાક સમાર્યા વિના પડી રહેલું અને સામું જોઇ દુઃખમાં પણ બેસી રહેલી. ડોસો વધારે ક્રોધમાં આવી ત્યાંથી ચાલ્યો અને પરસાળ ભણી ગયો તો ત્યાંની મેડીમાંથી ગાનચતુરનું ગાયન સંભળાયું અને નીચે ચંદ્રિકા હીંચકા પર સૂતી હતી તેની સાથે હાથમાં સાવરણી લઇ ચંચળ વાતો કરતી હતી તે બેમાંથી કોઇએ વાતના રસમાં ડોસાને દીઠો નહી. ગજર ભણી જાય છે તો સુન્દર બિચારી એકલી ઘડીમાં સુવાવડીનું ઔષધ તૈયાર કરે અને ઘડીકમાં ઘોડિયામાંના બાળકની સંભાળ રાખે, અને ગુણસુંદરી ખાટલામાં સૂતી સૂતી ભૂખે પેટ દાબતી સુન્દરને સૂચના આપે.

ગોવર્ધનરામ.

(૨૩)

સાત રાત્રિના સતત પ્રવાસ પછી આઠમે દહાડે અરુણોદય સમયે ભરતે અયોધ્યાનું દર્શન કર્યું. પ્રથમ દર્શને જાણે પહેલાંની અયોધ્યા રહી જ ન હોય એવું લાગ્યું. શહેરની ભાગોળ સૂની હતી. શહેરના બહારના બાગમાં લોકની આવજા રહેતી તેને બદલે આજે તે સૂના પડ્યા હતા. ભરતે કહ્યું, " સારથિ. આજે આ નગરી અરણ્ય જેવી કેમ ભાસે છે ? મને એકાએક શા સારુ બોલાવ્યો હશે ?" દરવાજે થઇને નગરમાં પેઠા ત્યાં એવો જ ગમગીન દેખાવ જોયો. ઝાડો જાણે પાંદડાં નાખી નાખીને રુએ છે. ઝાડનાં પાંદડાંના ઢગલા રસ્તા પર વાળ્યા વિનાના પડ્યા છે. પક્ષીઓના કલરવ બંધ થઈ ગયા છે. વાજિંત્રના ઘોષ સંભળાતા નથી. આગળ ગયા ત્યાં ઘરોનાં બારણાં ઉઘાડાં પડ્યાં છે. કચરા પણ કાઢેલા નથી. મંદિરોમાં ક્યાંએ પૂજાના ઘંટાનાદ થતા નથી. આળીઓને ત્યાં ફૂલના હાર લટકાવેલા નથી. દુકાનો પર વેપાર ચાલતો નથી. જે માણસો આવે જાય છે તેમનાં મોં પર ઉદાસીનતા છવાઇ ગયેલી છે.

ચંદ્રશંકર શુક્લ.

૨૪.

ફ્રેડરિકના બાપે પ્રશિયાનું રાજ્ય નવું સ્થાપ્યું હતું, ને ફ્રેડરિકે તેટલું જ પાછું નવું વધાર્યું. તેણે ૨૯,૩૧૩ ચોરસ માઇલ જેટલો મુલક નવો મેળવ્યો એ તેનો જય છે. તેણે અનેક સુશીબતો વેઠીને નવું નવું જાણી સરદાર દાખલ અને ખટપટી રાજા દાખલ મોટું માન મેળવ્યું અને પ્રશિયાના રાજ્યને યુરોપમાંનાં બળવાન રાજ્યોમાં ગણાતું કર્યું. તે લડાઈના જ કામમાં ગુંથાયો રહેતો એમ ન હતું, પણ તે પોતાના રાજ્યનો સઘળો કારભાર જાતે જ કરતો. તેને કોઈના ઉપર ભરોંસો ન હોતો, તેથી તે કોઈની સલાહ લેતો નહિ, પોતેજ બધું ફરમાવતો ને અમલદારો તે અમલમાં લાવે છે કે નહિ તે ઉપર ખંતથી નીઘા રાખતો. તેનો ઉદ્યોગ અને કામ કરવાની ઝડપ ખરેખર અજબ જેવાં હતાં, ને તેની કરકસર મહેલમાં ને રાજ્યમાં મશહૂર હતી. તે લોકના ઉપર કારભાર નાખવામાં અને લશ્કરના ઉપર સખત કરડા રહેવામાં મોટો જાલમ હતો. તે પોતાની મતલબ થતી હોય ત્યાં કોલ તોડવાને જરા પણ વિલંબ કરતો નહિ. તેણે કોઇપણ પ્રકારે રાજ્ય વધારવું એવો નિશ્ચય કર્યો ને પછી આગ્રહ, ખંત, ઉદ્યમથી અનેક વિઘ્નસંકટ કાપી ધાર્યું પાર પાડયું એ તેનું સ્તુત્ય પુરુષાર્થ છે.

નર્મદ.

૨૫

ઈ. સ. ૧૯૧૪થી ૧૯૧૮ સુધી યુરોપમાં જે ભયંકર ખૂનખાર લડાઈ થઈ હતી તેની વાત તમે થોડી ઘણી સાંભળી તો હશે જ. એવું મોટું અને એવું ભયંકર યુદ્ધ એ પહેલાં દુનિયામાં થયું નહોતું. લડાઈમાં દસ કરોડ માણસો મરી ગયાં હતાં. ઘાયલ થયેલા માણસોની સંખ્યા પણ એટલી જ મોટી હતી. આ તો માત્ર કેટલાં માણસો મર્યાં એની વાત થઈ. પણ એમાં કેટલું ધન વેડફાઈ ગયું,

કેટલા વૃદ્ધ અપંગ માણસો નિરાધાર થયા, કેટલી માતા, પત્ની કે બહેન, પુત્ર, પતિ કે ભાઈ વિનાની થઇ, કેટલા બાળકો પિતા વિનાનાં થયા-એનો કંઇ પાર નથી. લડાઈ પૂરી થઈ ત્યારથી કેટલાય દેશો આજ સુધી યુદ્ધના દેવામાં ડૂબેલા રહ્યા છે. તે ઉપરાંત દરેક દેશની દુર્દશા થઈ તે તો વળી જુદી.

યુદ્ધની ભયાનક વેદના જોઇ ત્યારથી જ લોકો શાંતિનાં સ્વપ્ન સેવવા લાગ્યા હતા અને યુદ્ધ એ કેવી હીન વસ્તુ છે, તે સમજી ગયા હતા. તરત જ માણસમાં આખી દુનિયાના વિચાર કરવાની વિવેકબુદ્ધિ પેદા થઈ, અને લડાઈ પૂરી થઈ કે તરત જ ભવિષ્યમાં ફરી આવા હત્યાકાંડ ન થાય એ માટે કેટલાક સહૃદય માણસોએ મળીને આ 'લીગ ઓફ નેશન્સ'ની સ્થાપના કરી.

'કિશોર માસિક'માંથી.

૨૬.

દરવાનને થોડા પૈસા આપી દરવાજો ઉઘડાવ્યો અને મેદાન ઉપર નીકળી ગયો તે દહાડે શરદ મહિનાનો ચંદ્ર ખીલી રહ્યો હતો. આકાશ ઘણું જ નિર્મળ હતું. ચાંદરણાંથી બધું મેદાન રૂપેરી રંગનું હોય એમ દેખાતું હતું. તે ઠેકાણે કોઈ પ્રાણી નજરે પડતું ન હતું, પણ પાણીનાં ખાબોચિયામાંથી દેડકાંઓ ડ્રેંઉ ડ્રેંઉ કરતાં હતાં; કંસારીઓ જગાએ જગાએથી બધિર ન પડે એવો અવાજ કરતી હતી, અને કોઈ કોઈ ઠેકાણેથી સાપનો શબ્દ પણ સંભળાતો હતો. એવી રીતે રાત રમણીય લાગતી હતી. આગળ ચાલતાં તેઓ સ્મશાન પાસે આવી પહોંચ્યા; ત્યાં ચાંદરણાંમાંથી ઝાડોની છાયાથી અંધારું પડતું હતું; અને સ્મશાન એ નામથી જ પેલો ખવાસ ધ્રૂજવા લાગ્યો હતો. પણ રાજાની પાસે તરવાર તથા ખંજર હતાં તથા તેના મનમાં બીક થોડી હતી. તે સ્મશાનમાં નિઃશંક થઈને ફર્યો.

નંદશંકર.

૨૭.

આ અનુભવ બહુજ ભયંકર હોવો જોઇએ. ઊભેલા માણસને પાડી નાંખે એવા ડાબા–જમણા સખત આંચકાઓથી ભૂકંપ શરૂ થયો. પછી ઊંચા નીચા આંચકા આવ્યા. પછી જાણે તોપના ધડાકા થતા હોય અથવા આકાશમાં એકસો વિમાનો સાથે ઊડતાં હોય એવો ઘુઘવાટ અને ભયંકર અવાજ થયો, અને અસંખ્ય જગ્યાએ મોટા મોટા ચીરા અને ભૂમુખો પડી તેમાંથી દસથી બાર ફૂટ જેટલાં પાણી ધસી આવ્યાં. આ બધું ઘણું કરીને ત્રણ મિનિટ કે કાંઈ વધારે ક્ષણ ચાલ્યું, અને બંધ થઈ ગયું. પણ એ ત્રણ મિનિટે બહુ જ ભયાનક હતી. જેમણે આ જોયું તેમાંના ઘણાએ પૃથ્વીનો પ્રલય આવ્યો છે એમ માન્યુ તેમાં નવાઈ નથી. શહેરોમાં ઘરો પડવાનો અવાજ, પાણીનો ધસારો, અને ધૂળથી ઢંકાઈ ગયેલું વાતાવરણ થયું હતું. ધૂળને લીધે આંખ આગળ થોડીવાર દૂર જોવું પણ અશક્ય બન્યું હતુ. ગામડાંમાં ધૂળ ઓછી હતી અને કંઈક આઘે જોઈ શકાતું હતું; પણ શાંતિથી જોનારા પ્રેક્ષક ક્યાં હોય? જેઓ બચ્યા તે ભયના માર્યા જમીન પર ચપ્પટ પડ્યા અથવા આળોટવા લાગ્યા.

મહાદેવ દેસાઈ.

૨૮

સરસ્વતીચંદ્રનો વિદ્યાભ્યાસ ઘણો વધ્યો. સત્તર અઢાર વર્ષની કુમળી વયમાં તે એમ. એ. ની પરીક્ષામાં સફળ થયો અને પછીના વર્ષમાં કાયદાની પરીક્ષામાં પણ સફળ થયો.

ઘણીક પરીક્ષાઓમાં અને ઘણાક નિબંધો લખી પારિતોષિકો, પાંડિત્યવેતનો (સ્કોલરશીપો) ચંદ્રક વગેરે તેણે મેળવ્યાં હતાં અને સર્વ ઠેકાણે ઉત્તમ વિજયી નિવડ્યો હતો. મહાશાળાના પાઠકો, પરીક્ષકો અને બીજા પ્રસિદ્ધ પંડિતો તેના ઉપર પ્રીતિ

રાખતા. તેનું મગજ સર્ગશક્તિવાળું ગણાતું. તેની રસજ્ઞતા અને રસિકતા ઊંચા પ્રકારની લેખાતી, અને વિદ્યા–લક્ષ્મીના સંગમથી સોનું અને સુગન્ધ બેનો રમણીય યોગ તેનામાં થયો લાગતો. ગર્ભ-શ્રીમંતના ગુણો સ્પષ્ટ જણાતાં છતાં શ્રીમંતાઇના સહચારી દોષ તેનામાં આવવા પામ્યા ન હતા. શરીર વ્યાયામવાળું અને કાંતિમાન હતું. મુખ પર પ્રતાપ અને કોમળતા એકઠો વાસ કરી રહ્યાં હતાં અને ફિક્કાસમાં ન ખપતાં આંખને ગમે એટલી ગૌરતા-વાળો સરસ્વતીચંદ્ર ભણ્યો ન હત, શ્રીમંત ન હત, તો પણ શરીરના રમણીય અને પૌરુષ દેખાવથી જ સર્વનું મન હરત એમ તેના વિદ્વાન મિત્રો પણ કહેતા.

ગોવર્ધનરામ.

૨૯.

અત્યાર સુધી પુરુષે પુરુષ લડતા. છોકરા છોકરીઓ માણસોનાં લોહી ઊડતાં જોતાં. કવિઓ એનાં વર્ણનો કરતા. લોકોને એ સિવાય બીજી વાતમાં રસ પડતો નહિ. દયા કે કમકમાટી જેવી વસ્તુ જ લોકો ભૂલી ગયા. પરંતુ સ્ત્રીઓ પણ યુદ્ધમાં ઊતરવા લાગી ત્યારે તો હદ વળી ગઇ. આખા સામ્રાજ્યમાં મલ્લોની શાળાઓ સ્થપાઇ અને મલ્લોનાં ધાડાં ને ધાડાં દેશમાં ફરવા લાગ્યાં. ક્રૂરતા કાંઇ એટલેથી અટકે ? એટલે જાનવરો–રીંછ, સાંઢ, વાઘ, હાથી, સિંહ, જરાફ, સાબર, મગર, સાપ લડાવવાનું ને મારવાનું દાખલ થયું. એક એક તમાશામાં હજારો પ્રાણીઓનો સંહાર થતો. દિવસોના દિવસો સુધી તમાશા ચાલતા. નીરો કરીને માનવ-કુલાંગાર, માતૃઘાતક, લોહી તરસ્યો એક બાદશાહ થયો. એણે પોતાની મોજને ખાતર આખું રોમ બળાવ્યું, અને એકવાર બગીચામાં રોશની કરવા ખ્રિસ્તીઓને રાળવાળાં પહેરણ પહેરાવી જીવતા બાળી મૂક્યા.

ચન્દ્રશંકર શુક્લ.

(૩૦)

એક મોટું વન હતું. એ વન બહુ જ મોટું હતું. એમાં ઊંચાં ઊંચાં તરુવરોનો પાર નહોતો. એ મહાવૃક્ષો એટલાં તો ઘીચ ફૂલ્યાફાલ્યાં રહેતાં કે સૂર્યનું અજવાળું પણ ત્યાં પૂરું પહોંચી શકતું નહિ. લાંબી લાંબી વેલાવેલીઓ એકબીજામાં ગૂંચવાઇ એક ઝાડેથી બીજે ઝાડે વીંટળાઇ વળગી રહેતી, ઝાડોને ઢાંકી દેતી કે વડવાઈઓની પેરે નીચે ઊતરી લટકતી. વળી એ ઝાડોની નીચે જમીન પર ચોમેર નાની વેલાવેલીઓ પથરાયેલી રહેતી. એ બધાં અસંખ્ય કાંટાઓથી ભરપૂર હતાં. ચાલનારાંઓને ડગલે ડગલે એ કાંટા વાગતા, તેમનાં શરીર ઉઝરડાતાં, ને ચાલવું મુશ્કેલ થઈ પડતું. એ ઉપરાંત અનેક જાતના ચિત્રવિચિત્ર સર્પોથી એ વન સદાય ઉભરાતું. સર્પોનો ભૂરો રંગ જમીનના રંગ સાથે એવો તો ભળી જતો કે ભોળા વટેમાર્ગુઓ કશી આશંકા કર્યા વગર તેમના પર પગ મૂકી ચાલતા અને સહેજ સહેજમાં સર્પદંશનો ભોગ થઈ પડતા.

સ્વામી આનંદ.

૩૧.

'તને કાઢી મૂકું ? શા માટે ? પછી હું અહીં રહી શું કરું ?' બન્ને હાથ મૂકી અશ્વિન બોલ્યો.

'હું બહુ ભણેલી નથી એટલે તમને કદાચ ન ગમું.'

'તું એટલી દેખાવડી છે કે બિલકુલ અભણ હોત તો પણ તું મને ગમત.'

'બહુ થયું હવે. આ કાગળો કોના આવ્યા છે ?'

'એક તો મારા મિત્રનો છે. બીજો વૉટસન સાહેબનો છે.'

'જેણે નોકરી આપવાની ના પાડી એ જ સાહેબ ને ?'

'હા.'

'એને શું લખવું પડયું ?'

'એ મને બીજી ખાનગી નોકરી અપાવે છે.'

'ખાનગી નોકરી ? કયા આગળ ? કેટલા રૂપિયાની ?' સહજ ઉત્સાહમાં આવી કુસુમે પૂછ્યું.

'કોન્ટ્રાકટરોની એક મોટી પેઢી છે તેમાં સરકારી નોકરી કરતાં પણ સારે પગારે મારી ભલામણ કરવા તેઓ ધારે છે.'

'ત્યારે ભલામણ કેમ કરતા નથી ?'

'હું એ પેઢીમાં નોકરી કરવા કબૂલ થાઉં તો તેઓ મારી ભલામણ કરે.'

'એમને કયાંથી એકદમ ઉમળકો આવ્યો ?'

'સારો માણસ માટે. આવડતને હિસાબે મને આપવી જોઈતી સરકારી નોકરી તે મને ન આપી શકયો. માટે મને અન્યાય થયો એમ લાગવાથી કાળજી રાખી મને તે ઠેકાણે પાડવા ધારે છે.'

'ત્યારે આજે તારથી જ જવાબ આપી દોને !'

'જવાબ તારાથી જ માગ્યો છે.'

'ત્યારે તાર કરી દો.'

'પણ તાર પહોંચશે તો એ નાખુશ થશે'

'કારણ ?'

'કારણ કે હું નોકરી કરવાની ના લખું છું.'

'એવું તે હોય !'

'એવું જ છે. મારે નોકરી કરવી નથી એટલું જ નહિ, પણ આ ગામ છોડીને જવું પણ નથી'

૩૨.

'મામા પેલો ભરવાડ જોયો ?'

'ક્યાં છે ?'

'જુઓ સામે બેઠો. આપણાં સૈન્યમાં શોભે એવો છે ને ?' સુરપાળે જોયો ને આંખ ઠરી.

'ચાલો એની પાસે.'

તેઓ સામે કાંઠે ગયા. પાસે જઈને સુરપાળે કહ્યું, 'રામ, રામ.'

'રામ' કરતો ભરવાડ ઊઠીને આગળ આવ્યો.

'આટલામાં ક્યાંઇ વાઘ બાઘ જડે ખરા ?'

'આંહીં વાઘ કેવા ?'

'કેમ ! કહે છે ને કે આ જંગલમાં વાઘ છે!'

'હતા પહેલાં, પણ આ ગોબાએ મારી મારીને કાઢી મૂકયા.'

'કોણે, તેં ? ત્યારે તો તું ભારે જોરાવર લાગે છે ?'

'જોરાવર તો ઠીક.'

'તમે કાંઇ નવીન સાંભળ્યા ?'

'ના ભાઈ.'

'જયશિખરી મહારાજનો દીકરો ફોજ એકઠી કરે છે.'

'હોય નહિ.'

'સાચું કહું છું. તમને ભુવડના રાજ્યમાં કેવી મજા પડે છે ?'

'અમારે જંગલમાં વસનારને બધું સરખું. પણ કહે છે કે વસ્તીને ભારે દુઃખ છે.'

'એ દુઃખ ટાળવા વનરાજ સૈન્ય એકઠું કરે છે.'

'વનરાજ કોણ ?'
'જયશિખરી મહારાજના દીકરા.'
'સારુ ભાઇ, ભગવાન એનું ભલું કરશે.'

રામનારાયણ ના. પાઠક.

૩૩.

લોકો સઘળા ઉદાસ થઈ ને તથા દુનિયા તરફની વૃત્તિ ઉઠાવી પોતપોતાના ઘર તરફ વળ્યા. માત્ર એક રજપૂત ત્યાં ઊભો રહ્યો. તેની કલ્પનાશક્તિ આ સઘળા બનાવથી એવી તો તીવ્ર થઇ ગઈ હતી કે તેણે સતીની મરતી વખતની ચીસ સાંભળી એમ તેના મનમાં બ્રાન્તિ પેઠી. એ કેવા અપશુકન ! હવે શી અવસ્થા થશે ? હવે હું શું કરું ? એવા વિચારમાં ને વિચારમાં તે ડૂબી ગયો; અને અસહ્ય દુઃખ થવાથી એક પથ્થર ઉપર બેસી નાના છોકરાની પેઠે તે રડવા લાગ્યો.

જેના મનમાં પાપ છે તેને કદી સુખ થતું નથી. દુનિયામાં જે જે બનાવો બને છે તેથી તેને નુકસાન પહોંચશે એવી તેને હમેશાં ધાસ્તી રહે છે. એક કાંકરો પડે તો તે જાણે છે કે એક પહાડ તેના ઉપર પડ્યો. તેને રાત્રે જરાપણ નિદ્રા આવતી નથી. એક ઘડી પણ ચેન પડતું નથી, ખરેખરી અને કલ્પિત દહેશતોથી તે પીડાયા કરે છે. કોપેલાં માઠાં કામનો પસ્તાવો નહિ છંટાય એવો અગ્નિ થઈ તેનું આખું શરીર બાળી નાખે છે. અને તેની પાસે ગમે તેટલું દ્રવ્ય, કુટુંબકબીલો, નોકરચાકર તથા દુનિયાનું બહારનું સુખ હોય છે તો પણ પાપનો કીડો તેનું કલેજું કોતરી ખાય છે, અને અંતે તે નરકમાં જવાની ખાતરી રાખી પોતાનો પ્રાણ મૂકે છે; એવી મહા દુઃખદાયક અવસ્થા તે રજપૂત જે કરણ જ હતો તેના મનની હતી.

નંદશંકર.

૩૪.

માણસજાતને જેટલી જરૂર હવાની, પાણીની અને અનાજની છે તેટલી જ કસરતની છે. એટલું ખરું કે કસરત વિના માણસ ઘણાં વર્ષો સુધી નભી શકે તેમ ખોરાક, હવા, પાણી અને અનાજ વિના ન નભી શકે. પણ કસરત વિના માણસ નીરોગી ન રહી શકે એ સર્વમાન્ય વાત છે. કસરત એટલે મોઈ દાંડિયા, ફૂટબોલ, ક્રિકેટ કે ફરવા જવું એજ નથી; કસરત એટલે શારીરિક અને માનસિક કામ. જેમ ખોરાક હાડકાં માંસને સારુ તેમજ મનને સારુ જોઈએ, તેમ કસરત શરીરને તેમજ મનને જોઈએ. શરીરને કસરત ન હોય તો શરીર માંદું રહેશે અને મનને નહિ હોય તો મન શિથિલ રહેશે. મૂઢપણું એ પણ એક પ્રકારનો રોગ જ ગણવો જોઈએ. મોટા પહેલવાન જેઓ કુસ્તી કરવામાં ભારે હોય પણ જેમનું મન ગમારના સરખું હોય તેમને આપણે નીરોગી શબ્દ લગાડીએ એ અજ્ઞાનની દશા છે. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે તન્દુરસ્ત શરીરમાં તન્દુરસ્ત મન હોય તે જ માણસ આરોગ્યવાળો ગણાય.

મહાત્મા ગાંધી.

૩૫.

રાવણ બોલ્યો, " ઝેરી સર્પોની વચ્ચે વસવું બહેતર છે, હાડોહાડ દુશ્મનોની વચ્ચે વસવું પણ બહેતર છે, પણ આ ભાઈઓ કહેવાતા સગાઓની વચ્ચે વસવું ભારે આકરું છે. વિભીષણ ! તારા ધર્મના પડદા પાછળ તું કેવી કેવી હલકાઈ પોષી રહ્યો છે એની દુનિયાને ક્યાં ખબર છે ? રાવણ લંકાનો રાજા થયો એ તારી આંખમાં ખૂંચે છે ! ઈન્દ્રજીતે ઈન્દ્રને હરાવ્યો એ તારી આંખમાં ખૂંચે છે ? મેં ત્રણ લોકમાં કીર્તિ જમાવી એ તારાથી જોયું જતું નથી ? વિભીષણ ! આટલી બધી મારી શી અદેખાઈ! તું લોહીના

સંબંધથી મારો ભાઈ હોવા છતાં અંદરથી મારો શત્રુ છે. કુંભકર્ણ ! હું તને નહોતો કહેતો ? આ ધર્મની પૂંછડી કોઈકવાર આપણું સત્યાનાશ વાળશે. આજે સીતાને પાછી સોંપું તેમાં મારી આબરૂ શી ? રામે જનસ્થાનમાં આપણા તમામ રાક્ષસોને માર્યા તેનું તો કોઈ પૂછતુ નથી. વિભીષણ ! તારી સલાહે ચાલું તો તો મારે લંકાનું રાજ્ય છોડીને ફરીથી ગોકર્ણ જવું જોઈએ. વિભીષણ ! અત્યારે જો બીજો કોઈ આવું બોલ્યો હોત, તો તેનું માથું ક્યારનુંયે ધડથી જુદું પડ્યું હોત ! "

નાનાભાઈ.

૩૬.

ગુમાનવાળો માણસ પોતાની કિંમત હોય છે તેના કરતાં ઘણી વધારે આંકે છે અને તે પોતે જ તે કિંમત આંકવાનું માથે લઈ લે છે. માણસમાં અહંકાર તો મૂળથી જ હોય છે, તેમાં આ પ્રમાણે પોતાની કિંમત વધારે આંકવાથી ઘણો વધારો થઈ જાય છે. કોઈ હોડીના સઢમાં પવન ભરાય અને તે જોસભેર ધસડાય, એવી માણસના અંતરની સ્થિતિ ગુમાનથી થઈ જાય છે. તમે કોઈ સંગ્રહ-સ્થાનમાં કે ખાનગી ઘરમાં માણસના ચહેરાને ચપટો કે પાતળો દેખાડે એવી આરસી જોઈ છે ? ગુમાની માણસ પોતાની એવી વિચિત્ર આકૃતિ કલ્પે છે, અને તેને સાચી માનીને વર્તે છે. ફેર માત્ર એટલો હોય છે કે જ્યારે સ્થૂલ આરસીમાં પોતાનું વિકૃત મોઢું જોઈ ને પોતે અને બીજા લોકો હસે છે, ત્યારે ગુમાની માણસના મનની વિચિત્રતા તે પોતે જોઈ શકતો નથી, પણ લોકો જુએ છે અને હસતા હોય છે–ફક્ત તેને જ પોતાના સ્વરૂપની વિચિત્રતા દેખાતી નથી.

ગાર્ડ્ફ.

૩૭.

હિમાલયમાં જવાની મારા હૃદયમાં પ્રથમ ઇચ્છા ક્યારે ઉત્પન્ન થઈ તે કહેવું મુશ્કેલ છે. કદાચ મારા જન્મની સાથે જ એ પણ જન્મી હશે. કદાચ એ વંશપરંપરાગત રાષ્ટ્રીય ભાવના હશે. પ્રવાસનો વિચાર કરીએ એટલે ઘર છોડીને આપણે પરદેશ જઈએ છીએ એવી ભાવના મનમાં આવે છે. હિમાલય જવાનો મેં જ્યારે જ્યારે વિચાર કર્યો છે, ત્યારે ત્યારે હું સ્વદેશી જવાનો છું, નહિ નહિ, સ્વગૃહે જવાનો છું એવી ભાવના મારા મનમાં પ્રબલ ઊઠતી અને મનમાં ને મનમાં મને ગલગલિયાં થતાં. હજુ પણ હિમાલયની વાત કોઈ કાઢે એટલે સાસરામાં રહેતી વહુવારૂ પિયેરની વાત સાંભળીને જેટલી રાજી થાય તેટલો જ આનંદ મને થયા વગર રહેતો નથી. છોકરી પિયેરથી દૂર પડી એટલે તે સતત પિયેરને ઝંખ્યા કરે છે. એ ઝંખનાનું પરિણામ એ થાય છે કે પિયેરનું પ્રત્યક્ષ ચિત્ર એક બાજુ રહીને તે પોતાના મનમાં એક પ્રેમચિત્ર નિર્માણ કરે છે. એને પોતાને માટે આ પ્રેમચિત્ર જ એક ખરી ચીજ છે.

કાકા કાલેલકર.

૩૮.

વળી જે લોકોને ઉજાગરો વેઠવો પડે છે ને રાતે ઊંઘ માટે તરફડિયાં મારવાં પડે છે એમને પણ સવારના કોઈ ઉઠાડવા આવે કે તરત ઊંઘ આવી જાય છે. એક ગૃહસ્થનો તો એવો મત હતો કે જો રાતે નિદ્રા ન આવતી હોય તો બાર વાગ્યા પછી દર કલાકે કલાકે કોઈ આપણને ઉઠાડવા આવે એવી ગોઠવણ કરવી; જેથી જ્યારે એ ઊઠવાનું કહેવા આવે ત્યારે આપણને સુંદર ઝોકું આવી જાય અને એ રીતે આખી રાત આરામ મળે ને ઊંઘ આવે. કેટલાક લોકો એમ પણ કહે છે કે ખરી સૂવાની મજા તો ૭ વાગ્યા

પછી જ છે. જ્યારે બીજા સૌ ચા પીતા હોય કે ગામગપાટા મારતા હોય કે હજામત કરાવતા હોય કે પાડપૂજા કરતા હોય કે દુનિયાના ખબર વર્તમાનપત્રોમાં વાંચતા હોય ત્યારે બ્રહ્મમાં વિલીન થઈ જવાનો જે લૌકિક અનુભવ મળી શકે તે આપણે લેવો એ કંઈ ઓછો લાભ છે ?

ગગનવિહારી મહેતા.

૩૯.

આપણું નવીન પદ્ધતિનું શિક્ષણ પાંગળું છે. બહુ ભણીને નિરુપયોગી બનવું એના કરતાં ઓછું ભણીને ઉપયોગી બનવું વધારે સારું છે. ખેતી, સુતારીકામ, કડિયાકામ, સિલાઈ એ બધું અહીં શીખવાય છે, અને છોકરાઓ ઉમંગથી એ શીખે છે. છોકરાઓએ શિક્ષણના સ્થળે જ રહેવું એ વધારે સારું છે. શિક્ષણ અને રમતનો ગાઢો સંબંધ ત્યારે જ જળવાય છે–રમત અને શિક્ષણ એ પરસ્પર વિરોધી તત્ત્વો નથી એ ખૂબ ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે. આખો દિવસ છોકરાંની દેખરેખ રહે, વર્ગ સિવાયના વખતમાં પણ બાળકોની કેવી ચાલાકી છે તે જોઈ શકાય, બાળકોને સમુદાયનો લાભ સમજાય, અને શહેરની ખરાબ હવા કરતાં બહારની શુદ્ધ હવાનો ફાયદો થાય.

રમણલાલ દેસાઈ.

૪૦.

માનવી એક પર્વત નજીક ઊભો રહી વિચારે કે તેને શિખરે પહોંચવું છે. ગગનને રોધતા ઊંચા ઊંચા ટેકરા અને નાખી નજર ન પહોંચે એવી ઊંડી ખીણોમાંથી તેને સાંકડો માર્ગ મળી જાય છે. કરાડો અને ખીણોથી ભય પામનાર શિખરે પહોંચી શકતો નથી. કાર્યસિદ્ધિશૃંગ પણ એવું જ છે. ભયસ્થાનોની વિરાટ ઊંચાઈ

અને નિષ્ફળતાની ઊંડી ખીણ વચ્ચેથી માર્ગ ખોળવો રહ્યો. શિખરે પહોંચતાં સુધી એ જ નજરે ચડવાનું છે. જેને ભય ન હોય તે જ શિખરે પહોંચે. સૈન્યોની વ્યૂહરચના કરતાં વધારે કૌશલ્ય, આંતર રાષ્ટ્રીય વિષ્ટિ કરતાં પણ મોટી મુત્સદ્દીગીરી, અને પીઠ ન બતાવતી ક્ષત્રિયવટ કરતાં પણ ચડિયાતું વીરત્વ ગ્રામપુનર્ઘટનામાં પડનાર વીરે બતાવવાનાં છે. તેનાથી નિરાશ થવાય જ નહિ.

રમણલાલ દેસાઇ.

(૪૧).

પાણીમાં પડ્યા વિના માત્ર હાથ હલાવવાની વાત જાણવાથીઃ તરતાં આવડતું નથી. યુદ્ધનું શાસ્ત્ર પણ ગમે તેટલું શીખો, પણ રણભૂમિ ઉપર હિંમત, શાંતિ, સમયસૂચકતા વગેરે ગુણો તમે કેટલા રાખી શકો છો, તે ઉપર જ તમારા જયપરાજયનો આધાર છે. આ જ પ્રમાણે ધર્મનું પણ છે. ધર્મની ચાર વાતો અરણ્યની ગુફામાં બેસીને કરવાથી ધર્મ આવડતો નથી. અરણ્યની ગુફા એ પ્રાચીન રૂઢિનો દાખલો લીધો, પણ વર્તમાન સમયની ગુફાઓ થોડી નથી; યુનિવર્સિટી, પુસ્તકશાળા, પ્રાર્થનામંદિર વગેરે આ જાતની ગુફાઓ જ છે. એમાં પ્રાપ્ત કરેલું જ્ઞાન જ્યાં સુધી વ્યવહારની કસોટીએ ચડતું નથી, ત્યાં સુધી એ સિદ્ધ અને સંસ્કારી બનતું નથી. અમારા વખતના એક શિક્ષક માટે એવી વાત ચાલતી કે એમને ઘોડા પર બેસતાં આવડતું નહોતું, પણ એ ગુરુત્વ-મધ્યબિંદુનો સિદ્ધાંત જાણતા હતા, અને તેથી ગુરુત્વ-મધ્યબિંદુની રેખા ઘોડામાં રાખવી એ કરતાં મનુષ્યે ઘોડે બેસવામાં કાંઈ વિશેષ કરવાનું નથી, એમ તેઓ સમજતા હતા. આવી સમજથી તેઓ ઘોડે બેઠા, પણ ઘોડાએ એમની સમજને માન ન આપ્યું!.

આનંદશંકર ધ્રુવ.

૪૨.

આપણાં સામાજિક કુટુંબો દેશને લાભકારક નથી એમ તમે નહિ કહી શકો. જે અર્થશાસ્ત્ર આજ સુધી યુરોપમાં અભેદ્ય મનાતું હતું તેમાં સોશ્યાલિસ્ટ સંપ્રદાયે ભેદ પાડ્યો છે. યુરોપમાં એક ઘર અત્યંત શ્રીમંતનું તો જોડે જ અત્યંત નિર્ધનનું હોય છે; ત્યાં શ્રીમંતના ઘરમાં અન્નના ઢગલા ખરીદવા જેટલું દ્રવ્ય રસરાગમાં ઢોળાય તે જ કાળે જોડેનો નિર્ધન અપવાસ કરી પગ ઘસતો હોય છે. એ સર્વ દુર્દશાનો નાશ કરી શ્રીમંતને અને નિર્ધનને સર્વ દ્રવ્ય વહેંચી આપવાનો અભિલાષ ધરનાર જનસંઘ યુરોપમાં આજે ઊભો થયો છે અને જુદે જુદે નામે રાજાઓને, પ્રજાઓને, અને સર્વ રૂઢ વ્યવહારોને ધ્રુજાવે છે. આ સંપ્રદાયવાળાનો ધ્રુજારો એ દેશમાં કેટલું બળ કરશે, કેટલું ફાવશે વગેરેની કલ્પના કરવી આપણે જરૂરની નથી. પણ જે અભિલાષ સોશ્યાલિસ્ટો રાખે છે તે અભિલાષની ઈષ્ટાપત્તિ આપણા દેશમાં રૂપાન્તરે હું પ્રત્યક્ષ દેખું છું.

ગોવર્ધનરામ.

૪૩.

મનોબળ ન હોય તો ઉપવાસ થઈ શકતો નથી. નિશ્ચય ન હોવાથી ઘણાઓ ઉપવાસ કર્યા પછી તુરત જ તોડી નાખે છે. ઉપવાસ એ એક જાતની વેઠ છે એમ સમજી ન કરવો. પણ પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી તેના નિયમાનુસાર કરવો. ઘણાંનાં સગાંવહાલાં અને મિત્રોનો ઉપવાસ સામે વિરોધ હોય છે, અને તેઓ કંઈક ને કંઈક તો ખાવું જોઈએ એમ આગ્રહ કર્યા કરે છે. છેવટે દૂધ જેવો ખોરાક પણ લેવાની ફરજ પાડે છે. આવા દુરાગ્રહને વશ થઈ ઉપવાસ કરનારે આનો વિચાર કરી તેને માટે દૃઢ મનોબળ રાખવું જોઈએ.

ઉપવાસ દરમિયાન ખૂબ પાણી પીવાની ટેવ પાડવી ને ખુલ્લી

હવામાં બની શકે તેટલું ફરવું. આપણું શરીર સારું થયા કરે છે એમ માન્યા કરવું. ઉપવાસમાં સૌથી પહેલો ફાયદો ફેફસાને થાય છે. તેથી રૂધિર સાફ થવાની ક્રિયામાં ઘણો વધારો થાય છે, શરીર ઉપર લાલાશ આવશે, ખાવા ઉપર અણગમો થશે; ને ઘણીવાર તો સારી સારી વાનીઓ સામે હોવા છતાં પણ તે ખાવાની મરજી નહિ થાય.

ચુનીલાલ પટેલ.

૪૪.

સંપત્તિ–વિપત્તિમાં કેવી રીતે વર્તવું તે વિષે આવા આવા વિચારની ક્યાંથી સમજણ પડે; તો પણ સંપત્તિ–વિપત્તિમાં ઝબકોળાયેલા પુરુષો કેવી રીતે પાર ઊતર્યા છે, એ જાણવાથી વિશેષ સમજણ પડવાનો અને અનુકરણ કરવાનો સંભવ છે; માટે સત્પુરુષોનાં જીવનચરિત વાંચવાની બહુ અગત્ય છે. " અન્ન એવો ઓડકાર " એ યથાર્થ છે, માટે સદા ઉચ્ચ દૃષ્ટાન્ત જોવાં, ઉચ્ચ વિચાર કરવા, અને ઉચ્ચ મન રાખવું. આપણી શંકા ઉપર જોઈ ને એમ ન સમજવું, કે આપણાથી અમુક કામ નહિ થઈ શકે. ઈશ્વરકૃપા હોય છે, તો તુચ્છ મનુષ્ય મહત્ કર્મ કરનાર થાય છેઃ માટે સદા શુભ વાસના અને ઉન્નતેચ્છા રાખવી, ને સાહસિક થઈ અરતોદયના માર્ગમાં સદા સ્થિર રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો. સદાકાળ ઊંચી ગતિ થાય એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી તે તરફ દૃષ્ટિ રાખી જગતમાં વર્તવું.

મનસુખરામ ત્રિપાઠી.

૪૫.

કહે છે કે બધા મહાપુરુષો 'ટાઈમ ટેબલ' રાખતા ને તે પ્રમાણે વર્તતા. મહાપુરુષો વિષે કહેવાય છે એમાંની ઘણી વાતો 'લઘુપુરુષો'એ જોડી કાઢેલી હોય છે. 'છતાં આ વાતમાં કંઈ તથ્ય હોય તો પણ તેઓ 'ટાઈમ ટેબલ' ઘડીને ચાલતા હના માટે

મહાપુરુષ થયા હતા એમ વક્તવ્ય હોય તો તે ખોટું છે. 'ટાઈમ ટેબલ' પ્રમાણે ચાલતા માટે તેઓ મહાપુરુષ થયા એમ માનવા કરતાં તેઓ મહાપુરષ હતા માટે 'ટાઈમ ટેબલ' પ્રમાણે ચાલી શકતા એમ માનવું વધારે સયુક્તિક છે. 'ટાઈમ ટેબલ' પ્રમાણે તો ટ્રેન પણ ચાલી શકતી નથી તો આપણા જેવા સામાન્ય મનુષ્યનું શું ગજું કે 'ટાઈમ ટેબલ' પ્રમાણે બરાબર ચાલી શકીએ? 'ટાઈમ ટેબલ' બનાવવામાં યે દુ:ખ પડે છે, તેનું અનુસરણ કરવામાં યે દુ:ખ પડે છે. પરંતુ રેલવેના 'ટાઇમટેબલ'ની વિશિષ્ટતા એ છે કે તેને બનાવવામાં તો બહુ મહેનત પડે જ છે. એ માટે ખાસ નીમવામાં આવેલા અધિકારી મોટા પગારે લાંબો સમય એ કાર્ય પાછળ ગાળે છે ત્યારે 'ટાઈમ ટેબલ' તૈયાર થાય છે. એ તૈયાર થયેલા 'ટાઈમ ટેબલ' પ્રમાણે બિચારી ટ્રેનો ચાલવાને બહુ બહુ પ્રયાસ કરે છે, પણ કંઈ ને કંઈ ઉપાધિ એને નડયા વગર રહેતી નથી.

જ્યોતીન્દ્ર દવે.

(૪૬)

જે દેશમાં ઉત્તમ કવિઓ હોય છે તે ઘણો સુખી દેશ છે. જે સાહિત્યમાં ઉત્તમ કાવ્યો હોય છે તે ઘણું જ ઉત્કૃષ્ટ છે. કવિતા એ મનુષ્યનું મોટામાં મોટું આરામનું સાધન છે. તેને બળે દુ:ખીનું દુ:ખ કંઈક કમી થઇ શકે છે ને સુખીનું સુખ વધી શકે છે. સુંદર વસ્તુને તે વધારે સુંદર બનાવે છે ને શુષ્ક વસ્તુની શુષ્કતાને તે હરી શકે છે. કવિતાથી જો આટલો જ લાભ મળતો હોય તો તે બહુ મોટો જ છે. પણ આવી દૃષ્ટિએ કવિતાનું નિરીક્ષણ કરવું એ કવિતાને મોટો અન્યાય કર્યા બરાબર છે. સુન્દર વસ્તુની ઉત્કૃષ્ટતા તેની સુંદરતાના નિરીક્ષણમાં છે નહિ કે તેની ઉપયોગિતાની ચર્ચામાં—તેની ઉપયોગિતામાં.

કવિતામા મધુરતા છે, પણ તે અન્યમ્ત છે, કવિનામાં રસ છે, પણ તે સૂચિત છે કવિતા તેટના માટેજ અમિત આનંદનો અમૂલ્ય ઝરો છે કવિતામા અપરિમિતતા છે.

અતિસુખશંકર ત્રિવેદી

વિપત્તિ કોને નથી આવતી ? સસારમાત્ર વિપત્તિનો જ ભરેલો છે એક વૃદ્ધ માતાનો એકનો એક જુવાન પુત્ર મરી ગયો, ત્યારે તે પણ તેની પાછળ મરવાને તત્પર થઈ ગામના લોકે બહુ વારી, સમજાવી, પણ તે માને નહિ. ત્યારે સર્વે તેને મહાત્મા શ્રી બુદ્ધ પાસે લઈ ગયા બુદ્ધદેવે કહ્યુ કે "મા, તમે થોડાક રાઈના દાણા લાવો તો તમારો દીકરો જીવતો કરી આપુ" ડોશી કહે કે "હા, એ તો સહજ છે.' ત્યારે બુદ્ધદેવે કહ્યુ કે "તે તો ખરુ, પણ જેના ઘરમાં કોઈ કદી પણ મરી ના ગયુ હોય તેના ઘરમાની રાઈ જોઈએ" ડોશી કહે કે ઠીક છે, પછી ડોશી ગામમા ઘેર ઘેર ફરી, પણ એક ઘર એવુ ન મળ્યુ કે જ્યા કોઈને કોઈ મૂવુ ના હોય, એટલે રાઈ ન મળવાથી નિરાશ થઈ બેઠી ને વિચાર કરતા સમજી કે સર્વના મરે છે તો મારો દીકરો મરે તેમા શુ ? ફરી બુદ્ધદેવ પાસે ગઈ જ નહિ, તેમ છોકરા સાથે મોઈ પણ નહિ. એમ મરણ તેમ સર્વ પ્રકારની વિપત્તિથી જ સસાર ભરેલો છે

મણિલાલ દ્વિવેદી

વળી નમ્રતા એટલે નિર્બળતા નહિ એ પણ ધ્યાનમા રાખવુ જોઈએ નમ્ર માણસ દૃઢ હોઈ શકે છે નમ્રતા એટલે પોતાની જાતમા વિશ્વાસનો અભાવ એવુ પણ સમજવાનું નથી નમ્રતા અને નિર્બળતા વચ્ચેની અને સ્વમાન અને ગુમાન વચ્ચેની રેખા નક્કી કરવા

માટે વિવેકની જરૂર છે. નમ્રતાનું આચરણ કેટલીકવાર દેખાય છે તેટલું સહેલું નથી હોતું. શ્રીકૃષ્ણે રાજસૂય યજ્ઞમાં શિશુપાળની ગાળો સહન કરી લીધી અને છેવટે સ્વમાન ખાતર તેની જોડે યુદ્ધ કરી તેનો વિનાશ કર્યો. બન્ને કાર્યોમાં તેણે ક્ષમાશીલ અને સ્વમાની આચરણ બતાવ્યું ગણી શકાય. એ જ શ્રીકૃષ્ણે ભૃગુઋષિના પગનો પ્રહાર સહન કરી લીધો.

પ્રભુના દિવ્ય સામ્રાજ્યનો વારસો જેઓ નમ્ર હોય છે તેમને મળે છે.

ગાર્ગ્ય.

(૪૯)

પરમેશ્વરની ગતિ અકળ છે તથા તેનાં કામોનાં કારણો શોધી કઢાય એવાં નથી. માણસ ઉપર જ્યારે દુઃખ આવી પડે છે ત્યારે ઘણું કરીને સામટું જ આવી પડે છે અને એ સઘળી આફતોમાં જે માણસ પોતાનું ધૈર્ય છોડતો નથી, તથા પરમેશ્વર ઉપરનો જેનો દૃઢ વિશ્વાસ જરા પણ ડગતો નથી તે માણસ ખરેખર ધર્મી તથા તે જ ખરો ઈશ્વરનો ભક્ત જાણવો. માણસના વિશ્વાસની તથા ભક્તિની એ પ્રમાણે પરમેશ્વર પરીક્ષા લે છે, તેમાંથી ઘણા થોડા જ પસાર થાય છે.

હમણાં તો કરણ રાજાનો વારો આવ્યો, અને જે વખતે તેનાં આગલાં દુઃખોના ઘા પૂરેપૂરા રૂઝયા ન હતા, તથા જે વખતે સુખનો જરા સ્વાદ ચાખવા માડ્યો હતો તે વખતે તેને એક બીજો કારી જખમ લાગ્યો. મોતના દૂત તેના એકાંત કિલ્લા ઉપર ઊતર્યા, અને એક ઝપાટો મારી તેની વહાલી છોકરી કનકદેવી જે હમણાં તેર વર્ષની થઈ હતી, જે તેનાં સઘળાં સુખનું મૂળ હતું, જે તેની નિર્બળ અવસ્થાનો આધાર હતો તેને ઘસડી ગયા.

૫૦.

પ્રવૃત્તિ ન હોય તો માણસનું જીવિત વિષમ થાય છે. તેનાં શરીર અને મન બે બગડે છે, ને નવરાં બેઠાં નખોદ વાળવાનું સૂઝે છે. પણ એ વિના બીજું ન્યાયનું પણ કારણ છે, એ વિચારી આપણે સર્વદા પ્રવૃત્તિમાં રહેવું આવશ્યક છે. આપણે જેટલું ખાઈએ છીએ, ભોગવીએ છીએ, વાપરીએ છીએ, તેટલું કોઈપણ પ્રકારના શ્રમ વિના પેદા થયું નથી એ તો નિશ્ચય છે. તો એ શ્રમમાં આપણે કેટલો ભાગ લીધો છે? બીજી રીતે કહીએ તો આપણે આપણા ભોગવવામાં આવતી વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરવા માટે કેટલું મૂલ્ય આપ્યું છે? બાપદાદા પાસેથી પ્રાપ્ત થયું હોય તેને જ ભોગવ્યા કરવામાં આપણે અન્યાય કરીએ છીએ, કેમકે તેમને પણ એ વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરતાં શ્રમ તો પડ્યો જ હશે. તો તેમાં આપણે કેટલો ભાગ આપીએ છીએ? આપણને જે પ્રકારનો ઉદ્યોગ કરતાં આવડતો હોય તે પ્રકારનો શ્રમ કરી આપણે આપણા ઉપભોગની વસ્તુઓનું મૂલ્ય વાળી આપવું જોઈએ. પારકા ઉદ્યોગનું ફળ ભોગવવાની આશાથી તો પોતાને હાનિ થાય છે, એટલું જ નહિ પણ પરિણામે આખા દેશને હાનિ થાય છે.

મણિલાલ દ્વિવેદી.

૫૧.

પણ એ પલમાં સાગરમાં ને આકાશમાં રંગની રેલમછેલ ઊડે છે. એડનથી પોર્ટ સૈયદ સુધીનો સૂર્યાસ્ત જેણે નથી જોયો તેને તેજની મોહકતા શું છે તેનો ખ્યાલ નથી. સોનાનાં શિખરો પર શિખરો ક્ષિતિજ પર થાય છે અને સોનાનાં વિવિધરંગી વહેણો સમુદ્રમાં વહે છે, અને એ સુવર્ણરંગી ભભક પર ભુરાશનો પટ પ્રસરતો જાય છે. અંધકાર વધે છે અને રાત-મુગ્ધાસમી મોહક-દશ દિશાને આલિંગે છે.

પણ જ્યારે અમૃતનાથ ઊગે છે—ને અમે પૂર્ણિમાએ પશ્ચિમમાં જવા નીકળ્યા હતા, એટલે એક બે રાત પૂર્ણિમા પહોંચી એમ અમને કહેવામાં આવ્યું હતું—ત્યારે હૃદયની ઊર્મિઓ ઉચ્ચારવાને હું અશક્ત બનુ છું. ચારે તરફ સમુદ્રને વ્યોમ એક થયેલું દેખાય છે; ને તેના પર, સ્ટીમર પર, અમારા પર પ્રેમના સ્થૂલ દેહ સમી કૌમુદીની અવર્ણનીય, અસ્પર્શ્ય ને મીઠી મોહકતા પ્રસરે છે. અને આ મોહકતામાં સૂર્યાસ્તે હતો તેવો જ, પણ તેથી સરસ અને આકર્ષક માર્ગ સ્ટીમર આગળથી પહોળો થતો, રૂપેરી સરોવરમાંથી ઊગતા ચન્દ્રમા આગળ પહોંચે છે. કીર્તિનો, સ્વર્ગનો, મોક્ષનો માર્ગ આ કૌમુદીમાર્ગ આગળ અકારો લાગે છે. રસ્તો સરસ અને શોભીતો હતો. તે વિશાળ થતા પંથે જતાં થાક નહોતો લાગતો. ત્રિવિધ તાપનાં નામ પણ ત્યાં સંભળાતાં નહિ. દૂર અને દૂર રહી નિશાનાથ પ્રેમની અદ્ભુત પ્રતિમા સરખો આકર્ષતો. અંતરમાં ઉત્સાહ અને આનંદ ઊછળતો. માર્ગ જેવો રસિક હતો તેવો લાંબો હતો. તે વાટે જવું સહેલું લાગ્યું.

કનૈયાલાલ મુનશી.

૫૨.

મેઘધનુષ કેવું રળિયામણું દેખાય છે? જ્યારે આકાશના એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી મેઘધનુષ, નાના પ્રકારના રંગ ઝળકાવી રહે છે ત્યારે જે શોભા થાય છે તેનું શું પૂછવું! મેઘધનુષના જેવો જગતમાં એક પણ બીજો રમણીય દેખાવ નથી. એ જોતાં જ માણસનો આત્મા પ્રસન્ન થઈ જાય છે અને સઘળાની દૃષ્ટિ એ સૃષ્ટિની લલિત લીલા ઉપર જડિત થઈ જાય છે. એને કોઈ ઇંદ્રધનુષ પણ કહે છે, પરન્તુ જો એને ઇંદ્રધનુષ કલ્પીએ, તો તેનું વજ્ર અને આ બન્નેને વાપરવાના એ સ્વર્ગરાજે છેક જુદા જ સમય રાખ્યા હશે એમ પણ ધારવું જોઈએ. વજ્ર જેમ મેઘદેવનું સામર્થ્ય બતાવે છે; તેમજ આ તેનું પરમલાલિત્ય સૂચવે છે. જો દુષ્ટ દૈત્યોનો સંહાર

કરતી વખતે ઈંદ્ર વજ્ર સજીને જતા હશે, તો એમ ધારીએ છીએ કે કલ્પવૃક્ષોની કુંજમાં અપ્સરાઓના સાથમાં રાસરમણ વેળાએ આ ધનુષ્ય ધારણ કરતો હશે. બીજા શબ્દોમાં બોલીએ તો વજ્ર એ મેઘરાજાના ભયાનક-રૂપનું ચિહ્ન છે અને ઇંદ્રધનુષ એ તેની વિશ્વ-પાલક દયાને સૂચવે છે!

નવલરામ.

૫૩.

દુનિયામાં સંપૂર્ણ કોણ છે? અભિમાન પણ સર્વને હોય છે, દોષ પણ સર્વમાં હોય છે, પણ સમજવાનું એટલું છે કે આપણે આપણા દોષ ઉપર દૃષ્ટિ ન કરતાં પારકાનામાં તેવા દોષ હોય તો તુરત નિંદવા મંડીએ છીએ એ કેવી મૂર્ખાઈ છે? તેમાં પણ માણસની કોઈ પણ ખામી કે તેનો કોઈપણ દોષ જે પ્રસિદ્ધ કરવાથી કોઈને કશો લાભ થતો નથી, તેને ચૂંથીચૂંથીને ચાવવામાં માત્ર તેમ કરવાની જ હલકાઇ પ્રસિદ્ધ થાય છે. દુનિયા માત્ર દોષવાળી છે, એમ જાણી સર્વત્ર દોષને બદલે ગુણને જ જોવો, તેને જ પકડવો, ને વખાણવો. કોઈ નકારામાં નઠારી વસ્તુ પણ એવી નથી કે જેમાં કાંઈ દોષ નહિ હોય, પણ ઉદાર માણસોએ સર્વત્ર ગુણનું જ દર્શન કરવું; દોષ ઉપર દૃષ્ટિ જ કરવી નહિ.

મણિલાલ દ્વિવેદી.

૫૪.

જે ભૂમિમાં એકવાર ગાય, ઘેટાં, ઘોડા આદિ પ્રાણીઓને ચરવા માટે ગોચર હતાં ત્યાં આજ મનુષ્યના મહાન પરિશ્રમથી એક મનોરંજક નાનું નગર વસ્યું છે. આ રમણીય સ્થાનમાં રંગબેરંગી પુષ્પો ખીલે છે, સ્વાદિષ્ટ ફળો નીપજે છે, ઉત્તુંગ વૃક્ષો શોભે છે અને વિરલ પંખીઓના શ્રવણસુભગ સૂરો સંભળાય છે. નહાનાં નહાનાં ઝરણાંઓની મનોહર શ્વેત રેખાઓથી અંકિત અનેક લીલાં-

છમ મેદાનો જ્યાં ત્યાં પથરાયેલાં છે. પરંતુ કેટલીકવાર જ્યારે અતિશય હિમ પડે છે, બરફનાં પ્રચંડ તોફાનો મંડાય છે, અને મુસળધાર વરસાદ વરસે છે ત્યારે આ મનોહર પુષ્પવાટિકા કરમાઈ જાય છે. પરંતુ વનસ્પતિજગતનું અખૂટ દ્રવ્ય આ ફળદ્રૂપ ભૂમિમાં ભર્યું છે. ફરી પાછું નવું સર્જન થાય છે અને આ મનોરમ ઉદ્યાનભૂમિ અભિનવ અંકુરોથી ખીલવા માંડે છે.

રતિલાલ ત્રિવેદી.

૫૫.

દરિયા નજીક નાળિયેરીનું વન છે. ગુજરાતમાં ઝાડનું સૌન્દર્ય છે; પણ આ તાડવનનું સૌન્દર્ય ગુજરાતમાં અજ્ઞાત છે. ગુજરાતમાં અહીં તહીં ઊગતી ખજૂરી કે નાળિયેરી સુંદર નથી દેખાતી. કોઈ મોટું માણસ બીજા સાથે ભળી ન શકે અને અતડું થઈ એક બાજુ ઊભું રહે તેવાં એ વૃક્ષો ગુજરાતમાં દેખાય છે. પણ તાડનું આખું વન કંઈ ઓર સૌન્દર્યવાળું દેખાય છે.

કોઈ મહાન મકાનના અનંત થાંભલા જેવાં તેનાં લાંબાં થડો, ઉપરના છત્રથી નીચે છાયા–તેજનું સૌમ્ય મિશ્રણ, અને નિરંતર ચાલતો તેનાં પાંદડાંનો મર્મર ધ્વનિ કોઈ જુદી જ અસર કરે છે. અને એ મર્મર ધ્વનિમાં, તમરાંનો અનિયમિત તીણો અવાજ જુદી જુદી જગાએથી ઓચિંતો ઊઠતો વૈચિત્ર્ય પૂરે છે.

મારા સાહિત્યરસિક મિત્રે આ નાળિયેરીઓનું વર્ણન કરી બતાવ્યું. તેમણે કહ્યું કે નાળિયેરીઓ પવનથી ધીમે ધીમે ઘણા જ લાલિત્યથી ઝૂકે છે; અને ત્યારે, જાપાની સ્ત્રીપુરુષો મળતાં, એક બીજાને અભિનન્દન આપતાં દૂર ઊભાં ઊભાં જરા જરા માથું નમાવે છે તેવી દેખાય છે.

રામનારાયણ વિ. પાઠક.

૫૬.

મન ઉપર સંયમ રાખવાની સાથે જ શરીર ઉપર પણ સંયમ રાખવાની અપેક્ષા છે. ઘણાકને આપણે એમ બોલતા સાંભળીએ છીએ કે અમારા મનમાં તો આમ હતું, પણ આમ થઈ ગયું: આ બોલવું માત્ર પોતાની જાતને તેમ સામાને ઠગવા માટે જ ખોળી કાઢેલું છે. મનમાં જો નિશ્ચય હોય તો શરીર કોઈ દિવસ પોતાની મેળે તેથી અવળું ચાલી શકતું નથી. ઊલટું એ તો કોઈવાર થાય છે કે મનમાં કોઈ વિચાર નકારો થયો હોય, પણ શરીરને તે પ્રમાણે ચાલવા ન દીધું હોય તો તે વિચાર નાશ પામી શકે છે. મનનો નિશ્ચય એ જ શરીરને પણ ચલાવવાને સમર્થ છે; પણ સંયમથી એટલું જ કરવાનું છે. મનના અંકુશમાંથી શરીરને કદાપિ ખસવા દેવું નહિ. ઘણાક એમ સમજે છે કે શરીરના નિર્દોષ ઉપભોગથી સંયમમાં ભંગ થતો નથી, પણ શરીરને ઉપભોગ વિનાના લાલન. પાલનથી આળસની ને અયોગ્ય નરમાશની ટેવ પડે છે, ને તેથી તે મનના તાબામાંથી પણ નીકળી જવાનું ધીમે ધીમે શીખે છે. માટે નાની મોટી સર્વ બાબતમાં શરીરને પણ યોગ્ય રીતે અંકુશમાં રાખતાં શીખવું.

મણિલાલ દ્વિવેદી.

૫૭.

શ્રીકૃષ્ણના પાછા આવવાથી સર્વને અતિશય આનંદ થયો એનું કારણ એ કે તેમના ગયા પછી દ્વારકાની ઘણી જ દુર્દશા થઈ હતી. શ્રીકૃષ્ણની દ્વારકામાંની ગેરહાજરીની તક સાધી શિશુપાલે પોતાના ઘણા દિવસનો રોષ દ્વારકા ઉપર કાઢયો. તેણે દ્વારકા ઉપર ચડાઈ કરી તે હસ્તગત કરવા પ્રયત્ન કર્યો, પરંતુ તે સફળ

થયો નહિ, એટલે જતાં જતાં તેણે દ્વારકાને આગ લગાડી સળગાવી દીધી. તેણે નાખેલા અગ્નિથી દ્વારકાનો ઘણો ભાગ બળી ગયો. શ્રીકૃષ્ણે પાછા આવ્યા પછી નિરાશ ન થતાં દ્વારકાની પુનર્રચના અધિક વિસ્તૃત રીતિથી અને વૈભવથી કરી. પ્રત્યક્ષ વિશ્વકર્માની સહાય લઇ તેમણે આ વખતે દ્વારકાને વૈકુંઠના જેવી બનાવી. ચારે બાજુ સુન્દર બાગબગીચા નિર્માણ કર્યા. આખા શહેરમાં ચાર ઊભા અને ચાર આડા એવા વિસ્તીર્ણ રસ્તાની આંકણી કરી. સોળ મોટા મોટા ચોક પાડ્યા અને તે સર્વ સુશોભિત કર્યા. મોટા મોટા નવીન પ્રાસાદો નિર્માણ કરી તેને સુવર્ણ, મૌક્તિક, વૈદૂર્ય, સ્ફટિક ઇત્યાદિ રત્નોથી સુશોભિત કર્યા સોનાના કળશોથી સુશોભિત કરેલાં તેમનાં શિખરો મેરુ પર્વતનાં શિખરો સમાન શોભવા લાગ્યાં. શ્રી કૃષ્ણે પોતાના માટે ચાર યોજન લાંબી અને પહોળી જગ્યામાં એક કીમતી પ્રાસાદ બંધાવ્યો. તેમાં તરતાં ઉપવનો, કૃત્રિમ ક્રીડાપર્વતો અને રત્નખચિત પગથીવાળી અનેક નિસરણીઓ હતી. બ્રાહ્મણોના સત્કાર માટે અને પૂજા માટે એક સ્વતન્ત્ર દિવ્ય સભા હતી. તેમાંના બાગમાં સર્વ ઋતુમા પ્રફુલ્લિત થતારાં સુવાસિત ફૂલો અને સ્વાદિષ્ટ ફળોનાં ઝાડ હતાં. તેના ઉપર જુદી જુદી જાતના મધુર શબ્દ કરનારાં પક્ષીઓ રહેતાં. આ પ્રમાણે મંદિર બંધાવી તેમણે તે મહેલમાં પોતાના સ્ત્રીપુત્રપરિવાર સાથે પ્રવેશ કર્યો.

કૃષ્ણપ્રસાદ શાસ્ત્રી (મૂળ લેખક સી. વી. વૈદ્ય).

૫૮.

પણ હવે ટીકા કોણે કરવી ? કેટલાએક ટીકા કરે છે તે એવી મતલબથી કે આપણે લખતાં નથી આવડતું ત્યારે ટીકા કરીને લખનારને નિંદીએ અને જગતમાં તેની બેઆબરૂ કરીએ. આવા ટીકાકારને ધિક્કાર છે. જેનામાં સ્વાભાવિક બુદ્ધિ, પ્રાપ્ત કરેલી વિદ્યા

અને સારું નરસું સમજવાનું રસજ્ઞાન છે, તે ટીકા કરવાને યોગ્ય છે. જેને જે વાતની ખબર નથી તેણે તે વાત ઉપર ટીકા કરવી નહિ. જે વાત ઉપર ટીકા કરવી હોય તે વાતનું ટીકા કરનારે થોડું ઘણું પણ અનુભવજ્ઞાન મેળવવું જોઈએ. જેણે સારી ટીકા કરવી છે તેણે તો પૂરું જ્ઞાન મેળવવું જોઇએ. ઇન્સાફ કરવો અઘરો છે. જો ઈન્સાફ ન થયો તો બિચારો ગ્રન્થકાર વગર કારણે માર્યો જાય અથવા સરપાવ લઈ જાય. માટે ટીકા કરનારે બરાબર ન્યાય કરવો જોઈએ, ને એ શક્તિ મેળવવાને સારુ તેણે જાતે ન્યાય કરવાની બાબત ઉપર ચોકખું જ્ઞાન મેળવવું જોઇએ. કોઈ એ દ્વેષભાવથી ટીકા કરવી નહિ.

નર્મદાશંકર.

(૫૯)

સ્ટેલીન ક્વચિત જ ગુસ્સે થાય છે, પરંતુ તે જ્યારે ક્રોધે ભરાય છે ત્યારે ક્રોધની સાક્ષાત્ જ્વાળા! આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન તેને માટે અસહ્ય છે. સામ્યવાદી વિચારો માટે સહાનુભૂતિ નહિ રાખનારને તુચ્છ સમજે છે. એક પળે ગુસ્સે થઈ જવું અને બીજી પળે નરમઘેંસ થઈ જવું એ એની પ્રતિભા છે. પોતાનાં દળની અથવા સામ્યવાદી કાર્યકારિણી સમિતિની બેઠકમાં એ ચૂંપ બેસી રહી બધાની વાતો સાંભળે છે, પરંતુ તે જ્યારે બોલે છે ત્યારે તેનું બોલવું એટલું બધું ફિલસૂફી ભરેલું હોય છે કે બધા સ્તબ્ધ થઈ સાંભળે છે. સ્ટેલીનને સામ્યવાદમાં પાકો તથા પૂરો વિશ્વાસ છે. પરંતુ એ ટ્રોત્સકી જેવો ઉગ્ર સામ્યવાદી નથી.

પરંતુ સ્ટેલીનમાં એક મોટો દુર્ગુણ છે. જે હાલના રશિયા માટે સૌથી મોટો ગુણ થઈ ગયો છે. સ્ટેલીનને અધિકારનો લોભ બહુ છે. આના કારણે સ્ટેલીન આજે ઝાર કરતાં વધારે સત્તા ધરાવે

છે. બોલવા માટે રશિયામાં સોવિયેટ શાસન છે. પરંતુ ખરી રીતે તો હાલ સ્ટેલીનશાહી ચાલે છે.

ઈબ્રાહીમ મિસ્ત્રી

૬૦.

હારેલો અને થાકેલો દૈવી કૃષ્ણ આગળ ને આગળ પોતાનો રસ્તો કાપ્યો જતો હતો. મહાભારતના યુદ્ધને જીતનાર, અર્જુનનો સખા અને સારથી, કંસને મારનાર, કાલિયાનાગને મર્દન કરનાર, અનેક દૈત્યનો કાળ અને અનેક ઋષિમુનિઓનાં ભક્તિગાનોનો પાત્ર, ગોપીઓનો પ્રિય શ્રીકૃષ્ણ આજે અસહાય દશામાં વિશ્રામસ્થાનની શોધમાં ફોગટ ફાંફાં મારતો હતો.

એને એક મિત્ર રહ્યો ન હતો. એકે સ્વજન રહ્યો ન હતો. જિંદગીમાં નાનાં મોટાં મહાભારત આદિ અનેક યુદ્ધોમાં અને છેવટે યાદવાસ્થલીમાં એ સૌ ખપી ગયાં હતાં. રહ્યો માત્ર એ એકલો, ભક્તવિહોણો, મિત્રવિહોણો, સોળહજાર અને આઠ પત્નીઓ વિહોણો. જેનો પડયો બોલ ઝીલવા માનવો ને દેવોનું આખું વિશ્વ ખડે પગે રહેતું, તેમાંથી એક પણ આજે તેનો સાથ કરવાને તૈયાર નહોતું.

ખરા તડકામાં ચાલી ચાલીને તાપ ને ભૂખમરાથી કૃષ્ણના પ્રાણ આકુળ વ્યાકુળ થતા હતા. સામે એક ઝૂંપડીમાં એક ગોવાલણી ગાયો દોહતી હતી. આખી જિંદગીમાં સ્ત્રીજને કૃષ્ણનો આદર સત્કાર સૌથી વધારેમાં વધારે કર્યો હતો. કૃષ્ણે આશામાં ઝુંપડી તરફ પગલાં વાળ્યાં.

લીલાવતી મુનશી

૬૧.

લવજીના ગુજરી ગયા પછી તેના દીકરાઓએ તેનો ધંધો આગળ ધપાવ્યો. સન ૧૭૭૬ થી ૧૭૯૦ સુધી પશ્ચિમના કિનારા પર અંગ્રેજોની લડાઈ ચાલતી હતી. તેથી જહાજો બાંધવાનું અને દુરસ્ત કરવાનું કામ ઘણું અગત્યનું બન્યું. તે બધું કામ માણેકજી અને બમનજી જ કરતા હતા. તેમનાં બાંધેલાં જહાજો મજબૂત, સુડોળ અને સુંદર હતાં. યુરોપના મોટા મોટા કારીગરો પણ તેનાં મુક્તકંઠે વખાણ કરતા હતા. ઈંગ્લાંડના પ્રધાનમંડળના મનમાં એવો એક વિચાર આવ્યો કે એક કુશળ અંગ્રેજ કારીગર મુંબઈ મોકલવો અને તેની દેખરેખ નીચે લવજીના કારખાનામા આરમારો તૈયાર કરાવવો; પણ નૌકા ખાતાના એક સભાસદ સર ટૉમસ ટ્રૌબ્રીજે એવી ખાત્રી આપી કે લવજીના કારખાનામાં એટલાં તો સરસ જહાજ તૈયાર થાય છે કે તેને અંગ્રેજ કારીગરની સલાહ અથવા સહાયની જરા પણ જરૂર નથી. ત્યાર પછી છત્રીસ છત્રીસ તોપવાળા બે લડાઈનાં જહાજો અને એક ૭૪ તોપવાળું લડાઈનું જહાજ તૈયાર કરવાની વરદી જમશેદજી અને ફરામજીને મળી. આ આરમારો એવી તો ઉત્તમ કારીગરીવાળી અને કોઇ પણ પ્રકારની ખામી વિનાની બની કે નૌકાયુદ્ધ ખાતાનાં સારામાં સારાં પ્રમાણપત્રો આવ્યાં. અને એ કારખાનાનું નામ સાંભળી યુરોપના બીજા દેશોના વેપારીઓ પણ જમશેદજીના કારખાનામાં પોતાનાં જહાજો બંધાવવા લાગ્યા. એ જ અરસામાં મુંબઇમાં મોટા મોટા ડક્કાઓ પણ બંધાવવામાં આવ્યા.

વિજયા દેસાઇ.

૬૨.

પહેલાં આર્ય લોકો કહે છે કે મધ્ય એશિયાના, તો કોઇ કહે છે કે આર્ટિક મહાસાગરની પાસેના પ્રદેશના રહેવાસીઓ હતા. ત્યાંથી

વીખરાઈને હવે આખું જગત વ્યાપી રહ્યા છે. અંગ્રેજ લોકોની વસાહતો આખા જગતમાં ફેલાઈ છે, અને હિન્દી લોકોમાં સાહસ ઓછું છતાં તેઓએ પણ ભૂખમરાને લીધે ફીજી, આફ્રિકા જેવા દૂર દૂરના પ્રદેશોમાં પોતાના બચ્ચાને મોકલ્યાં છે. એવું ભૂખમરાનું ધૈર્ય પશુઓમાં પણ કેટલીક વાર દેખાય છે. કહે છે કે બસો વરસ પહેલાં ભૂરા રંગના ઊંદરડાનું એક મોટું ટોળું હિંદુસ્તાન છોડીને ઈરાનમાં થઈને યુરોપમાં ગયું અને તેણે આખું યુરોપ કબજે કર્યું. આ સૈન્ય આગળ યુરોપના કાળા ઊંદરડા ભાગી ગયા અને ત્યારથી હિન્દી ઊંદરડા ત્યાં અબાધિત રાજ્ય ચલાવે છે. થોડાક વરસો ઉપર ખિસકોલીનું એક ટોળું યુરલ પર્વતમાંથી રશિયા પર કૂચ કરી ગયું હતું એમ કહે છે.

કેટલાંક પશુપક્ષીઓ તો થોડાક વખત સુધી જ પરદેશ જઈ વસે છે. ઈંગ્લાંડનાં ઘણાંખરાં પક્ષીઓ શિયાળાની ટાઢના ડરથી ફ્રાન્સ, આફ્રિકા સુધી ઊડી જાય છે, પણ અંગ્રેજ લોકોની માફક તેઓ સ્વદેશપ્રેમી હોવાથી ફરી વસંતઋતુમાં પાછાં ઈંગ્લાંડ આવે છે.

આપાસાહેબ પટવર્ધન.

૬૩.

"આ બૂટની મહોકાણે આઠ દસ મોચીનાં ઘરનો ધંધો બંધ પડ્યો છે ને તેમને ખાવા પીવાની બહુ હરકત પડે છે. મોચી નરમ થયા એટલે તેમની ઘરાકીવાળા કુંભાર, દરજી વગેરે પણ નરમ થયા છે; ને બે પૈસા જેના જેના લેણદેણ છે તે શાહુકારનું લેણું ડૂબવા વખત આવ્યો છે; અને આવો ધક્કો આખા ગામને

લાગશે. કોઈએ એમ ન સમજવું કે, એમાં મારે શી લેવા દેવા છે; બધાનું સારું હોય તો આપણે સારું ને નરતું હોય તો આપણે નરતું. હું અમદાવાદ ગયો હતો ત્યાં પણ આવાં ને આવાં રોદણા છે. સોનીનાં ઘરેણાં વિલાયતથી તૈયાર થઇ આવે છે, ને તે એવાં આંખને ગમે તેવાં હોય છે, કે આપણાં ખરાં દાગીનાને પણ કોરે મૂકે; એટલે સોનીનો ધંધો બાર આની થઇ ગયો છે. લવારનો ધંધો તો બિલકુલ બંધ પડી ગયા જેવો જ છે. લવાર મજૂરી કરે તેને અંગ્રેજી કારખાનામાં રોજ સારો મળે છે; પણ ચપ્પુ, કાતર ખીલા કરનારાનો બિલકુલ રોજગાર બંધ પડયા જેવો જ છે. વિલાયતી કાપડ કરોડો રૂપિયાનું આવે છે, તેથી, સાળવી, વણકર, છાપી, બાંધણીકાર વગેરેનો ધંધો ગયો છે. લોક ઘણાં લૂગડાં પહેરે છે તેથી દરજી ને ધોબી શહેરમાં તાજા દેખાય છે; પણ એકંદર કારીગર તથા વેપારીને પરદેશી માલ આવવાથી અથાગ નુકસાન થયુ છે."

દિ. બા. અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઇ.

૬૪.

હજુ સ્ટીમરે લંગર નાખ્યું ન હતું ત્યાં એક રમૂજી અને હેરત પમાડનારું દૃશ્ય નજરે પડયું. સઢવાળાં ને બીજાં વહાણો સ્ટીમરથી સારી પેઠે દૂર હતાં ત્યાં એક પાતળી નાનકડી એકલકડી હોડી (ફક્ત એક હલેસાથી ચાલનારી સુકાન વિનાની હોડી)માં બે હબસી કુમારો સ્ટીમર પાસે આવી પહોંચ્યા. તેમની ઉંમર અનુક્રમે ૭ ને ૯ વરસથી વધુ નહિ હોય. દરિયાનું પાણી શાંત અને સ્વચ્છ હતું. બહુ ઊંડે સુધી નજર પહોંચતી હતી. હોડીમાંના એક

છોકરાએ ઊભા થઈ હાથ લાંબા કર્યા ને પૈસો માગ્યો. તૂતક પર ઊભેલા એક ઉતારુએ એક પૈસો ફેંક્યો. એ પૈસાને ઝીલી ન લેતાં તે છોકરાએ તેને પાણીમાં ડૂબી જવા દીધો. પૈસો પાણીમાં કેટલાક હાથ ઊંડે ઊતરી ગયા પછી એ છોકરાએ ઊંધે માથે પાણીમાં ગુલાંટ ખાધી ને તીરની પેઠે સીધો નીચે ઊતરી ગયો. મિનિટેક પછી દાંત વચ્ચે પૈસો દબાવી તે ઉપર આવ્યો અને પોતાની એ કળાનું સરસ પ્રદર્શન કર્યું. થોડી વારમાં બીજા બે છોકરા આવી હોડી લઇ આવી પહોંચ્યા અને તુતક પરથી મુસાફરોએ એક પછી એક પૈસા ફેંકવા માંડ્યા. છોકરાઓને સારી કમાણી થઈ અને ઉતારુઓએ એ આનંદ લૂંટયો. શોભીતાં કપડાં પહેરી સાહેબની પેઠે ઊભા ઊભા એ તમાશો જોયા કરતાં મને એ લંગોટિયા સમુદ્રસુતોનો મોભો વધુ સારો લાગ્યો. પણ મારે નસીબે એ કળા જોવાનું જ હતું, શીખવાનું નહિ.

પ્રભુદાસ ગાંધી.

૬૫.

અમારી જેમ બીજા પ્રવાસીઓ જાપાનની ટૂરિંગ કારમાં આવેલા તે પણ એમ ને એમ અંદર બેસી રહ્યા હતા. કોઈ જ બહાર નીકળે નહિ. અમારામાંથી એક બે જણને એમ થયું કે જે જોવાને સાઇસોથી દોડતા આવ્યા, આ પહાડ ચડ્યા, તે જરા પલળવાના ભયે કેમ જતું કરાય? પલળવા કરતાં યે પછડાઈ જવાનો ભય મોટો હતો. આખરે લપાતા, ફાળ ભરતા નીચે ઊતર્યા. મગજને મધમધાવી મૂકે એવો ખદખદતો વરાળિયો ગંધક જોયો. પૃથ્વી ભડભડી રહી હતી, તે ઉપરના વરસાદ અને તોફાનને ગાળો દેતી હોય એવી લાગી. ગંધકના ઝરાનો એ ખ્યાલ અને તે જોવા માટે

કરેલું એટલું સાહસ જીવનમાં કદી ન ભુલાય એવાં છે. થોડી જ મિનિટોએ શરીર કંપાવી નાખ્યું. દરેક જણને બીક હતી કે શરદીમાં ઝપટાઈ જઇશું, પણ જોવાનો સંતોષ મોટો હતો.

ટેકસીઓ પાછી એ શિખરેથી સરોવરની સપાટી સુધી ઊતરી આવી ત્યારે પણ વરસાદ અને દિશા ઘેરતું ધુમ્મસ ચાલુ જ હતાં. એ જોઈ હવે તો હાકોને સરોવરની સફરનો લહાવ ગયો જ દેખાયો. સરોવરને કાંઠે જ્યાં ફેરીબોટો આવે જાય ત્યાં પણ નરનારીઓ ઓથે ભરાઈ બેઠેલાં. આવામા સરોવરની ચોપાસ તો શુ પણ નજીકમાં યે કાંય ન દેખાય. ઘડીવડી આશા થતી કે જરા રાહ જોયે આકાશ ખૂલી જશે, પણ અનુભવી વતનીઓએ જણાવ્યું કે આ હવા તો આઠ દિવસ રહેવાની, એટલે સર્વાનુમતે હાકોને સરોવરનો ખેલ છોડી દીધો અને ટોકીઓ તરફ ટેકસીઓના મોં ફેરવ્યાં.

રવિશંકર રાવળ.

૬૬.

પોતે અકાળ વૃદ્ધ થયો અને ખોરાકના અભાવને લીધે શારીરિક નબળાઇ આવી, તે છતાં એ હતો ટકીલો અને હમેશાં જાનમહેનતથી મજૂરી કરીને પોતાનું પેટ ભરતો હતો. જ્યારે મજૂરી પણ ન મળી ત્યારે તેણે ગોચરનાં ઝાડોની ડાળીઓ કાપીને લાકડાં વેચવા માંડ્યાં. સરકારની દૃષ્ટિએ આવાં ઝાડો કાપવાં એ ગુનો ગણાય છે તેથી તેને પકડ્યો અને અમલદાર પાસે લઈ ગયા. ડોકરડાએ કહ્યું કે એને પ્રામાણિકપણે જીવવું છે, ચોરી કરવી નથી. માટે મજૂરીના પરસેવાથી લાકડાં કાપી ગામમાં વેચવા જાય છે અને એ કમાણી પર જીવે છે. જો બીજું કોઇ પણ પ્રકારનું કામ તેને

આપવામાં આવશે તો તે કરવા તૈયાર છે. પણ આ બધી ફિલસૂફી કોણ સાંભળે ? એને થોડી સજા થઈ, માર પડ્યો, ગાળો પડી અને ધમકીઓ સાથે છોડી દેવામાં આવ્યો. એણે પાછાં લાકડાં કાપ્યાં! પણ ન કાપે તો ખાય શું ? પાછો વરઘોડો કોર્ટે ચડ્યો. એક ફાટેલી કામળી સિવાય એની પાસે કાંઈ હતું નહિ. જેલમાં અને લોક-અપમાં (કાચી જેલમાં) પણ કેદીને ખવડાવવું તો પડે છે. આ બિચારા ડાકરડાને ખરેખરું પોતાની ગરીબાઇ સિવાય ખોવાનું હતું શું ? વિધિઓ થઇ અને ફરીથી જ્યારે એ છૂટ્યો ત્યારે એનાં ભવિષ્યમાં શું હોય ? કમાણીનાં સાધન હતાં તે બદમાશોએ પડાવી લીધેલાં. કોઇ જીવદયાને નામે એટલે સાચા ધર્મના નામે ખવડાવે નહિ કે કામ સોંપે નહિ, ત્યારે એણે કરવું શું ? ભૂખ્યા રહીને મરી જવું ? એણે પ્રામાણિક રસ્તો લીધો અને ઝાડની ડાળીઓ કાપી ફરીથી ગુનો કર્યો !

ડૉ. સુમન્ત મહેતા.

૬૭.

પોતાની બુદ્ધિ પુરુષોના જેવી જ છે એમ સિદ્ધ કર્યા પછી સ્ત્રીઓએ ધારાશાસ્ત્રી, ડૉકટર, શિક્ષક, પ્રોફેસર, વર્તમાનપત્રો ચલાવનાર અને શિલ્પી વગેરે તરીકેની પોતાની લાયકાત બતાવી આપી. ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિમાં શરીરને જે મહાન પરિશ્રમ પડે છે તે આ બધા ધંધામાં પડતો નથી. આથી સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યવાદીઓની દલીલનો જવાબ આપી શકાય તેમ નથી. વળી આમાંના કેટલાક ધંધા એવા છે કે જે સ્ત્રીની બુદ્ધિને ખાસ લાયક છે અને એમાં દાખલ થવાની સ્ત્રીઓને જરૂર પણ છે. સ્ત્રી ડૉકટરોની આવશ્યકતા ઘણી જ છે. તેમજ સ્ત્રીપત્રકારોએ સ્ત્રીજાતિનાં દુઃખો, એમની

માગણીઓને જગત સમક્ષ બહુ સારી રીતે રજૂ કર્યાં છે. તેમના સ્વભાવની મૃદુતા અને માતૃત્વની ભાવનાથી સ્ત્રીઓ આદર્શરૂપ શિક્ષક થઈ છે. આ વિષયોમાં સ્ત્રીનો લિંગભેદ અવરોધકર્તા નીવડવાને બદલે ખાસ જરૂરનો છે. કેટલાએ યુગ સુધી સૌન્દર્ય એ સ્ત્રીનો વિશિષ્ટ ગુણ હતો. હાલ બુદ્ધિને પ્રધાનપદ આપવામાં આવે છે. જો કે મનુષ્ય સ્વભાવની અસ્થિરતાનો વિચાર કરતાં લાગે છે કે બુદ્ધિનો સૌન્દર્ય ઉપરનો વિજય ચિરસ્થાયી રહેશે કે નહિ તે શંકા પડતું છે. સ્ત્રીમાં બુદ્ધિબળ હોય તે હંમેશાં પુરુષોના આદરને પાત્ર બન્યું છે. જો સૌન્દર્ય સાથે બુદ્ધિનું મિશ્રણ થાય તો તે આખા પુરષના અસ્તિત્વને જીતવા સમર્થ છે.

સરોજિની મહેતા.

૬૮.

અત્યારે આટલો વ્યય કર્યા પછી પણ સામાજિક જીવન ઉપર લડાઈની શી અસર થશે? લડાઈમાં અઢળક ધન વાપરવા કરતાં લોકોની ઉન્નતિ અર્થે તે વાપરવાને શું રાજ્યનેતાઓ દોરાશે નહિ જ? તે સમયે એવી દલીલ કરવામાં આવશે કે રાજ્યને ખર્ચ ઘણો થઈ ગયો છે. તેથી હાલ થોડાં વર્ષ સામાજિક સુધારાઓ મુલતવી રાખવા પડશે! આગળ સામાજિક પ્રગતિ માટે જેટલો ખર્ચ થતો હતો તેટલો પણ કદાચ હવે કરવામાં ન આવે તો આશ્ચર્ય નથી, અને આ સ્થિતિ માત્ર બ્રિટનમાં જ ઉપસ્થિત થશે એમ માનવાને કારણ નથી. આ મહાન લડાઈમાં ભાગ લેનાર દરેક રાજ્યની સામાજિક પ્રગતિમાં આ પ્રમાણે મોટાં વિઘ્નો નડશે એ વિશેષ સંભવિત છે. રાજ્યદ્વારી દૃષ્ટિથી કદાચ કોઈ રાજ્યને ફાયદો થશે, અને આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે ભવિષ્યમાં સર્વ મોટાં રાજ્યોની રાજનીતિ નીતિના તત્ત્વ ઉપર

અવલંબિત રહે. પરંતુ સમાજશાસ્ત્રીની દૃષ્ટિથી બે મોટા અનર્થો ઊભા થશે તે નિઃશંક છે. એક તો એ કે લાખો ઉત્તમ પુરુષોનો નાશ થયો હશે અને તેથી ભવિષ્યની પ્રજાનો માનુષિક વારસો અતિ નબળો રહેશે, અને બીજો અનર્થ એ કે સામાજિક પ્રગતિનાં મહાન કાર્યો વધારે ત્વરિત રીતે પૂર્ણ કરવાની આવશ્યકતા વધવા છતાં તે કાર્યો હાથ ધરવામાં દરેક રાજ્ય અચકાશે અને તેથી સામાજિક સુધારા વર્ષો સુધી ખોરંભે પડશે.

નૃસિંહ વિભાકર

૬૯.

મુસાફર ત્યાં ઊભો, અપૂર્વ સમૃદ્ધિ હતી, અદ્ભુત સૌન્દર્ય હતું, અનુપમ કલા હતી. પણ...એ સઘળું જેને લીધે જીવન્ત લાગે છે તેવું કોઈ મનુષ્ય ત્યાં ન હતું. ઉદાસીન, અવાજ વિનાની, એકધારી શાન્તિમાં જાણે કોઈનાં પગલાં સંભળાતાં હતાં. પણ ત્યાં કોઈ હતું નહિ. સઘળું સૂમસામ પડયું હતું. મુસાફરને હવે લાગ્યું કે પોતે જુએ છે તે માયા છે, ખોટું છે-ને સાચું દેખાય છે. એજ વખતે સામેનું દ્વાર ઉઘાડીને એક માણસે ચુપચુપ પ્રવેશ કર્યો. તેનું વય આધેડ હતું પણ દેહ સશક્ત અને રસિક લાગતો હતો. કાંતિ . પણ તેજસ્વી હતી. માત્ર ન સમજી શકાય એવો વિષાદ એના મોં પર હતો. એને જોતાં જ લાગે કે આ એક એવો જીવાત્મા છે કે જે સુખી છે ને નથી. જે દેખાય છે એનાથી તદ્દન જ જુદો છે. બોલ્યા વિના માત્ર ઈશારતથી અજાણ્યા મુસાફરને અંદર આવવાનું તેણે આમંત્રણ આપ્યું.

ધૂમકેતુ.

૭૦.

માતૃભાષા માટેનો અનાદર એ આપણો જૂના કાળનો રોગ જણાય છે. આપણી પોતાની ભાષા આપણને હંમેશાં પંગુ જ લાગેલી છે. અને એ સ્વભાષા પ્રત્યેનો અનાદર આત્મવિશ્વાસને અભાવે જ ઉત્પન્ન થયો છે. જેમ ગુલામીના સ્વીકારના મૂળમાં સ્વાભિમાન અને આત્મવિશ્વાસની ઊણપ રહેલાં છે, તેમજ પરભાષા માટેના મોહમાંયે છે.

બીજી ભાષાઓ શીખવી કે શીખવવી નહિ એ સ્વભાષાનો આદર વધારવાનો ઉપાય નથી. કાકાનું અપમાન કર્યાથી પિતાનું માન વધારવા જેવો એ વિચિત્ર માર્ગ થાય. પણ પરભાષા આવડવી એમાં કાંઈ માન, મોટાઈ કે વિદ્વત્તા રહેલાં છે એ ખ્યાલ દૂર થવો જોઈએ. પ્રયોજન ન હોય તો માણસને એકેય બીજી ભાષા જાણવાની જરૂર નથી; પ્રયોજનવશાત્ એને વારંવાર નવી નવી ભાષાઓ શીખવી પડે. જે પ્રયોજન ખાતરીપૂર્વક આવવાનું છે એમ માલૂમ હોય તેને લીધે કેટલીક બીજી ભાષાઓ શીખવાની ભલે પ્રયોજન જેટલી સગવડ કરવામાં આવે, પણ એ ભાષાને લીધે વિદ્યાર્થી કાંઈ વધારે આદર આપવા યોગ્ય છે એ ખ્યાલ ન હોવો જોઈએ. અથવા બીજી ભાષાઓ ન આવડવાથી વિદ્યાર્થીના વિકાસમાં કાંઈ ખામી આવે છે એ પણ ભ્રમ ન હોવો જોઈએ.

કિશોરલાલ મશરૂવાળા.

૭૧.

જ્યારે દિવસનો પ્રકાશ ફૂટે છે ત્યારે આપણે આપણા વ્યક્તિગત જીવનના બંધનમાંથી અને એકલપેટાપણાંમાંથી મુક્ત થઈએ છીએ. ત્યારે જ આપણને એ પ્રકાશના દર્શન થાય છે, જે પ્રકાશ બધાને સારુ હંમેશને માટે નિર્માણ થયેલો છે. ત્યારે જ આપણે એકબીજાને

વધારે પીછાનીએ છીએ અને જીવનક્ષેત્રમાં સહકાર આપવા હાથ લંબાવીએ છીએ. સવારમાં ઝડપથી વહેતી આવતી નૌકાઓ આ સંદેશો લાવી હતી. પવનમાં ફરફરતા શઢોમાં જે જીવન ધબકતું હતું તેની સ્વતંત્રતા મને આ બધું કહી રહી હતી. મારું હૃદય આનંદથી પુલકિત થયું. તે દિવસે મેં માનવજગતમાં સાચાં પ્રભાતનાં આગમનની આશા બાંધી અને એ પ્રભાતના કિરણોના અંકુરો ફૂટતાં જોઈ મારા અંતરમાંથી પ્રાર્થના સરી પડી.

જે યુગમાં આપણે જીવીએ છીએ તે યુગ માનવજગતમાં આવેલી રાત્રિનું સૂચન નથી કરતો શું? વ્યક્તિગત પ્રજાઓ પોતાના જ સંકુચિત વાડાઓમાં પુરાઈ રહીને પોતાને સ્વતંત્ર રાષ્ટ્ર તરીકે ઓળખાવે છે અને પેલી સુલુપી કુટિરોની માફક પોતપોતાના બારણાં બંધ કરીને એક બીજાની સામું ભેદની દીવાલો ઊભી કરે છે. આ હકીકતો સંસ્કૃતિનો અંધકારયુગ નથી સૂચવતી શું? આપણે શું એવું નથી અનુભવી રહ્યા કે જગતમાં કોઈ જાગૃત અને બન્ધનમુક્ત રહ્યા હોય તો તે ફક્ત લૂંટારાઓ જ રહ્યા છે?

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર.

૭૨.

દેશપ્રીતિ જેટલી ઉપયોગી છે તેટલી જ સ્વાભાવિક છે. દેશપ્રીતિના જેવું બીજું કાંઈ સ્વાભાવિક નથી. પોતપોતાનું સૌને સારું લાગે છે. ઊજડમાં ઊજડ મુલકના રહેનારને પણ તેજ મુલક વહાલો લાગે છે. ગમે તેવા ફળદ્રુપ, સુંદર, અને સુખ સામગ્રીથી ભરપૂર દેશમાં તે જાય છે તો પણ તેનું ચિત્ત અંદરથી પોતાની સ્વભૂમિ તરફ ખેંચાય છે, અને પરદેશના મોટા મોટા મહેલો અને બાગબગીચા જોતા છતાં પણ પોતાના મનની દૃષ્ટિએ તો સ્વદેશના ડુંગરા અને રાનો જ નિહાળ્યાં કરે છે. અંગ્રેજ કવિ સ્કોટ કહે છે

કે "એવો કોઈ પણ માણસ દુનિયામાં વસે છે કે જે પરદેશથી પાછો આવતાં પ્રેમના ઊભરાથી એમ બોલી ન ઊઠયો હોય કે મારી પોતાની જન્મભૂમિ છે? અને જો કદાપિ કોઇ માણસ એવો હોય તો તે ચંડાળને ધિક્કાર છે, ધિક્કાર છે!" આ કહેવું ખરું જ છે. સ્વદેશપ્રીતિ એવી તો સ્વાભાવિક છે કે એ વિનાનો માણસ શી રીતે થઇ શકે તે પણ બરાબર આપણાથી સમજાતું નથી. સ્વદેશને ન ચહાવો એ સૃષ્ટિના નિયમ વિરુદ્ધ છે. અને એવા વિપરીત લક્ષણવાળાને જોતાં સ્વાભાવિક રીતે જ કંટાળો આવે છે. ખરું જોઇએ તો કેવળ દેશપ્રીતિરહિત માણસ હોઈ શકતો જ નથી.

નવલરામ.

૭૩.

હિંદ દેશ વાણિજ્યને માટે પણ પ્રખ્યાત હતો. દેશના વેપારીઓ સાહસિક હતા. અને સાહસો ખેડી દૂર દૂર દેશાવર જતા અને પરદેશથી ધન લાવી દેશની લક્ષ્મી વધારતા. આજે તમારા વેપારીઓમાં સાહસનું તો નામ જ નથી. અને સ્વાર્થી પણ એટલા જ. દેશની લક્ષ્મી વધારવાને બદલે ઊલટી પરદેશ ઘસડાય છે તેમાં મદદ કરી રહ્યા છે! એક વખતનો ધનધાન્યથી ભરપૂર દેશ આજે ભૂખે મરે છે.

હિંદની પ્રાચીન કારીગરીનાં તો પરદેશીઓ મુક્તકંઠે વખાણ કરે છે. રોમમાં તેં યુરોપની સર્વશ્રેષ્ઠ કળાના ઉત્તમ નમૂના જોયા. તેં મિસરની ભવ્ય ઇમારતો જોઇ. હિંદની કળા, હિંદની ઇમારતો તને ઊતરતી લાગે છે? તેં તો કદાચ તારો દેશ ફરીને જોયો પણ નહિ હોય. અજન્તાનાં સુંદર ચિત્રો, વેલૂરમાં કૈલાસનું ભવ્ય મંદિર અને શિલ્પના નમૂનાઓ, સાંચીનો ટોપ કે દેલવાડાનાં અનુપમ

દહેરાંઓ અને એથીયે અર્વાચીન જગતની એક અજાયબી ગણાતો કલાનો સર્વોત્કૃષ્ટ નમૂનો આગ્રાનો તાજમહાલ—'

હંસા મહેતા.

૭૪.

અજાયબી પમાડે એવા કારીગરો અહીં છે. ઈનામલ, રેશમ ચાંદીના ઉદ્યોગો માટે એક વાર મશહુર આ દેશમાંથી એ ઉદ્યોગ હવે ધીરે ધીરે નાશ પામે છે. ભીંતમાં મારવાના ખીલા જેવાં સાદાં હથિયારો વડે પારીસ કે ન્યુયોર્કની ભલભલી કૃતિઓને ટપી જાય એટલું સરસ ચાંદીનું કામ અહીંના કારીગરો કરે છે. આપણા દેશમાં ય આપણે રાજ્ય ચલાવતા અને લડતા ત્યારે જે તોપો બંદુકો અને તલવારો બનતી એનાં પ્રત્યક્ષ ચિહ્ન જેવાં કેટલાંયે હથિયારો અહીં પડેલાં છે. ભુજમાં બનેલાં ઘડિયાળ પણ અસ્તિત્વમાં છે! પણ કમનસીબે આજનું ભણતર અને રાજ્યની બેદરકારી એકાદ દસકામાં આ કારીગરીને હતી ન હતી કરી નાખે તો નવાઇ નથી.

કચ્છમાં જાણ્યે અજાણ્યે પણ જૂના જમાનામાં રહેતા હોઇએ એમ લાગે છે. રથ જેવી નાની બળદની ગાલ્લીઓ, ઊંટની ગાડી, ઊડતી ધૂળ અને નીચાં ઘરો વચ્ચે સાંકડા સર્પાકાર પસાર થતા રસ્તા, કંઈક માનવગતિને રોકતાં લાગે છે. અર્વાચીન કાળની મહાશક્તિ વીજળી, ઘોંઘાટ મચાવતાં વર્તમાનપત્રો કે જ્ઞાન પ્રસારતાં ચિત્રપટ કચ્છનો અખાત ઓળંગી અહીંની શાંતિનો ભંગ કરવા હજી આવી પહોંચ્યાં નથી. બળદના વેગે માનવવેગ પણ સચવાય છે. માંડવીથી કચ્છની રાજ્યધાની સુધી પહોંચવા મોટર છે, પણ એ મોટરની એક પણ સગવડ ઊંટગાર્ડને ભુલાવે કે બળદગાડીને ચકવે એવી નથી. એન્જિનના ઘુરાંડા જોડે સરસાઈ કરે એટલી ધૂળ ઉડાડતી, શ્વાસ ખાવા આપોઆપ અટકતી-આ મોટરમાં હજી

ને પાણી ભેળાં મૂકયાં હોય તો છત્રીસ માઈલને અંતે એમાંથી એની મેળે માખણ તરી આવે? શરીરના સાંધા પારખવાનું સરસ યંત્ર!

સુરેશ દિક્ષિત.

(૭૫)

પછી મેં દૂરબીનમાંથી માનસ સરોવર તરફ જોયું. તે વખતે હંસ પક્ષીનું એક જોડું જલક્રીડા કરતાં મારી નજરે પડયું. માનસસરોવરનું વર્ણન હું શું કરી શકવાનો હતો? આ અત્યન્ત પવિત્ર અને અતિશય રમણીય સ્થળ છે. માનસસરોવર કેવળ વર્તુળાકારે હોવાથી ચોમેર પર્વત આવેલા છે. રાવણહ્રદ સરોવરની પેઠે માનસ સરોવરને કાંઠે પણ વૃક્ષ વગેરે કંઈ ન મળે. આ સરોવરના કાંઠા ઉપર જો ચોમેર લીલી ઝાડી હોત તો આ સ્થળ જેટલું છે તેથી પણ વધારે સુન્દર દેખાત. આ સરોવરનું પાણી મધુર, ઠંડુ, અતિશય પાચક અને એકદમ સ્વચ્છ છે. આ સરોવરની ચારે દિશાએ બૌદ્ધ લોકોના ચાર નાના મઠ છે. તેમાં એક એક લામા રહે છે. મઠમાં લામાના થોડાક શિષ્યો પણ રહે છે. પ્રત્યેક મઠમાં બૌદ્ધની મૂર્તિ છે.

ગિજુભાઈ.

(૭૬)

નીતિ વિનાની બુદ્ધિ સુકાન વિનાના વહાણ જેવી છે. નીતિ વિનાની બુદ્ધિ ગવર્નર વિનાની બાઇસિકલ જેવી છે. નીતિ વિનાની બુદ્ધિ લગામ વિનાના ઘોડા જેવી છે. પવન ગમે તે દિશાએ એ વહાણને ખેંચી શકશે. રસ્તાના ઢાળો ગમે તે દિશામાં તે બાઇસિકલને ઘસડી શકશે. સુકાન, ગવર્નર, લગામ, એ બધાં જુદી જુદી જાતનાં અંકુશો છે. બળ ઘણુંએ હોય છતાં તે પર અંકુશ ન હોય તો

તદ્દન નકામું છે, નકામું છે એટલું જ નહિ પણ હાનિકારક છે. જેમ બળ વધારે ને તે પર અંકુશ નહિ તેમ તેથી હાનિ વધારે. હાથી જેવું મોટું પ્રાણી અંકુશ વિના કેટલું બધું ભયંકર છે! મનુષ્યની બુદ્ધિ એ ઘણી મોટી શક્તિ છે, પણ તે શક્તિ મોટી છે, માટે જ બહુ હાનિકારક હોઈ શકે. નીતિ વિના તે અંકુશરહિત છે. તેટલા જ માટે નીતિ વિનાની બુદ્ધિનો વિશ્વાસ રાખવો અશક્ય છે.

અતિસુખશંકર ત્રિવેદી.

૭૭*.

મારા બાપીકા વારસાનો અધિક ભાગ મેં જુવાનીમાંના મોજ-શોખમાં ઉડાવી દીધો, પણ અંતે મેં મારી મૂર્ખાઇ જોઈ. મને ખાત્રી થઈ કે મેં વાપર્યું હતું તેવા ઉદ્દેશો માટે વપરાયાથી ધન કાંઈ બહુ લાભદાયક થઈ શકતું નથી. અને મને વિચાર આવ્યો કે મેં મોજશોખમાં ઉડાવી નાખેલો સમય તો સોનાનાં કરતાં પણ વધારે કીમતી હતો, તથા ઘડપણમાં ગરીબાઈના કરતાં ખરેખર વધારે શોકજનક બીજું કાંઈ હોઈ શકે નહિ. આ વિચારનું સત્ય સમજાતાં મેં મારી વડીલોપાર્જિત મિલકતમાંથી થોડું બાકી રહ્યું હતું તે એકઠું કરવાનો, અને હરાજીથી વેચવાનો નિશ્ચય કર્યો. ટૂંકમાં મેં મારી પાસે રહેલી નાની રકમ કાંઈક નફો મળે તેવી રીતે રોકવાનું નક્કી કર્યું અને નિશ્ચય થયો કે તરતજ મેં તેને અમલમાં મૂક્યો. હું બાલસોરા ગયો, જ્યાંથી અમારા સંયુક્ત ખર્ચે તૈયાર કરવામાં આવેલા વહાણમાં મેં કેટલાક વેપારીઓ સાથે પ્રયાણ કર્યું.

*૧૯૩૭ ના મેટ્રિકના અંગ્રેજીના પ્રશ્નપત્રમાંથી.

૭૮×.

આજે સવારે હું મારા કામકાજના ઓરડા આગળ ઘણા આનંદી સ્વભાવમાં આમતેમ ફરતો હતો. તે વખતે મારા બારણા આગળ મેં એક ગાડી ઊભી રહેલી જોઈ, અને તેમાંથી આશરે પંદર વરસના યુવકને મેં ઊતરતો જોયો. ગયા મહિનાની સત્તરમી તારીખના મારા વર્તમાનપત્રમાં મારા જે જીવજાન મિત્રને વિષે મેં થોડું વર્ણન આપ્યું હતું તે મિત્રનો એ જ્યેષ્ઠ પુત્ર હતો એમ હું એને ઓળખી શક્યો. એને જોતાં મારા મનમાં મેં સ્પષ્ટ આનંદ થતો અનુભવ્યો, કારણ કે મારી ઓળખાણ તો એનો પિતા જુવાનીમાં દાખલ થતો હતો ને લગભગ એટલી જ ઉંમરનો હતો ત્યારથી થઈ હતી. જ્યારે એ મારી પાસે ઉપર આવ્યો, ત્યારે એણે મારો હાથ પકડ્યો; અને એ એકદમ ચોધાર આંસુએ રડી પડ્યો. મને ઘણી જ લાગણી થઈ આવી; ને મેં તરત કહ્યું, "બેટા, તારા બાપની તબિયત કેમ છે?" એણે ઉત્તર આપવાની શરૂઆત કરી, "મારી મા—" પણ રુદનને લીધે એ આગળ બોલી શક્યો નહિ. હું એની સાથે નીચે ઊતર્યો, ને ગાડીમાં બેઠો, અને એની વાતથી હું કળી શક્યો કે એની મા તે વખતે મરણ પામતી હતી, ને જો તમે મારા પિતાની પાસે આવી તેમને આશ્વાસન નહિ આપો તો તેમનું હૃદય ખચીત ભગ્ન થશે [illegible] એમ કહી એ મને એના પિતાની પાસે તેડી જવા [illegible]

છે? કીર્તિના મુખમાં મોટા બનવું અને ઈતિહાસનાં ઘણાં પાનાં રોકવાં એ છે? અરેરે! એ તો બાળવાર્તા કે અદ્‌ભુત કથા રૂપે બદલાય તે પહેલાં ભવિષ્યની પેઢીઓના વાચન માટે વાર્તા પૂરી પાડે એથી વધારે કશું નથી. શું એ કવિઓને વિષય પૂરો પાડવામાં અને લોકો કહે છે તેમ કવિતામાં અમર થવામાં સમાયેલ છે? એ તો, ટૂંકામાં આગળ ઉપર છોકરાંને છાનાં રાખવા માટે વૃદ્ધ સ્ત્રીઓએ ગાવાનાં વીરકાવ્ય કે હાલરડાં રૂપે બદલાઇ જાય એ સિવાય અથવા ભિસ્સાકાતરુ અને ગરીબની મદદ માટે શેરીના ખૂણે ટોળાં એકઠાં કરે એ સિવાય વધુ કશું નથી; અથવા શું એમનો કાર્યઉદ્દેશ પોતાની કીર્તિમાં સદ્‌ગુણ અને ભક્તિ ઉમેરવાનો છે કે જે તેમને અમરતામાં લઇ જઇ ખરેખરા અમર બનાવે? સદ્‌ગુણ વિના કીર્તિ શા કામની છે? ધર્મ વિનાનો મહાપુરુષ આત્મા વિનાના મોટા પશુથી વધારે નથી. લાયકાત વિના માન શા કામનું છે? અને માણસને જે મહાન તેમજ સદ્‌ગુણી બનાવે તેના સિવાય ખરી લાયકાત કોને કહી શકાય?

૮૦×.

સરોવરો, જો સમુદ્ર કરતાં ઓછાં ભવ્ય છે તો કેટલીક બાબતોમાં તે વળી વધારે રમણીય છે. સમુદ્રનો કિનારો સરખામણીમાં વધારે ઉજ્જડ હોય છે. સરોવરના કાંઠા ઘણીવાર ભરચક લીલોતરી પહેરી હોય એવા હોય છે, અને તે લીલોતરી ઠેઠ પાણીના છેડા સુધી આવેલી હોય છે, અને કેટલીકવાર વળી પાણીની અંદર જ લટકતી હોય છે. ઘણીવાર તે ગીચ ઝાડીવાળા બેટોથી જડેલા હોય છે. કેટલીક વાર તે હરિયાળાં નાના ક્ષેત્રોથી કિનારી બાંધી હોય છે, તો કેટલીક વાર જરા વધારે ઊંડા પાણીમાંથી સીધે સીધી ઊભી થતી ખડકવાળી કરાડોથી મર્યાદા બાંધી હોય એવા હોય છે; અને શાન્ત ઉજ્જવળ સપાટી ગૂંચાયેલી લહરીઓની કોમળ ભાતથી

× ૧૯૯૦ના મેટ્રિકના પ્રશ્નપત્રમાંથી

ઘણી વાર નકસીદાર બનેલી હોય છે; અથવા એકબીજા, મૃદુ બનેલા અને ઊંધા વળેલાં પ્રકૃતિ દૃશ્યને પ્રતિબિમ્બિત કરે છે.

વળી, "વાદળામાં ઈશ્વરના ધનુષ્ય" એટલે ઈંદ્ર ધનુષ્યના અદ્ભુત દૃશ્ય માટે પણ આપણે પાણીના ઋણી છીએ. તે ખરેખર સાચે સાચ સ્વર્ગીય દૂત છે, અને બીજી કોઈ પણ વસ્તુથી એટલું અસમાન છે કે તે આ દુનિયાનું હોય એવું ભાગ્યે જ દેખાય છે. ઘણી ચીજો રંગાયેલી હોય છે પણ ઇંદ્રધનુષ્ય તો સ્વયં રંગ જ હોય એવું દેખાય છે. રંગને લીધે પ્રાપ્ત થતી ધન્યતા કેટલી આશ્ચર્યપૂર્ણ છે તે આપણે પૂરેપૂરું સમજતા નથી. જ્યારે આપણે સૌંદર્ય વિશે બોલીએ છીએ ત્યારે સૌથી વધારે સ્વાભાવિક રીતે જે વિચારો આપણને આવે છે તેમાં પક્ષીઓના અને પતંગિયાંના, ફૂલોના અને છીપોના, જવાહિરોના, આકાશના, અને ઇંદ્ર ધનુષ્યોના વિચારો હોય છે.

૯૧.

સન્ધ્યાકાળે દુકાનદારો, ઓફિસના કલાર્ક, વેપારીઓ, ધંધાદારીઓ વગેરે પોતપોતાના કામથી પરવારેલા અનેક મનુષ્યોથી ચીકાર ભરેલી ટ્રામગાડી લંડનના એક મહોલ્લામાંથી જતી હતી. બેઠકને એક છેડે ખૂણામાંથી એક જાડી બાઈ અને તેની પાસે એક નાનો છોકરો બેઠેલાં હતાં. એ બન્ને એટલાં લગોલગ બેઠાં હતાં કે તે સ્ત્રીનાં લટકતા 'ગાઉન'થી છોકરાના પગ ઢંકાઈ ગયા હતા અને છોકરાનું નિર્દોષ ગંભીર મોઢું, વિશાળ ગંભીર ભૂરી આંખો અને ગુંછળા ચમકતા વાળ સિવાય બધો લુગડાંનો ઢગલો કર્યો હોય એમ જણાતું હતું. પાસે બેઠેલા છોકરા ઉપર તે સ્ત્રી જાણે કાંઈ ધ્યાન જ આપતી નહોતી. લગભગ કલાકેકની મજલથી છોકરો કંટાળી પણ ગયો હશે. આપણને સહજ એમ લાગે કે તે સ્ત્રી છોકરાને ખોળામાં બેસાડી છાતી ઉપર માથું ટેકવી વહાલથી વાતચીત પણ કેમ નહિ કરતી હોય !

નરસિંહરાવ દીવેટિયા.

૮૨.

પેલે તીરેથી એક હોડી છૂટી અને લોકોનું લક્ષ તે તરફ ગયું. તેમાં આઠેક માણસો હતાં. જેમ જેમ હોડી આ પાર આવતી ગઈ તેમ તેમ લોકોમાં તેમ રાજ્યપુરુષોમાં શાંતિ પ્રસરતી ગઈ. ને હોડીમાં પાટણનો નવો અતિથિ આવતો હતો. સૈકા થયાં અવંતી અને પાટણ વચ્ચે સતત વેર ચાલતું હોવાથી આ પ્રસંગે બધા પટ્ટણીઓનો આનંદ અદષ્ટ થયો. આ મેદનીમાં ઘણા એવા હતા કે જેણે માલવા સાથે લડતાં બાપ, ભાઈ, દીકરો ગુમાવ્યા હતા; ઘણા એવા હતા કે માલવાની સાથે સંધિ કરવી તેના કરતાં પ્રાણ આપવો વધારે પસંદ કરતા. થોડા એવા પણ હતા કે માત્ર થોડા દિવસ પરજ માલવીઓ સાથે બાથ ભીડી આવ્યા હતા. આ બધા લોકોને શાન્તુ મહેતાએ કરેલી સંધિ ગમતી નહોતી. તેમના મનમાં આજનો પ્રસંગ સાલતો હતો. મનમાં ચાલી રહેલા ચણચણાટ બહાર પડયા હોય એમ અત્યારે લાગતું હતું.

કનૈયાલાલ મુનશી.

૮૩.

રુદ્રદત્તને હસવું આવ્યું. લ્યુસીના નિર્દોષ હૃદયમાં ગોરી સલ્તનત માટે ઉચ્ચ ખ્યાલો ઊપજતા હતા તેમાં તેમને આશ્ચર્ય ન લાગ્યું. કંપની સરકારે ન્યાય કરવા માટે સ્પષ્ટ કાયદાઓ ઘડયા હતા, ન્યાય-મંદિરો સ્થાપ્યાં હતાં અને ન્યાયાધીશો નીમ્યા હતા એ ખરું. કંપની સરકારની અદાલતોનો ન્યાય અત્યંત વખણાય એવા પ્રયત્નો પણ થતા હતા, અને ગોરા ન્યાયાધીશોની નિષ્પક્ષપાત ન્યાય બુદ્ધિની ચારે પાસે વાહવાહ થતી એ પણ એના ધ્યાનમાં હતું. માત્ર એ કંપની બહાદુરના ન્યાયમાં ન્યાતજાત તથા વર્ણભેદ પેસી ગયાં હતાં તે તેમના ધ્યાનની બહાર નહોતું. કાળી ચામડીવાળા હિંદુ મુસલમાનો

વચ્ચે ન્યાય કરવાને પ્રસંગે એક ગોરાને નિષ્પક્ષપાત રહેવું બહુ સહેલું છે. ગોરાઓના ઝગડામાં મુસ્લિમ ન્યાયાધીશ બહુ જ સાચો ન્યાય આપે એમાં સંશય નથી. પરંતુ ગોરા અને કાળાના ઝગડામાં ગૌરાંગ ન્યાય દેવી ન્યાય તોળતાં આંખે બાંધેલા પાટામાંથી થોડું થોડું જોવા મથે છે એમ કહેવું વધારે પડતું થશે ? નહિ તો ગોરાઓનો ન્યાય ગોરાજ ચૂકવે એવો કાયદો ઘડવાનું કાંઈ કારણ ? ઉપરીપણાનો ઘમંડ અને ગોરી ચામડી પ્રત્યેનો પક્ષપાત એ જ આવા ન્યાયના વર્ણભેદમાં કારણ હોઈ શકે.

રમણલાલ દેસાઈ..

૮૪.

જ્યૉર્જ વૉશિંગ્ટન ૭ ફીટ અને બે ઈંચની ઊંચાઈનો કદાવર માણસ હતો. તેના હાથ લાંબા હતા અને સાધારણ બે માણસ જેટલું વજન તે એકલે હાથે ઊંચકી શકતો હતો. વળી તે થોડાબોલો હતો અને પોતાની પાસે આવનાર માણસના વિચાર જાણી લેવાની તેનામાં અજબ શકિત હતી. સરદાર તરીકે તેને ઘણી મુશ્કેલીઓ વચ્ચે કામ કરવાનું હતું. સ્વદેશાભિમાન અને સ્વતંત્રતાની લાગણીથી પ્રેરાઈ લડવા નીકળેલા સંસ્થાનિકો કોઈનું ઉપરીપણું સ્વીકારવા તૈયાર નહોતા અને સિપાઈગીરી કરનારા તેમજ અમલદારો બધા પોતાનો કક્કો ખરો કરવા માગતા હતા. આવા લશ્કરને કેળવવું અને આવા વિચારના માણસોને તાલીમમાં રાખી તેમની પાસે હુકમનો અમલ કરાવવો એ કાંઈ નાનુંસૂનું કામ નહોતું; અને કોઈ સાધારણ માણસના હાથમાં આવું કામ આવી પડ્યું હોત તો અમેરિકાને હારીને પાછા પડવા વખત આવત; પણ આ કુનેહબાજ સ્વદેશાભિમાની સરદારે આગ્રહ અને દૃઢતાથી બધી મુશ્કેલીઓ દૂર

કરી, અંગ્રેજ લશ્કરની સામે લડતાં લડતાં પોતાનાં માણસોને ચડીને તેણે તૈયાર કર્યા.

જીવણલાલ દીવાન.

૮૫.

મારે ચોવીસ માઈલ પગરસ્તાની ને આઠ કલાક આગગાડીની મુસાફરી કરવાની હતી. પગરસ્તાની મુસાફરી મજાની હતી, ઝાકળભરી શરદઋતુ ચાલતી હતી, ને દિવસ પ્રકાશિત તથા ખુશનુમા હતો. રસ્તા પૈડાંના ટાયરનો ઊંડો આંકો પડી જાય એવી સ્થિતિમાં હતા. માર્ગ સમથળ હતો, પ્રકાશ ભભૂકતો હતો, ને હવા બળપ્રદ હતી. ઘોડાગાડીમાં બેસીને માર્ગ કાપતાં આનંદ આવતો હતો. રસ્તે પડયા પછી મને કંઈક નિરાંત વળી. ઘરો, ખેતરો, ને વટેમાર્ગુઓને જોઈને હું કયાં જાઉં છું એ વાત હું વીસરી ગયો. કેટલીક ક્ષણે તો મને એમ લાગતું કે હું ફરવાજ નીકળ્યો છું, અને જેને કારણે હું ઘરભણી પાછો ફરતો હતો એવો કોઈ પ્રસંગ બન્યોજ નથી ને આ વિસ્મરણ દશામાં ઓર લહેજત આવતી હતી. હું કયાં જઈ રહ્યો છું એનું જ્યારે મને સ્મરણ થયું, ત્યારે હું સ્વગત બોલેલો: “ વખત આવ્યે જોઈ લઈશું; અત્યારે એનો અવઘોળાટ ન કરવો. ” અડધે રસ્તે આવ્યો ત્યારે એક અકસ્માત બન્યો, જેને લીધે મારે અધવચ રોકાવું પડયું અને મારા વિચારોમાં વિક્ષેપ પડયો.

વિશ્વનાથ ભટ્ટ.

૮૬.

એકધારા મગજવાળા લોકોની જેમ ડી વેલેરા પોતાનું કામ કર્યે જાય છે. સામાન્ય રીતે એ સાડાનવ દશની વચમાં ઑફિસ પર આવી જાય છે. પછી એ દરેક ખાતાની નાનામાં નાની વિગત જાતે

તપાસે છે. પછી એ ૭ વાગે ઘેર જાય છે. ચા પાણી લે, અને પાછો રાતના કામપર ચડી જાય છે. મધરાત પછી પણ ઘણીવાર તો એના કામ કરવાના ખંડમાં બત્તીઓ સળગતી હોય છે. રોટલી અને માખણનું ખાણું ખાય છે અને માંદગી સિવાય કદી રજા પાળતો નથી. એને ઘોડેસવારીનો ખૂબ શોખ છે. રોજ રવિવારે ડબ્લિનથી દશ માઇલ દૂર એ ટેકરીઓ પર ફરતો હોય છે. એ ફરતો હોય છે, ત્યારે આગળ ધીમી ગતિએ એની મોટરકાર ચાલતી હોય છે, પાછળ દેવ× ઉતાવળી ગતિએ ચાલે છે, ઉઘાડા અને માથા પર ઊભા થઈ ગયેલા વાળ સાથે, ત્યારે એના મિત્રો એની પાછળ પડી જાય છે. એના આઠ અંગરક્ષકો જે એના અગથી કદી જુદા પડતા નથી તે પણ ઉતાવળા પગ ઉપાડે છે.

ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ.

(૨૭)

એ વખતે પ્રફુલ્લચન્દ્ર રોય વાંચવામાં અને ખાવામાં જોઈએ એવા સંયમિત કે નિયમિત નહોતા. વાંચવાનો ખૂબ શોખ હતો એટલે રાતદહાડો પુસ્તક લઈને જ મંડી રહેતા. રાતે નવ વાગ્યાથી વધારે વાચતા નહીં, પણ મળસ્કે ત્રણ વાગ્યાથી ઊઠીને વાંચવા મંડી જતા વાંચનમાં કોઈપણ જાતની અડચણ આવતી તો એમને ખૂબ લાગી આવતું. એક દિવસે તે આ પ્રમાણે વાંચવા માટે વહેલા ઊઠયા, પણ જુએ તો દીવામાં તેલ ન મળે. તરતજ બીજે ક્યાંયથી મળે એમ હતું નહીં. એટલે એમણે માથામાં નાખવાનું તેલ દીવામાં નાખી વાંચવાનું શરૂ કર્યું! ખાવાની બાબતમાં પણ એવો કશો સંયમ પાળતા નહોતા. મનમાં આવ્યું તે ખાતા, જેટલી વાર મન થાય તેટલી વાર ખાતા. પણ આવો અનિયમિત અત્યાચાર શરીર ક્યાં લગી સહન કરી શકે? થોડાજ વખતમાં એઓ માંદા પડ્યા.

× Dev

એ એવા માંદા પડયા કે એક આખું વર્ષ માંદગીમાં ગયું અને બીજું આખું વર્ષ આરામમાં ગયું. આમ પોતાની અનિયમિત અને ખોટી ટેવોને લીધે એમને બે વર્ષ ખોવાં પડયાં.

નગીનદાસ પારેખ.

૮૮.

બધા લોકો ખૂબ ઉત્સાહથી ન્યાયાધીશ તરફ જોઇ રહ્યા છે. લોકો પોતપોતાનાં કામ છોડીને, દુકાનદારો પોતપોતાની દુકાનો બંધ કરીને, ત્યાં એકઠા થયા છે. માત્ર ચુકાદો સાંભળવા માટે, સર્વનાં હૃદયોમાં અનેક પ્રકારના ભાવો ક્રાન્તિ મચાવી રહ્યા હતા. કોઈ કહેતું હતું કે છોડી દેશે, કેમકે મોટા માણસ છે એટલે ઘણે ભાગે પૈસાથી કામ પતાવી દીધું હશે; અને કેટલાક કહેતા હતા કે ના, ફાંસી થશે, કેમકે સાક્ષીઓના પુરાવા મજબૂત પડયા છે. એમાં કેટલાક એવા પણ હતા કે જેમને એણે ખૂબ હેરાન કર્યા હતા અને રૂપિયા લીધા સિવાય નોકરી આપી નહોતી. તેઓ કહેતા હતા કે ઠીક થયું, એની તો આજ દશા થવી જોઇતી હતી. લોકોનો સમુદ્ર ઉભરાયો હતો અને ન્યાયાલયમાં જગ્યા નહિ મળવાથી બહાર ખૂબ ભીડ જામી હતી. તેમને સખ્ત તાપની ચિન્તા નહોતી. બધાની આંખો અને કાન ન્યાયાધીશ તરફ લાગ્યાં હતાં.

(મૂળ લેખક ધર્મેન્દ્રવીર શિવહરે)

૮૯.

કાશ્મીરનાં ઊંચાં ગિરિવરો અને ખીણો ઉપર હું એટલો બધો મુગ્ધ હતો કે પાછા તરત ત્યાં જવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો. અનેક પ્રવાસના ઘાટ ઘડયા. આમાંનો એક તો ટિબેટના અલૌકિક સરોવર માન સરોવરની પાસેજ આવેલા હિમાચ્છાદિત કૈલાસની યાત્રાનો વિચાર હતો. એ વિચાર માત્રે હું આનંદથી ઉભરાતો. એ વાતને

તો અઢાર વર્ષ થયાં, છતાં આજે પણ કૈલાસ અને માનસરોવરથી હું એટલો ને એટલો જ દૂર છું. હું તો અનેકવાર કાશ્મીર જવાની ઘણીયે ઈચ્છા છતાં કદી પાછો કાશ્મીર જઇ શકયો જ નથી, અને રોજરોજ રાજકાજના અને લોકસેવાના વમળમાં વધારે ને વધારે ગૂંથાતો ગયો છું. ગિરિવરો ચઢીને અથવા દરિયા ઓળંગીને મારી પ્રવાસલાલસા તૃપ્ત કરવી પડી છે. અને છતાં, એવા પ્રવાસોના ઘોડા હું ઘડયા જ કરું છું. એ આનંદ જેલમાં પણ કોણ લઇ શકે એમ છે? અને જેલમાં બીજુ કરવાનું પણ શું હોય? એટલે હજી હું એ દિવસોનાં સ્વપ્નાં જોઉ છું કે જ્યારે હિમાલયમાં રખડતો રખડતો માનસરોવર અને કૈલાસનાં દર્શનના મારા મનોરથ હું પૂરા કરી શકીશ.

મૂળ લેખક : જવાહરલાલ નહેરૂ
ભાષાંતર કર્તા : મહાદેવ દેસાઇ

૯૦:

મારી માને પિતાશ્રીનું આ આતિથ્ય બહુ ગમતું નહિ, પણ એનું આ બાબતમાં કંઈ ચાલતું નહિ. અમારા પિતાશ્રીનો સ્વભાવ બહુ પ્રેમાળ હતો. વળી એમને લોકોની પૂછપરછ કરવી, તેમની સાથે સુખદુ:ખની વાતો કરવી એ બાબતની એક ઘેલછા જ જાણે લાગી હતી. એમનો ઘણો ખરો વખત લોકોને ગોળપાણી આપવામાં અને તેમની સાથે વાતો કરવામાં જતો. કામનો ઘણોખરો ભાર મા પર પડતો. માને ઘરમાં બાળકોની સંભાળ રાખવા ઉપરાંત ઘર પાછળની ખેતી તથા ઘીરધાર ઉપર પણ કેટલુંક ધ્યાન આપવું પડતું. આ કારણથી માને તનતોડ મહેનત કરવી પડતી, અને અમો છોકરીઓનું આગળ શું થશે, સારાં સ્થળ મળી અમારાં લગ્ન કેમ થશે તેની ચિંતા કરવી પડતી. નાનપણથી જ માને કેમ મદદ કરી

શકાય અને તેની ચિંતામાંથી તેને કેમ છોડાવી શકાય, એ વિષે મારા મનમાં સતત વિચાર ઘોળાતા, પણ માત્ર એવા વિચારથી જ હું માને વધારે મદદ કરી શકતી નહિ.

(અનુવાદિકા) સૌ. ગોમતીબહેન મશરૂવાળા.

૬૧.

હવે આ કામદારોની ગુલામો રાખનારા વેપારીઓના ગુલામો સાથે જરા સરખામણી કરી લઈએ. જ્યારે ગુલામનો માલિક ગુલામ વેચનારા પાસેથી એક ગુલામ ખરીદે છે, ત્યારે તે માણસ નહિ પણ મજૂરી ખરીદે છે, કેમકે તેને તો પેલો ગુલામ મજૂરી કરવાની કેટલી શક્તિ ધરાવે છે તેની જ સાથે માત્ર કામ હોય છે. આ રીતે ખરીદવામાં આવેલો ગુલામ પોતાની મજૂરીથી જે જે કંઈ ઉત્પન્ન કરે છે તે બધાની માલીકી તેના શેઠની મનાય છે. તેનો શેઠ એ ગુલામના પાલણપોષણનું ખર્ચ થાય છે તે ગુલામની જ મજૂરીમાંથી કાઢે છે; એટલું જ નહિ પણ તે તો વળી બાકી જે વધે છે તેની ઉપર પોતાનો ગુજરો કરે છે. ગુલામ અને તેના ધણીની વચ્ચે દોલતની જે રીતે વહેંચણી થાય છે, તેજ રીતની દોલતની વહેંચણી શું આપણા ઉદ્યોગપતિઓ અને મજૂરો વચ્ચે નથી થતી? જરૂર એમજ થાય છે તે મેં તમને પહેલાંજ બતાવ્યું છે. પરંતુ ગુલામોના માલિક અને આદ્યોગિક ખાતાંના માલિકોની વચ્ચે બીજી સરખામણી કરતાં જણાશે કે હાલના ઉદ્યોગપતિઓ તો પોતાનાં માનવયંત્રો માટે ઓછામાં ઓછું ખર્ચ કરે છે.

મૂળ લેખકઃ "મધ્યમવર્ગી"

૬૨.

શાળાનું મકાન ખુલ્લી હવામાં એકાંત જગામાં હોવું જોઈએ. ખુલ્લા ચોગાનમાં સારી હવાને લીધે સ્ફૂર્તિ સારી રહે છે. માણસની

અવર જવર તથા ગાડાં કે ગાડીઘોડાની આવજા તથા વેપારની ધમાલને લીધે વિદ્યાર્થીઓ બરાબર ધ્યાન આપી શકતા નથી. નાના બાળકનું ધ્યાન ચંચળ અને અનૈચ્છિક હોવાથી અવાજને લીધે તે તરફ તેનું મન સ્વાભાવિક રીતે ખેંચાય છે. જો કે મોટી ઉમરના વિદ્યાર્થીઓ ચિત્ત એકાગ્ર કરી શકે છે, છતાં તેમને પણ ચિત્તનો વિક્ષેપ થાય છે; તેથી થોડી વસ્તીવાળા લત્તામાં મકાન હોય તો શાંતિને લીધે વિદ્યાર્થીઓ સારું ધ્યાન આપી શકે છે. મોટા શહેરમાં ઘાડી વસ્તી, માલની અવરજવર તથા મોટર, ટ્રામ અને ઘોડાગાડીઓને લીધે ઘણો અવાજ થાય છે, અને તેથી વિદ્યાર્થીઓને બરાબર ધ્યાન આપી શીખવાનું મુશ્કેલ થઈ પડે છે. જો ગામ મોટું હોય તો જ નાનાં છોકરાં માટે તેની વચમાં તેમને માટે મકાન પસંદ કરવું. તેની આસપાસ સૃષ્ટિ સૌન્દર્ય હોવું જોઈએ કે તેની શાંત અસરને લીધે તેમને કુદરતની લીલાપર પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય.

મૂળજીભાઈ ચોકસી.

[illegible] વ્યક્તિતત્વની ભાવનાના સ્વીકારથી ઘણા ઘણા પ્રશ્નોના દૃષ્ટિકોણ બદલાયા છે; અને ઘણી ઘણી સમાજની રચનાઓ ફેરવવાની જરૂર પડી છે. આવતી કાલની રચના રચવામાં પુરુષ એકલો સૃષ્ટાને સ્થાને નહીં હોય, એકલી સ્ત્રી પણ નહીં હોય. પણ એ બન્નેના વ્યક્તિત્વના એકીકરણથી બનેલું એક જ બળ એ સૃષ્ટિને સરજાવશે. તેથી પુરુષ પુરુષ મટવાનો નથી. એથી સૃષ્ટિમાં સંકુચિતતા વધવાની નથી ને સત્તાના તરફડાટથી આવતી અશાંતિ પણ આવવાની નથી. એથી આવશે માત્ર એક નિર્મલ અને સુખકર સામ્રાજ્ય, સંકોચ વિનાનો વિશ્વાસ અને સમા-

નતાની ભાવના અને ત્યારે જ જગતની પ્રગતિના કદીએ ન પહોંચાયેલા આદર્શની નિકટ કંઈક અંશે આપણે જઈ પહોંચીશું.

લીલાવતી મુનશી.

૯૪.

આપણા દેશમા તો હાલ આવી મતાન્તરક્ષમા રાખવી એ જરૂરનું અને ખરી સ્વદેશભક્તિનું કામ છે. આપણો દેશ હાલ ઉગમણા ને આથમણા સુધારાનું મોટું રણક્ષેત્ર થઇ પડયું છે અને જ્યાં સુધી એ બન્નેનું સમાધાન થયું નથી ત્યાં સુધી આપણે જો મતાન્તરક્ષમા નહિ રાખીશું તો પ્રજાઐક્યને તોડનારો મોટો કુસંપ આપણામાં એક નવો જ પેસનાર છે. આપણામાં જૂના વિચારના અને નવા વિચારના એવા બે પક્ષ તો એક બીજા સાથે હાડવેર બાંધી બેઠા જ છે. અને તેમાં હવે નવા વિચારવાળામાં પણ એક મોટી ફાટ પાડવાની બડી તજવીજ ચાલી છે; અને જો તેમાં આપણે ભોળવાયા તો પછી આપણા કુસંપનો કાંઇપણ પાર રહેવાનો નથી. અત્યારમાં જ ઘરસંસારી સુધારક અને રાજકીય સુધારક એવા શબ્દો બોલાવા લાગ્યા છે, અને અમે ઊંડા ખેદથી જોઈએ છીએ કે એ નામના અન્યોન્યદ્રોહી બે પક્ષ આપણા કેળવણી પામેલા પુરુષોમાં પડી જવાનો સમય બહુજ પાસે આવતો જાય છે.

નવલરામ.

૯૫.

કુશલતાને લોક વાહવાહ કહે ખરા, પણ અધીન તો સદ્‌વૃત્તિને જ થાય. અમુક પ્રકારની બુદ્ધિ કે કુશળતા એ જેમ સદ્‌વૃત્તિ નથી, તેમ ગમે તેટલી વિદ્યાનો ભંડોળ પણ સદ્‌વૃત્તિ નથી. આપણાં પુરાણુમાં જોઇએ તો રાવણ ચાર વેદ ભણેલો મહાપંડિત હતો પણ સદ્-

વૃત્તિનો તેનામાં છાંટો પણ હતો નહિ. ઇતિહાસમાં જુઓ તો ઔરંગઝેબ ઘણો વિદ્વાન હતો, પણ તેની દગલબાજી અને ક્રૂરતા બહુ તિરસ્કાર કરવા જેવી હતી. વિદ્યાથી જો સદ્‌વૃત્તિ ન આવે તો તે વિદ્યા કાંઇ કામની નથી, ને વિદ્યા હોય માટે સદ્‌વૃત્તિ હોય એમ માનવું એ ભૂલ છે. જેમ વિદ્યા એ સદ્‌વૃત્તિ નથી, તેમ પૈસાને કે સમૃદ્ધિને પણ સદ્‌વૃત્તિ જોડે સંબંધ નથી; એ તો નબળા મનના માણસના હાથમાં ઊલટાં સદ્‌વૃત્તિને બદલે અતિદુષ્ટ સાધન થઇ પડે છે. અધિકાર, પદવી, કશાથી સદ્‌વૃત્તિ આવેલી ગણાતી નથી. સદ્‌વૃત્તિ પોતે એવી વસ્તુ છે કે તેનાથી બુદ્ધિ, વિદ્યા, પૈસો, અધિકાર, પદવી, બધાં દીપી શકે છે; તેના વિના એ બધાં લૂખાં નકામાં અને ઘણીવાર ખોટે રસ્તે લઇ જનારાં નીવડે છે.

મણિલાલ દ્વિવેદી.

1.

Mahommed was one day sleeping alone at the foot of a tree, at a distance from his camp, when he was awakened by a noise, and beheld Durthur, a hostile warrior, standing over him with a drawn sword. "Oh, Mahommed," cried he "who is there now to save thee?" "God," replied the Prophet. Struck with conviction, Durthur let fall his sword, which was instantly seized upon by Mahommed. Brandishing the weapon, he exclaimed in turn, "Who is there now to save thee, oh Durthur?" "Alas, no one" replied the soldier. "Then learn from me to be merciful." So saying, he returned the sword. The heart of the warrior was overcome. He acknowledged Mahommed as the Prophet of God, and embraced the faith.

Irving.

2.

A king, hunting in a dense forest and becoming very thirsty, looked about for water, and at last saw something dripping from the top of a tree. Thinking it to be rain-water which had fallen into a cavity of the tree, he stood up on the back of his horse, and caught the drops in a small cup. But it was not rain-water. His horse knew better. A huge cobra on the top of the tree was dashing its fangs against it, and its poison was falling in drops. And when the king was about to drink from the cup, the horse, to save his master, so moved that the cup fell [illegible]

king with his sword struck the horse on the neck, and killed his faithful steed

Lal Behari Day

3

In the Garden of Portia's Mansion at Belmont, the moon shone in splendour and the stillness was perfect The air was balmy with the scent of many flowers, and as Portia and her clerk stole up the garden they could not help feeling how different was this peace from the tension of the trial in court earlier in the day

A light was burning in the hall Portia being in that happy mood which never fails to attend the consciousness of having performed a good action saw it from the garden She pointed it out to Nerissa

How far that little candle throws its beams' she said in a voice full of pleasure ' So shines a good deed in this naughty world'

(Longman's Tales from Shakespeare)

4

Four bulls, which had entered into a very strict friendship kept always near one another and fed together. The lion often saw them, and as often had a mind to make one of them his prey, but, though he could easily have subdued any of them singly, yet he was unable to attack the whole alliance as knowing they would have been too hard for him and therefore contented himself, for the present, with keeping at a distance Atlast, perceiving no attempt was to be made upon them as

long as this combination held, he took occasion, by whispers and hints to foment jealousies, and raise divisions among them. This stratagem succeeded so well, that the bulls grew cold and reserved towards one another, which soon after ripened into a downright hatred and aversion; and, atlast, ended in a total separation. The lion had now obtained his ends, and as impossible as it was for him to hurt them while they were united, he found no difficulty, now they were parted, to seize and devour every one of them, one after the other.

"Aesop's Fables"

5.

Dhruva's father had two wives; the favourite Suruchi was proud and haughty: the second, his mother, Suniti was humble and gentle. While quite a child, Dhruva was contemptuously treated by Suruchi, and she told him that her own son Uttama would alone succeed to the throne. Dhruva and his mother submitted and he declared that he wished for no other honours than such as his actions would acquire. He was a Kshatriya, but he joined the society of Rishis and becoming a Rishi himself he went through a rigid course of austerities, notwithstanding the efforts of Indra to distract him. At the end he obtained the favour of Vishnu who raised him to the skies as the pole-star.

Dowson

6.

Narayan Hemchandra was innocent of grammar.

'Horse' was a verb with him and 'run' a noun I remember many such funny instances But he was not to be baffled by his ignorance My little knowledge of grammar could make no impression on him certainly he never regarded his ignorance of grammar as a matter for shame

With perfect nonchalance he said ' I have never been to school like you I have never felt the need of grammar in expressing my thoughts Well, do you know Bengali? I know it I have travelled in Bengal It is I who have given Maharshi Devendranath Tagore s works to the Gujarati-speaking world

Mahatma Gandhi

7

One day Pnatik lost his lesson book Even with the help of books he had found it very difficult to prepare his lessons But, now, it became impossible Day after day the teacher caned him unmercifully He became so abjectly miserable that even his cousins were ashamed to own him They began to jeer and insult him more than even the other boys did Atlast he went to his aunt and told her that he had lost his book

With an expression of the greatest contempt she burst out 'You great clumsy, country lout! How can I afford to buy new books five times a month when I have my own family to look after?'

Rabindranath Tagore.

to him his sight. He then knelt down and prayed that he should live to see his grandson in the enjoyment of kingly powers Thus he wisely secured, by asking for the grant of a single boon, sight, long life and prosperity.

(From a Question paper)

10

One day, about noon, going towards my boat, I was exceedingly surprised to see the print of a man's naked foot on the shore, which was very plain to be seen on the sand I stood like one thunderstruck, or as if I had seen a ghost I listened I looked round me, but I could hear nothing, nor see anything I went up to a rising ground to look farther I went up the shore and down the shore, but I could see no other impression but that one. I went to it again to see if it might not be my fancy, but there was exactly the print of a foot—toe, heel, and every part of a foot How it came there I knew not, nor could I in the least imagine But after innumerable fluttering thoughts, like a man perfectly confused I came home to my fortification terrified to the last degree, looking behind me at every two or three steps, mistaking every bush and tree, and fancying every stump at distance to be a man

Daniel Defoe

11.

In his dealing with his subjects he showed himself always a just, if also a stern man He could be kind-hearted He was self-controlled and seldom acted in

passion or impetuosity save when he was drunk; for he was a heavy drinker. He looked after the health and general welfare of the people. Among other considerate actions he built at his own expense rest-houses for travellers in most part of his dominions. He was interested, too, in social reforms and by restrictive legislation tried to stop the ruinous expenses which Hindu fathers were, by time-honoured custom, obliged, to incur on the marriages of their daughters.

(Longman's Heroes of Rajasthan)

12.

The man replied, "I am a Bania. I was tolerably rich, but as I was returning home from a long travel with plenty of jewels and gold and money, my caravan was completely robbed by highwaymen. I have to get my sister married just after a fort-night, but now I cannot proceed with the wedding. I have absolutely no means now to procure money, even on credit, and hence to save my name and reputation I am putting an end to my life." Kashiraj said, "Well, my friend, I am a poor sadhu. Once I was myself very rich, and I could then have relieved you by giving tens of thousands. But that cannot now be. I cannot now give you even a copper. I can offer you only solace and so my advice to you is to wait. A time may come when you may regain your wealth and them you may fulfil your promise of wedding."

But the Bania sighed and said, "Alas! Oh Sadhu, that cannot be The wedding-date has been already fixed On that day I must get it performed, or it were better I die to-day" Kashiraj thought a while and then suddenly said, "I have an idea, if you have faith in me and patience, oh friend, follow me, and it may be I can help you out of your trouble"

A. L Mazmudar.

13

A man purchased a quantity of sugar and found it sadly adulterated with sand Next day he inserted the following paragraph in a local paper

Notice–I bought of a grocer in this town seven pounds of sugar from which I extracted one pound of sand. If the rascal, who cheated me, will send to my address seven pounds of sugar (the Scriptural measure of restitution), I will be satisfied If not, I will expose him

The next day nine seven pound packages of sugar were left at the advertiser s house, there being nine grocers in the town and each supposing himself to have been detected

From an American Journal

14.

A woman whose wealthy husband died without making a will, desirous of securing the whole of the property, concealed her husband's death and persuaded a poor shoe-maker to take his place while a will could be made. Accordingly he was closely muffled in bed,

as if very sick; and a lawyer was called in to write a will. The shoe-maker in a feeble voice bequeathed half of all the property to the widow. "What shall be done with the remainder?" asked the lawyer. "I give and bequeath it to the poor little shoe-maker across the street who has always been a good neighbour and a deserving man." The widow had to assent as she did not dare to expose the fraud.

(From "Useful Instructions.")

15.

There was a boy in my class at school who always stood at the top; nor could I, with all my efforts, supplant him. Day came after day and still he kept his place, do what I would; till at length I observed that, when a question was asked him, he always fumbled with his fingers at a particular button in the lower part of his waist-coat. To remove it, therefore, became expedient in my eyes; and in an evil moment it was removed with a knife. Great was my anxiety to know the success of my measure; and it succeeded too well. When the boy was again for the button, it was not to be found. In his distress he looked down for it was to be seen no more than to be felt. He stood confounded and I took possession of his place, nor did he ever recover it, or ever, I believe, suspect who was the author of his wrong.

Scott.

16

It is said that when Sohrab the youthful son of Rustam the Hero of worldwide renown was slain by the hands of his own father, whatever consolation was given to the father by the people failed to produce any effect on him Day and night with the name of Sohrab constantly on his lips he sorrowed over his demise Once it happend that a woman taking a pitcher of water on the head was going along the road Rustam happened to strike against her, whereupon the pot fell down on the ground and was broken into pieces For this the woman grieved intensely and insisted upon Rustam's repairing the selfsame pot and making it entire again. Rustam offered her a golden pitcher instead, if she liked But the woman said, 'No! I want the very same pot." "Hast thou lost thy sense' said Rustam "An earthen vessel that is once broken cannot be made entire again" Instantaneously the woman took him at his word and retorted "Rustam! have not you also lost your senses? Is it possible that your bemoanings and bewailings will ever bring the dead Sohrab to life again?" These words had their effect upon Rustam and renouncing his grief he began to attend to his duties.

Erward Bharucha.

17

A painter of eminence was once resolved to finish a piece which should please the whole world When, therefore, he had drawn a picture, in which his utmost skill

was exhausted, it was exposed in the public market-place with directions at the bottom for every spectator to mark with a brush, which lay, every limb and feature which seemed erroneous. The spactators came and in general applauded; but each willing to show his talent at criticism, marked whatever he thought proper. At evening, when the painter came he was mortified to find the whole picture one universal blot, not a single stroke that was not stigmatised with marks of disapprobation. Not satisfied with this trial, the next day he was resolved to try them in a different manner and exposing his picture as before, desired that every spectator would mark those beauties he approved or admired. The people complied and the artist returning found his picture replete with the marks of beauty; every stroke that had been yesterday condemned now received the character of approbation." Well" cried the painter, " I now find that the best way to please one half of the world, is not to mind what the other half says, since what are faults in the eyes of these, shall be by those regarded as beauties."

Goldsmith.

18.

There is a story of a girl eager for the coming of the King on that wonderful night when he is to pass through the town. She is anxious to have a look at Him and greet Him and behold the glory of His face. He will come at night : so night after night she keeps the

watch and has her lamp burning 'I shall fall at His feet' she says 'and shall see His face' She is standing waiting for the King at the door Just then comes an old woman with a child I have no shelter, I am poor, won't you take me in?' 'Not to night, not to night, for the King is coming' she replies, 'I have reserved everything for Him, come tomorrow' 'But every one says so, I have gone to many, no one thinks of me, I suffer, I starve.' Then the thought come to the girl that to serve the King she must serve a brother a sister, in the King's realm 'Enter the room' she says here is the food here is the light for you' And it is announced that the King is coming that very night The girl goes in quest of the King she goes to one place after another but finds Him not till at last tired, spent in strength, she returns to her room where she has taken in the poor starving woman And lo and behold! she finds the King is there waiting for her in her humble dwelling house He has come to her for she served a poor starving sister

T. L. Vaswani

19

When Nanak had passed his twelfth year and did not give up his habits of sitting alone and of eating abstemiously, his parents felt very anxious about him One day his father approached and tried to persuade him to give up his habits.

'My son" he said "People say you have gone

mad, and some say you are an idle slovenly fellow. I can bear the taunts of these people no longer. I wish you would go and look after my fields; you will enjoy your walks and dispel the idea of the people about your idleness, I think it is now time for you to do something, why not take to farming ?"

"Father" cried Nanak, "I am not idle, I am busy with my work. My field is this body, and with my self-controlled mind I plough it; I water it with modesty, and I have sown it with the seed of the sacred word. I hope to bring home such a harvest as will remain with me for ever. This worldly wealth does not go with anybody, but the store I am trying to accumulate can never be snatched away from me."

"I see, you don't like farming," said his father bluntly; "then why not keep a shop in the village ?"

"Father," said Nanak smiling, " I do keep a shop; my shop is made up of time and space, and is stored with merchandise of truth and self-control. I am always dealing with my customers and their custom is very profitable indeed."

From "Useful Instructions."

20.

On the day of my departure I was up a little after five By six, we began to load the donkey and ten minutes after, my hopes were [illegible] d[illegible] e pad would not stay on *modestine's* [illegible]
I returned it to its maker wit[illegible]

melious a passage that the street outside was crowded from wall to wall with gossips looking on and listening. The pad changed hands with much vivacity; perhaps it would be more descriptive to say that we threw it at each other's heads, and, at any rate, we were very warm and unfriendly, and spoke with a deal of freedom.

R. L. Stevenson.

21.

Four men stand gazing at a statue: one is before it, another behind it, the other two occupy opposite sides The first observes two eyes, a nose and a mouth. The second sees neither eyes nor nose nor mouth, but the back parts The other two see each a different eye and ear and half a mouth If we collect the observations of all four men, we obtain a pretty complete idea of the whole statue but the view of each by himself, is partial to be assumed to be the entire truth So it is with absolute verity. Every one of us contemplates it from different standpoint and with different perspective. No man is able to embrace at once and in all its aspects that truth of perfection which is infinite, because he himself is a finite being, and he sees only a corner, an angle corresponding to his moral, intellectual or aesthetical predispositions For him that is truth, and that alone; and as every one differs from every one else in his predispositions, whether native or acquired, every one beholds a different phase, and pretends that his own visual angle is the entire plan and that one detail is the totality of the statue.

S Baring Gould.

22.

The officers, who had hitherto concurred with Columbus in his opinion, and supported his authority, now took part with the private men. They assembled tumultuously on the deck, expostulated with their commander, mingled threats with their expostulations, and required him instantly to back about and return to Europe. Columbus perceived that it would be of no avail to have recourse to any of his former arts, which having been tried so often, had lost their effect. It was necessary to soothe passions which he could no longer command and to give way to a torrent too impetuous to be checked. He promised solemnly to his men that he would comply with their request, provided they would accompany him for three days longer, and if during that time land were not discovered, he would then abandon the enterprise and direct his course to Spain.

W. Robertson.

23.

In a small lonely farm, on the outskirts of a little village, lived a widow and her only son, a child about six years old. The widow was poor, but honest and Godfearing. She toiled from morn to night and maintained herself and her son. In the village there was a small school and the widow decided to send her son to it as he was old enough to go to school.

There was, however, a difficulty. For, between the isolated farm and the village school there was a small

forest about half a mile in length. The little boy would have to pass through it twice daily, on his way to school and back.

In the beginning, for a few days the widow herself took her son to school and went for him again in the afternoon. But in doing so she lost much time and her work suffered. At last one day, she said to her son. "My dear, I cannot always accompany you to school. You now know your way and, besides you are getting big enough to take care of yourself. I wish, therefore, that you go alone to school from today. If you at all feel afraid while crossing the forest, call aloud for Motabhai, of whom I have already spoken to you. He is sure to come and help you on your way." So saying she set her little son on the way to school and offered a silent prayer to God to protect her child.

A. L. Mazmudar.

24.

There was a great King who had a son named Nachiketas. Prince Nachiketas did not trouble himself much about mundane matters. He had a devotional turn of mind. His father performed a great sacrifice at which all the worldly effects at his command were given away to the officiating priests. The very territories of the King, including the Royal Domains, were given away. Nachiketas asked his father in a meditative mood. "Father, to whom do you give me ?" The King replied, "I give you unto death." Nachiketas went over to the

mansion of death, and lay down on the dais in front of the portal of his garden. Three days had so passed away. Yama turned up eventually, and finding the royal youth at his gate, he said, "Young man I am sorry to see you here without food or drink for three days. The wise have said that the man, who lies at the gate of another without food or drink for a day, takes away a great deal of the good that belongs to him. You have been at my gate for three days like that. I am certainly a loser to great a extent by it. Let me compensate myself by granting you three boons. Specify them as you please."

(From Useful Instructions)

25.

You complain since, that the boys laugh at you, do not care about you, and that you are not treated as you were at home. My dear, that is one chief reason for your being sent to school, to inure you betimes to the unavoidable rubs and uncertain reception you may meet within life. You cannot always be with me, and perhaps it is as well that I cannot. But you must not expect others to show the same concern about you as I should. You have hitherto been a spoiled child and have been used to have your playfellows with whom you were too fond of being a leader, but you have good nature and good sense, and will get the better of this in time. You have now got among other boys who are equals,

thing else to attend to besides humouring your wishes and fancies, and you feel this as a repulse or piece of injustice. But the first lesson to learn is that there are other people in the world besides yourself.

William Hazlitt.

26.

Many students do not at present feel any necessity of exercise. But it is not at their option whether they will take exercise or not; they must take exercise or they are lost to all their hopes and all their prospects. There are others who plead that they are pressed for, time aud therefore they can not take exercise. These must be made aware that they miscalculate on one important point. If they try the plan of taking regular vigorous exercise every day for a single term, they will find that they can perform the same duties and the same amount of study much easier than without the exercise. The difference will be astonishing to themselves. The time spent in thus invigorating the system will be made up many times over in the ease and comfort with which their mind takes hold of study.

Dhankoti Raju.

27.

I frequently watch the doing of the family nearest me. They are dark but good-looking, with fine, strongly built bodies, like north-west country folk. Their women are handsome, and have tall, slim, well-knit figures;

and with their free and easy movements and natural independent airs, they look to me like swarthy Englishwomen.

The man has just put the cooking-pot on the fire, and is now splitting bamboos and weaving baskets. The woman first holds up a little mirror to her face, then puts a deal of pains into wiping and rubbing it over and over again, with a moist piece of cloth; and then the folds of her upper garment adjusted and tied, she goes, all spick and span, up to her man and sits beside him, helping him now and then in his work.

Tagore.

28.

He lives the life of an ascetic, eating the simplest fruits of the earth, sleeping on a plank, in the open air, even in the midst of winter, and cares nothing for personal appearance. He has reduced himself to a condition of voluntary poverty. He acknowledges no binding ties of kin or custom but only of religious obligation. He has tested his freedom from caste prejudice by tending the wounds of Kaffir savages with his own hands. With him religion is everything, the world and its opinion nothing. He does not know how to distinguish Hindu from Mahommedan, Christian from infidel. To him all alike are brothers, fragments of the Divine, fellow-spirits struggling for expression. All he has he gives. With him, f-surrender, and absolute sacrifice are demands of his nature. In actual fact he is a man of religion. His

deep spirituality influences all around, so that no man dares to commit evil in his presence.

Natesan.

29.

As the common size of the natives is somewhat under six inches high, so there is an exact proportion in all other animals as well as plants and trees. For instance the tallest horse and oxen are between four and five inches in height, the sheep an inch and a half more or less; their geese about the bigness of a sparrow; and so the several gradations downwards, till you come to the smallest which, to my sight, were almost invisible. But nature has adapted the eyes of the Lilliputians to all objects proper for their view; they see with great exactness but at no great distance. And to show the sharpness of their sight towards objects that are near. I have been much pleased with observing a cook pulling a lark which was not as large as the common fly, and a young girl threading an invisible needle with invisible silk. Their tallest trees are about seven feet high. I mean some of those in the great royal park the tops whereof I could but just reach with my fist clenched. The other vegetables are in the same proportion; but this I leave to the reader's imagination.

Swift.

30.

Suddenly there arose upon the nightwind the noise of shouting and roar of voices mingled in alarm and wonder. The broad sky seemed on fire. Rising into the air with showers of sparks, and rolling one above the other, were sheets of flames, lighting the atmosphere for

miles around, driving the clouds of smoke in the direction where he stood. The shouts grew louder as new voices swelled the roar and he could hear the cry of 'Fire' mingled with the ringing of an alarm-bell; the fall of heavy bodies and the cracking of flames as they twined some new obstacle, and soft as though refreshed by food. The noise increased as he looked. There were people there–men and women-light, bustle. He darted onward and soon came upon the spot. There were half-dressed figures tearing to and fro, some endeavouring to drag the frightened horses from the stables, others driving the cattle from the yard and out-houses, and others coming laden from the the burning pile amidst a shower of falling sparks and the tumbling down of red-hot beams.

Dickens.

31.

The tortoises, when purposely moving towards any point, travel by night and day and arrive at their journey's end much sooner than would be expected. The inhabitants, from observing marked individuals, consider that they travel a distance of about eight miles in two or three days. One large tortoise, which I watched, walked at the rate of sixty yards in the hour, or four miles a day, allowing a little time for it to eat on the road.

The inhabitants believe that these animals are absolutely deaf; certainly they do not overhear a person'

walking close behind them. I was always amused when overtaking one of these great monsters as it was quietly pacing along to see how suddenly the instant I passed it would draw in its head and legs and uttering a deep hiss fall to the ground with a heavy sound, as if struck dead .I frequently got on their backs, and then giving a few raps on the hinder part of their shells they would rise up and walk away, but I found it very difficult to keep my balance

Charles Darwin

32

There is a small knife in his other hand but he is far too tremulous and cowed to use it Dimly now I begin to see the figures in background Fierce faces bearded and dark, shape themselves out of the mist There is one terrible creature a skeleton of a man with hollow cheeks and eyes sunk in his head He also has a knife in his hand On the right of the woman stands a tall man very young with flaxen hair his face sullen and dour The beautiful woman looks up at him in appeal So does the man on the ground This youth seems to be the arbiter of their fate The crouching man draws closer and hides himself in the woman's skirts The tall youth bends and tries to drag her away from him. So much I saw last night before the mirror cleared Shall I not know what it leads to and whence it comes ? It is not a mere imagination, of that I am sure Somewhere sometime that scene has been acted

and this mirror has reflected it But when--where?

Conan Doyle

33

I put up at the old inn, went down to look at the sea The tremendous sea itself when I could find sufficient pause to look at it, in the agitation of the blinding wind, flying stones and sand and the awful noise confounded me As the high watery walls came rolling in and at their highest tumbled into surf, they looked as if the least would engulf the town As the receding wave swept back with a hoarse roar, it seemed to scoop out deep caves in the beach, as its purpose were to undermine the earth Undulating hills were changed to valleys, undulating valleys were lifted up to the hills masses of water shivered and shook the beach with a booming sound, every shape tumultuously rolled on as soon as made, to change its shape and place, and beat another shape and pass away The ideal shore on the horizon, with its towers and building, rose and fell, the clouds flew fast and thick I seemed to see a rending and upheaving of all nature

34

Dickens.

The cloud of smoke veiling for an instant the line of gallopping steeds and gallant riders drifted slowly aside to show a very different scene A dozen men and horses were rolling in one wild heap, the unwounded yelling over those whom our balls and stones h[illegible]
struggling, snorting chargers, iron-shod

figures rising and falling, wild hatless, bewildered men half-stunned by a fall, and not knowing which way to turn That was the fore--ground of the picture While behind them, the remainder of the troop were riding furiously back wounded and hale, all, driven by the one desire of getting to a place of safety where they might rally their shattered formation

Conan Doyle

35

The noblest scenes of the earth can be seen and known but by few, it is not intended that man should live always in the midst of them, he injures them by his presence he ceases to feel them if he be always with them. But the sky is for all bright as it is it is not " too bright nor good for human nature s daily food " It is fitted in all its functions for the perpetual comfort and exalting of the heart, for the soothing it and purifying it from its dross and dust Sometimes gentle, sometimes capricious, sometimes awful never the same for two moments together, almost human in its passions, almost spiritual in its tenderness, almost Divine in its infinity, its appeal to what is immortal in us is as distinct as its ministry of chastisement or of blessing to what is mortal is essential

Ruskin

sensitive in these matters to the point of tears, but boys as well as girls have a secret vanity that makes them resent unfavourable comment on their personal appearance. Hans Andersen's story, "The Ugly Duckling" probably owes a great deal of its popularity in the nursery to the fact that the most children have moods in which they feel that they, too, are ugly ducklings. Certainly, two of the only three fights in which I was engaged--not without reluctance at school--had their origin in insults to the masculine personal appearance.

Robert Lynd.

38.

....And now he's gone. I shall never have another bird, another pet of any kind. How could I? When I found him, lying on his back, with his eyes dim and his claws wrung, when I realised that never again should I hear my darling sing, something seemed to die in me. My heart felt hollow, as if it was his cage. I shall get over it. Of course I must. One can get over anything in time. And people always say I have a cheerful disposition. They are quite right. I think my God I have.

.....All the same, without being morbid, and giving way to—to memories and so on, I must confess that there does seem to me something sad in life. It is hard to say what it is. I don't mean the sorrow that we all know, like illness and poverty and death. No, it is something different. It is there, deep down, deep down, part of one, like one's breathing. However hard I work and

36.

In this God's world, with its wild whirling eddies and mad foamy oceans, where men and nations perish as if without law, and judgment for an unjust thing is sternly delayed, dost thou think that there is therefore no justice? It is what the fool hath said in his heart. It is what the wise, in all times, were wise because they denied, and knew for ever not to be. I tell thee again there is nothing else but justice. One strong thing I find here below: the just thing, the true thing. My friend, if thou hadst all the artillery of Woolwich trundling at thy back in support of an unjust thing; and infinite bonfires visibly waiting ahead of thee to blaze centuries long for thy victory on behalf of it, I would advise thee to call halt, to fling down thy baton, and say: "In God's name, No!"

Carlyle.

37.

Great are the sorrows of the looking-glass from childhood up. There are some to whom even the looking-glass tells pleasant lies but there are not many who have not at times, before resignation came with age, gazed with mournful and deploring eyes at the counterfeit of themselves in the mirror. No one--not even a small boy--likes to have it brought home to him that he is doomed to be ugly. Tolstoy confesses somewhere that as a child he used to weep as he looked in the mirror and saw how ugly he was. Not every boy is

sensitive in these matters to the point of tears, but boys as well as girls have a secret vanity that makes them resent unfavourable comment on their personal appearance. Hans Andersen's story, "The Ugly Duckling" probably owes a great deal of its popularity in the nursery to the fact that the most children have moods in which they feel that they, too, are ugly ducklings. Certainly, two of the only three fights in which I was engaged—*not without reluctance at school*-had their origin in insults to the masculine personal appearance.

Robert Lynd.

38.

....And now he's gone. I shall never have another bird, another pet of any kind. How could I? When I found him, lying on his back, with his eyes dim and his claws wrung, when I realised that never agai n should I hear my darling sing, something seemed to die in me. My heart felt hollow, as if it was his cage. I shall get over it. Of course I must. One can get over anything in time. And people always say I have a cheerful disposition. They are quite right. I think my God I have.

.....All the same, without being morbid, and giving way to—*to memories and so on, I must confess that* there does seem to me something sad in life. It is hard to say what it is. I don't mean the sorrow that we all know, like illness and poverty and death. No, it is something different. It is there, deep down, deep down, part of one, like one's breathing. However hard I work and

tire myself I have only to stop to know it is there, waiting I often wonder if everybody feels the same One can never know And isn t it extraordinary that under his sweet joyful little singing it was just this— sadness ?—Ah what is it ?—that I heard

Katherine Masfield

39

It is a matter of general agreement that the war has had a chilling effect upon those litte every day civilities of behaviour that sweeten the general air We must get those civilities back if we are to make life kindly and tolerable for each other We cannot get them back by invoking the law The policeman is a neces sary symbol and the law is a *necessary institution for* a society that is still somewhat lower than the angels but the law can *only* protect us against material attack Nor will the lift man s way of meeting moral affront by physical violence help us to restore the civilities. I suggest to him that he would have had a more subtle effective revenge if he had treated the gentleman who would not say please with elaborate politeness He would have had the victory not only over the boor but over himself and that is the victory that counts The polite man may lose the material advantage but he always has the spiritual victory I commend to the lift-man a story of Chesterfield In his time the London streets were without the pavements of to day and the man who took the wall had the driest footing • I

never give the wall to a scoundrel," said a man who met Chesterfield one day in the street. "I always do," said Chesterfield stepping with a bow into the road. I hope the lift-man will agree that this revenge was much more sweet than if he had flung the fellow in the mud.

A. G. Gardiner.

40.

All the evil in this world is brought about by persons who are always up and doing but do not know when they ought to be up nor what they ought to be doing. The devil, I take it, is still the busiest creature in the universe and I can quite imagine him denouncing laziness and becoming angry at the smallest waste of time. In his kingdom, I will wager, nobody is allowed to do nothing, not even for a single afternoon. The world, we all freely admit, is in a muddle, but I, for one, do not think that it is laziness that has brought it to such a pass. It is not the active virtues that it lacks, but the passive ones; it is capable of anything but kindness and a little steady thought. There is still plenty of energy in the world, but most of it is simply misdirected.

J. B. Priestly.

41.

All the preformances of human art, at which we look with praise or wonder, are instances of the resistless force of perseverance; it is by this that the quarry becomes a pyramid, and that distant countries are united by canals. If a man was to compare the effect of a

single stroke of a pickaxe, or of one impression of the spade, with the general design and the last result, he would be overwhelmed by the sense of their disproportion; yet those petty operations, incessantly continued in time, surmount the greatest difficulties; and mountains are levelled, and oceans are bounded, by the slender force of human beings.

Johnson.

42.

To seek the greatest good of our people: to revive the pristine purity of our holy Jain religion: to preserve and guard our sacred books and our sacred places of worship: to sink deeper the foundations of our religion by encouraging and stimulating the observance of its sacred precepts;—in a word to advance the well-being of our brethren in this world and the world to come, and thus to realize the grand ideal of humanity—these are our aims and objects. Union is a mighty power in this world; all history shows that by Union and Co-operation alone great undertakings can be accomplished. Therefore I would most earnestly urge, you, dear brethren to work together heart and soul, united and knit together, in the common bond of brotherly love. Thus only will you be able to do great and real good to your generation and to the generation to come of your co-religionists.

Veerchand deepchand.

43.

Men, who in old age, strive only to increase their already great hoards, are usually slaves of the habit of hoarding formed in their youth. At first they own the money they have made and saved. Later in life the money own them, and they cannot help themselves, so overpowering is the force of habit either for good or evil. It is the abuse of the civilized saving instinct, and not its use that produces this class of men.

No one need be afraid of falling a victim to this abuse of the habit if he always bears in mind that whatever surplus wealth may come to him is to be regarded as a sacred trust which he is bound to administer for the good of his fellow-men. The man should always be master. He should keep money in the position of a useful servant. He must never let it master him and make a miser of him.

Andrew Carnegie.

44.

It is the fashion nowadays to bewail poverty as an evil, and to pity the young man who is not born with a silver spoon in his mouth. But I heartily subscribe to President Garfield's doctrine that "The richest legacy a young man can be born to is poverty." I make no idle prediction when I say that it is from the poor that the good and the great will spring. It is not from the sons of millionaires or nobles that the world receives its teachers, its martyrs, its inventors, its statesmen, its poets or even its men of affairs. It is from the cottage

of the poor that all these spring. We can scarcely find one among those persons, who have rendered exceptional service to humanity and have won immortal fame, who had not the advantage of being-cradled, nursed and reared in the hard but stimulating school of poverty.

From a question paper.

45.

How beautiful the lane is to-day, decorated with a thousand colours: The brown road and the rich verdure that borders it, strewed with the pale yellow leaves of the elm just beginning to fail, hedgerows glowing with long wreaths of the bramble in every variety of purplish red, overhead the unchanged green of the fir, contrasting with the spotted sycamore, the tawny beech and the dry, sere leaves of the oak, which rustle as the light wind passes through them; a few-common, hardy, yellow flowers of many sorts but almost all of one tint still blowing in spite of the season, and ruddy berries glowing through all.

How pleasant is the hill where the road widens, with the group of the cattle by the way side! How beautiful again is the patch of common at the hilltop, with the clear pool, where children are dipping up water in their little cups!

May Russell Milford.

— 46

Still the question remains and may be debated with infinite variety of qualifying phrases, how far the ulti-

mate end of Napoleon's *activity* was *consistent with* nobility of character. Conquest for conquest's sake is the ideal of a savage. Before conquest or empire can be justified, the end for which wars are fought and empires are won must be estabished in the court of moral pleas. In ultimate analysis what dream can well be more vulgar and barbarous than the conquest of the world *by the sword ?* Apart *from the bloodshed, misery and* desolation immediately involved in the process, what good or valuable result can be obtained from the general abasement of national selfrespect or the violent destrution of national individuality ? Napoleon did not argue the question. He took glory as his end, found it in con quests, and was too often prone to measure it by destruction. So with the grandest intellectual endowments ever vouchsafed to man..he remains the great modern example of that reckless and defiant insolence which formed the matter of ancient tragedy and is at war with the harmonies of human life.

Herbert Fisher.

47.

Being poor is a mere trifle. It is being known to be poor that is the sting. It is not cold that makes a man without a great coat hurry along so quickly. It is not all shame at telling lies which he knows will not be beleived-that makes him turn so red when he informs you that he considers great coats unhealthy, and never carries an umbrella on principle. It is easy enough to say that poverty is no crime. No. If it were

would not he ashamed of it. It is a blunder, though and is punished as such. A poor man is despised the whole world over, despised as much by a christian as by a lord, as much by a demagogue as by a footman, and not all the copy-book maxims, even set for ink-strained youths will make him respected. Appearances are everything so far as human opinion goes.

.W. R. Inge.

48.

Human nature could support no more. A cold sweat stood on her forehead, the manuscript fell frcm her hand and groping her way to the bed, she jumped hastily in and sought some suspension of agony by creeping far underneath the clothes. To close her eyes in sleep that night, she felt, must be entirely out of the question. The manuscript so wounderfully found, so wonderfully accomplishing the morning prediction-how was it to be accounted for? What could it contain! To whom could it relate! By what means could it have been so long concealed? and how singularly strange it should fall to her lot to discover it!..Hollow murmurs seemed to creep along the gallary, and more than once her blood was chilled by the sound of distant moans. Hour after hour passed away, and the wearied Catherine had heard three proclaimed by all the clocks in the house before the tempest subsided, or she unknowingly fell fast.

Jane Austen.

49.

It is a happy world after all. The air, the earth,

or a summer evening, on whichever side I turn my eyes, myriads of happy beings crowd upon my view. The insect youths are on the wing ! Swarms of new born are trying their pinions in the air. Their sportive motions, their wanton mazes, their gratuitous activity, their continual change of place without use or purpose testify their joy and the exultation which they feel in their lately discovered faculties. A bee amongst the flowers in spring is one of the most cheerful objects that can be looked upon. Its life appears to be all enjoyment, so busy and so pleased : yet it is only a specimen of insect life, with which, by reason of the animal being half domesticated, we happen to be better acquainted than we are with that of others. The whole winged insect tribe, it is possible, are equally intent upon their proper employments, and, under every variety of constitution, gratified, and perhaps equally gratified, by the offices which the Author of their nature has assigned to them.

William Paley.

50.

The true gentleman in like manner carefully avoids whatever may cause a jar or a jolt in the minds of those with whom he is cast....He is never mean or little in disputes, never takes unfair advantage, never mistakes personalities or sharp sayings for arguments, or insinuates evil which he dare not say out. From a long-sighted prudence, he observes the maxim of the ancient sage; that we should ever conduct ourselves towards our enemy as if he were one day to be our friend. He has too much good sense to be affronted by insults, he is too well

employed to remember injuries, aud too indolent to bear malice. He is patient, forbearing, and resigned, on philosophical principles, he submits to pain because it is inevitable, to bereavement because it is irreparable, and to death, because it is his destiny.

Newman.

51.

There is an enduring tenderness in the love of a mother for her son that transcends all other affections of the heart. It is neither to be chilled by selfishness nor daunted by danger, nor weakened by worthlessness nor stifled by ingratitude. She will sacrifice every comfort to his convenience; she will surrender every pleasure to his enjoyment, she will glory in his fame, and exult in his prosperity, and if misfortune overtake him, he will be the dearer to her for misfortune, and if disgrace settle upon his name, *she will still love and cherish* him in spite of his disgrace; and if all the world beside cast him off, she will be all the world to him.

Washington Irving.

52.

The free air breathed on his face, and gave him the courage to risk what we must all lose one day—for liberty. Many dangers awaited him, but the greatest was the first getting on to the rope outside. Gerard reflected. Finally he *put himself in the attitude* of a swimmer, his body to the waist being, in the prison, his legs outside. Then holding the inside rope with both hands, he felt anxiously with his foot for the outside rope, and when he had got it, he worked it in between

the soles of his feet, and kept it there tight. He uttered a short prayer and all the calmer for it, put his left hand on the sill and gradually wriggled out. He then seized the iron bar, and for one fearful *moment hung outside from it by his right hand, while* his left hand felt for the rope down at his knees. It was too tight against the wall for his fingers to get round it higher up. **Charles Reade.**

53.

It cannot be expected that this system of farming would produce any very extra-ordinary or luxuriant crop. Oliver Twist's ninth birthday found him a pale thin child; some what diminutive in stature; and decidedly small in circumference. But nature or inheritance had implanted a good study of spirit in Oliver's breast. It had plenty of room to expand, thanks to the spare diet *of the establishment; and perhaps to this circumstance* may be attributed his having any ninth birthday at all. Be as it may, however, it was his ninth birthday; and he was keeping it in the coal-cellar with a select party of two other young gentlemen, *who, after* participating with him in a sound thrashing, had been locked up therein for atrociously presuming to be hungry; when Mrs. Mann, the lady of the house, was unexpectedly *startled by the apparition of Mr. Brumble, the beadle,* striving to undo the wicket of the garden-gate.

Dickens.

54.

The pain which is felt when we are first transplanted from our native soil-when the living branch is cut

the parent tree-is one of the most poignant which we have to endure through life. There are after-griefs which wound more deeply, which leave behind them scars never to be effaced, which bruise the spirit and sometimes break the heart; but never, do we feel so keenly the want of love, the necessity of being loved, and the sense of utter desertion, as we first leave the heaven of home and are, as it were, pushed off upon the stream of life.

Added to these feelings, the sea-boy has to endure physical hardships, and the privation of every comfort, even of sleep Nelson had a feeble body and an affectionate heart and he remembered through life his first day of wretchedness in the service.

Southey.

55.

Indian marriages, both among the rich and the poor, have had their full share of condemnation as wasteful and extravagant display. They deserve all this. Even apart from the waste, it is most painful to see the vulgar display which has no artistic or aesthetic value of any kind. For all this, the really guilty people are the middle classes. The poor are also extravagant, even at the cost of burdensome debts, but it is the height of absurdity to say, as some people do, that their povert is due to their social customs. It is often forgotten that the life of the poor is terribly dull and monotonous; and an occasional marriage celebration, bringing with it some feasting and singing, comes to them as an oasis in a desert of soulless toil, a refuge from domesticity ard

prosaic business of life Who would be cruel enough to deny this consolation to them who have such few occasions for laughter ? Stop waste by all means, lessen the extravagance but do not make their life more drab and cheerless than it is

Pundit Jawaharlal

56

The clouds still rested on one half of it in so much that I could discover nothing in it but the other appeared to me a vast ocean planted with innumerable islands, that were covered with fruits and flowers, and interwoven with a thousand little shining seas that ran among them I could see persons dressed in glorious habits with garlands upon their heads, passing among the trees lying down by the sides of the fountains or resting on beds of flowers, and could hear a confused harmony of singing birds falling waters, human voices, and musical instruments Gladness grew in me upon the discovery of so delightful a scene I wished for the wings of the eagle, that I might fly away to those happy seats but the genius told me there was no passage to them except through the gates of death, that I saw opening every moment upon the bridge

Addison

57.

A person who troubled himself so little about small or sentimental grievances was not likely to be very attentive to the feelings of others in the ordinary intercourse of society He could not understand how a sarcasm or a reprimand could make any man really unhappy " My

dear doctor," said he to Goldsmith, "what harm does *it do a man to call him Holofernes?*" "Pooh ma'am," he exclaimed to Mrs. Carter, "who is the worse for being talked of uncharitably?" Politeness has been well defined as benevolence in small things. Johnson was impolite, not because he wanted benevolence, but because small things appeared smaller to him than to people who had never known what it was to live for fourpence half-penny a day.

Macaulay.

58.

We have, what are almost certainly the authentic heads of his discourse to the five disciples, which embodies his essential doctrine. All the miseries and discontents of life he traces to insatiable selfishness. Suffering, he teaches, is due to the craving individuality, to the torment of greedy desire. Until a man has overcome every sort of personal craving, his life is trouble and his end sorrow. There are three principal forms the craving of life takes, and all are evil. The first is the desire to gratify the sense, sensuousness. The second is the desire for personal immortality. The third is the desire for prosperity, worldliness. All these must be overcome—that is to say, a man must no longer be living for himself—before life can become serene. But when they are indeed overcome and no longer rule a man's life, when the first personal pronoun has vanished from his private thoughts then he has reached the higher wisdom Nirvana, serenity of soul. For Nirvana does not mean, as many people wrongly believe, extinction but the exti-

nction of the futile personal aims that necessarily make life base or pitiful or dreadful

H. G. Wells.

57.

The architects of America have not only composed works in accordance with the old traditions and in obedience to ancient models; they have devised a new style and a new method of their own. To pack a vast metropolis within a narrow space, they have made mountains of houses. When the rock upon which their city stands proved insufficient for their ambition, they conquered another kingdom in air. The sky-scrapers which lift their lofty turrets to the heavens are the pride of New York. It is upon them that the returning traveller gazes most eagerly, as he nears the shore. They hold a firmer place in his heart than even the Statue of Liberty, and the vague sentiment which it inspries. With a proper vanity he points cut to the poor Briton, who shudders at five storeys, the size and grandeur of his imposing palaces. And his arrogance is just. The sky-scraper presents a new view of architecture. It is original, characteristic and beautiful. Suggested and enforced, as I have said, by the narrowness of the rock, it is suitable to its atmosphere and environment.

Charles Whibley.

60.

No doubt these and plenty of other physical and mental peculiarities of the schoolboy will at first give pleasure rather than the reverse at home. English parents are much too fond of their children not to

forget such little annoyance in the pleasure of having their boys home again; and of observing how clever, handsome, or jolly-looking they have grown, and how extraordinarily-like they are to their fathers, mothers grandfathers, or grandmothers, or indeed to all their relatives, immediate and remote. For several days the veritable tempests of noise that sweep down the stairs and thunder through the front hall will be pronounced "quite cheerful," and there will be a general agreement among the elder members of the family that the house is never a bit like home till the boys come back.

Strachey.

61.

One important business quality is the clearness of judgment which discerns and seizes the happy moment. Success in life depends largely on what a fool calls 'good luck'; that is, on opportunities promptly utilized. When a man complains of his ill-luck, be sure that he is involuntarily bearing witness to his carelessness of mind, his habits of indolence, apathy and indifference. We have no confidence in young men who talk of good luck and bad luck, and seek to throw upon chance the burden of their own errors. There may be, as our great poet tells us, a tide in the affairs of men, but it rests with men themselves to take it at the flood, and so be wafted on to fortune.

Lord Chesterfield.

62

You seemed at first to take no notice of your school-fellows; or rather to set yourself against them,

because they were strangers to you. They knew as little of you as you did of them; so that this would have been a reason for their keeping aloof from you as well, which you would have felt as a hardship. Learn never to conceive a prejudice against others, because you know nothing of them. It is bad reasoning and makes enemies of half the world. Do not think ill of them till they behave ill to you; and then strive to avoid the faults which you see in them. This will disarm their hostility sooner than pique or resentment or complaint.

I thought you were disposed to criticize the dress of some of the boys as not so good as your own. Never despise any one for anything that he cannot help, least of all for his poverty. I would wish you to keep up appearances yourself as a defence against the idle sneers of the world, but I would not have you value yourself upon them. I hope you will neither be the dupe nor victim of vulgar prejudices. Instead of saying above, "Never despise any one for anything that he cannot help," I might have said, "Never despise any one at all;" for contempt implies a triumph over and pleasure in the ill of another. It means that you are glad and congratulate yourself on their failings or misfortunes.

William Hazlitt.

63.

Read not to contradict and confute, nor to believe and take for granted, nor to find talk and discourse, but to weigh and consider.

Some books are to be tasted others to be swallowed, and some few to be chewed and digested that is, some books are to be read only in parts, others to be read, but not curiously, and some few to be read wholly, and with diligence and attention.

Some books also may be read by deputy, and extracts made of them by others, but that would be only in the less important arguments and the meaner sort of books; else distilled books are like common distilled waters, flashy things.

Reading maketh a full man, conference a ready man, and writing an exact man. And therefore if a man write little he had need have a great memory; if he confer little he had need have a present wit, and if he read little he had need have much cunning to seem to know that he doth not.

Francis Bacon.

64.

Although cheerfulness of disposition is very much a matter of inborn temperament, it is also capable of being trained and cultivated like any other habit. We may make the best of life, or, we may make the worst of it; and it depends very much upon ourselves whether we extract joy or misery from it. There are always two sides of life on which we can look, according as we choose-the bright side or the gloomy. We can bring the power of the will to bear in making the choice, and thus cultivate the habit of being happy on the reverse.

We can encourage the disposition of looking at the brightest side of things, instead of the darkest. And while we see the cloud, let us not shut our eyes to the silver lining

The beam in the eye sheds brightness, beauty, and joy upon life in all its phases It shines upon coldness, and warms it, upon suffering, and comforts it, upon sorrow, and cheers it The beam in the eye gives lustre to intellect, and brightens beauty itself Without it the sunshine of life is not felt flowers bloom in vain, the marvels of heaven and earth are not seen or acknowledged and creation is but a dreary, lifeless, soulless blank.

Smiles.

65

(a) Teach me to feel another's woe,
To hide the woe I see,
That mercy I to others show,
That mercy show to me

(b) Woodman spare that tree !
Touch not a single bough !
In youth it sheltered me,
And I'll protect it now

(c) He prayeth best, who loveth best
All things both great and small:
For the dear God who loveth us
He made and loveth all .

66

(a) He that is down, needs fear no fall,
He that is low, no pride,

He that is humble, ever shall
Have God to be his guide.

(b) We must do the thing we must
Before the thing we may;
We are unfit for any trust
Till we can and do obey.

(c) I'll not willingly offend;
Nor be easily offended;
What's amiss I will try to mend,
And endure what can't be mended.

67.

(a) The rose of health was on his cheek,
His forehead fair as day;
Hope played within his hazed eye,
And told his heart was gay.

(b) In works of labour and of skill,
I would be busy too,
For Satan finds some mischief still
For idle hands to do.

(c) That what we have we prize not to the worth,
Whilst we enjoy it; but being lacked and lost;
Why, then we rack the value, then we find
The virtue; that possession would not show us,
Whilst it was ours.

(d) There is hardly anything so small,
So trifling, or so mean,
That we may never want at all,
For service unforeseen;

Oh, could I fly I'd fly with thee !
We'd make, with joyful wing,
Our annual visit o'er the globe
Companions of the spring

(b) The man of pure and simple heart,
Through life disdains a double part,
He never needs the screen of lies
His inward bosom to disguise

(c) Truth sacred truth shall flourish and prevail,
While all the arts of fraud and falsehood fail,
The flimsy cheat wise judges soon descry,
Sure those will rob, who scruple not to lie

(d) When frowning fates thy sanguine hopes defeat,
And virtuous aims with disappointment meet,
Submit not to despair, the attempt renew,
And rise superior to the vulgar crew

70.

Arthur—Must you with hot irons burn out both mine eyes ?

Hubert—Young boy, I must

Arthur—And will you ?

Hubert—And I will

Arthur—Have you the heart ? When your head did but ache,

I knit my handkercher about your brows
The best I had a princess wrought it me.
And I did never ask it you again

And like the watchful minutes to the hour,
Still and anon cheer'd up the heavy time
Saying 'what lack you?' and 'where lies your grief?
Or What good love may I perform for you ?'
Many a poor man's son would have lain still,
And ne'er have spoke a loving word to you
But you at your sick service had a prince
Nay you may think my love was crafty Love,
And call it cunning do and if you will
If heaven be pleased that you must use me ill
Why then you must Will you put out mine eyes ?
Those eyes that never did nor never shall
So much as frown on you ?
Hubert—I have sworn to do it
And with hot irons must I burn them out.

Shakespeare

71

A rich man once came to a Greek philosopher and asked him to undertake the education of his son For his fee the wiseman asked five hundred pieces of silver To an ignorant and avaricious man this seemed a very large sum for such a service He grudged to pay so much saying that he could purchase a slave for less The philosopher rebuked the avarice of the father by saying, "Well buy a slave and then you will have two" By this he meant that a youth without learning would be little better than a slave.

B U 1930

72

When Napoleon, with his army of invasion, lay at *Boulogne*, an English sailor, who had been captured, tried to escape in a little raft or skiff which he had patched together with bits of wood and bark of trees. Hearing *of his attempt, Napoleon ordered him to be brought in* his presence and asked if he really meant to cross the channel in such a crazy contrivance. " Yes, and if you will let me I am willing to try. " " You must have a sweetheart whom you are so anxious to re-visit." "*No,*" said the young man, "I only wish to see my mother who is old and infirm." "And you shall see her," was the reply, "and take to her this money from me, for she must be a good mother who has such an affectionate son." And orders were given to send the sailor with a flag on board the first British cruiser which came near enough.

B. U. 1931

73.

And old man saw a small boy waiting for a long time by the side of a swift brook. " My good lad," said he, "what makes you sad ? Why do you look so long at stream ?" " Sir [illegible] the bo[illegible] , shall wait

will need at times, to press through those things which check your course and not wait for them to pass away

B U 1932

74

Buddha went to his wife s chamber and there in the light of a dim lamp he saw the young lady sleeping at ease surrounded by flowers He gazed at her for some time-wavered a little —but finally he tore himself away from that sight of perfect bliss and in that one eventful moment in the silent darkness of that night he renounced for ever his wealth and position and power, his proud rank and his princely fame and more than all this the affections of a happy home the love of a young wife He renounced all this and rode away that night to become a poor student and a homeless wanderer

What an earnestness for the search of the eternal truth !

B U 1934

75.

A great deal of talent is lost in the world for the want of a little courage Every day sends to their graves a number of obscure men who have only remained in obscurity because their timidity has prevented them from making a first effort and who if they could have been induced to begin would in all probablity have gone great lengths in the career of fame The fact is, that to do anything in this world worth doing, we

must not stand back shivering and thinking of the cold and danger but jump in and scramble through as well as we can

B. U 1935

76

George Washington when quite young was about to go to sea as a naval officer Everything was arranged, the vessel lay opposite his father s house, the little boat had come on shore to take him off, and his whole heart was bent on *going* After his *trunk* was *carried* down to the boat, he went to bid his mother farewell and saw the tears bursting from her eyes However he said nothing to her but he saw that his mother would be distressed if he went, and perhaps never be happy *again* He just *turned* round to the servant and said — " Go and tell them to fetch my trunk back I will not go away to break my mother's heart. " His mother was struck with his decision and she said to *him*, *George* God has promised to bless the children that honour their parents, and I believe, He will bless you "

B U 1936

77

(*a*) Friendship is above reason, for, though you find virtues in a friend he was your friend before you found them It is a gift that we offer because we must, to give it as a reward of virtue would be to set a price upon it and those who do that have no friendship to give If you choose your friends on the ground that

you are virtuous and want virtuous company, you are no nearer to true friendship than if you choose them for commercial reasons Besides, who are you that you should be setting a price upon your friendship? It is enough for any man that he has the divine power of making friends, and he must leave it to that power to determine who his friends shall be

(*b*) It happened one day about noon, going towards my boat, I was exceedingly surprised with the print of a man's naked foot on the shore, which was very plain to be seen in the sand I stood like one thunderstruck, or as if I had seen a ghost

I was very much alarmed, for I concluded that some of the savages of the mainland had wandered out to sea in their boats, and either driven by the current, or by contrary winds had reached the island and had been on shore.

B U 1937

78

(*a*) The pace of the elephant gradually became slower and at length turning with a shriek of rage she made a furious charge back among the men They vanquished sideways while she ran straight on through the whole party, without coming near any one except a man who wore a piece of cloth on his shoulders. She charged three or four times and, except in the first instance, never went farther than 100 yards She often stood after she had crossed a rivulet and faced the man,

though she received fresh spears It was by this process of spearing and loss of blood that she was killed, for at last, making a short charge, she reeled and sank down dead in a kneeling position

(*b*) Some have too much, yet still do crave,
I little have, and seek no more
They are but poor, though much they have
And I am rich, with little store

B U. 1938

79

(*a*) When the hour of sunset was near, the jailer came to Socrates to announce to him that now he must die, and made this speech

"To you, O Socrates, whom I know to be the noblest and gentlest and best of all who ever came to this place, I will not impute the angry feelings of other men, who rage and swear at me when, in obedience to the authorities, I bid them drink the poison Indeed, I am sure, you will not be angry with me, for others, as you are aware, and not I, are guilty. And so, fare you well and try to bear lightly what needs must be; you know my errand"

Then bursting into tears, he turned away and went out Socrates looked at him and said "I return your good wishes, and will do as you bid"

(*b*) The Sun descending in the west,
The evening star does shine;
The birds are silent in their nest,
And I must seek for mine

B U 1939

80

(*a*) What does India want? She wants everything that any other nation may claim for itself To be free in India as the Englishman is free in England To be governed by her own men, freely elected by herself To make and break Ministries at her will To carry arms, to have her own army, her own navy, her own volunteers To levy her own taxes, to make her own budgets to educate her own people, to irrigate her own lands, to mine her own ores, to mint her own coin, to be a sovereign nation within her own borders

England and India hand-in-hand Yes that is our hope for the world's sake India can never be at rest, till she is free

Annie Besant

(*b*) Europe! you deathless monument of murder,
The coming conquerors already dance about you,
A yellow sea will rise to swallow you
All your freedom will fly off like a beautiful dream;
In the emperors' palaces, a harsh prison will be reared.

(Iwon Goll)
B U 1940

81.

We are told that, up to the age of twelve years, Alfred was fond of hunting and other sports, but that he had not been taught any sort of learning, not too much as to read his own tongue. But he loved the Old-English songs, and one day his mother had a beautiful book of songs with rich pictures and fire painted initial letters, such as you may often see in ancient books. And she said to her children, "I will give this beautiful book to the one of you who shall first be able to read it." And Alfred said, "Mother, will you really give me the book when I have learned to read it ?" And Osburn said, "Yea, my son." So Alfred went and found a master, and soon learned to read. Then he came to his mother, and read the songs in the beautiful book, and took the book for his own.

Prof. E. A. Freeman.

82.

Such reflections only served to make the miller unhappy; he discontinued his former assiduity, he was quite disgusted with small gains, and his customers began to forsake him. Every day he repeated the wish, and every night laid himself down in order to dream. Fortune, that was for a long time unkind at last, however, seemed to smile upon his distresses, and indulged him with the wished for vision. He dreamed, that under a certain part of the foundation of his mill there was concealed a monstrous pan of gold and diamonds, buried

deep in the ground, and covered with a large flat stone. He rose up, thanked the stars that were at last pleased to take pity on his sufferings and concealed his good luck from every person, as is usual in money dreams, in order to have the vision repeated the two succeeding nights, by which he should be certain of its veracity. His wishes *in this also were answered, he still* dreamed of the same pan of money, in the very same place.

Goldsmith.

83

The Speaker fell on his knee The members rose and uncovered their heads in profound silence and the King took his seat in the chair He looked round the House, but the five members were nowhere to be seen. He interrogated the Speaker. The Speaker answered that he was merely the organ of the House and had neither eyes to see, nor tongue *to* speak, *but according to* their direction The baffled tyrant muttered a few feeble sentences about his respect for the laws of the realm and the privileges of Parliament and retired As he passed along the benches several resolute voices called out audibly, 'Privilege !' He returned to Whitehall with his company of bravoes, who while he was in the House had been impatiently waiting in the lobby for the word, cocking their pistols, and crying " Fall on !" That night he put forth a proclamation directing that the posts should be stopped and that no person should, at his peril venture to harbour the accused members.

Lord Macaulay.

84

A fox being caught in a trap, was glad to bargain for his neck by leaving his tail behind him, but upon coming abroad into the world, he began to miss his tail so much that he almost wished he had died rather than come away without it However, resolving to make the best of a bad matter, he called a meeting of the rest of the foxes and proposed that all should follow his example "You have no idea," said he, "of the ease and comfort with which I now move about, I could never have believed it if I had not tried it myself, but really, when one comes to reason it out, a tail is such an ugly, inconvenient, unnecessary appendage, that the only wonder is that, as foxes, we could have put up with such a thing so long I propose, therefore my worthy brethren, that you all profit by my experience, and that all foxes from this day forward cut off their tails" Upon this one of the oldest foxes stepped forward, and said, "I rather think, my friend, that you would not have advised us to part with our tails, if there were any chance of recovering your own"

Aesop's Fables

85.

The shops of London are as well furnished as those of Pekin Those of London have a picture hung at their door, informing the passengers what they have to sell, as those at Pekin have a board to assure the buyer that they have no intent to cheat him

I went this morning to buy silk for a nightcap. Immediately upon entering the mercer's shop, the master and his two men, with wigs plastered with powder, appeared to ask my commands. They were certainly the civillest people alive; if I but looked they flew to the place where I cast my eye; every motion of mine sent them running round the whole shop for my satisfaction. I informed them that I wanted what was good, and they showed me not less than forty pieces, and each was better than the former, the prettiest pattern in nature, and the fittest in the world for nightcaps.

Oliver Goldsmith.

86.

The boys were a little frightened. For though they could not appreciate the judgment, yet his tone and manner were strange and impressive. Still they thought it was fun, and went away again, and with a good deal more whispering, concocted another case. Once more they put it to their judge, and once more he gave a reply, as it were out of the depth of a long experience, with incontrovertible wisdom. And this went on for hours and hours, he sitting on the judge's seat, listening to the questions propounded by the others, and always pronouncing sentence with the same wonderful gravity and power. Till at last it was time to take the cows home, and then he jumped down from his place, and was just like any other cowherd.

The boys could never forget that day and when-

ever they heard of any perplexing dispute they would set this boy on the mound and put it to him And always the same thing happened The spirit of knowledge and justice would come to him and he would show them the truth But when he came down from his seat he would be no different from other boys

Sister Nivedita.

87.

The traveller played with that child the whole day long, and they were very merry The sky was so blue the sun was so bright the water was so sparkling the leaves were so green the flowers were so lovely, and they heard such singing birds and saw so many butter flies, that everything was beautiful This was in fine weather When it rained they loved to watch falling drops and to smell the fresh scents When it blew, it was delightful to listen to the wind and fancy what it said as came rushing from its home where was that, they wondered —whistling and howling driving the clouds before it, bending the trees rumbling in the chimneys, shaking the house, and making the sea roar in fury But, when it snowed, that was best of all for they liked nothing so well as to look up at the white flakes falling fast and thick like down from the breasts of millions of white birds and to see how smooth and deep the drift was and to listen to the hush upon the paths and roads

Charles Dickens

88.

But he was now very old and feeble. And long penance had weakened his frame and exhausted his energies. And as he toiled on in the heat of the day over the burning earth, the sun beat on his head like the thunderbolt of Indra, and struck him with fever. Still he gathered himself together and struggled on, growing weaker and weaker day by day, till at last he got no further, but fell down and lay dying on the ground. But collecting all his remaining strength, with a last desperate effort he dragged himself up a low hill in front of him. And Lo! there before him rolled the mighty stream of Ganges, with countless numbers of pilgrims doing penance on its banks and bathing in its stream. And in his agony he cried aloud! "O Mother Ganges! alas! alas! I have pursued you all my life, and now I die here helpless in sight of you." So his heart broke and he never reached its shore.

F. B. Bain.

89.

On the 30th (January 1774) at four O'clock in the morning we perceived the clouds, over the horizon to the South, to be of an unusual snow-white brightness, which, we knew, announced our approach to field ice. Soon after it was seen from the topmasthead, and at eight o'clock we were close to its edge. It extended east and west far beyond the reach of our sight. In the situation we were in, just the southern half of our horizon

was illuminated by the rays of light reflected from the ice to a considerable height. Ninety-seven ice hills were distinctly seen within the field, besides those on the outside many of them very large, and looking like a ridge of mountains rising one above another till they were lost in the clouds The outer or northern edge of this immense field was composed of loose or broken ice close packed together, so that it was not possible for anything to enter it. This was about a mile broad, within which was solid ice in one continued compact body. It was rather low and flat (except the hills), but seemed to increase in height as you traced it to the south, in which direction it extended beyond our sight. Such mountains of ice as these, I think, were never seen in the Greenland Seas, at least not that I ever heard or read of.

·Journals of Captain Cook.

90.

When, you come to a good book you must, ask yourself, " Am I inclined to work as an Australian miner would? Are my pickaxes and shovels in good order and am I in good trim myself, my sleeves well up to the elbow, and my breath good, and my temper?" And keeping the figure a little longer, even at cost of tiresomeness, for it is a thoroughly useful one, the metal *you are in search of being the author's mind or meaning,* his words are as the rock which you have to crush and smelt in order to get at it. And your pickaxes are your

own care, wit, and learning; your smelting furnace is your own thoughtful soul. Do not hope to get at any good author's meaning without those tools and that fire; often you will need sharpest, finest chiselling and patientest fusing before you can gather one grain of the metal.

And therefore, first of all, I tell you earnestly and authoritatively (I know I am right in this) you must get into the habit of looking intensely at words, and assuring yourself of their meaning, syllable by syllable, nay, letter by letter.

John Ruskin.

91.

Some of you here may, perhaps, be tempted to ask, as other friends have already asked-why do you retire from the college if you feel the parting so keenly? My answer to this question is, that my decision has not been arrived at without a long and anxious examination of the whole position. In the first place my health is not now what it once was. During the last term it was a matter of anxiety to me from week to week, and almost from day to day, how I should be able to finish my work without breaking down in the middle of the term Even then, as many of you are aware, I was not able to perform my duties in the college with that strict regularity with which my colleagues were performing theirs, and one cannot help feeling that this is a very unsatisfactory position to be in, though never a word o

complaint was heard from my colleagues. And I felt I had no right to put such a strain on their indulgence. You know the golden rule that when you sit down to a repast, it is always well to rise a little hungry or when you go to a friend's house, you should rather leave before your time than overstay his hospitality even by a day. I know my colleagues do not think that the illustrations apply. All the same, having worked for eighteen years more or less under high pressure I thought it was best for me to retire and leave the field to other workers.

G. K. Gokhale.

92.

But a University training is the great ordinary means to great but ordinary end; it aims at raising the intellectual tone of society, at cultivating the public mind, at purifying the national taste, at supplying true principles to popular enthusiasm and fixed aims to popular aspiration. It is education which gives a man a clear conscious view of his own opinions and judgments, a truth in developing them an eloquence in expressing them, and a force in urging them. It prepares him to fill any post with credit, and to master any subject with facility. It shows him how to accommodate himself to others, how to throw himself into their state of mind, how to bring before them his own, how to influence them, how to come to an understanding with them, how to bear with them. He is at home in any society, he

has common ground with every class; he knows when to speak and when to be silent; he is able to converse, he is able to listen, he is a pleasant companion and a comrade you can depend upon; he knows when to be serious and when to trifle, and he has a sure tact which enables him to trifle with gracefulness and to be serious with effect.

Newman.

93.

(*a*) The quality of mercy is not strained;
It droppeth as the gentle rain from heaven
Upon the place beneath; it is twice blessed:
It blesseth him that gives and him that takes.

(*b*) Is not a true friend dearer than a store
Of hoarded gold denied the light of day,
And sweeter than the sound of flattering tongues?

(*c*) O'er the glad waters of the dark blue sea,
Our thoughts are boundless, and our souls are free,
Far as the breeze can bear, the billows foam,
Survey our empire, and behold our home.

94.

(*a*) If I knew the box where smiles are kept,
No matter how large the key,
Or strong the bolt, I would try so hard
'Twould open, I know, for me.
Then over the land and the sea broadcast.
I'd scatter the smiles to play,
That the children's faces might hold them fast
For many and many a day.

(b) O man, forgive thy mortal foe,
Nor ever strike him blow for blow:
For all the souls on earth that live
To be forgiven must forgive. ✓
Forgive him seventy times and seven:
For all the blessed souls in heaven
Are both forgivers and forgiven.

95.

a) So the boats' brawny crew the current stem,
And, slow advancing, struggle with the stream:
But if they slack their hands or cease to strive,
Then down the flood with headlong haste they drive.

b) For what are men better than sheep or goats
That nourish a blind life within the brain,
If knowing, God, they lift not hands of prayer
Both for themselves and those who call them friend?
For so the whole round earth is every way
Bound by gold chains about the feet of God.

(c) I think our world is not a place of rest,
But where a man may take a little ease ✓
Until the landlord whom he never sees
Gives that apartment to another guest.

NOTES.

૧.

એક બીજાનાં...ન હતાં—Their hearts were as it were one.
ચકલો—a cocksparrow. ચકલી—a hen-sparrow.
ઈંડાં મૂકવાં—to lay eggs..
ધક્કેલી કાઢયાં—drove away.
ઊડવા સરખુ—even to fly; even to use their wings.
છાતી સરસાં—to her bosom.
ઘણું કર્યું ત્યારે—after great persuasion; when pressed a great deal
ઇતિહાસ—story; દેહનો ભરોસો નથી—life is uncertain.
ઘણું—a great deal.

૨.

બહુ દૂર ચાલી ગયા—covered a long distance.
તલવાર કાઢી—unsheathed his sword.
આભરણુ—ornaments.
રાજકુમારનો પોષાક—princely dress. કાઢી—taking off.
ઘોડાવાળો—groom. વદાય કરી—directing him to go.
સાધુને વેષે—dressed as a Sadhu.
આંબાવાડિયામાં રહી—halting in a mango-grove.
સન્માન કર્યું—cordially welcomed him.
આચાર્ય પદ લેવા કહ્યું—requested him to accept the position of their family preceptor.

પાસે—under the guidance of
તત્ત્વજ્ઞાન—philosophy. સિદ્ધાન્તો—principles, beliefs.
તદ્દન વિપરીતજ લાગ્યું—found it extremely revolting.
ઉગ્ર તપ—severe penance.

3.

શોખીન—pleasure-seeking; pleasure-loving.
આવે વખતે—at this unusual hour.
અસાધારણ—extra—ordinary.
ડોકાં—faces. માંડ્યું—commenced.
જુવાનો એ......માંડ્યું ત્યાં તો—by the time the youths had commenced the third or fourth song.
વાએ વાત ચાલી—*The news spread like wild fire.*
શેરી—people in the street.
સાંભળવામાં પડી—got engrossed in hearing.
તાલ અપાવા માંડ્યા—People began to respond to the tune.
તાળીઓ પડવા લાગી—people began to applaud.
શોખીનો—*music lovers.*
છલકાઈ ગઈ—overflowed with.

૪.

નજર માંડવી—to gaze at; to look fixedly at.
ડગી જશે—will give way; will come round.
કેસરિયા વાઘામાં સજ્જ થયેલો—attired in saffron clothes.
[game.
બાજી જોઈ લીધી—realized the situation

રણશિંગાનો ઘોર અવાજ ગાજી ઊઠ્યો—terrible sound of bugles burst forth.

મરણિયા—desperate.

તૂટી પડ્યો—burst upon; furiously attacked

લડતાં લડતા—In the course of fighting.

એક સામટાં—at a time.

ટક્કર ઝીલી—stood bravely against.

જય જયકાર થઈ રહ્યો—There were shouts of victory.

આણ વર્તી—supremacy was established.

૫.

વસાવ્યું હતું—had set up; had furnished for himself

ગમે તેવી ભારે કિંમતની હોય—be it so costly.

શી ટેવ—what a strange habit!

ઑર્ડર આપી તૈયાર કરાવવું—to get a thing to order.

ટકોર—taunt. મૂગે મોઢે—silently.

૬.

કડકડીને ટાઢ ચડી—got a terrible shivering.

જોતજોતામાં—In no time. ઊનું—hot.

વરાળ નીકળતી હતી—hot, steaming breath came out of

ખબર પૂછી—inquired after. ભાગોળ—the outskirt of the village. ભડકું—soup.

ધરાઈને—to his fill; to his satisfaction.

વરસાદમાંજ વાવણી કરી—sowed even while it rained.

સમાર દેવાનું કામ—levelling the earth for covering the seeds.

આખા શરીરે......નીકળ્યા—his whole body was drenched with prespiration.

ખીચડી—hotchpotch.

હલકું ફૂલ જેવું—(Idiomatically) as light as air.

ઙ.

દશા—state. જાણ થઈ—came to know.

મહાજ્યોતને બુઝાવનાર—The cause of extinguishing the flame of his life.

અપરાધ—guilt.

મુખમુદ્રાની...બદલાઈ—there was not the slightest change on his grave countenance.

દયાર્દ્ર શબ્દે—in a touching voice.

જીવનનું કામ—the mission of life.

અપૂરું રહ્યું—remained unfulfilled.

તારે હાથે......નુકશાન થયું છે—You have no idea of the harm done to so many people at your hands.

પણ કાંઈ નહિ—but it does't matter:

તાબડતોબ—instantly. સીમાડા—precincts.

નહિતર—if not.

જરાયે વાત ફૂટશે—If the people get the least inkling

તારા લોહીનું......લેશે—They will squeeze you to the last drop of your blood.

વાત બહાર પાડવી—to divulge the secret.

૮.

પરમ વિરક્ત—entirely averse to worldly pleasures;
વિશાળ ચિત્રપટ—big canvas.
વિશાળ આકાશ—extensive sky.
રંગબેરંગી—of variegated colours.
અપૂર્વ—matchless. નીચલી બાજુપર—in the lower part.
વિસ્તીર્ણ—extensive. ઉછળતા—surging.
તળેટી—delta. ટપકું—spot.
વિશ્વપતિનો વૈભવ—*magnificent heavenly creations.*
સ્થાન—relative importance,
સૂક્ષ્મદર્શક કાચ—microscope. વિગત—detail.
શોભા—mark of beauty.
આવવી બાકી રહી છે—has been omitted.

૯.

ખબર લેવા—to inquire after the health of
કરુણાથી ઉભરાયું—overflowed with pity.
પંપાળવું—to fondle; to pet.
આનંદ પામવો—to feel relieved.
નાનાવિધ—various. મનોહર—charming; attractive.
આખું...સુગંધથી મહેકી રહ્યું—The whole cottage was pervaded with a balmy fragrance.
તદ્દન સાજી થઈ—recovered completely.

૧૦.

ભાઈ માટેની--for the reception of 'Bhai'
ધામધૂમમાં પડ્યાં હતાં--were full of bustle.
તીવ્ર કાન—sensitive ear. એક્કો—cart.
ખડકી—door.
બે જણા...—two persons in khakhi shirts etc.
ધોતિયાં પહેરેલાં—dhotars on.
રબ્બરની ખોલવાળું--fitted with a rubber tube round
the handle.
ચિડાઇને—with irritation. ઘંટી—grinding mill.
મોઢું કેમ સુકાઈ ગયું છે !—Why do you look so reduced !

૧૧.

મોટાં-'મોટાંનું' જોઈએ.
નિરાશ્રિત—helpless. સપ્તાહ—week.
સેવા કાર્ય કરતા હતા—rendered service.
દેવદૂત--angel. નિત્યકર્મ—daily routine.
વીતી ગયા—elapsed.

૧૨.

પોતપોતાને રસ્તે પડ્યા—started their own way.
દુઃખ—pang.
માથું નીચું રાખી--with his head cast down.
ચમકી ગયો—started. એવો ડરીને—in such a fright
જાણે કોઈ—as if. આભોજ બની ગયો—was stupefied.
[illegible]—the cause of John's fright.

૧૩.

રહેણી કરણી—way of living.
જાહેર પ્રસંગો—public occasions.
અલ્પાહારી—moderate in food; abstemious.
નથી તો—neither. સીગારેટ તાણવી—to smoke.
કોટિ—type. રાચરચીલું—furniture.
પ્રાકૃતિક દૃશ્યોનાં ચિત્રો—*paintings of natural scenery.*
ભારે દુઃખ છે—feels a great deal.
અનહદ પ્રેમ—unbounded fondness.
ઝાઝો વખત—great leisure. રખડવું—to ramble.
મનરંજન કરે છે—amuses himself.
સાત્વિક જીવન—spiritual life.
આદર્શની ઝમક—charm of the ideals.
અવશ્ય દેખાય છે—is clearly perceptible.
વધારે આશ્ચર્યની વાત તો એ છે—what is more surprising.
નાઝીદળ—Nazi army. નિશાન—symbol.
એનું કારણ...ગાઢ છાપ—Hitler's love of......are responsible for this.
ભારતીય સંસ્કૃતિ—Indian culture.

તૂટી પડયા હતા—had burst upon.
એવી સમજથી—apprehending that.
ઈશારત કરી—beckoned to. સ્વામીનિષ્ઠ—loyal.
મોટી ચાલાકી—great skill.
લોહીથી તરબોળ—drenched with blood.
આસન્નકાળ સ્થિતિમાં—while on the point of death.
વાત્સલ્ય સ્નેહ—filial love.
છેલ્લો શ્વાસ લીધો—breathed her last.

૧૫.

આવવાનું રમી રહ્યું હતું—was dreaming of coming.
કસવા માંડ્યું—to train. અનેક—countless; numerous.
ગભરાઈ જવું—to be baffled by; to lose heart due to.
તપ આદર્યું—began self-affliction.
ભારે ગરમી—intense or severe heat.
ઓછું ખાઇને—by underfeeding himself.
આત્મપરીક્ષા કરી—put himself to test.
મજલ—stages.

૧૬.

સત્તા—authority. વધી ગયાં—were greatly enhanced.
રાજકાજ—affairs of the state. નિઃસ્પૃહતાથી—selflessly.
પ્રલયકાળ—doomsday; end of the world.
યુક્તિ બતાવો—show some means.
મારો વંશ સ્થિર રહે—my line may continue.
ઋણ રહીત—free from debt. જીર્ણોદ્ધાર—repairing.
પ્રાસાદ—a temple. ખવાઈ ગયો છે—is worn out by.

યુગાન્ત—till the end of the universe.
શુભ મુહૂર્ત—an auspicious moment.

૧૭.

યાદ આવતાં—recollecting.
ડહાપણ ડોળ્યું—foolishly remarked.
પરતંત્ર મનોદશા—slavish mentality.
ગરુડરાજ—the eagle-king.
તિરસ્કારથી—contemptuously.
મનાવવા માગે છે—wish you to believe.
અદ્ભુત કલા—marvellous art.
ન જ હોય—can never possess.
બાપડાં—wretched beings (make this the subject.)
આત્મશ્રદ્ધાનો છાંટો—a grain of self-confidence.
હાજીહા ભણો છો—you tamely accept the statements.
દલીલ ખાતર—for the sake of argument.
આરસની કારીગરી—marble sculpture, marble designs,
સુંદર નમૂના રૂપ—which are the lovely specimens of
માઈકલ અન્જેલો—Michael Angelo.
અધોગતિ—degradation.
સુંદરતાનું ભાન—sense of beauty.
જમાનાની ધૂળ ચડી છે—has been enveloped in the dust of time.
અજ્ઞાન રૂપી...બાઝ્યા છે—layers of the dirt of ignorance and of the mud of irreligiousness have been formed over it.

ઉખેડવું—to scrap up.
ધૂળને વાળી ઝૂડીને સાફ કરવા—to sweep off the dust.
ભવ્યતા—grandeur.
તમને દર્શન થશે—you will perceive.

૧૮.

સાહેબજી, શેઠ—good bye, sir.
મુઠીઓ વાળીને—rapidly.
ચાલવા માંડ્યું—moved on.
ચડેલું નામું—accounts in arrears.
ધારણા—expectation.
ધારણાથી ઊલટું થતું જોઈ—finding that matters were taking quite a contrary turn.
લીમડો—neem tree.
હાશ કરીને—with a sigh of relief.
પ્રચંડ—gigantic.
ગગનની સાથે વાતો કરતા મહાલયો—palaces scraping the sky.
ગગનચુમ્બિત—sky-scraping.

૧૯.

ચાર લોકો—spies ચોમેર—all round.
દુર્જય—unconquerable.
લાગી ગયું હતું—had got an impression.
ચિંતા ન કરવાનું કહ્યું—asked him not to worry.
શાહી લશ્કર—imperial army.
ઓચિંતો છાપો મારી—with a sudden sally; coming out of an ambush.

વહોરી લીધો—invited ; incurred.
ખોફ—wrath. નૈપુણ્ય—shrewdness.
સ્તંભતીર્થ—Cambay. ચાંચિયા—pirates.
મંત્રી—minister. તપાસ કરી—hunted out.
લૂંટનો માલ—spoils.
સુલતાનની માતાને થયેલા નુકશાનનું પૂરેપૂરું વળતર આપી—making full amends for the loss sustained by the Sultan's mother.
બહુ ચાકરી બરદાસ કરી—served her with great civility.
વળી—not only that
પ્રવેશોત્સવ કરાવ્યો—celebrated publicly the occasion of her arrival.
કાંઈક યાચો—ask at least for some favour.
એક તો—firstly.
મૈત્રીનો સંબંધ—bond of friendship.
કાયમ—permanent. ખાણુ—a quarry.

૨૦.

સાયંકાળનાં...બની રહી હતી—The mountain was clothed in matchless grandeur by the deep-red twilight rays falling upon it.
જતી રહી—vanished; મગ્ન—engrossed.
બાજુની—sideway. છુપાઈ છુપાઈને—stealthily.
ધ્યાનમાં એવા ડૂબી ગયા હતા—were so much engrossed in their thoughts.

૨૧.

સાધુ—priest. એકાંત—lonely; secluded.

નિર્જન—deserted. માનવજાતિ—humanity.
દેહ અર્પ્યો—dedicated his life.
ઊંડી અભિલાષા—deep desire. ઉદર—bosom.
ફાટી નીકળતો—bursting forth. ધગધગતો—blazing.
લાવા—lava. ઊછળી રહ્યો હોય—was tossing about
લોહીવર્ણ—crimson colour.
રાતાં...પથરાતો—the earth was clothed in deep red rays.
આવી રક્ત...થતી હતી—such red tinted evenings were witnessed.

૨૨.

જમવાની વખત તો થાય શાની—nobody cared for the dinner time.
આકળો થઈને—getting upset.
મેડી—sleeping chamber; હાર—a row; a line.
ચાદર—bed-sheet. વાસીદાનો કચરો—swept off dirt.
સમારવું—to shred. પરસાળ—front room.
સાવરણી—a broom.
વાતના રસમાં—being engrossed in conversation.
ગજાર—ante-chamber. સુંદર—Sunder.
સુવાવડીનું ઔષધ તૈયાર કરે—was preparing drugs for Gunsundari who was in confinement.

૨૩.

સતત—ceaseless. ભાગોળ—outskirts.
સૂની—deserted આવજા—movement.

ગમગીન—gloomy.
ઝાડો જાણે......રૂએ છે—the trees drop leaves as though shedding tears.
કચરો—refuse માળીઓ—flower vendors.
ઉદાસી છવાઈ ગયેલી છે—there was a gloom cast on.

૨૪.

તેટલુંજ—to the same extent.
વધાર્યું—extended, increased.
તેનો જય છે—is creditable. દાખલ—as
ખટપટી—shrewd.
માન મેળવ્યું—rose into high esteem as.
ગણાતું કર્યું—brought to the position of.
ગૂંથાયો રહેતો—remained occupied.
કારભાર કરતો—supervised the administration.
ફરમાવતો—passed order.
ખંતથી નિઘા રાખતો—kept a vigilant watch.
ઉદ્યોગ—industry. અજબ જેવી—marvellous.
કરકસર—economy, frugality
કારભાર નાખવામાં—in governing the people
સખ્ત કરડા રહેવામાં—in remaining stiff and strict.
મતલબી થતી હોય ત્યાં—for serving his selfish ends; if his selfish ends were gained.
વિલંબ કરવો—to hesitate.
કોઈપણ પ્રકારે—by any means
આગ્રહ—persistence. ખંત—perseverance.
વિઘ્નસંકટ—difficulties and obstacles.

કાપી—surmounting
સ્તુત્ય પુરુષાર્થ—praiseworthy achievement.

૨૫.

ખૂનખાર—bloody. થઇ હતી—waged.
દુનિયામાં થયું ન હતું—The world had never witnessed.
એની વાત થઇ—is only an account of.
વેડફાઇ ગયું—was frittered away; was wasted.
અપંગ—disabled.
વિનાની થઇ—were bereft of.
એનો કંઇ પાર નથી—all this is beyond calculation.
યુદ્ધના દેવામાં ડૂબેલા—head over shoulders in war-debt.
તે ઉપરાંત...વળી જુદી—apart from this......
દુર્દશા—bad plight. ભયાનક વેદના—terrible pangs.
હીન—mean thing.
સમજી ગયા હતા—had well understood.
તરતજ માણસમાં.........પેદા થઇ—soon the people learnt to think internationally.
હત્યાકાંડ—savage butchery. સહૃદય—well-meaning.
સ્થાપના કરી—established.

૨૬.

દરવાજો ઉઘડાવ્યો—got the gate opened.
ખાબોચિયાંમાંથી—from among the puddles.
ડ્રૂંડ્રૂં ડ્રૂંડ્રૂં કરતાં હતાં—were croaking.
કંસારીઓ—crickets.
બંધ ન થાય તેવો અવાજ—ceaseless sound.

સાપનો અવાજ—The hissing of serpents.
રમણીય—(Lit. charming) અહીં, unique.
ત્યાં ચાંદરણમાંથી......હતું—The trees acted as screen against the moon-light and hence there was darkness.
એ નામથીજ—at the mere idea of.
ખવાસ—attendant. નિશંક—fearlessly.

૨૭

માણસને પાડી નાખે તેવા—severe, enough to hurl a person down.
સખત આંચકા—*terrible shocks.*
ઊંચાનીચા—upward and downward.
ધડાકા—roar. ઘૂઘવાટ—rumbling.
ચીરા—cracks. ભૂમુખો—openings.
પ્રલય—deluge. ધસારો—rush.
ધૂળથી ઢંકાયેલું—pervaded with dust.
પ્રેક્ષક—on lookers. ચપ્પટ પડયા—fell flat.
આળોટવું—to wallow.

૨૮.

પારિતોષિકો—prizes. મેળવ્યાં હતાં—had won.
ઉત્તમ વિજયી નીવડયો હતો—had topped the list.
મહાશાળા—college. પાઠકો—professors.
પંડિતો—savants. સર્ગશક્તિવાળું—creative.
રસજ્ઞતા—faculty of appreciation.
રસિકતા—taste. ઊંચા પ્રકારની—*of high order.*

સંગમ—combination.

સોનું અને સુગન્ધ બેનો રમણીય યોગ તેનામાં થયો લાગતો—There was a happy unision of gold and fragrance as it were in him.

ગર્ભશ્રીમંત—one born with a silver spoon in his mouth.

સ્પષ્ટ જણાતા હતા—were clearly noticeable.

શ્રીમંતાઈના સહચારી દોષો-faults concomitant with wealth.

શરીર—physique.

વ્યાયામવાળું—well-trained; well-exercised.

કાંતિમાન—bright. પ્રતાપ—awe; prowess.

કોમળતા—delicacy.

મુખ પર...રહ્યાં...હતાં—His face was the abode etc.

ફિક્કાસમાં ન ખપતાં આંખને ગમે એટલી ગૌરતા...પણ કહેતા—His learned friends said that even if Saraswatichandra who had a whiteness that was pleasing to the eye without it being called pale etc.

પૌરુષ દેખાવ—manly appearance.

૨૯.

લોહી ઊડતાં જોતા—used to look at the shedding of blood. કમકમાટી—horror.

હદ વળી ગઈ—the situation became intolerable.

મલ્લોની શાળા—wrestling schools.

સામ્રાજ્ય—empire, ધાડાં ને ધાડાં—hordes.

સાંઢ—bull. જિરાફ—Giraffe. સાબર—stag.

દાખલ થયું—began. તમાશો—show. નીરો—Nero.
માનવકુલાંગાર—The bane of human society.
માતૃઘાતક—matricide. લોહી તરસ્યો—blood-thirsty
બળાવ્યું—got burnt.
રોશની કરવા—to provide himself with light.
રાળ—resin.

૩૦.

ઊંચા ઊંચા... પાર નહોતો—There were countless tall trees in it.
વેલાવેલીઓ—creepers.
એટલાં તો ઘીચ ફૂલ્યાં ફાલ્યાં—spread and blossomed so thickly.
એક બીજામાં ગૂંથાઈ—Intertwining themselves with one another.
એક ઝાડેથી...વીંટી રહેતી—spread from one tree to another and encircled it.
વડવાઈ—tendrils of the banyan tree.
ભરપૂર હતાં—were full of. વાગતા—pricked.
ઉઝરડાતાં—were scratched. ચિત્રવિચિત્ર—queer.
ઉભરાતું—abounded in. બળી જતો—agreed; matched.
ભોળા—unwary. પર પગ મૂકી ચાલતા—trod upon.
આશંકા—hesitation. સહેજસહેજમાં—in no time.

૩૧.

હું તમને કદાચ ન ગમું—passive voice વાપરો.
દેખાવડી—good-looking; pretty.

બહુ થયું હવે—now let it go.
મારા મિત્રનો—from my friend.
વૉટસન સાહેબ—Mr. Watson.
એજ સાહેબને ?—is he not the same gentleman etc.
લખવું પડ્યું—led him to write.
કેટલા રૂપિયાની—fetching how much.
ભલામણ કરવા—to recommend.
ઉમળકો—fit of emotion.
આવડતને હિસાબે—in consideration of my abilities.
ઠેકાણે પાડવા માગે છે—desires to have me accommodated.
નાખુશ—displeased.
નોકરી કરવાની ના લખું છું—I decline to accept the offer of the job.

૩૨.

સૈન્યમાં શોભે એવો છે ને ?—Is he not fit to be enlisted? Will he not be a good addition to our army!
આંખ ઠરી—He was most favourably impressed.
રામરામ—good day.
જોરાવર તો ઠીક—I won't call myself strong (or powerful.)
નવીન—news.
હોય નહિ—is it possible! (or I am agreeably surprised to hear this).
તમને કેવી મજા પડે છે ?—how do you get on (or how do you enjoy yourself)!

વસ્તીને ભારે દુઃખ છે—the people groan under heavy troubles.

વનરાજ—Vanraj.

ભગવાન...કરશે—may God bless him.

૩૩.

દુનિયાં તરફની વૃત્તિ ઉઠાવીને—withdrawing all attachment to worldly things.

આ સઘળા બનાવથી—*due to all these happenings.*

તીવ્ર—acute.

મનમાં ભ્રાન્તિ પેઠી—he was under the hallucination that

અપશુકન—ill-omen.

જેનામાં પાપ છે—whose conscience is guilty.

તેને ધાસ્તી રહે છે—he dreads.

તેને નુકશાન પહોંચશે—he will come to grief.

એક કાંકરો......પડ્યો—The dropping of a pebble is to him like the falling of a mountain.

પીડાયા કરે છે—is oppressed by.

નહિ છંટાય તેવો—inextinguishable.

બાળી નાખે છે—consumes.

પાપનો કીડો—the worm of sin.

કોતરી ખાય છે—gnaws at the heart.

ખાતરી રાખી—with the firm belief.

૩૪.

એ સર્વ સામાન્ય વાત છે—it is a fact universally accepted

મોઇદાંડિયા--moi dunda.

શરીરને કસરત ન હોય તો--if the body is not subjected to exercise.

શિથિલ—dull. મૂઢપણું—sluggishness.

પહેલવાન--wrestler. ગમાર—idiot.

એ અજ્ઞાનની દશા છે—is a state of ignorance.

તન્દુરસ્ત શરીરમાં તન્દુરસ્ત મન હોય—healthy mind in a healthy body.

૩૫.

હાડોહાડ દુશ્મનો-deadliest of enemies.

ભાઇઓ કહેવાતા સગાઓ—kinsmen known as brothers. kinsmen, the so-called brothers.

ધર્મના પડદા પાછળ—under the cover of morality.

દુનિયાને ક્યાં ખબર છે—the world hardly knows.

રાવણ...આંખમાં ખૂંચે છે ?—Is the fact that Ravana has been the King of Lanka, an eye-sore to you? (or is Ravana's lordship over Lanka an eye-sore to you?)

જોયું જતું નથી ?—can you not bear to see ?

લોહીનો સંબંધ—blood relationship.

ધર્મની પૂંછડી--pseudo moralist.

સત્યાનાશ વાળશે—will bring us complete ruin.

તેમાં મારી આબરૂ શી—what about my honour if......

ધડથી જુદું પડયું હોત—would have been severed from the body.

૩૬.

ઘણી વધારે આંકે છે--values himself more......
માથે લઈ લે છે—undertakes
માણસમાં ..હોય છે—pride is ingrained in human nature.
ઘણો વધારો થઈ જાય છે—it gets highly enhanced.
કોઈ હોડીના.........થઈ જાય છે—Just as a boat with its sails being filled with wind, is forcibly carried away in the same way...
ચપટા—flat. જ્યારે—whereas.
સ્થૂલ—actual. વિકૃત—deformed.
વિચિત્રતા—ludicrousness. જુએ છે—perceive.

૩૭.

વંશપરંપરાગત રાષ્ટ્રીય ભાવના—hereditary national sentiment.
નહિ, નહિ—nay. ભાવના—impression.
પ્રબળ ઊઠતી—strongly arose.
ગલગલીયાં થતાં—felt tickled.
વહુવારુ—a young married girl.
પિયરની વાત સાભળીને—at the prospect of her going to maternal home.
સતત ઝંખ્યા કરે છે—she constantly yearns for.
પ્રત્યક્ષ ચિત્ર—actual view.
પ્રેમ ચિત્ર—a vision of love.
ખરી ચીજ છે—is the reality.

૩૮.

ઉજાગરો વેઠવો પડે છે—have to suffer from sleeplessness.

તરફડિયાં મારવાં પડે છે—have to toss about for sleep at night.
સુંદર ઝોકું—a sweet doze.
ગામગપાટા મારતા હોય—gossipping.
પાઠ પૂજા કરતા હોય—are engaged in religious rites.
લૌકિક અનુભવ—worldly experience.
બ્રહ્મમાં વિલીન થઈ જવાનો—of getting absorbed in God.
એ કંઈ ઓછો લાભ છે—is it a small advantage to
(આ આખા વાક્યની શરૂઆત અહીંથી કરવી)

૩૯.

નવીન પદ્ધતિ—modern system.
શિક્ષણ—instruction. પાંગળું—defective.
ઉમંગ—zeal. ગાઢો સંબંધ—close connection.
જળવાય છે—is maintained. પરસ્પર વિરોધી—contrary.
છોકરાંની દેખરેખ રહે—The children can be properly looked after.
ચાલાકી—smartness. સમુદાય—corporate life.
સમજાય—may appreciate બહારની—country-side.

૪૦.

રોધતા—scraping the sky.
નાખી નજર ન પહોંચે—Where the eyes fail to penetrate.
કરાડો—*precipices.*
કાર્યસિદ્ધિ--achievement of purpose; attainment of goal.
એવું જ છે—is similar to

વિરાટ ઉંચાઈ—gigantic height of.
નિષ્ફળતા—failures; disappointments.
વ્યૂહરચના—strategic arrangement.
કૌશલ્ય—skill.
આંતરરાષ્ટ્રીય વિષ્ટિ—international negotiations.
મુત્સદ્દીગીરી—deplomacy.
પીઠ ન બતાવતી ક્ષત્રિયવટ—heroism which knows no retreat.
નિરાશ થવાય જ નહિ—he cannot afford to despair.

૪૧.

યુદ્ધનું શાસ્ત્ર—science of warfare.
ગમે તેટલું શીખો—howsoever much you study.
શાંતિ—coolness.
સમયસૂચકતા—presence of mind.
અરણ્યની ગુફા—caves in the forest; secluded places of the forest.
આવડતો નથી—one cannot study.
અરણ્યની......લીધો—The secluded place of the forest is an example of the past.
વ્યવહારની કસોટીએ ચડતું નથી—is not tested on the touchstone of practical life.
સિદ્ધ—successful; fruitful.
સંસ્કારી—cultured.
ગુરુત્વ મધ્ય બિંદુનો સિદ્ધાંત—The principle of the centre of gravity.
ગુરુત્વ......રાખવી—to maintain the centre of gravity within the base of the horse.

૪૨.

સામાજિક કુટુમ્બો—joint families.
અર્થશાસ્ત્ર—Economics. અભેદ્ય—invulnerable.
આજસુધી—hitherto.
સોશ્યાલીસ્ટ સંપ્રદાય—socialistic cult.
ભેદ પાડ્યો છે—has made a split.
રસરાગમાં ઢોળાય—is frittered away in luxuries.
પગ ઘસતો હોય—might be trudging his way through life; wearing himself out.
જનસંઘ—a body of men.
ઊભો થયો છે—*has come into being.*
રૂઢ વ્યવહારો—orthodox institutions
આ સંપ્રદાય......કરશે—how far the propaganda of persons holding this cult will gather strength.
કલ્પના કરવી—to guess.
ઇષ્ટાપત્તિ—fruition; fruitful achievement.
રૂપાન્તરે—in a different form.
હું પ્રત્યક્ષ દેખું છું—I clearly visualize.

૪૩.

નિશ્ચય ન હોવાથી—in the absence of strong determination.
કર્યા પછી—after undertaking.
વેઠ—forced duty; a burden.
નિયમાનુસાર કરવો—should carry out according t principles.
વિરોધ—opposition.

કંઈકને કંઈક—something or another.
દુરાગ્રહ—improper pressure.
દૃઢ મનોબળ રાખવું જોઇએ—should keep up firmness of mind.
ઘણો વધારો થાય છે—there is a good deal of acceleration.
અણગમો—disinclination.
સારી સારી વાનીઓ—dainty dishes.

૪૪.

આવા આવા...સમજાય પડે—how can one have an idea as to how...
સંપત્તિ......ઝબોળાયેલા—rolling in wealth or engulfed in adversity.
જીવન ચરિત—biographies.
જેમ તેવો આકાર—as you think so you become.
યથાર્થ—true.
દૃષ્ટાન્ત—ideals; patterns.
જોવાં—should keep before eyes.
વિચાર કરવા—should harbour lofty thoughts.
ઉચ્ચ—lofty.
જોઈને—taking into account.
ઈશ્વર કૃપા હોય છે—God willing.
તુચ્છ—insignificant. વાસના—desires.
ઉન્નતેચ્છા—ambitions.
સાહસિક થઇ—with adventurous spirit.
અસ્તોદય—adversity and prosperity.
ઊંચી ગતિ થાય...કરી—with a firm resolve rise higher.

૪૫

જોડી કાઢેલી હોય છે—*have been coined*

તથ્ય—truth.

વધારે સયુક્તિક છે—is more logical; stands more to reason.

'ટાઈમ ટેબલ'......ચાલી શકીએ ?—when even trains...

આપણા જેવા......શું ગજું—who are we that are ordinary men.

બનાવવામાં—framing. વિશિષ્ટતા—peculiarity.

બહુ મહેનત પડે જ છે—it does involve great labour.

લાંબો સમય ગાળે છે—devote a good deal of time.

કંઈ ને કંઈ—one or another.

૪૬.

ઉત્તમ કવિઓ—poets of high order.

ઉત્કૃષ્ટ—of high standard.

આરામનું સાધન—source of recreation.

કમી થઈ શકે છે—is alleviated.

શુષ્કતા—dullness, dryness.

જો આટલો જ લાભ મળતો હોય—if this is the only advantage.

નિરીક્ષણ કરવું—to estimate.

આવી દૃષ્ટિએ—from such a standpoint.

ઉત્કૃષ્ટતા—charm.

નિરીક્ષણ—appreciation. ઉપયોગિતા—utility.

અવ્યક્ત—latent. રસ—pleasure.

સૂચિત—suggested. અમિત—boundless joy.

અપરિમિતતા—infiniteness

૪૭.

બહુ વારી—dissuaded very much
માને નહિ—would not hear,
રાઈ—mustard seeds. સહજ—easy.
વિચાર કરતાં—pondering over it.

૪૮.

નમ્રતા—humility.
ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ—should be borne in mind.
સ્વમાન—self-respect. ગુમાન—pride.
વચ્ચેની રેખા નક્કી કરવા—drawing a line between; differentiating between.
વિવેક—discrimination.
આચરણ—putting into practice.
ક્ષમાશીલ—forbearing. સ્વમાની—self-respecting.
આચરણ—behaviour.
દિવ્ય સામ્રાજ્યનો વારસો—the Kingdom of Heaven.

૪૯.

પરમેશ્વરની ગતિ—ways of Providence.
અકળ—inscrutable. કામો—dispensations.
સામટું આવી પડે છે—come in battalion.
પરીક્ષા લે છે—puts to test.
પસાર થાય છે—come out successful.
પૂરેપૂરા રૂઝયા ન હતા—were not completely healed
કારી જખમ લાગ્યો—received a deadly wound
મોતના દૂત—messengers of death
એક ઝપાટો મારી—with a snatch.

૫૦.

પ્રવૃત્તિ—activity. વિશ્રમ—a drudge.
નવરાં બેઠાં........સુઝે છે—his idle hands find out *mischief to do.*
ન્યાયનું કારણ—*moral plea*
જે વિચારી—*taking which into consideration.*
બીજી રીતે કહીએ તો—to put it in another away.
પ્રાપ્ત કરવા માટે—for acquiring.
બાપદાદા પાસેથી પ્રાપ્ત થયું હોય તે—hereditary.
શ્રમ તો પડ્યો જ હશે—must have been put to labour.
આપીએ છીએ—contribute.
મૂલ્ય વાળી આપવું જોઈએ—must repay it in some form or another.
આશા—desire. (Make 'Desire' the subject.)
પરિણામે—in the end.
હાનિ થાય છે—proves harmful.

૫૧.

રંગની રેલમછેલ ઊડે છે—there is rich sprinkling of colours.
સોનાનાં...થાય છે—peaks over peaks of gold as it were are piled up above the horizon.
વહેળો—streams વિવિધરંગી—multicoloured
ભુરાશનો પટ—brownish layer; sheet of brown.
સુવર્ણરંગી...જાય છે—The golden majesty gradually gives place to a sheet of brown.
મુગ્ધા સમી મોહક—attractive like a bashful virgin,

અમૃતનાથ—The moon; the fountain of nectar
ઊર્મિ—emotions
પ્રેમના સ્થૂલ દેહ સમી કૌમુદી—moon-light like love embodied,
અસ્પર્શ—(1) Unapproachable; matchless; (2) incapable of being touched.
આ મોહકતામાં—in this charming state
આગળ પહોંચે છે—extend upto. મોક્ષ—absolution.
અકારો લાગે છે—appears less attractive.
આ કૌમુદી માર્ગ આગળ-compared to this moonlit path.
ત્રિવિધ તાપ...નહિ—The threefold troubles had sunk into oblivion.
અદ્ભુત પ્રતિમા—marvellous image.
ઊછળતો—were brimming with (make hearts the subject)
રસિક—interesting, enjoyable

૫૨.

મેઘધનુષ—rainbow રળિયામણું—*lovely*
જે શોભા થાય છે તેનું શું પૂછવું—indescribable is the loveliness when......etc.
જડિત થઈ જાય છે—is enamoured with.
ઇંદ્રધનુષ—bow of Indra (અહીં આ શબ્દ ઉપર શ્લેષ (Pun) છે તેથી આ અર્થ લેવો).
વજ્ર—adamant મેઘદેવ—Indra
સામર્થ્ય—might પરમલાલિત્ય—superb delicacy.
સજીને—*armed with.* રાસરમણ—*amorous dances.*

અપ્સરા—heavenly damsels. કુંજ—grove. ચિહ્ન–symbol
ભયાનકરૂપ—dreadful aspect અને—whereas
વિશ્વપાલક—universal.

૫૩.

પણ સમજવાનું એટલું છે—what we have to bear in mind.
એ કેવી મૂર્ખાઈ છે?—it is the height of folly.
તેમાં પણ—here again
તેમાં પણ............થાય છે—Here again nothing but meanness is evident in the action itself when one needlessly makes the most of those defects and drawbacks in a man the exposure of which is of advantage to none.
જોવો—should look at. પકડવો—appreciate.
વખાણવો—admire.
ઉદાર—broadminded.

૫૪.

ગોચર—*grazing-ground; pastures.*
મનોરંજક—delightful.
વસ્યું છે—has sprung up.
રંગબેરંગી—multi-coloured; of various colours.
સ્વાદિષ્ટ—delicious. ઉત્તુંગ—lofty.
શોભે છે—grow majestically.
શ્રવણસુભગ સૂરો—notes pleasing to the ear
વિરલ—rare. લીલાં છમ—green and verdant.

મંડાય છે—begin
મૂસળધાર વરસે છે—when it rains cats and dogs.
પુષ્પ વાટિકા—floral garden.
કરમાઈ જાય છે—is smothered; is smitten.
અખૂટ દ્રવ્ય—inexhaustible store.
વનસ્પતિ જગત—the vegetable world.
ફળદ્રુપ ભૂમિમાં ભર્યું છે—is lying in the womb of this fertile land.
ઉદ્યાન ભૂમિ—garden land.
અભિનવ...માંડે છે—soon begins to look lovely by the blossoming forth of lovely fresh sprouts.

૫૫.

ગુજરાતમાં...છે—Gujarat knows the beauty of trees
ખજૂરી—date tree. અતડું—reserved
ઑર સૌન્દર્યવાળું દેખાય છે—possesses some rare loveliness and charm.
સૌમ્ય મિશ્રણ—lovely blending.
છાયાતેજ—light and shade.
મર્મર ધ્વનિ—murmuring sound.
નિરંતર—continuous
કોઈ જુદીજ અસર કરે છે—creates unique impression in one's mind.
તીણો—sharp. વૈચિત્ર્ય પૂરે છે—lends variety.
મારા સાહિત્ય રસિક મિત્રે—one of my literary friends
ઘણાજ લાલિત્યથી—with extreme loveliness.

જાપાની સ્ત્રી પુરૂષો...દેખાય છે—(Begin : At that time they look like the Japanese men and women).
અભિનન્દન આપતાં—greeting.

૫૬.

સંયમ—control
શરીર.....અપેક્ષા છે—the necessity of control over the body too is implied.
અમારા મનમાં...હતું—we had this in our mind.
નાશ પામી શકે છે—automatically disappears.
ચલાવવાને—of controlling સમર્થ—capable.
સંયમથી...છે—what is required to be achieved by self-control is this.
ખસવા—to get away.
શરીરના નિર્દોષ ઉપભોગ—innocent physical enjoyments.
સમજે છે—take it.
ઉપયોગ વિનાના લાલન પાલનથી—needless fondling (make this the subject).
ટેવ પડે છે (=પાડે છે)—leads to.
અયોગ્ય નરમાશ—undesirable softness,
તાબામાંથી......જવાનું—to get out of control.
નાની મોટી—great or small.

૫૮.

પાછા આવવાથી—by the return of
દ્વારકાની......હતી—Dwarka was reduced to a very bad plight.

તક સાધી—seizing the opportunity.
ઘણા દિવસનો...કાઢ્યો—poured or gave vent to his long-suppressed wrath on Dwarka.
હસ્તગત કરવા—to capture.
પુનર્રચના—reconstruction.
અધિક વિસ્તૃત રીતિથી—on a more extensive scale.
વૈભવથી—with a greater grandeur.
પ્રત્યક્ષ વિશ્વકર્મા—Vishvakarman himself.
નિર્માણ કર્યા—laid out   આંકણી કરી—mapped out.
વિસ્તીર્ણ—broad   રસ્તાઓ—high ways.
ચોક પાડ્યા—had the squares formed.
સુશોભિત કર્યા—embellished them.
મૌક્તિક—pearls.
વૈદૂર્ય, સ્ફટિક ઇત્યાદિ રત્નોથી—by means of jewels such as lapis lazuli, quartz etc.
સોનાના કળશો—rounded golden pinnacles.
શિખરો—tops.
શોભવા લાગ્યાં—looked charming.
યોજન—eight miles.
કૃત્રિમ ક્રીડાપર્વતો—artificial pleasure-hills.
રત્નખચિત—studded with jewels.
સભા—audience hall   પરિવાર—family; kinsmen.

૫૮.

ટીકા કોણે કરવી ?—who should undertake criticism ?
એવી મતલબની—with a view.
નિંદીએ—condemn.

બેઆબરૂ કરીએ—bring him to disrepute.
પ્રાપ્ત કરેલી વિદ્યા—acquired learning.
સારું નરસું...જ્ઞાન—sense of discrimination.
અનુભવ જ્ઞાન—practical knowledge.
વગર કારણે—unnecessarily.
માર્યો જાય—is degraded.
સરપાવ લઈ જાય—is exalted.
ચોખ્ખું જ્ઞાન—correct knowledge.
દ્વેષભાવથી—malignantly.

૫૯.

ક્વચિત—hardly.
ક્રોધની સાક્ષાત્ જ્વાળા—is the fire of anger incarnate.
આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન—violation of his command.
અસહ્ય—intolerable.
સામ્યવાદી વિચારો—communist-principles.
સહાનુભૂતિ—sympathy. તુચ્છ—insignificant.
નરમઘેંસ—gentle as a sheep.
પ્રતિભા—genius. દળ—party.
કાર્યકારિણી સમિતિ—executive committee.
સ્તબ્ધ થઈ સાંભળે છે—hear him spell-bound.
સામ્યવાદ—communism.
પાકો અને પૂરો—full and perfect.
ઉગ્ર—radical. ટ્રોટસ્કી—Trotsky.
મોટો ગુણ થઈ ગયો છે—has proved to be a great blessing.
અધિકારનો લોભ—greed of power.

આને કારણે—on account of this.
ધરાવે છે—wields. ઝાર કરતાં—than what Czar did.
બોલવા માટે—only in name.
સોવિયેટ શાસન—Soviet rule.
સ્ટેલીનશાહી—Stalinism.

૬૦.

હારેલો—disappointed.
મર્દન કરનાર—the destroyer of the pride of.
કાળ—death personified.
ભક્તિગાનો—devotional prayers. પાત્ર—object.
યાદવાસ્થલી—civil war among the Yadavas.
વિહોણો—bereft of. ભક્ત—devotees.
પડ્યો બોલ ઝીલવા ખડે પગે રહેતું—was at the back and call of.
ખરો તાકો—scorching heat of the sun.
આકુળવ્યાકુળ—extremely uneasy.
ગોવાલણી—a shepherdmaid.
આદરસત્કાર......કર્યો હતો—had extended to him the heartiest welcome.
પગલાં વાળ્યાં—wended his way.

૬૧.

આગળ ધપાવ્યો—pushed on.
બાંધવાનું અને દુરસ્ત કરવાનુ કામ–The work of construction and repairs.
કરતા હતા—carried on.

સુડોળ અને સુંદર–beautiful and well-built.
કારીગરો—mechanics. મુક્તકંઠે—freely.
મનમાં એવો એક વિચાર આવ્યો—conceived an idea.
દેખરેખ—supervision.
નૌકાખાતુ—naval department.
ખાત્રી આપી—assured. તૈયાર થાય છે—were built.
વરદી મળી—got an order.
આ આરમારો......બની—the battle ships-that were thus built.
ઉત્તમ કારીગરી વાળી—excellently carved.
ખામી વિનાની—faultless. પ્રમાણ પત્રો—certificates.
એજ અરસામાં—during this period. ડક્કા—docks.

૬૨.

પ્રદેશ—region.
ત્યાંથી વિખરાઈને—scattering themselves from there.
વ્યાપી રહ્યા છે—have spread themselves over.
વસાહતો—colonies. સાહસ—enterprise.
ભૂખમરો—starvation.
ભૂખમરાનું ધૈર્ય—patience born of starvation.
દેખાય છે—is observed. ટોળું—troop.
આખું યુરોપ કબ્જે કર્યું—made the whole of Europe their home.
સાં...ચલાવે છે—hold unobstructed sway.
કૂચ કરી ગયું હતું—marched.
જઈ વસે છે—make their sojourn in.

સ્વદેશપ્રેમી—home-loving.

૬૩.

બૂટની મહોકાણે—due to the curse of shoes.
ધધો બંધ પડયો છે—the business is ruined.
નરમ થયા—are impoverished.
તેમની ઘરાકીવાળા—whose customers they were.
જેના જેના લેણુદેણુ છે—those who are creditors.
તેનું લેણું ડૂબવા વખત આવ્યો છે—are in the danger of losing their dues.
ધક્કો—set-back
એમાં મારે શી લેવા દેવા છે—he has nothing to do with it.
રોદણું—tales of sorrow.
ઝાંરે મૂકે—eclipse; outshine.
બાર આની થઈ ગયો છે—has been reduced to three-fourth in volume.
રોજ—wages. રોજગાર—trade.
બંધ પડયા જેવો જ—has practically ceased.
સાળવી, વણકર—weaver. છાપી—dyer, printer.
બાંધણીકાર—printer of spotted cloth.
તાજા દેખાય છે—seem to be well off.
અથાગ—immeasurable.

૬૪.

લંગર નાંખવું—to anchor. રમૂજી—amusing.
હેરત પમાડનારું—astonishing.
સઢવાળાં—ships provided with sails.

વહાણો—vessels; boats. ત્યાં—when. પાતળી—narrow.
સુકાન વિનાની—rudderless. હલેસું—an oar.
અનુક્રમે—respectively.
નજર પહોંચતી હતી—we could see through.
બહુ ઊંડે—at great depth.
તૂતક—deck.
કેટલાક હાથ—some depth (a few yards)
પાણીમાં ઊંધે માથે ગુલાંટ ખાધી—took a somersault down into the water.
ઊતરી ગયો—dived deep. દબાવી—pressing.
નું પ્રદર્શન કર્યું—exhibited.
સારી કમાણી થઈ—earned a good deal.
આનંદ લૂંટ્યો—earned or derived pleasure.
લંગોટિયો—almost naked.
સમુદ્રસુતો—the sons of the sea.
મોભો—position.
સાહેબની પેઠે—like a fashionable gentleman.
મારે નસીબે હતું—I was destined.

૬૫.

એમને એમ—without stirring out.
કેમ જતું કરાય—how can we let go the sight of.
પલળવાના ભયે—for fear of getting drenched.
પછડાઈ જવું—to stumble down.
લપાતા—covering ourselves.
ફાળ ભરતા—taking jumps.

મઘમઘાવી મૂકે—that would fill the heads with its strong scent.
ખદખદતો—simmering.
વરાળિયો ગંધક—smoky sulphur or steaming sulphur.
ભડભડી રહી હતી—was rattling.
ખ્યાલ—impression; sight.
કરેલું એટલું સાહસ—the great risk that we ran.
થોડીજ...નાખ્યું—a few minutes passed and our bodies began to shake.
શરદીમાં ઝપટાઈ જવું—to be laid down with cold.
દિશા ઘેરતું ધુમ્મસ—the fog that clouded all the quarters
હાકોને—(proper noun)
સફરનો લહાવ—pleasure of the trip.
ગયો જ દેખાયો—appeared to have slipped away.
આવામાં—in such weather.
સર્વાનુમતે—unanimously: ખેત—arrangement.
છોડી દીધો—gave up.

૬૬.

અકાળ વૃદ્ધ—prematurely old.
ખોરાકનો અભાવ—want of food.
ટેકીલો—self-respecting. જાતમહેનત—self-labour.
જ્યારે મજૂરી પણ ન મળી—when he could not secure any work.
ગોચરનાં ઝાડો—trees on the pasture.
સરકારની દૃષ્ટિએ—in the eyes of the Government.
તેને પકડ્યો—he was caught. કાકરડો—a

મજૂરીના પરસેવાથી—with the sweat of labour.
ધમકીઓ સાથે—with warning.
છોડી દેવામાં આવ્યો—was discharged.
પાછો વરઘોડો કોર્ટે ચડ્યો—again the whole matter was brought before the court.
વિધિઓ થઈ—such was the trend of events.
બદમાશો—scoundrels.
પકાવી લીધેલા—had been seized upon.
જીવદયાને નામે એટલે સાચા ધર્મને નામે—in the name of humanity i.e. in the name of true religion.

૬૭.

બુદ્ધિ—intelligence.
તરીકેની પોતાની...આપી—proved their fitness for the professions of...
ધારાશાસ્ત્રી—lawyer.
વર્તમાન પત્રો ચલાવનાર—managers of newspapers.
ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિ—industrial vocations.
શરીરને...પડે છે—the great labour that the body has to undergo.
સ્ત્રીસ્વાતન્ત્ર્યવાદીઓ—feminists.
સ્ત્રીની બુદ્ધિને ખાસ લાયક—peculiarly suited to the talents of woman.
એમાં દાખલ થવાની—to follow them.
સ્ત્રી પત્રકારો—female journalists.
રજૂ કર્યાં છે—have placed; have disclosed.
માતૃત્વની ભાવના—maternal instinct.

લિંગભેદ—difference of sex.
અવરોધકર્તા—an obstruction.
વિશિષ્ટ ગુણ—peculiar merit.
બુદ્ધિને પ્રધાનપદ આપવામાં આવે છે—a premium is put on intelligence.
અસ્થિરતા—unsteadiness; frailty.
વિજય—mastery. ચિરસ્થાયી—permanent.
સૌન્દર્ય સાથે બુદ્ધિનું મિશ્રણ—combination of intelligence with beauty.
અસ્તિત્વ—existence. સમર્થ છે—is capable of.

૬૮.

સામાજિક જીવન—social life.
અઢળક ધન—boundless wealth.
ઉન્નતિ અર્થે—for the amelioration.
દોરાશે—will be prompted.
દલીલ કરવામાં આવશે—a plea will be put forward.
મુલતવી રાખવા પડશે—will have to be postponed.
આશ્ચર્ય નથી—there is no wonder.
આ સ્થિતિ—such a contingency.
ઉપસ્થિત થશે—will arise. વિઘ્નો—obstacles.
વિશેષ સંભવિત છે—is highly probable.
રાજ્યદ્વારી દૃષ્ટિથી—from the political stand-point.
રાજ્ય—State. નીતિનું તત્ત્વ—principle of morality.
ઉપર અવલંબિત રહે—will be based on.
સમાજશાસ્ત્ર—sociology. અનર્થો—evils.
ઊભા થશે—will spring up.

ભવિષ્યની પ્રજા—future generation.
માનુષિક વારસો...રહેશે—The progeny that will be left to......will be weak.
સામાજિક પ્રગતિ—social progress.
ત્વરિત રીતે—rapidly. અચકાશે—will hesitate.
પોરબે પડશે—will be shelved.

૬૯

અખૂટ—boundless. અદ્દભુત—marvellous.
અનુપમ—matchless.
એ સઘળું...ન હતું—There was no human being whose presence would give life to them.
ઉદાસીન—melancholy. એકધારી—unbroken.
શાન્તિ—quietude. સૂમસામ—in bewildering calmness.
માયા—illusion. ચુપચુપ—silently.
આધેડ—middle-aged. રસિક—tasteful; artistic.
કાંતિ—face. તેજસ્વી—brilliant.
ન સમજી શકાય એવો—inscrutable. વિષાદ—gloom.
ઇશારતથી—by means of gestures.

૭૦.

અનાદર—disrespect.
આપણો...જણાય છે—appears to be longstanding disease with us.
પંગુ—imperfect. આત્મવિશ્વાસ—self-confidence.
જેમ ગુલામીના...મોહમાંયે છે—the acceptance of slavery has its roots in the want of..............and same is the case with our infatuation for the foreign tongue.

વધારવાનો—of enhancing.
વિચિત્ર માર્ગ--a ludicrous way.
પરભાષા...જોઈએ—The notion that the knowledge of a foreign tongue implies..............should be removed.
પ્રયોજન—reason.
જે પ્રયોજન......આવે—It does not matter if the facility of studying foreign languages be made in accordance with the necessity, for it is known that the same is surely to arise.
વિકાસ—development. ભ્રમ—illusion.

૭૧.

દિવસનો પ્રકાશ ફૂટે છે—When day light breaks upon us.
વ્યક્તિગત જીવનનાં બંધનમાંથી—from the bond of our individual life.
એકલપેટાપણું—selfishness. ત્યારેજ—then only.
દર્શન થાય છે—we perceive.
નિર્માણ થયેલો છે—is ordained.
હાથ લંબાવીએ છીએ—stretch forth.
સહકાર—co-operation. જીવન ક્ષેત્ર—the field of life.
આવતી—incoming. ફરફરતા શઢો—flapping sails.
ધબકતું હતું—was throbbing.
સ્વતંત્રતા—freedom.
આનંદથી પુલકિત થયું—melted away in ecstasy.
સાચાં પ્રભાતનું આગમન—advent of the real dawn.
આશા બાંધી—formed the hope.

ફૂટતાં—breaking forth.
પ્રાર્થના સરી પડી—a silent prayer went out.
માનવજગત—the human world.
સૂચન કરવું—to indicate.
સંકુચિત ..રહીને—confined in their narrow folds.
ઓળખાવે છે—proclaim. કુટિરો—huts.
ભેદની દીવાલો—barriers. ઊભી કરે—build up.
હકીકતો—facts. સંસ્કૃતિ—civilization.
અંધકારયુગ—a dark-age.

૭૨.

ગમે તેવા—howsoever
સુખ સામગ્રી—amenities of life.
અંદરથી—inwardly. મનની દૃષ્ટિ—inward eye
રાન—desert. વસે છે—breathes there.
પ્રેમના ઊભરાથી—with emotion.
તે ચંડાળને ધિક્કાર છે—fie upon that wretch.
સૃષ્ટિનો નિયમ—order of the universe.
વિપરીત લક્ષણવાળો—having such unnatural tendenc
કંટાળો આવે છે—one feels disgusted.
હોઈ જ શકતો નથી—can never be found.

૯૩.

વાણિજ્ય—trade and commerce.
સાહસિક—enterprising.
લક્ષ્મી વધારતા—added to the wealth.
સાહસવૃત્તિ...નથી—The enterprising spirit is completel absent.

ધસડાય છે—is drained away.
એક વખતનો .....દેશ—the land that was one at the
height of prosperity.
મુક્ત કંઠે—freely.
સર્વ શ્રેષ્ઠ—best. ઉત્તમ નમૂના—excellent specimens.
ભવ્ય—grand. ઊતરતી—inferior.
દેશ........હોય—must not have even toured round
your country.
ઘૂમટ—dome. અનુપમ—incomparable.
એથીયે—more than those.
અર્વાચીન......ગણાતો—which is regarded as one of
the wonders of the modern world.
સર્વોત્કૃષ્ટ—excellent.

૭૪.

કારીગરો—craftsmen. ઇનામલ—enamel.
મશહૂર—famous.
ભીંતમાં મારવાના—used for driving into the walls.
હથિયાર—implements.
ભલભલી કૃતિઓ—the best works.
ટપી........કામ—such artistic work as would surpass.
પ્રત્યક્ષ ચિહ્ન—relics. બંદુકો—rifles.
આપણા દેશમાં........પડેલાં છે—so many weapons are
still found which are the relics.
બનેલાં—manufactured. બેદરકારી—indifference.
હતી ન હતી કરી નાખે—would completely destroy.
કારીગરી—workmanship.

જાણ્યે અજાણ્યે—consciously or unconsciously.
જૂના જમાનામાં—in the ancient age.
એમ લાગે છે—we feel as though.
ઊકતી—rising. સર્પાકાર—zigzag; meandering.
પસાર થતા—lying.
નીચાં ઘરો—low roofed houses.
અર્વાચીનકાળની મહાશક્તિ—the great energy of modern times.
ઘોંઘાટ મચાવતાં—creating a big stir.
જ્ઞાન પ્રસારતાં ચિત્રપટો—films spreading knowledge.
બળદના......સચવાય છે—The human speed is regulated by the speed of the bullocks.
મોટર છે—there is a motor-service.
થકવે એવી નથી—is not such as to surpass.
સરસાઈ કરે—would compete.
ઉડાડતી—raising.
શ્વાસ ખાવા આપોઆપ અટકતી—stopping automatically as if to pause for breath.
એમાંથી......તરી આવે—The butter would cream over of its own accord.
શરીરના......યંત્ર—what a nice machine to test the joints of a body !

૭૫.

દૂરબીન—telescope.
જલક્રીડા કરતાં—enjoying themselves in water.
હું શું કરી શકવાનો હતો—who am I to......

વર્તુળાકાર—circular in shape.
કાંઠો—edge. લીલી ઝાડી—green groves; green thickets.
મઠ—monastery.
લામા—Lama (બૌદ્ધધર્મનો સાધુ).

૭૬.

સુકાન—rudder. ગવર્નર—governor.
લગામ—rains. ખેંચવું—to drag.
ઢાળો—slopes. ઘસડવું—carry; bring down.
અંકુશ—checks.
જેમ બળ વધારે...હાનિ વધારે—In the absence of any check, the greater the strength the greater the harm.

૭૭.

બાપીકો વારસો—paternal legacy.
જુવાનીના મોજશોખમાં—in the pleasures of youth.
ઉડાવી દીધો—squandered away; played ducks and drakes with.
ઉદ્દેશો—objects.
મને વિચાર આવ્યો—it struck me.
તથા—and that. શોકજનક—painful.
વડીલોપાર્જિત—ancestral.
એકઠું કરવું—to scrape together.
હરરાજી—auction. રોકવું—to invest.
અમલમાં મૂક્યો—put it into practice.
સંયુક્ત ખર્ચ—joint expenses.
તૈયાર કરવામાં આવેલા—fitted up.

પ્રયાણ કર્યું—set out on a journey.

૭૮.

કામકાજનો ઓરડો—study-room; office.
આમતેમ ફરવું—to stroll about.
ગયા મહિનાની સત્તરમી તારીખ—seventeenth ultimo.
જીવજાન મિત્ર—bosom friend.
ઓળખી શકવું—to recognize.
ગયા મહિનાની......ઓળખી શક્યો—I could recognize him etc.
સ્પષ્ટ—distinct; unmixed; manifest.
મારી ઓળખાણ થઈ હતી—I had contracted friendship or made acquaintance.
પકડ્યો—grasped.
ચોધાર આંસુએ રડી પડ્યો—burst into a stream of tears.
લાગણી થઈ આવી—was overcome with feeling.
આગળ બોલી શક્યો નહિ—could not proceed.
કળી શક્યો—could make out.
ને જો......આવ્યો હતો—And he had come to take me to his father saying "If......"
આશ્વાસન આપવું—to console; solace.

૭૯.

કાર્ય—purpose.
વીરપુરુષો—heroes.
તખ્તો—stage.
દેખાવની ફતેહ—apparent success.
કીર્તિના મુખમાં—in the eye of fame.
અદ્ભુત કથા—a fairy tale.
ભવિષ્યની પેઢી—future generation.

પૂરી પાડે--serve the purpose of.
વિષય—a theme. અમર—immortal.
સમાયેલ છે--consists in.
વીરકાવ્ય—heroic song. હાલરડું—a lullaby.
બદલાઇ જાય—is transformed into.
ખિસ્સા કાતરુ—pickpockets.
એકઠાં કરે—draw together. લાયકાત--fitness.

૮૦.

ભવ્ય--grand. રમણીય--lovely.
ઉજ્જડ—barren. પહેરી હોય એવા—as if clothed in.
ભરચક લીલોતરી—abundant verdure.
આવેલી હોય છે--stretches to.
જડેલા—studded with. હરિયાળાં—green.
કિનારી બાંધી હોય—as if bridged.
સીધે સીધી......હોય છે--as if they are surrounded by rocky precipices jutting out perpendicularly from.
અને શાન્ત......બનેલી હોય છે--and the calm bright surface is made artistic by the soft phase of the intermingling ripples.
મૃદુ બનેલાં—softened.
ઊંધાં વળેલાં—inverted. પ્રતિબિમ્બિત કરે છે—reflects.
ઋણી છીએ—are indebted to. અસમાન--different.
રંગને લીધે......સમજતા નથી--we never fully appreciate how marvellous is the beauty resulting from those colours.
પતંગિયું--butterfly. કળીઓ—buds.

NOTES.

1.

At a distance—થોડે દૂર. Camp—છાવણી.
When—એટલામાં.
Hostile warrior—શત્રુ પક્ષનો યોદ્ધો.
With a drawn sword—ખુલ્લી તલવારે.
Prophet—પયગંબર.
Struck with conviction—આવી શ્રદ્ધાથી ચકિત થતાં.
Durthur......sword—દરથુરના હાથમાંથી તલવાર સરી પડી.
Brandishing—હવામાં વીંઝીને.
Was overcome—જિતાયું; પીગળ્યું.
Acknowledged—સ્વીકાર્યો. God—ખુદા.
Embraced—અંગીકાર કર્યો.

2.

Dense—ગાઢ. Looked about—આમ તેમ તપાસ કરી.
Dripping—ટપકતું. Cavity—પોલાણું.
Caught—ઝીલ્યાં. Huge cobra—મહાન અજગર.
Was dashing—પછાડતો હતો. Fangs—દાંતની જડ.
Its......drops—તેમાંથી ઝેરનાં ટીપાં પડતાં હતાં.
Master—સ્વામી. Steed—ઘોડો.

3.

Splendour—તેજ; કાંતિ. Stillness—શાંતિ.
Balmy with the scent—સુગંધથી મઘમઘતી હતી.
Stole up—ચૂપકીથી આવ્યા.
Tension—તંગ વાતાવરણ. Hall—દિવાનખાનું.

Portia.........garden—સુકાર્ય કરવાના ભાનથી જે સુખી મનોદશા હમેશાં ઉત્પન્ન થાય છે, તે દશા અનુભવતી પોર્શિયાએ......

4.

Naughty—સંકટમય; કષ્ટમય.
Strict friendship—ગાઢ મૈત્રી.
Prey—શિકાર.
Subdue—હરાવવું; તાબે કરવું. Singly—એકલાં.
The whole alliance—આખી ટોળી.
Contented himself—સંતોષ માનતો.
Combination—સંઘટન. Took occasion—પ્રસંગ શોધ્યો.
Whispers and hints—ધીમી વાતો અને સૂચનો.
To foment jealousies—ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન કરવી.
Raise divisions—ભંગાણ પાડવું.
Stratagem—યુક્તિ.
Cold and reserve—લાગણીહીન અને અતડા.
Downright......aversion—ખૂબ તિરસ્કાર અને અણગમો.
Total separation—સંપૂર્ણ ભંગાણ.
Ended in—માં પરિણમ્યા.
Obtained......ends—હેતુ સિદ્ધ કર્યો.
Were parted—છૂટા થયા. Devour—ફાડી ખાવું.

5.

Favourite—માનીતી.
Proud and haughty—ગુમાની અને મિજાજી.
Contemptuously—તિરસ્કારપૂર્વક.
Dhruva......Suruchi—સુરુચિએ...

Submitted—વાત સ્વીકારી.
He wished for no etc—મને અપેક્ષા નથી.
Society of Rishis—ઋષિગણ.
He went.. ...austerities—તેણે કઠિન તપશ્ચર્યા કરી.
To distract—તપોભંગ કરવા.
Raised—તેને પદ આપ્યું. Pole star—ધ્રુવ તારો.

6.

Funny—વિનોદી.
He was......ignorance—તે પોતાના અજ્ઞાનથી નાસીપાસ થાય તેવા ન હતા.
Could make......him—તેથી મોટો જાય તેવા નહોતા.
Non-chalance—બેપરવાઈથી.
Expressing—વ્યક્ત કરવામાં.
Gujarati speaking world—ગુજરાતી જનતા.

7.

Lesson book—લેસનની ચોપડી.
Found it very difficult—ઘણું અઘરું પડતું.
Impossible—અશક્ય. Day after day—પ્રતિદિન.
Unmercifully—નિર્દય રીતે.
So abjectly miserable—એટલી બધી દયામણી અને દુઃખમય.
Were ashamed to own him—તેને પોતાના સ્વજન તરીકે ઓળખાવતાં શરમાતા.
To jeer—હાંસી કરવી.
That he......book—કે મેં મારું પુસ્તક ગુમાવ્યું છે (ગૂજરાતીમાં indirect નો ઉપયોગ જવલ્લેજ થાય છે. માટે He નું 'મેં' કરવું.)

With an......burst out—અત્યંત તિરસ્કારયુક્ત મુખમુદ્રા કરી તે ભભૂકી ઊઠી.
Clumsy, country lout—કઢંગા ગામડિયા ગમાર.
How can I afford—મને કેમ પાલવે.

8.

Bed—ખાટલો. Careful—સાવચેત.
It was not unlikely—તે અસંભવિત ન હતું.
Topsy-turvy—અસ્તવ્યસ્ત.
His heart gave thud—હૃદયમાં ધ્રાસ્કો પડ્યો.
Was missing--ગુમ થઈ હતી.
Searched—તપાસી.
In the......finding it--તે જડશે એવી વ્યર્થ આશાથી.
Flung himself upon—પછડાઈને પડ્યો.
Outburst of laughter—અટ્ટહાસ્ય.

9.

Tattered blanket—જીર્ણ કામળો.
In sheer despair—અત્યંત નિરાશાથી.
Abstaining......altogether—સદંતર અન્નત્યાગથી.
Weary life—શ્રમિત જીવન.
Devoting......prayers—પ્રાર્થનામાં ગાળવાનો.
Being pleased—પ્રસન્ન થઈને.
Showed himself—દર્શન દીધાં.
Shrewdly inquired—ચતુરાઈથી પૂછ્યું.
Restored to him his-sight—નેત્રદાન આપ્યું.
Kingly powers--રાજ્યલક્ષ્મી.
Boon—વરદાન. Prosperity—સમૃદ્ધિ.

10.

Exceedingly--ખૂબ. Print...foot--જોડા વિનાનાં પગલાં
Plain--મેદાન. Thunderstruck--ભયભીત.
Ghost--ભૂત. Rising ground--ટેકરી.
Impression--છાપ, પગલાં. Fancy--કલ્પના.
Toes--આંગળા. Heel--એડી.
In the least--જરા પણ.
Fluttering--અસ્થિર; ઊડતા.
Fortification--કિલ્લો; વાડ.
To the last degree--ખૂબ; અત્યંત.
Mistaking--ભૂલ થાપ ખાતો. Stump--ઠૂંઠું.

11.

Dealings with--ના સાથેના વ્યવહારમાં.
Showed himself--દેખાતો.
If also a stern man--કડક હોવા ઉપરાંત; (અથવા) ગણીએ તો કડક હતો.
Self-controlled--સંયમી.
Acted......impetuosity--ક્રોધમય કે આવેશમય આચરણ કરતો.
Save......drunk--પ્રમત્ત દશામાં ન હોય ત્યારે.
Looked after--કાળજી રાખતો.
General welfare--સામાન્ય સુખાકારી.
Considerate actions--વિચારશીલ કાર્યો.
Rest houses--વિશ્રામસ્થાનો.
Was interested--રસ લેતો.
Restrictive legislation--નિષેધક કાયદાઓ.
Time-honoured custom--પરંપરાગત રૂઢિ

12.

Tolerably rich—ઠીક ઠીક પૈસાદાર.

Caravan—વણજાર. Highway-men—લૂંટારા.

To procure—મેળવવું. On credit—ઉધાર.

Would......you—તને દુઃખમુક્ત કર્યો હોત

A copper—એક પાઇ. Solace—આશ્વાસન.

It were better—બહેતર છે કે.

Suddenly—એકાએક.

13.

Badly adulterated with sand—રેતીથી ખૂબ સેળભેળ થયેલ.

Local paper—સ્થાનિક પત્ર.

Extracted—તારવી કાઢી છે. Rascal—બદમાસ.

Scriptural measure of restitution—જેવા સાથે તેવા, એ ન્યાયે.

Detected—પકડાયો.

14.

Will—વસિયતનામું. Persuaded—સમજાવ્યો.

Was closely muffled—સંપૂર્ણ રીતે ઢાંકી દેવામાં આવ્યો.

Bequeathed—વારસામાં આપી.

Across the street—શેરીના નાકા પરનો.

Deserving—લાયક; Had to assent—કબૂલ કરવું પડ્યું.

Expose the fraud—પોકળ ખુલ્લું કરવું.

Took him at his word--તેના જ શબ્દોનો પ્રયોગ તેની સામે કર્યો.
Bemoanings and bewailings--શોક અને વિષાદ.
To renounce--ત્યજવું. Duties--નિત્યકર્મ.

17.

Of eminence--પ્રખ્યાત. Piece—ચિત્રકામ.
Utmost......exhausted—બધું કૌશલ્ય વાપર્યું હતું.
Was exposed--ખુલ્લુ મૂકવામાં આવ્યું.
With directions--અને એવી સૂચના કરી કે
To mark—નિશાની મૂકવી.
Which lay—પાસે પડેલી. Erroneous--ભૂલ ભરેલ.
In general applauded--સામાન્ય રીતે વખાણ્યું.
Talent at criticism—કલા વિવેચન શક્તિ.
Was mortified--અત્યંત દુઃખી થયો.
One universal blot—એક મોટા ધાબા રૂપે.
Stroke--રેખા.
Not...disapprobation-અણગમો દર્શાવતી નિશાનીઓથી કલંકિત ન થઈ હોય.
Trial—પ્રયોગ. Beauties--કલા; સૌન્દર્ય.
Complied—તેમ કર્યું.
Replete...beauty—સૌન્દર્યદર્શક ચિહ્નોથી ભરપૂર.
Condemned--અવગણના પામી હતી.
Received......approbation—પ્રશંસાને પાત્ર બની હતી.

18.

Wonderful—અદ્ભુત. Glory—કાંતિ.
Shelter—આશ્રય.

Pad--ખોળ.
Contumelious passage--અપમાનજનક બોલાબોલી.
Gossips--નવરા માણસો.
The pad......vivacity--એક બીજા તરફ ખોળની ઝડપથી ફેંકાફેંકી થઇ.
Vivacity--ચપળતાથી.
At any rate--એટલું તો ખરું જ.
Spoke......freedom--ફાવે તેમ ખૂબ બોલ્યા.

21.

Gazing--જોતા.
Occupy......sides--સામસામી બાજુ ઊભા છે.
Back parts--પાછલા ભાગ.
Collect--સમન્વય કરીએ; ભેળા કરીએ.
Pretty complete idea--સંપૂર્ણ ખ્યાલ.
Partial--એકપક્ષી; અધૂરો.
Be assumed--ગણવામાં આવે.
Absolute verity--પરમ સત્ય.
Contemplates--વિચારે છે.
Standpoint--દૃષ્ટિબિન્દુ.
Perspective--મનોભાવના; મનોભૂમિકા.
To embrace......infinite--અનંત સત્ય કે સંપૂર્ણતાની બધી બાજુઓને એકી સાથે જોવા.
Finite being--અપૂર્ણ પ્રાણી.
An angle corresponding .....predispositions--તેની નૈતિક, બૌદ્ધિક કે રસિક પૂર્વવૃત્તિઓ (પૂર્વગ્રહો) પ્રમાણેનો જ કોણ.

Native or acquired--કુદરતી કે પાછળથી ઘડાયેલ.
Phase--પાસું. Visual angle--દષ્ટિકોણ.
Entire plan--એકજ માર્ગ.
Detail--રેખા. Totality--સર્વસ્વ.

22.

Concurred--ના સાથે સંમત થતા.
Supported his authority--તેની સત્તાને ટેકો આપતા.
Private men--ખારવા.
Tumultuously--જુસ્સાથી; હોહો કરતા.
Expostulated--ચર્ચા કરી.
Mingled threats--ધમકીઓ પણ ભેળવી.
Instantly--તરતજ. Of no avail--નકામું.
To have recourse to--નો આશ્રય લેવો,
Arts--યુક્તિઓ.
Which having been tried--જેનો ઉપયોગ થવાથી.
Soothe--શાંત કરવી. Passions--જુસ્સો; ઝનુન.
Command--અંકુશ રાખવા. To give way--નમી જવું.
Torrent--ધસારો; પ્રવાહ (અહીં જુસ્સાનો પ્રવાહ).
Impetuous--પ્રચંડ; ઉગ્ર. Solemnly--ગંભીરપણે.
Comply with--ને કબૂલ રાખશે.
Provided--જો.
Direct his course--પાછો ફરશે.

23.

Outskirts--ભાગોળ; સીમાડો.
Godfearing--પ્રભુથી ડરીને ચાલનારી; ધર્મભીરુ.

26.

Exercise—કસરત.
At their option—તેમની મરજીની વાત.
Or—નહિતર. Prospects—ભાવિ અપેક્ષાઓ.
They are pressed for time—સમયનો અભાવ છે.
Miscalculate—ખોટી ગણતરી કરે છે.
Vigorous—ખૂબ.
Astonishing—આશ્ચર્યજનક.
Invigorating the system—શરીર-તંત્રને પુષ્ટિ આપવામાં
Will be made up—નો બદલો મળી રહેશે.
Many times over—હજારગણો.
Their......study—અભ્યાસમાં મગ્ન થાય છે.

27.

Doings—રહેણી કરણી.
Strongly built—મજબૂત બાંધાના.
Slim—એકવડાં. Well-knit—સુડોળ.
Figures—આકૃતિ. With—ને લીધે.
Airs—દેખાવ. Swarthy—કાળી પડી ગયેલી.
Cooking pot—પાટિયો; હાંડલું.
Is splitting—ફાટે છે.
Fold of the upper garment—સાડીની સળ.
Adjusted and tidied—સ્વચ્છ અને વ્યવસ્થિત કરી
All...span—ઝડપથી.

28.

Ascetic—યતિ; યોગી. Plank—પાટિયું.
Personal appearance—શારીરિક સૌન્દર્ય.

Threading--પરોવતી.
Fist clenched—વાળેલી મુઠ્ઠી.

30.

Mingled......wonder—ભય અને આશ્ચર્યથી મિશ્રત
Showers of sparks--તણખાની ઝડી.
Rolling one above the other--એક બીજા પર વીંટળાતી.
Sheets of flames--અગ્નિની જ્વાલા.
Direction—દિશા.
As new,.....roar—જેમ નવા પુકારો આ ઘુમરાણમાં ભળ્યા.
Alarm-bell--બંબાનો ઘંટ.
Cracking of flames--જ્વાલાઓના કડાકા.
Twined--વીંટળાઇ વળતાં.
Obstacle--વચમાં આવતા વસ્તુ; અંતરાયો.
Refreshed by food--મળેલા ખોરાકથી પ્રજ્વલિત થઇને.
Light, bustle--ભડાકા અને દોડાદોડ.
Darted--આગળ દોડ્યો.
Figures—આકૃતિઓ.
Tearing to and fro—અહીં તહીં ઉતાવળે દોડતા:
Endeavouring--પ્રયત્ન કરતા.
Yard and outhouses—ચોગાન અને વાડાઓ.
Coming laden--બોજો ઉપાડીને આવતા.
Tumbled down--ગબડતું. Beams--ગોલ; ભારોટ.

31.

Tortoises—કાચબા. Point--સ્થળ.
Journey's end--મુસાફરીનો અંત
Marked individuals—ચોક્કસ કાચબાઓ.

Threading--પરોવતી.
Fist clenched--વાળેલી મુઠ્ઠી.

30.

Mingled......wonder—ભય અને આશ્ચર્યથી મિશ્રત
Showers of sparks--તણખાની ઝડી.
Rolling one above the other--એક બીજા પર વીંટળાતી.
Sheets of flames--અગ્નિની જ્વાલા.
Direction—દિશા.
As new......roar—જેમ નવા પુકારો આ ગુમરાણમાં ભળ્યા.
Alarm-bell--બંબાનો ઘટ.
Cracking of flames--જ્વાલાઓના કડાકા.
Twined--વીંટળાઇ વળતાં.
Obstacle—વચમાં આવતી વસ્તુ; અંતરાયો.
Refreshed by food--મળેલા ખોરાકથી પ્રજ્વલિત થઇને.
Light, bustle—ભડાકા અને દોડાદોડ.
Darted--આગળ દોડ્યો.
Figures--આકૃતિઓ.
Tearing to and fro—અહીં તહીં ઉતાવળે દોડતા.
Endeavouring—પ્રયત્ન કરતા.
Yard and outhouses—ચોગાન અને વાડાઓ.
Coming laden--બોજો ઉપાડીને આવતા.
Tumbled down--ગબડ્યું. Beams--મોભ; બારોટ.

31.

Tortoises—કાચબા. Point--સ્થળ.
Journey's end--મુસાફરીનો અંત
Marked individuals—ચોક્કસ કાચબાઓ.

This.........it—આ દર્પણમાં તે પ્રતિબિંબિત થયું છે;—તેનું પ્રતિબિંબ પડયું છે.

33.

Put up—ઊતર્યો. Inn—હોટલ.

Tremendous—પ્રચંડ.

When I......it—જ્યારે મને બરાબર નજર નાખવાનો અવકાશ મળ્યો ત્યારે.

In the.........wind—તેજ ફૂંકતા પવનના ક્ષોભ સહિત.

Confounded—ગભરાવી નાખ્યો.

Watery walls—દીવાલ જેવાં પ્રચંડ મોજાંઓ

Rolling in—ઊછળતાં; ગબડતાં.

Tumbled into surf—ભાંગીને ફીણવાળાં મોજાં બની જતાં.

Engulf the town—શહેરને ડુબાવી દેશે.

Receding—પાછળ જતું. To scoop out—કોતરવું.

Beach—કિનારે. Undermine—ખોદી નાખવું.

Undulating—ઊંચી નીચી થતી.

Shivered and shook—હચમચાવી નાખતા.

Booming sound—ઘોર ગર્જના.

Tumultuously—પ્રચંડ રીતે.

As soon as made—ઘડાતો કે તરતજ.

Beat another shape—બીજી આકૃતિ ધારણ કરતો.

Horizon—ક્ષિતિજ. Towers—મિનારા.

Rose and fell—ઊંચી નીચી થવા લાગી.

Flew fast and thick—ઝડપથી દોડવા લાગ્યાં.

Rending and upheaving—તૂટફાટ અને ઉથલપાથલ.

34.

Veiling—ઢાંકી દેવું. Line—હાર.
Galloping steeds—દોડતા ઘોડા.
Drifted slowly aside—ધીમે ધીમે દૂર ચાલ્યું ગયું.
In one wild heap—ભયંકર સમૂહમાં, ભયંકર અથડાઅથડીમાં.
Balls—ગોળીઓ. Struggling—લથડતા; ફાંફાં મારતા.
Snorting chargers—હાંફતા ઘોડાઓ.
Ironshod feet—લોખંડની એડીવાળા પગો (જોડા પહેરેલા માણસો.)
Staggering figures—લથડતી મનુષ્યાકૃતિઓ.
Hatless—હેટ વિનાના. Bewildered—ગભરાયેલા.
Half stunned—અર્ધ-મૂર્છિત.
Foreground—પુરોભાગ.
Furiously—જુસ્સાથી; ઝપાટાબંધ.
Hale—અણુઘવાયેલ..
All......safety—નિર્ભય સ્થળે પહોંચી જવાના એકજ ધ્યેયથી પ્રેરાઇને.
They......formation—ત્યાં તેઓ પોતાની ભગ્ન-પ્રાય ટુકડીને ફરી જમા કરી શકે.

35.

Can be seen and known—જોઇ શકાય છે અને જાણી શકાય છે.
Few—થોડાં જ માણસો.
Injures—તેમાં ક્ષતિ પહોંચાડે છે.
Ceases to feel—તેનું અસ્તિત્વ તે ભૂલી જાય છે; તેને ભાન રહેતી નથી.

It is not too......food--તે એવુ નથી કે તેમાંથી મનુષ્ય પ્રકૃતિને યોગ્ય શુભ અથવાં તેજોમય ચિન્તન ન મળી રહે.
Is fitted--લાયક છે. Functions--કાર્ય.
Perpetual--શાશ્વત. Exalting--મહત્તા; ઉન્નતિ.
Soothing--સાન્ત્વન આપવા માટે.
Purifying......dust--તેમાંથી સર્વ મલિનતા દૂર કરવા માટે.
Capricious--તરંગી. Awful--ભયંકર.
Almost......passions--તેના વિવિધ તરંગોમાં માનવ જીવન સમાન.
Spiritual--સાત્વિક. Tenderness--મૃદુતા.
Divine--દૈવી. Infinity--અનન્તતામાં.
Its appeal. ....essential--આપણાં માનવ તત્વો ઉપર તેનો શિક્ષા-નિર્દેશ અથવા તેનું સુખદાયિત્વ જેટલી સ્પષ્ટ રીતે અંકિત માલુમ પડે છે તેટલી જ સ્પષ્ટતાથી તે આપણામાંના અમર તત્ત્વોને જગાવે છે-પ્રબોધે છે.

36.

Wild whirling eddies--ભયંકર ઘુમરીઓ.
Mad foamy oceans--ગાંડાતુર ફેનિલ સમુદ્રો.
Without law--કોઈ પણ જાતના કાયદા વિના.
Sternly delayed--ખૂબ મોડો આપવામાં આવે છે--નો સં વિલંબ થાય છે.
It is what--એમ નો.
Denied--અસ્વીકાર કર્યો.
Knew......to be--તેનું અસ્તિત્વ ન માન્યું; કદી પણ ન હોઇ શકે એમ તેઓએ જાણ્યું છે.
Strong--મજબૂત (અહીં : ચિરસ્થાયી).

Artillery—તોપગોળા   Trundling—ગડગડ ના
Infinite—અસંખ્ય   Bonfires—જય રોશનીઓ
To blaze—ઝળકી રહે તેવી
To call halt—એકદમ થોભી જવા
Baton—શસ્ત્ર "In   no"—ખુદાની ખાતર એમ ન કર.

37

Great . . glass—અરિસામાં જોવાથી ઘણા દુઃખો ઉત્પન્ન થાય છે
From childhood up—નાનપણથી માંડીને
Tells,   lies—મીઠાં અસત્યો કહે છે
Before   age—વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે વૈરાગ્ય આવે તે પહેલાં
Mournful and deploring eyes—શોકપૂર્ણ અને દુઃખમય નજરે
Counterfeit—પ્રતિબિંબ
To have . to him—તેને ભાન થાય
Sensitive—લાગણી-પ્રધાન
To the point of tears—રડવાની અણી સુધી આવે
Secret vanity—ગૂઢ અહંભાવ.
Unfavourable comment—અશુભમતી ટીકા
Personal appearance—શારીરિક સૌન્દર્ય
Perhaps owes .. popularity—તેની ઘણી ખરી લોકપ્રિયતાનું કારણ કદાચ એ હોય કે
Nursery—બાળવર્ગ.
Moods—મનોવૃત્તિ, મનોદશા
Ugly ducklings—બેડોળ બતક જેવા
Not.... .reluctance—મરજી વિના

Had their origin—તેમનું કારણ હતું.
Masculine—પૌરુષ.

38.

I shall never have—હું હવે રાખીશ નહિ.
Lying on his back—ચત્તો પાટ પડેલો.
Claws wrung—વળી ગયેલા નહોર.
My......hollow—મારા હૃદયમાં શૂન્યતા પ્રસરી.
Get over—ભૂલી શકે.
Morbid—સુતમૂત; ગ્લાનિમય
Giving way to—ને વશ થઈને.
Memories—સ્મરણો.
It is......breathing—હૃદયના ગૂઢતમ ઊંડાણમાં તે શ્વાસોચ્છ્વાસની માફક આપણા આત્મતંત્રનો એક ભાગ બની રહે છે.
To know......there—તેનું અસ્તિત્વ જણાય છે.
Extraordinary—અદ્‌ભુત.

39.

General agreement—સર્વસ્વીકૃત; સર્વમાન્ય.
Has had a chilling effect upon—ને ધક્કો પહોંચાડ્યો છે.
Civilities of behaviour—વિવેકમય વર્તણૂક; આચારની સામાન્ય સભ્યતા.
Kindly and tolerable—મમતાળુ અને સહૃદય.
By.........law—કાયદાની મદદથી.
Symbol—પ્રતીક.
Institution—સંસ્થા.
Angels—ફિરસ્તાઓ.
Material attack—શારીરિક હુમલો; બાહ્ય આક્રમણ.

Lift man--લિફ્ટ ચલાવનાર માણસ.
Moral affront--નૈતિક અપમાન.
Physical violence--શારીરિક બળ.
Restore--પાછું લાવવું.
He would......revenge--તેણે અસરકારક ખૂબીભર્યું વેર લીધું હોત.
Elaborate politeness--ખૂબ વિવેક; અતિશય (શ્રમસાધિત) વિનય.
Victory--વિજય.
Boor- અવિવેકી માણસ
Material advantage--સ્થૂળ લાભ.
Spiritual--સાત્ત્વિક; આધ્યાત્મિક.
Commend--ની ભલામણ કરું છું; સૂચવું છું.
Pavements--બાંધેલી પગથીઓ.
"Took the wall"--ભીંતને અડીને ચાલતો.
Had......footing--તેના પગ તદ્દન કોરા રહેતા.
I........scoundrel--હું મારો ભીંત નજીકનો રસ્તો બદમાશને કદી આપતો નથી.
Stepping with a bow into the road--નીચા વળી સલામ કરીને રસ્તામાં ઊતરી પડતાં.
Will agree--કબૂલ કરશે.
Flung--નાખ્યો હોત; પછાડ્યો હોત.

40.

Who are......doing--જેઓ હંમેશાં કાંઈને કાંઈ કામ લઈ કરતા હોય છે.
Devil--સેતાન. I take it--હું માનું છું.

Denouncing—તિરસ્કારતો. Waste—વ્યય.
Wager—ખાતરીથી કહુ છું.
Nobody is allowed to do nothing—કોઈને પણ નકામો બેસી રહેવા દેવામાં આવતો નથી
Muddle—અવ્યવસ્થિત સ્થિતિ, અસ્તવ્યસ્ત દશા.
Pass—સ્થિતિ. Active—સક્રિય.
It lacks—તેમાં અભાવ છે.
Passive ones—નિષ્ક્રિય. But—સિવાય.
Is misdirected—ખોટી દિશામાં વળેલી છે.

41.

All......art—બધી માનવ કલાકૃતિઓ.
Resistless.........perseverance—અપ્રતિરુધ્ય ખંત; ન ખાળી શકાય તેવું ખંતનું સામર્થ્ય.
Quarry—ખાણ. Pickaxe—તીકમ; કુહાડી.
Impression—ઘા. Spade—કોદાળી.
General design—સમગ્ર યોજના.
Disproportion—અસમાનતા.
Petty operations—નાનાં કાર્યો. Incessantly—સતત.
Surmount—ની પાર ઊતરે છે.
Are levelled—સપાટ કરવામાં આવે છે.
Slender force—નાજુક બળ.

42.

Revive—સજીવન કરવી.
Pristine purity—પુરાણી પવિત્રતા.
Preserve and guard—નું રક્ષણ કરવું.
To.........foundation—પાયા ઊંડા નાખવા; પાયા મજબૂત કરવા.

Encouraging and stimulating—ઉત્તેજન આપીને.
Observance—પાલન. Precepts—સિદ્ધાંતો.
Well-being—સુખ.
World to come—બીજી દુનિયા.
To realize—પ્રાપ્ત કરવો; સિદ્ધ કરવો.
Grand ideal—ભવ્ય આદર્શ.
Humanity—માનવજાત. Co-operation—સહકાર.
Great......accomplished—મહાન કાર્યો સિદ્ધ થઈ શકે.
Earnestly urge—આગ્રહભરી વિનંતિ કરું છું.
United and knit together—એકમેક થઈ.
Generations to come—ભાવિ પ્રજા.

43.

Hoards—ધન સંચય. Own—માલિક છે.
Overpowering—વશ કરનાર. Abuse—દુરુપયોગ.
Saving instinct—સંચયની સ્વયંવૃત્તિ.
Falling a victim—ભોગ થઈ પડવો.
Surplus—વધારાની.
Sacred trust—પવિત્ર ટ્રસ્ટ (મિલકત.)
Is......administer—નો ઉપયોગ કરવા બંધાયેલો છે.
Master—માલિક. Miser—કંજૂસ.

44.

Fashion—ફેશન; લોકવ્યવહાર.
Bewail—ને માટે શોક કરવો.
Who .....mouth—જે ગર્ભશ્રીમંત નથી.
Heartily subscribe—તદ્દન મળતો થાઉં છું; પૂર્ણપણે સંમત થાઉં છું.

Legacy—વારસો. Prediction—ભવિષ્યવાણી.
Teachers—ઉપદેશકો. Martyrs—શહીદો.
Inventors—શોધકો. Statesmen—રાજનીતિજ્ઞો.
Men of affairs—ધંધાદારીઓ; પ્રાકૃત મનુષ્યો.
Have rendered......service—અસાધારણ સેવા કરી છે.
Humanity—માનવજાત. Immortal fame—અમર કીર્તિ.
Cradled, nursed and reared—જન્મવાનો, ઉછરવાનો અને પોષાવાનો
Stimulating—પ્રોત્સાહન.
School of poverty—દારિદ્ર શાળા; દારિદ્ર દશા.

45.

The rich......it—તેની બન્ને બાજુ આવેલી પુષ્કળ લીલોતરી (આ વાક્ય મોટું છે તેના યોગ્ય કકડા કરી ક્રિયાપદ ન હોય ત્યાં ગોઠવવું.)
Strewed with—છવાયેલી.
Just......fall—તાજેતરમાં પડવાની શરૂઆત કરતા.
Hedgerows—વાડ.
Wreaths of the bramble—ઝાંખરાની લાંબી જાળી.
Every variety—વૈવિધ્યવાળી.
Purplish red—લાલ જાંબુડો.
Unchanged......fir—દેવદારની અણુપલટેલી લીલી શોભા.
Contrasting—ભિન્ન દેખાતી.
Sycamore—અંજીરનાં ઝાડ.
Tawny—પીળું. Beech—બીચ ઝાડ.
Dry seer—સુકાંખખ. Oak—ઓકનું ઝાડ.
Bustle—ખડખડ અવાજ કરે છે.

Hardy—અક્કડ; દઢ.
Tint—રંગ; છાંટ.
Still......season—ઋતુ ન હોવા છતાં ખીલતા.
Ruddy berries—લાલ ગોળ કરમદાં.
Glowing—ચળકી ઊઠતાં.
Patch of common—નાનું ગોચર.

46.

May be debated—ચર્ચી શકાય.
Infinite......phrases—અનેક જાતની મર્યાદિત ઉક્તિઓ (કથનો).
Ultimate end—અંતિમ ધ્યેય.
Activity—પ્રવૃત્તિ.
Nobility—ઉત્કૃષ્ટતા.
Consistent with—ના સાથે સુસંગત.
Can be justified—નો બચાવ કરી શકાય.
Must be......pleas—નૈતિક સિદ્ધાંતોની કસોટીએ પાર ઊતરવો જોઇએ.
In ultimate analysis—અંતિમ પૃથક્કરણ કરતાં.
Vulgar—નીચ. Bloodshed—ખૂનરેજી.
Desolation—વિનાશ.
Process—ઘટના; ક્રિયા-પ્રવૃત્તિ.
General...self-respect—રાષ્ટ્રીય સ્વમાનમાં થયેલું અધઃપતન.
National individuality—પ્રજાકીય વ્યક્તિત્વ.
Was too......destruction—વિનાશની વિસ્તૃતતાથી તે તેનું માપ આંકવા પ્રેરાતો.
With—છતાંપણ.

Intellectual endowments—બૌદ્ધિક સંપત્તિ, બૌદ્ધિક વૈભવ.
Vouchsafed—મળેલાં હોય.
Reckless and defiant insolence—અવિચારી અને લડાયક ધૃષ્ટતા.
Which formed the matter of—નું કારણ હતું.
Ancient tragedy—ભૂતકાલીન કરુણ બનાવો.
Is at war with—વિરોધી છે.
Harmonies......life—માનવ જીવનની સુસંગતતા.

47.

Sting—દુઃખ.
It is not all shame-that makes him turn so red—શરમને લીધે તે લાલચોળ બને છે એવું નથી.
Demagogue—જનતાનો નેતા.
Copy book-maxims—અક્ષતરમાં આવતા સિદ્ધાંતો.
Ink-stained youths—અભ્યાસરત બાળકો.
Appearances—ટાપટીપ; બહારનો દેખાવ.

48.

Human......more—આથી વિશેષ મનુષ્ય પ્રકૃતિ સહન કરી શકે નહિ.
Manuscript—કાગળિયું.
Groping her way—ફાંફાં મારતાં પહોંચીને.
Sought...agony—થોડા સમય માટે દુઃખનો ભાર હળવો કરવા પ્રયત્ન કર્યો.
Wonderfully accomplishing—આશ્ચર્યભરી રીતે ખરી પાડતા.

Prediction--ભવિષ્યવાણી.
To be accounted for--નું કારણ હોવું.
Hollow murmurs--અસ્પષ્ટ અવાજ.
Was chilled--થીજી ગયું.

49

Teem with--ઉભરાય છે; પ્રફુલ્લિત થઈ રહે છે.
Delighted existence--આનંદી જીવન.
Myriads of--અસંખ્ય.
Crowd......view--મારી દષ્ટિએ પડે છે.
Trying......pinions--પાંખો ફફડાવે છે-પાંખોથી ઊડવાનો પ્રયત્ન કરે છે.
Sportive motions--રમતિયાળ હીલચાલ.
Wanton mazes--મનસ્વી ઘુમરીઓ.
Gratuitous activity--નિષ્કારણ ક્રિયા; અમસ્તી કાર્યપરતા.
Testify--બતાવે છે. Exultation--આનંદ.
Faculties--શક્તિઓ. Specimen--નમૂનો.
Half domesticated--અર્ધ પાળેલું.
The whole of--સમગ્ર.
Winged insect tribe--પાંખાળાં જીવડાંની જાત.
Intent......employments--પોતાના યોગ્ય કાર્યમાં તલ્લીન હોય છે.
Variety of constitution--શારીરિક ફેરફાર.
Offices--કાર્ય; ફરજ; સ્થિતિ.
Author......nature--ઈશ્વર.

50.

Assigned to them--તેમને માટે નિર્માણ કરી છે.

Jar or a jolt—અપમાન કે ધક્કો.
With......cast—જેમની સાથે તેનું જીવન ગૂંથાયું છે.
Mean or little—હલકા, નીચ.
Disputes—ઝઘડા. Unfair advantage—ખોટો લાભ.
Never......arguments—વિવાદના બદલામાં વ્યક્તિત્વવાળી માણસો કે તીવ્ર વચનોથી તે અંજાઈ જતો નથી.
Insinuates—ગર્ભિત રીતે કહેતો નથી.
Evil—કટુ વાક્ય.
Long sighted prudence—દીર્ઘદષ્ટિભર્યું ડહાપણ.
Maxim—સિદ્ધાન્ત. Should conduct—વર્તવું જોઈએ.
To be......insults—અપમાનથી ગુસ્સે થાય.
Indolent—મંદ. Forbearing—ક્ષમાશીલ.
Resigned—વિરક્ત.
Submits to—તાબે થાય છે, સ્વીકારે છે.
Inevitable—અનિવાર્ય. Bereavement—દુઃખ; હાનિ.
Irreparable—સુધરે નહિ તેવુ
Destiny—નિર્માણ.

51.

Enduring tenderness—અચળ મૃદુતા.
Transcends—વધી જાય છે.
Neither to be......selfishness—સ્વાર્થથી તે દબાતો નથી.
Daunted—ડરતો. Worthlessness—નાલાયકી.
stifled—ગૂંગળાઈ જતો. Ingratitude—કૃતઘ્નતા.
Surrender—ત્યાગ કરશે. Will glory—અભિમાન લેશે.
Exult—આનંદ માનશે. Disgrace—કલંક; બદનામી.
Love and cherish—પ્રેમથી લાડ કરશે.

Cast him off--તેને ત્યજી દે.

52.

Battered on--ના ઉપર અથડાઇ.
Many......him--તેના માર્ગમાં ભય તો ઘણો હતો.
Getting on to--ના સુધી પહોંચવાનું.
Reflected--વિચાર કર્યો.
Finally......swimmer--છેવટે તેણે તરનાર માણસની માફક પોતાના શરીરને વાળ્યું.
Body to the waist.........prison--કેડ સુધીનો ઉપલો ભાગ જેલમાં રાખ્યો અને
Felt anxiously--આતુરતાથી ફેરીવ્યું.
He worked it in--તેણે, તેને ગોઠવ્યું.
All......it--તેનાથી સ્વસ્થ થઇને.
Sill--બારીની પાળી
Wriggled out--અમળાઇને બહાર નીકળ્યો.
To tight......up--દીવાલ સાથે તે એટલું મજબૂત રીતે જકડાઇ ગયું હતું કે તેમાં આંગળીઓ ઘાલી ઊંચે લઇ શકાય તેમ ન હતું.

53.

Extraordinary--અસાધારણ.
Luxuriant--બહોળો.
Ninth......child--તેના નવમા વર્ષે તે ફિક્કો અને દુબળો બાળક હતો.
Diminutive--નાનો ઠીંગણો.
Stature--કદમાં.
Decidedly--ચોક્કસ.

Circumference--પહોળાઇ; વિસ્તાર.
Inheritance--વંશપરંપરાગત કુળસ્વભાવ.
Implanted--રેડાયો હતો.
Sturdy spirit--અદમ્ય જુસ્સો.
Nature.. ...breast-તેના હૃદયમાં કુદરતી રીતે કે વંશપરંપરાગત કુળસ્વભાવથી અદમ્ય જુસ્સો રેડાયો હતો.
It.........expanded—તેને વિકસવાનો સંપૂર્ણ અવકાશ મળ્યો.
Spare diet--ઓછો ખોરાક. Establishment—સંસ્થા.
Perhaps......at all--અને કદાચ આ કારણને લીધે જ તે પોતાની નવમી જન્મતિથિ સુધી પહોંચી શક્યો એમ કહી શકાય.
Keeping it—ઊજવતો હતો.
Coal-cellar—કોલસાની વખાર.
To participate—ભાગીદાર થવું; ભાગ લેવો.
Sound thrashing—સખત ફટકા.
For......hungry—ભૂખ્યા હોવાનો ભયંકર ગુનો કર્યા બદલ.
Apparition—અચાનક ફૂટી નીકળવાથી.
Beadle—દંડધર.
Striving........wicket--આગળો ખોલવાનો પ્રયત્ન કરતો.

54.

Are transplanted—અલગ થઈએ છીએ.
Parent tree—મૂળભૂત વૃક્ષ.
Poignant--દુઃસહ.
After-griefs—અનુવ્યથા; પાછળથી થતી વ્યથા.
Scars--ડાઘ. To be effaced--ભુસાવું.
Bruise—કચરી નાખે છે. Spirit--ઉત્સાહ; જુસ્સો.

Utter desertion—અસહ્ય એકલતા.

Want—અભાવ; ઉણપ.

But never......life—જ્યારે આપણે ગૃહરૂપી સ્વર્ગને પહેલી વાર છોડીએ છીએ......

Privation—ઉણપ.

Day of wretchedness—દર્દમય દિવસ.

55.

Have had their...condemnation—ના તરફ પૂરતો તિરસ્કાર બતાવવામાં આવ્યો છે.

Wasteful......display—નિરર્થક અને ખર્ચાળ ડોળદમામ.

They deserve...this—તેઓ એને પાત્ર છે.

Apart—ને બાજુએ મૂકતાં. Waste—નિરર્થક વ્યય.

Vulgar display—અશિષ્ટ તમાશા

Which........kind—જેમાં કોઈપણ પ્રકારની કળા કે સૌંદર્યનું નામ પણ ન હોય.

At the......debts—કરજના બોજા વહોરીને પણ.

Height of absurdity—બેવકૂફીની હદ.

Dull and monotonous—શુષ્ક અને નીરસ.

Occasional—પ્રાસંગિક, ક્વચિત્ આવતો.

Oasis—હરિયાળો પ્રદેશ.

Desert of soulless toil—ચેતનહીન મજૂરીની મરુભૂમિ.

Refuge—વિશ્રામ. Domesticity—ઘરકામ.

Prosaic—કંટાળાભરી. Business of life—જીવનની ઘટમાળ.

Consolation—વિશ્રામ; આનંદ.

Drab and cheerless—શુષ્ક અને આનંદશૂન્ય.

56.

Planted with—થી ભરેલો.

That were......(અહીં active વાપરો) જેના ઉપર ફળ અને
    ફૂલ પથરાયેલાં હતાં........
Interweave--વીંટળાઈ વળવું; સંકળાવું
Dressed in glorious habits—સુંદર વસ્ત્રોમાં સજ્જ થયેલા,
Confused harmony—સુભગ સંવાદ.
Seats—જગ્યા. Genius—ભેદી પુરુષ.
Passage—રસ્તો.

57.

Sentimental grievances—લાગણીજન્ય દુઃખો.
Ordinary......society—દુનિયાના સામાન્ય વ્યવહારમાં.
Sarcasm—કટાક્ષ. Reprimand—ઠપકો.
Holofernes—(Proper noun); વેદિયો.
Pooh—છટ્.
Who......uncharitably—એક માણસનું ઘસાતું બોલાય તેથી
    કોને નુકશાન?
Politeness--વિનય. Benevolence—ઉદારતા.
Wanted—નો અભાવ હતો,

58.

Authentic heads—પ્રમાણભૂત મુદ્દાઓ.
Discourse—ઉપદેશ. Disciples—શિષ્યો.
To which .....essential doctrine—જેમાં તેના મુખ્ય
    સિદ્ધાંત સમાઈ જાય છે.
All the......selfishness—અદમ્ય સ્વાર્થવૃત્તિને તે સર્વ દુઃખો
    અને અસંતોષનું મૂળ ગણે છે.
Craving individuality—લોલુપ વ્યક્તિત્વ.

Torment of greedy desire—સલોભ કામવૃત્તિજન્ય કલેશ.
To overcome—વશ કરવું.
Personal craving—વાસના.
Trouble—દુઃખમય. Sorrow—શોકમય.
Principal forms—મુખ્ય પ્રકારો.
Evil—અનિષ્ટ.
To gratify......sensuousness—ઇન્દ્રિયોને સંતોષવાની ઇચ્છા, કામવૃત્તિ છે.
Personal immortality—વ્યક્તિગત અમરત્વ.
Worldliness—સંસારીપણું.
Before......serene—જીવનમાં ગાંભીર્ય આવે તે પહેલાં.
Rule—ના પર શાસન કરે છે.
First personal pronoun—અહંભાવ.
Private thoughts—આંતર વિચારો.
Higher wisdom—મહા પ્રજ્ઞા.
Serenity of soul—આત્માની અનંત શાંતિ.
Extinction—દેહનાશ.
Futile personal aims—વ્યર્થ સ્વાર્થવૃત્તિ.
Necessarily—અવશ્ય. Base—નીચ.
Pitiful—દયાજનક. Dreadful—ભયંકર.

59.

Architects—શિલ્પીઓ.
Composed—બનાવ્યાં છે; તૈયાર કર્યાં છે.
Old traditions—પુરાણી પ્રથા.
In obedience to—ના પ્રમાણે; ને લક્ષમાં રાખીને.
Models—નમૂના. Devised—શોધી કાઢી છે; દાખલ કરી છે.—

To pack—સમાવવા. Vast metropolis—મહાન રાજધાની.
Mountains of houses—પર્વત જેવાં ઘરો.
Ambition—મહત્ત્વાકાંક્ષા.
Sky scrapers—ગગન ચુંબિત મકાનો.
Turrets—મિનારા; અગાસી. Heavens—આકાશ.
Are the pride of—ની મગરૂરી છે.
They......heart—તેના હૃદયમાં વધારે સચોટતાથી તેઓ જડાઈ જાય છે.
Vague sentiment—અસ્પષ્ટ હૃદયભાવ.
Inspires— પ્રકટાવે છે; ઉત્પન્ન કરે છે.
Proper— ક્ષમ્ય. Shudders—ભડકે છે, ધડકે છે.
Grandeur—ભવ્યતા. Imposing—ભભકાદાર; ભવ્ય.
Arrogance—ગુમાન. Just—ન્યાય્ય; યોગ્ય.
Original—મૌલિક. Characteristic—વિશિષ્ટ; લાક્ષણિક.
Suggested and enforced—સૂચિત, અને નફ્ફટકે નિર્મિત.
Environment—પરિસ્થિતિ.

60.

Physical—શારીરિક. Mental—માનસિક.
Peculiarities—વિચિત્રતા.
Rather than the reverse—નહિ કે બીજો કોઈ વિરોધી ભાવ.
Much too fond......to forget—બાળકો તરફ એટલાં બધાં વત્સલ હોય છે કે......ભૂલી જાય છે.
Little annoyance—થોડી હેરાનગતિ.
Immediate and remote—પાસેના અને દૂરના.
Veritable......noise—ઘોંઘાટના સજ્જત વંટોળિયા.

Sweep down the stairs--દાદરા નીચે પણ ઘસી જાય છે.
Front hall—આગળનું દિવાનખાનું.
Will be pronounced--ગણવામાં આવશે
Quite cheerful—ખૂબ આનંદી.
General arrangement--સર્વસામાન્ય માન્યતા.

61.

Business quality—વ્યાપારી ગુણ.
Clearness of judgment-સચોટ વિવેકશક્તિ.
Discerns—શોધી કાઢે છે.
Opportunities—તક.
Promptly utilized—તાત્કાલિક ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલી.
Involuntarily—અજાણપણે.
Carelessness of mind—ચિત્તની બેદરકારી.
Habit of indolence—આળસુ ટેવો.
Apathy and indifference—નિષ્ક્રિયતા અને ઉદાસીનતા.
Burden—જવાબદારી Tide—ભરતી.
To......flood—ભરતીનો લાભ લેવો.
Wafted...fortune—પરિણામે સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત કરવું.

62.

To take no notice of—દરકાર ન કરવી.
Set yourself against—તેમનાથી વિમુખ રહેતો.
Keeping aloof--અતડા રહેવું.
Hardship--વ્યથા.
Conceive a prejudice—પૂર્વગ્રહ બાંધવો.
Bad reasoning—અયુક્ત વિચારસરણી.
Disarm their hostility—તેમના વૈમનસ્યને પિગળાવશો.
Pique—ચીડ.

Resentment— ક્રોધ. Complaint—રોષ.
Were disposed to criticise—ટીકા કરવાની વૃત્તિ રાખતો.
Cannot help—ની શક્તિની બહારનું હોય.
To keep up appearances—ટાપટીપ રાખવી.
As defence...world—દુનિયાની નિરર્થક રોળમાંથી બચવા.
You will not be duped—તમે છેતરાશો નહિ.
Victim—ભોગ.
Vulgar prejudices—ક્ષુદ્ર પૂર્વગ્રહો.
Contempt—તિરસ્કાર.
Implies—સૂચવે છે.
You are......misfortunes—તેઓની અપૂર્ણતાઓ અથવા તેઓની દુર્દશાથી તું આનંદ પામે છે અને મનમાં ફુલાય છે.

63.

To contradict and confute—વિરોધ કરવા ખાતર અને દલીલ ખાતર.
Not to believe and take for granted—વગર વિચાર્યે ખરું માની લેવા ખાતર નહિ.
To find talk and discourse—વાતચીત અને વિવાદ કરવાની શક્તિ મેળવવા ખાતર.
To weigh and consider—વિચારપૂર્વક તુલના કરવા-ખાતર.
To be tasted—ઉપર ઉપરથી વાંચવા યોગ્ય.
To be swallowed—ધ્યાનપૂર્વક વાંચવા યોગ્ય.
To be chewed and digested—બરાબર સમજી અને મનન કરવા યોગ્ય.
Curiously—જિજ્ઞાસાપૂર્વક.
Deputy—મદદગાર

Extracts—નોંધ

In the less important arguments—ઓછા સત્ત્વવાળાં પુસ્તકો

Meaner sort of books—ક્ષુદ્ર પ્રકારનાં પુસ્તકો

Distilled books—ચૂંટી કાઢેલાં પુસ્તકો.

Flashy things—ચમકદાર.

Full—બહુશ્રુત.

Ready—ચપળ.

Exact—ચોક્કસ.

Confer—ચર્ચા કરવી.

Present wit—પ્રત્યુત્પન્ન મતિ.

If he read little ......doth not—જો તે ઓછું વાંચનાર હોય તો જે વસ્તુનું તેને જ્ઞાન નથી તે પોતે જાણે છે તેવો. ડોળ કરવા જેટલી ખંધાઈ તેનામાં હોવી જોઈએ.

64.

Cheerfulness of disposition—પ્રસન્ન પ્રકૃતિ.

Matter of inborn temperament—સાહજિક.

Capable of being trained and cultivated—કેળવી અને ખીલવી શકાય તેવી.

Two sides—બે પાસાં.

Power of will—ઈચ્છાશકિત.

To bring to bear—નો ઉપયોગ કરી શકીએ.

Reverse—અન્યથા.

Brightest side—અત્યંત ઉજ્જવળ બાજુ.

While we see......lining—જ્યારે આપણે દુઃખનો વિચાર કરીએ ત્યારે તેની સાથે દષ્ટિગોચર થતાં સુખની આશાનાં કિરણોને પણ લક્ષમાં લેવાં જોઈએ.

The beam in the eye—પ્રસન્ન પ્રકૃતિ.
Phases—પાસા
It shines upon coldness and warms it— તે પથ્થરને પિગળાવે છે.
Upon suffering and comforts it—દુઃખને હરે છે.
Upon ignorance and enlightens it—અજ્ઞાનને હરે છે.
Upon sorrow and cheers it—શોકને વિદારે છે.
Gives lustre to intellect—બુદ્ધિવિભવ એથી પ્રકાશ પામે છે.
Brightens—ઓપ આપે છે.
Sunshine of life—જીવિતનો ઉલ્લાસ.
Marvels—મહત્તા.
Acknowledged—અનુભવતાં.
Creation —વિશ્વ.
Dreary—ઉજ્જડ.
Lifeless—નિર્જીવ.
Soulless blank— નિષ્પ્રાણ શૂન્યતા.

65.

(a) Woe—દુઃખ. I see—મને થાય તે.
(b) Woodman—કઠિયારો.

66.

(a) No pride—અભિમાનને અવકાશ નથી.
Humble—નમ્ર. Guide—ભોમિયો.
(b) We must........may—જે વસ્તુ કરીએ કે ન કરીએ તે ચાલે તેમ હોય તેની પૂર્વે જે વસ્તુ કરવી જ જોઇએ તેવી હોય તે પ્રથમ કરવી. Obey—પાલન કરવું.
(c) Amiss—ત્રુટી.

67.

(a) Rose of health—સુરખીભરી લાલી.
Fair—પ્રકાશમય: ચળકતું. Day—દિવસના તેજ જેવું.
Hazel—ભૂરી.
(b) Would be busy—ગૂંથાઈ રહીશ. Satan—શયતાન.
For Satan........do— કારણ નવરો બેઠો નખ્ખોદ વાળે.
(c) Being lacked and lost—ચાલ્યું જાય.
Rack—આંકીએ છીએ. Possession—માલિકી.
(d) Service—કાર્ય. Unforeseen—અણધારેલું.
Venture—સાહસ કરે છે.
Woeful want—દુઃખમય ઉણપ.
May......taste—ભોગવવાની આશા રાખવી.

68.

(a) Glide—સરે છે. Endless—અનંત.
Daughters of the Night—તારિકાઓ.
Track—કેડી. Divine—સ્વર્ગીય.
Orbed souls—તારાઓ. For aye—હંમેશાં.
Blessing—આશીર્વાદરૂપ.
(b) Tempting aspect—મોહક દેખાવ.
Plenty—વિપુલતા.
A residence has found—નો વાસ છે.
Grandeur—ભવ્યતા. Infirm—અશક્ત.
Craved—ઇચ્છતો હતો.
Pempered—માતેલો; ચઢાવેલો.
Humbler shed—બીજે કોઈ હીન સ્થળે

69.

(a) Bower—કુંજ.
With joyful wing—આનંદથી ઉડતાં.
Companions—સહગામીઓ.

(b) Simple—સરળ.
Disdains a double part—છળપ્રપંચ કરવાનું તિરસ્કારે છે.
Screen of lies—અસત્યનો પડદો.

(c) Shall flourish and prevail—નો જ વિજય થશે.
Arts—ચાલબાજી. Flimsy cheat—ક્ષુલ્લક શઠ
Descry—પકડી પાડશે.
Who scruple not to lie—જૂઠું બોલવામાં અચકાતા નથી.

(d) Frowning fates—ક્રૂર વિધાતા.
Sanguine hopes—ઉત્સાહભરી આશા.
Virtuous aims—શુભ આદર્શ.
th'—the.
Rise......crew—સામાન્ય કોટિના માણસો કરતાં ઉચ્ચ કક્ષાએ પહોંચ.

70.

Irons—લોખંડના સળિયા. Knit—બાંધતો.
Brows—કપાળ. Wrought—ગૂંથેલો હતો.
Still and anon—વારંવાર.
Cheer'd......time—દુઃખમય સમયમાં આનંદ પ્રેરતો.
Crafty—સ્વાર્થમય.

If heaven be pleased—ઈશ્વરની ઈચ્છા એવી જ હોય.
To frown—કરડી નજરે જોવું.

71.

Philosopher—તત્ત્વવેત્તા. To undertake—માથે લેવું.
Pieces of silver—રૂપિયા. Avaricious—લોભી.
Grudged—ખૂંચ્યું. Rebuked—કટાક્ષ કર્યો; ઠપકો આપ્યો.

72.

Army of invasion—આક્રમણ-સૈન્ય.
Raft or skiff—ત્રાપો, હોડી. Patched up—બાંધેલી
Bits—કટકા. Crazy contrivance-મૂર્ખાઈ ભર્યા સાધનથી.
Sweet heart—પ્રિયા. Infirm—અશક્ત.
Cruiser—લડાયક વહાણ.

73.

Swift—ઝડપથી વહી જતા. Brook—ઝરો.
" Not-so "—એ અસંભવિત છે.
As long as time—અનંતકાળ સુધી.
If you would cross—જો તારે પાર જવું હોય તો.
Wade through life—જીવનના જળમાંથી માર્ગ કરવો પડશે.
Press through—માર્ગ કરવો. Check—અવરોધે.

74.

Dim—ઝાંખો.
Surrounded by flowers—પુષ્પોથી પરિવૃત્ત.
Wavered—ડગમગ્યો.
Tore himself away—તે બળ કરી છૂટયો; ને કઠણ મન કરી ત્યાગ્યું.

Perfect bliss—પૂર્ણ સુખ.
Eventful moment—મહાન પળે.
Renounced—ત્યાગ કર્યો.
Position—પદવી. Proud rank—માનભર્યો દરજ્જો.
Wanderer—મુસાફર. Earnestness—તમન્ના.
Eternal truth—શાશ્વત સત્ય.

75.

Talent—બુદ્ધિ સામર્થ્ય. For the want of—ને અભાવે
Every day...graves—હમેશાં મૃત્યુવશ થાય છે. ✓
Obscurity—અપ્રસિદ્ધિ Timidity—બીરુતા.
Could......induced—પ્રોત્સાહન આપવામાં આવ્યું હોત.
Would have......lengths—ઘણા આગળ વધ્યા હોત.
Career of fame—કીર્તિ માર્ગ.
Cold and danger—ભય અને જોખમ.
Scramble through—માર્ગ કરવો જોઈએ.

76.

Naval officer—નૌકાધિકારી.
Was bent on going—જવાને તત્પર થઈ રહ્યું હતું.
To bid farewell—જતી વખતે રજા લેવી.
Would be distressed—દુઃખ થશે.
Was struck—ચકિત થઈ ગઈ.
Decision—નિશ્ચય; નિર્ણય. To bless—સુખી રાખવાનું.

77.

(a) Friendship......reason—મૈત્રી વિવેક દૃષ્ટિથી. પર છે.
It—મૈત્રી. Gift—ભેટ, ઉપહાર.

Reward of virtue—સદ્‌ગુણના બદલામાં.
Would be to set......it—તેની કિંમત આંકવા જેવું થાય છે.
Have no friendship to give—કાંઇ મૈત્રી આપતા કરતા-નથી.
Company—સંગત; સોબત.
No nearer......friendship—ખરી મૈત્રીથી વધુ પાસે નથી (વેગળા છે).
Commercial reasons—વ્યાપારી કારણો સંયોગો.
Divine power—દૈવી શક્તિ.

(b) Print of a......foot—માણસનું જોડા વગરનું પગલું.
Plain—સ્પષ્ટ.
Thunder-struck—આભો; સ્તબ્ધ.
I Concluded—મારી ખાત્રી થઈ હતી.
Main land—ભૂ-પ્રદેશ.
Had wandered out to sea—દરિયામાં ભટકવા નીકળ્યા હતા.
Drawn by current—જળ પ્રવાહથી ધસડાઇને.
Contrary—પ્રતિકૂળ.

78.

(a) Pace—ગતિ. Elephant—હાથણી,
Shriek—ચીસ; ત્રાડ Charge—ધસારો
Party—ટોળું.
Instance—વખત. Rivulet—ઝરો.
Faced—સામે થઈ.
Fresh spears—ફરી વાર ભાલાંના ઘા.

Spearing—ભાલાના પ્રહાર.

Process—ક્રિયા, રીત. Reeled—ને ચક્કર આવ્યાં.

Sank down—ઢળી પડી.

Kneeling position—ઘૂંટણભેર.

(b) Crave—વધારેની ઇચ્છા રાખે છે.

Store—સંપત્તિ.

79.

(a) Jailer—દારોગો; જેલર

To announce—જાણ કરવા.

Will not impute—ના સંભવનો આરોપ નહિ મૂકું.

Rage and swear—ગુસ્સામાં ગાળો દે છે.

In obedience to the authorities—ઉપરી અધિકારીઓના હુકમ પ્રમાણે.

Fare you well—તારું ભલું થાઓ.

To bear lightly—હસતે મોઢે સહન કરવું.

What needs must be—જે થવાનું જ છે.

Errand—ફરજ.

Return your good wishes—તારી શુભેચ્છાઓનો આભાર માનું છું; તારું ભલું થાઓ.

80.

(a) claim—દાવો કરે.

Freely elected—સ્વતંત્રપણે ચૂંટાયેલા.

Ministries—પ્રધાનમંડળો.

Volunteers—સ્વયંસેવકો. Budgets—અંદાજપત્ર

To irrigate—નહેર કામ કરવું.

To mine her own ores—પોતાની ખાણો ખોદવી.
Sovereign—સાર્વભૌમ. Borders—સીમા.
Hand-in-hand—હાથ સાથે હાથ મિલાવી; એક બીજાની પડખે.
Can never be at rest—જંપશે નહિ.

(b) Deathless monument of murder—ખુના મરકીના અમર પ્રતીકરૂપ.
Coming conquerors—ભાવિ વિજેતાઓ.
Dance about you—તત્પર થઇ રહ્યા છે.
A yellow sea—પીળી પ્રજાનો સમુદ્ર.
Harsh prison—ભયંકર કેદખાનાંઓ.
Will be reared—ઊભાં થશે.

ગૂજરાતી કહેવતો

અણી ચૂક્યો સો વરસ જીવે–Threatened folks live long.

અતિશય લોભ તે પાપનું મૂળ—Much wants more and loses all.

અધૂરો ઘડો છલકાય—Empty vessels make most sound.

અર્થ સર્યા પછી વૈદ વેરી—When the cow is old she is soon sold.

આખો લાડવો એકદમ ન ખવાય—Rome was not built in a day.

આગ લાગે ત્યારે કૂવો ખોદવો—To shut the stabledoor when the steed is stolen.

આદર્યાં અધૂરાં રહે, હરિ કરે સો હોય—Man proposes, God disposes.

આપ ભલા તો જગ ભલા—Good mind, good find.

આપ મુવા વિના સ્વર્ગે ન જવાય— Crosses are ladders that lead to heaven.

આભ ફાટે ત્યાં થીગડું કેમ દેવાય?—No fence against a flail.

ઉતાવળે આંબા ન પાકે—Rome was not built in a day.

ઉલટો ચોર કોટવાલને દંડે—Roguery supplants justice.

ઉજળું એટલું દૂધ નહિ—All that glitters is not gold.

એક પંથ ઓર દો કાજ—To kill two birds with one stone.

કમ જોર ગુસ્સા બહોત—A little pot is soon hot.
કરો તેવું પામો—As you sow, so you reap.
કહેવું સહેલુ છે, કરવું કઠણ છે—Easier said than done.
કોઈને હાંણુ અને કોઇને હસવું—One man's meat is another man's poison.
ખાડો ખોદે તે પડે—Evil to him who evil thinks.
ખાળે ડૂચા અને દરવાજા મોકળા—Penny wise and pound foolish.
ખોદવો ડુંગર અને કાઢવો ઊંદર—Much ado about nothing.
ગઈ તિથિ જોષીએ ન વાંચે—Let bygones be bygones.
ગરમી ગરમીને મારે—Like cures like; diamond cuts diamonds.
ગાજ્યા મેઘ વરસે નહિ—Barking dogs seldom bite.
ગામ ત્યાં ઢેડવાડો—No rose without a thorn.
ઘરના છોકરા ઘંટી ચાટે ને ઉપાધ્યાયને આટો—Charity begins at home.
ઘેર ઘેર માટીના ચૂલા—No family without a feud.
ચડે તે પડે ને ભણે તે ભૂલે—A man is liable to err.
ચાકરી કરે તે ભાખરી પામે—No pains, no gains.
જેના આંખમાં કમળો હોય તે કમળો દેખે—All looks yellow to the jaundiced eye.
જેવા સાથે તેવા—Tit for tat.
જેવો દેશ તેવો વેશ—In Rome be a Roman.
ઝાઝી સુયાણીએ વેતર વંઠે—Too many cooks spoil the broth.
તરત દાન ને મહા પુણ્ય—A bird in the hand is worth two in the bush.

તેના ટાંટિયા તેનાજ ગળામાં—He is caught in his own trap.

દગા ફીસીકા સગા નહિ—*Cheating play never thrives.*

દાઝ્યા પર ડામ અને પડ્યા પર પાટુ—Salt to a sore.

દૂધનો દાઝેલો છાશ ફૂકી ફૂકીને પીએ—A burnt child dreads the fire.

દેખવું નહિ ને દાઝવું નહિ--Out of sight, out of mind.

ધરમની ગાયના દાંત કેવા જોવા?—Look not a gift horse in the mouth.

ધોબીનો કૂતરો નહિ ઘરનો ને નહિ ઘાટનો—A rolling stone *gathers no moss.*

ન કરે નારાયણ--God forbid.

ન બોલ્યામાં નવ ગુણ—Silence is golden.

નવરો બેઠો નખોદ વાળે—An idle brain is the devil's *workshop.*

નાચવુ નહિ તેને આંગણું વાંકું—A bad workman quarrels with his tools.

પગ જોઇને પાથરણું તાણો—Cut your coat according to *your cloth.*

પાણી પહેલાં પાળ બાંધવી—Prevention is better than cure.

પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી જણાય—Coming [illegible]vents cast their shadows [illegible] chil[illegible] [illegible]ather to the man.

પોત પોતાનાં ગીત સૌ ગા[illegible] own trumpet.

ફૂલ નહિને ફૂલની પાંખડી--Something is better than nothing.

બકરું કાઢતાં ઊંટ પેસે—All grasp, all lose.

બે હાથ વગર કંઇ તાળી પડે ?--No smoke without fire.

ભેંસ આગળ ભાગવત--Casting pearls before swine.

મન હોય તો માળવે જવાય—Where there is a will, there is a way.

માથું આપે તે મિત્ર—A friend in need is a friend indeed.

મારે તેની તરવાર—Might is right.

રજનું ગજ અને વાતનું વતેસર--To make a mountain of a molehill.

લખ્યા લેખ ટળે નહિ—There is no flying against fate.

વખાણી ખીચડી દાંતે વળગી—A full fed horse kicks his own master.

વાડ વગર વેલો ન ચડે--No flying without wings.

વાવે તેવું લણે—As you sow, so shall you reap.

વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ—Pride goeth before destruction.

વૈદનો વેરી વૈદ--Two of a trade seldom agree.

શીદ આવ્યા તો કે નાખો વખારે—A constant guest is never welcome.

શેરને માથે સવા શેર—Measure for measure.

સાઠી બુદ્ધિ નાઠી—Old age is second childhood.

સુડી વચ્ચે સોપારી—Between the hammer and the forge.

સુથારનું મન બાવળીએ—A cat always dreams of mice.

સો દા'ડા સાસુના તો એક દા'ડો વહુનો—Every dog has his day.

સોટી વાગે ચમચમ ને વિદ્યા આવે ધમધમ—Spare the rod and spoil the child.

હાથનાં કર્યાં હૈયે વાગે—As you sow, so shall you reap.

હિમ્મતે મરદા તો મદદે ખુદા—Fortune favours the brave.

હૈયે તેવું હોઠે—As we think, so we speak.

ENGLISH PROVERBS.

1. To add fuel to the fire--બળતામાં ઘી હોમવું.
2. All that glitters is not gold—ઊજળું એટલું દૂધ નહિ, પીળું તેટલું સોનું નહિ.
3. Make the best of a bad bargain...માથે પડી વિશ્વે દેવા.
4. Beggars can never be bankrupts...નાગો નહાય શું ને નીચોવે શું ?
5. To build castles in the air...શેખચલ્લીના વિચાર કરવા.
6. Deeds are better than words...કહેવા કરતાં કરવું ભલું.
7. A drowning man catches at a straw...ડૂબતો માણસ તરણું ઝાલે.
8. Empty vessel sounds the most...ખાલી ઘડો વાગે ઘણો.
9. Every cloud has silver a lining...કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે.

10. Example is better than precept...કહેવા કરતાં કરવું ભલું.
11. By fair or foul means...કાળાં ધોળાં કરીને.
12. First stroke is half the battle...પહેલો ઘા ને જીતી જાય.
13. Friends are many when the purse is full... લીલા વનના સૂડા ઘણા.
14. To kill the hen that lays golden eggs... મીઠાં ઝાડનાં મૂળ કાપવાં.
15. Half a loaf is better than no bread...નહિ મામા કરતાં કહેણો મામો સારો.
16. To harp on the same tune...રાંડ તારો રોટલો ને ઘડતાં ભાંગ્યો.
17. Hunger is the best sauce...ભૂખ ન જુએ ટાઢો ભાત
18. On the horns of a dilema ..સૂડી વચ્ચે સોપારી.
19. Strike the iron when it is hot...દાવ આવે સોગટી મારો.
20. Distance lends enchantment to the view... દૂરથી ડુંગર રળિયામણા.
21. A Jack of all trades...સબ બંદર કા વેપારી.
22. He jests at scars who never felt a wound... જેને વીત્યું હોય તે જાણે.
23. Little learning is a dangerous thing...અધૂરો ઘડો છલકાય; ખાલી ચણો વાગે ઘણો.
24. Man proposes, God disposes...માણસ ધારે કંઈ ને ઈશ્વર કરે કંઈ, (આદર્યાં અધુરાં રહે, હરિ કરે સો હોય.)
25. Money makes the mare go...દામ કરાવે કામ.

26. One swallow does not make summer—હળદરને ગાંઠીએ ગાંધી ન થવાય.
27. Patience and perseverance overcome mountains—ધીરજનાં ફળ મીઠાં.
28. Penny wise and pound foolish—ખાળે ડૂચા ને દરવાજા મોકળા.
29. Rome was not built in a day—ઉતાવળે આંબા પાકે નહિ.
30. To call spade a spade—કાણા ને કાણો કહેવો.
31. Two heads are better than one—એક કરતાં બે ભલા.
32. The slow and steady wins the race—ઉતાવળા સો બહાવરા ધીરા સો ગંભીર.
33. When sorrows come, they come not singly, but in battalions—અક્કરમીનો દડિયો કાણો.
34. Knowledge is power—બુદ્ધિ તેજ બળ.
35. Good physic is bitter—ઔષધ ગળ્યું ન હોય.
36. Health is wealth—પહેલું સુખ તે જાતે નર્યાં.
37. Early to bed, and early to rise; Makes a man healthy, wealthy and wise—રાતે વહેલા જે સૂઈ, વહેલા ઉઠે વીર, બળ બુદ્ધિ ધન વધે, સુખમાં રહે શરીર.
38. Live not to eat; but eat to live—ખાનપાનને ખાતર જિંદગી નથી, પણ જિંદગીને ખાતર ખાનપાન છે.
39. Union is strength—સંપ ત્યાં જંપ.
40. God helps those that help themselves—હિંમતે મરદા તો મદદે ખુદા.

41. Ill-gotten goods never prosper—ચોરીનું ચંડાળે જાય.
42. Talkers are no great doers—બોલે તે કરે નહિ.
43. Haste makes waste—ઉતાવળા સો બહાવરા.
44. A friend in need is a friend indeed—માથું આપે તે મિત્ર.
45. Hope is the anchor of life—આશા એ જીવનનો તંતુ છે.
46. Every potter praises his own pot: Every cook praises his own broth—વરને વરની મા વખાણે.
47. Such master, such man—વડ તેવા ટેટા.
48. New lords new laws—નવા રાજા, નવી પ્રજા.
49. Fretting care makes grey hair—ચિંતા ચિતા સમાન.
50. Set a thief to catch a thief—કાંટાથી કાંટો કાઢવો.
51. Faint hearts never win a fair lady—રડતો જાય તે મુવાની ખબર લાવે.
52. Gold is the dust that blinds all eyes—જર દેખીને મુનિવર ચળે.
53. Speech is the picture of mind—હૈયે તેવું હોઠે.
54. Blood is thicker than water—આંગળીથી નખ વેગળા; ડાંગે માર્યાં પાણી જુદા ન થાય.
55. Idle folks have the least leisure—કોડીની કમાઈ નહિ અને ઘડીની ફુરસદ નહિ.

56. An angel's face with devil's purpose—સફેદ ઠગ.
57. Leopard will never change his spots—કૂતરાની પૂછડી વાંકી તે વાંકી.
58. He that deals in dirt will not keep clean hands—કાજળની કોટડીમાં બેસનો હાથ લાગ્યા વગર ન રહે.
59. Never tread on a sore—પડતાને પાટુ ન મારો.
60. To catch two pigeons with one beam—એક કાંકરે બે પક્ષી મારવાં.
61. Count not your chickens before they are hatched—ઘઉં ખેતમાં ને બેટા પેટમાં.
62. A honeyed tongue, a heart of gall—મુખમેં રામ બગલમેં છૂરી.
63. Hope springs eternal in human breast—આશા અમર છે.
64. He will soon be a beggar that can't say no—એક નન્નો સો દુઃખને હણે.
65. Take not a musket to kill a butterfly—કીડી પર કટક ન ચડાવવું.
66. Money is a sword that can cut Gordian knot—જર ચાહે સો કરે.
67. Don't cry over spilt milk—ગઈ તિથિ જોષીએ ન વાંચે.
68. The pot calls the kettle black—ફૂંડું કાચરોટને હસે; ચારણી કરખડાને હસે.
69. The venom is in the tail—પૂંછડીએ ડંખ છે.

70. Fair faces need no paint—મોરનાં ઇંડાંને ચીતરવાં શાં ?
71. Spend and God will send—ખાનાર પીનાર ને ખુદા દેનાર.
72. Barking dogs seldom bite—ગાજ્યા મેઘ વરસે નહિ.
73. Cut your coat according to your cloth—પગ જોઈ પાથરણું તાણો.
74. It takes two to make a quarrel—બે હાથ વગર તાળી ન પડે.

Idioms :

અક્કલનો દુશ્મન—simpleton.
અક્કલને ને એને બાર ગાઉના છેટાં—he has no sense.
નહિ વાપરો તો અથાણું કરજો—preserve it for ever.
આકાશ પાતાળ એક કરવું—to try one's utmost.
આકાશનાં પક્ષી ઝાલવાં—to accomplish great things.
આંગળીને ટેરવે હોવું—to be at one's finger's end.
આંગળી પર નચાવવું—to make a tool of one.
આંગળાં કરડવાં—to show repentence or surprise.
આંખ કહાડવી—to look angrily at a man.
આંખ મીચવી—to sleep or die.
આંખમાં ધૂળ નાખવી—to throw dust in one's eyes.
આંખે કમળો હોવો—to be jealous.
તેનું મોઢું ઊતરી ગયું—turned pale.
ઉતારી પાડવું—to run down.
ઊગી નીકળવું—to bear fruit.

એકના બે ન થવુ—to be very obstinate.
કપાળ કૂટવુ—to beat the forehead.
કાળા અક્ષરને કૂટી મારે એવો છે—he is wholly illiterate.
કાળુ કર—go away
શુ કદી કાઢ્યો ?—what have you gained ?
કોઠુ નહિ આપવુ—not to mind to
કમર કસવી—to gird up one's loins.
કુંભાર કરતા ગધેડા ડાહ્યાં—fools rush in where angels fear to tread.
કાગનુ બેસવુ ને તાડનુ પડવુ—by a mere coincidence.
કાન ઘરેણે મૂકવા—to pretend not to hear.
કાનનો કાચો—credulous.
કાટલુ કાઢવું—to do away with.
કાન ઉઘાડવા—to give intimation
આંખ આડા કાન કરવા—to connive at it.
તેને સારી રીતે ખખડાવ્યો—he was taken to task.
એણે ટાઢ તડકો બહુ ખાધા છે—has seen all the vicissitudes.
ખાધો લાડવો ?—did you gain anything ?
તે શરીરે બહુ ગળાઈ ગયો—is much emaciated.
તે વાત જ તે ગળી ગયો—did not speak about it at all
ગંગા નહાયા—life's greatest aim has been achieved.
શ્રી ગણેશાયનમઃ કરવા—to make a beginning
ઘર ફૂટે ઘર જાય—disunion leads to downfall.
ઘરમા હાલ્લા અથડાય—to be very poor.
ઘડો ફૂટવો—to be exposed.

ઘડો ભરાવો—to be about to die.
ઘડો લાડવો થવો—to be ruined.
ચડતો દિવસ—days of prosperity and plenty.
ભમર ચડાવવી—to knit the eyebrows in anger.
ચડે તે પડે—every rise has its fall.
ચોખે ચોખી વાત કરવી—to call spade a spade.
ચાર દહાડાનું— transitory.
ચારે હાથ હેઠા પડવા—to be altogether helpless.
ઝેર ચડ્યું છે—the poison has taken effect.
છાતી તોડ કામ કરવું—to work very hard.
છાતીવાળું—courageous; enterprising.
છક્કડ ખાવી—to be cheated.
છઠ્ઠીના લેખ—destiny. જોડા મારવા—to scold.
જીવ ઊડી જવો—to lose heart.
જીવ લઈ નાસવું—to run for life.
જીવ ઠેકાણે ન રહ્યો—to be perplexed.
જીવ ટૂંકો થવો—to become less liberal than before.
જીવ તલપાપડ થઈ જવો—to be extremely impatient.
ત્રણ બદામનું માણસ—man of straw.
દમ લેવો—to take some rest.
દમ દેવો—to take to task.
દાંત પીસવા—to gnash one's teeth.
એના પેટમાં દાંત છે—he bears a grudge.
ધોળે દહાડે—in broad day-light.
નાક કાપાવવું—to lose one's honour and respect.
નાક નીચું થવું—to be humiliated.
પાણી છૂટવું (મોમાં)—to make one's mouth water.

પાણી પાય એટલું પીએ—to be completely under one's control.

પાણીચું આપવું—*to dismiss.*

પાતાળમાં પગ છે—he is very shrewd.

પડતો દહાડો—misfortune.

પાણીથી પાતળું કરવું—to scold severely.

પૂઠ પકડવી—to pursue.

પીઠ બતાવવી—to turn one's back and flee.

પીઠ થાબડવી—to encourage.

પગ થવા—to disappear.

પેટમાં પગ હોવા—to be very cunning.

પાણી જોઈ લેવું—to measure one's strength.

પાણી મૂકવું—to swear not to do a certain thing.

પાણી પાણી થઈ જવું—to perspire much owing to hard labour.

લોહીનું પાણી કરવું—to exert oneself too much without much caring for the effect.

ઊંડા પાણીમાં પેસવું—to undertake to do some hard work.

પાણીને મૂલે—for a trifle.

પેટમાં પેસી નીકળવું—to know one's secrets.

પેટ ખોલી વાત કરવી—to speak out frankly and freely.

ઠંડે પેટે—without any anxiety or concern.

પેટે પાટા બાંધવા—to fast.

ગળે પડવું—to charge some one without any ground.

પેચ રમવો—to play a deceitful game.
બારમો ચંદ્રમા—dire enmity.
બાંધી મૂઠી રાખવી—silence is prudence.
બે તરફની ઢોલકી વગાડવી—to displease neither party.
મૂછમાં હસવું—to laugh in the sleeves.
મન પર લેવું—to pay due attention.
મોટા મનનું—liberal.
માથું મારવું—to interfere.
માથું પાકી જવું—to be very much annoyed.
માથું ભાંગવું—to surpass in rivalry.
મિજાજમાં બહુ રાઈ છે—is very arrogant.
મૂછનો વાળ—favourite.
એક માળાના મણકા—birds of the same feather.
માથાનો ફરેલ—selfwilled, obstinate.
માથેથી ઉતારી નાખવું—to be free from all responsibility.
મોઢું ઊતરી જવું—to be all white and pale.
મોઢું કાળું કરવું—to suffer disgrace.
મોઢે ચડાવવું—to overfondle.
મોઢું ભરવું—to bribe.
મીઠા લોહીનું માણસ—sociable.
કંઈ ધાડ મારી કે ?—have you succeeded?
તોપ મારવી—to draw the long bow.
જપ મારવી—to be extremely sorry for one's fault.
માણસ જોઈને વાત કરવી—cleave the log according the grain.

માથું ખાવું—to bother.

માથામાં પવન ગખવો—to be very proud.

રાત થોડી ને વેશ ઘણા—art is long and time is fleeting.

રહ્યું સહ્યું—surplus.

રામબાણ દવા—a very efficacious medicine; panacea.

રંગમાં ભંગ—play ends in a fray.

લોહી તરસ્યું—blood-thirsty.

લોહીનું પાણી થવું—to toil, to drudge.

ટાઢા લોહીનો માણસ—a cool-tempered man.

સાત ગાઉથી નમસ્કાર કરવા—to give wide berth.

સાત ગળણે ગાળવું—to make a careful inquiry.

સાચને કદી ન લાગે આંચ—a clear conscience will bear any trouble.

શુક્કવાર વળવો—to be profited.

તેને મારા પર ચાર હાથ છે—I am very much under his favour.

હાથ કાપી આપવા—to bind oneself by giving one's signature.

હાથ દાબવો—to bribe.

હાથ ઉઠાવવો—to give up one's claims.

હાથ ફેરવી જવું—to steal away.

હસવાનું ખસવું થઈ જાય—what begins in play may end in fray.

હાજર સો હજૂર—first come, first served.

હોળીનું નાળિયેર—a cat's paw.

હથેલીમાં ચાંદ બતાવવો—to outwit.

હૈયું ભરાઇ આવવું—to be overcome with grief.
હૈયું ખાલી કરવું—to give vent to grief.

English Idioms.

To make the best of a bad bargain—પડયું પાનું સુધારી લેવું.
To beat a retreat— નાસી જવું.
To kill two birds with one stone—એક કાંકરે બે પક્ષી મારવાં.
To make a clean breast of—બધું કબૂલ કરી દેવું.
To hold a brief—તરફદારી કરવી, પક્ષ ખેંચવો.
To burn the candle at both ends—બન્ને બાજુથી ઘસાવું.
The coast is clear—માર્ગ મોકળો થયો છે.
Crocodile tears—ખોટો શોક દર્શાવવો.
His days are numbered—તેનું આવી બન્યું છે; તેનું મૃત્યુ સમીપ આવ્યું છે.
To show the white feather—બાયલાપણું-હીચકારાપણું દાખવવું.
The game is not worth the candle—એમાં કાંઈ કસ નથી.
To throw the gauntlet to—સામા થવું, યુદ્ધને માટે આવાહન કરવું.
Head over-heels (or heels over head)—ઊંધે માથે.
To take to heart—લાગી આવવું.
To take to one's heels—નાસી જવું.
To leave in the lurch—અણીને વખતે છેહ દેવો, ત્યજી દેવું.

A man of letters—વિદ્વાન.

To hit the nail on the head—મુદ્દો બરાબર સમજવો–સમજાવવો.

To pick a hole—છીદું શોધવું.

To play into one's hands—સામાની જાળમાં ફસાવું (સમાના હાથમાં રમવુ).

To pocket an insult—અપમાનનો કડવો ઘૂંટડો ગળી જવો,

To laugh in one's sleeves—મૂછમાં હસવું.

To give the slip—હટક આપવી.

There's many a slip between the cup and the lip—વચમાં આડી રાત તેની કરવી શી વાત ?

To do a good turn—કોઈનું ભલું કરવું.

To throw cold water on—ના ઉપર ઠંડું પાણી રેડવું, નિરુત્સાહ કરવું.

A man of his word—સત્યવાદી, વચન પાળનાર.

To run to earth—પકડી પાડવું, શોધી કાઢવું.

To give one the cold shoulder—કોઠું ન આપવું.

To fall foul of people—આથડી પડવું, લડી પડવું.

To let bygones be bygones—ગયેલી વાત ભૂલી જવી.

To nip in the bud—ઊગતું દાબવું.

To have an axe to grind—સ્વાર્થ હોવો.

To be out of one's depth—સમજણ-ગમ-ન પડવી.

A man of straw—હલકો માણસ, બે બદામનો, કોડીનો.

Apple of one's eyes—આંખની કીકી.

To keep the ball rolling—ચાલુ રાખવું.

To get to the bottom of a thing—નો તાગ લેવો.

To keep a person in the dark—અંધારામાં-રાખવું.
To burn one's fingers—છક્કડ ખાવી.
To come to hand—હાથે ચડવું.
To come to the point—મુદ્દાની વાત પર આવવું.
To throw dust in a man's eyes—આંખમાં ધૂળ નાખવી.
To make two ends meet—જમે ઉધાર પાસાં સરખાં કરવાં.
To go with the stream—ચાલતી ગાડીએ ચડી બેસવું.
To be on one's guard—ચોકતા રહેવું.
My hands are full—મને ઘડીની ફુરસદ નથી.
The kith and kin—સગાં વહાલાં.
To knock on the head—તોડી પાડવું
To turn over a new leaf—નવું જીવન શરૂ કરવું.
To make good—ભરપાઈ કરી આપવું.
To measure strength—બાકરી બાંધવી.
A hard nut to crack—કઠિન પ્રશ્ન.
To bear the palm—શ્રેષ્ઠ નીવડવું.
Part and parcel—ખાસ અંગ
To play one false—નિમકહરામ નીવડવું.
To play truant—નિશાળમાંથી નાસી જઈ રખડવું.
Point blank—સાફ.
Prima facie—દેખીતી રીતે.
Pros and cons—બન્ને બાજુ.
To pull the strings—દોરી સંચાર કરવો.
To put in a word—ભલામણ કરવી.
To call in question—ને માટે સંશય રાખવો.
A rainy day—વિપત્તિની વેળા.
To read between the lines—ગર્ભિત અર્થ સમજી જવો.
Red handed—ગુનો કરતાં.

His heart is in the right place—તે સહૃદય છે.
Rock-bottom prices—નીચામાં નીચો ભાવ.
Under the rose—ગુપ્ત રીતે.
True to one's salt—નિમકહલાલ થવું.
To set one's face against—દૃઢતાથી સામે થવું.
To step in another's shoes—બીજાની જગ્યાએ ઊભવું.
Sine die—અનિશ્ચિત સમય સુધી.
To stand to reason—બુદ્ધિગમ્ય હોવું.
To come to terms—સલાહ કરવી.
To draw a veil over—છુપાવવું.
Via media—મધ્ય માર્ગ
To make a virtue of necessity—પરાણે જતિ થવું.
The writing on the wall—ભવિષ્યના દુઃખની આગાહી.
First water—શ્રેષ્ઠ પંક્તિનું
To hold water—પાયાદાર હોવું
To pour oil on troubled waters—શાંત કરવું.
To put a spoke in one's wheel—ખાંચ નાખવી
The thin end of the wedge—ધીમો પગ પેસારો.
To keep the wolf from the door—ભૂખમરો અટકાવવો
A man of the world—વ્યવહારુ માણસ
To make short work of—ખલાસ કરવું.
To bell the cat—પહેલ કરવી.
To let the cat out of the bag—ખરી વાત બહાર પાડવી.
A wild goose chase—નિષ્ફળ શોધ
To lay heads together—મસલત કરવી.
At sixes and sevens—અસ્તવ્યસ્ત.
To carry coals to newcastle—વ્યર્થ કાર્ય કરવું.

Out of the frying pan into the fire—ઉલમાંથી ચુલમાં

In the blue moon—ભાગ્યેજ.

Washing one's dirty linen in the public—ગંદી વાતો બહાર લાવવી.

To fall flat—કંઇ અસર ન થવી.

Where the shoe pinches—શી મુશ્કેલી છે.

Blowing one's own trumpet—પોતાનો બણગો ફૂંકવો.

Tooth and nail—ખૂબ બળથી.

(He opposed the proposal tooth and nail)

He carried all before him—તેણે સંપૂર્ણ ફતેહ મેળવી.

To fan the flame—બળતામાં ઘી હોમવું.

To turn a deaf ear to—દરકાર ન કરવી.

To be in the good books of—ની મહેરબાની પ્રાપ્ત કરવી.

A wolf in sheep's clothing—દભી..

Beating about the bush—ગોળ ગોળ વાત કરવી.

To come off with flying colours—ફતેહમંદ નીવડવું.

To shake in one's shoes—ભયથી ધ્રુજવું.

To be at daggers drawn—દુશ્મનો હોવું.

In the nick of time—યોગ્ય ક્ષણે.

Thick and thin—મુશ્કેલીઓ

To wash one's hands of the whole matter—અમુક બાબતમાં હાથ ધોઇ નાખવા.

Within a stone's throw of—થોડેક દૂર.

To show the white feather—બીકણપણું બતાવવું.

To take a leaf out of one's book—નું અનુકરણ કરવું.

To stem the tide—સામનો કરવો.

To pour oil on troubled waters—શાંત કરવું.

ગુજરાતી જોડણી

અ

અખિલ
અખૂટ
અગિયાર
અઘટિત
અચિર
અચિંતું
અચૂક
અજિત
અજીઠું
અજીર્ણ
અજ્ઞાની
અઠવાડિક
અઠવાડિયું
અડધિયું
અણુમૂલ
અણિ(ણી)દાર
અતિથિ
અતિશય
અતુલ
અદ્ભુત
અદ્યાપિ
અદ્વિતીય
અધગૂડું
અધિક
અધિકાર

અનિચ્છા
અનિષ્ટ
અનુકરણ
અનુકૂલ
અનુજ્ઞા
અપરિચિત
અપૂર્ણ
અપૂર્વ
અભિરુચિ
અમારું
અમૂલ (લ્ય)
અર્વાચીન
અલિખિત
અલૌકિક
અવનિ
અવર્ણનીય
અવિવાહિત
અશિક્ષિત
અસ્તિત્વ.
અસ્થિર
અહર્નિશ
અહીં
અંગૂઠો
અંતિમ
અંધાધૂંધી

આ

અનાદિ
આકૃતિ
આજીવિકા
આજ્ઞાંકિત
આદિ
આબેહૂબ
આર્થિક
આશિષ
આશીર્વાદ

ઇ

ઇંદ્રિય
ઈ
ઈજા
ઇજ્જત
ઇતિ
ઈર્ષા
ઈશ્વર
ઈંટ

ઉ

ઉચિત
ઉત્તેજિત
ઉન્નતિ

ઊ

ઊગવું
ઊચકવું
ઊઠવું
ઊડવું
ઊતરવું
ઊભવું
ઊર્મિ
ઊંચું

એ

એકદેશીય
એશિયા

ઐ

ઐચ્છિક

ઓ

ઓજસ્વી
ઓશિયાળું

ઔ

ઔદ્યોગિક
કઠિન

કડિયો
કદી
કપૂત
કબૂલ
કરુણ
કલંકિત
કલ્પિત
કહીં
કંજૂસ
કાગળિયો
કાઠિયાવાડ
કાનૂન
કાબૂ
કારકિર્દી
કારીગ(ગી)રી
કિંતુ
કિંમતી
કીમત
કીર્તિ
કુલીન
કૂચ
કૂતરુ
કૂવો
કૃત્રિમ
કોશીશ
ક્રૂર
ક્ષત્રિય
ક્ષીણ

ખ

ખચિત (જડેલુ)
ખચીત-(ચોક્કસ)
ખિલવણી
ખૂટવુ
ખૂણો
ખૂન
ખૂલવુ

ગ

ગરીમ
ગૂંથણી
ગ્રીષ્મ

ચ

ચકચૂર
ચારિત્ર(ત્ર્ય)
ચિડાવુ
ચિંતનીય
ચીડવવુ
ચીતરવુ
ચુકાદો
ચૂપ
ચૂસવુ
ચૂંટણી

છ

છિન્નભિન્ન
છૂટ
છૂપુ

જ

જનની
જમીન
જાતીય
જિંદગી
જૂજ
જૂનુ

ઝ

ઝઝૂમવુ
ઝનૂન

ટ

ટિકિટ
ટૂંકુ

ઠ

ઠૂંઠુ

ડ

ડાઘાડૂઘી
ડૂસવુ

ઢ

ઢૂંઢવુ

ત

તકલીફ
તથાપિ
તરજૂમો
તરીકે
તહીં
તળિયુ
તખૂ
તારીખ

તીન
તૂટવું
ત્રીજું

થ
થૂંક

દ
દરમિયાન
દંપતી
દિન (દિવસ)
દીકરો
દીન (ગરીબ)
દીર્ઘ
દીવાલ
દૂધ
દૂર
દ્વિતીય

ધ
ધામધૂમ
ધાસ્તી
ધીરજ
ધુમાડો
ધ્રુજારી

ન
નખશિખ
નચિંત
નછૂટકે
નજદીક
નમૂનો
નવાજૂની
નસીબ
નહિ
નહીં
નાબૂદ
નામંજૂર
નિકટ
નિખાલસ
નિગૂઢ
નિદ્રા
નિમણૂક
નિયમિત
નિરાશા
નિરીક્ષણ
નિર્દોષ
નિવૃત્તિ
નીચ
નીડર
નીતિ
નીરસ
નીરોગી
નીવડવું
નૂતન

પ
પક્ષી
પરાધીન
પરિચિત
પરીક્ષા
પવિત્ર
પાણિ(હાથ)
પાણી
પાંડિત્ય
પીડા
પુણ્ય
પુર (શહેર)
પુકાર
પુજક
પૂરેપૂરું
પૂર્વ
પ્રતિજ્ઞા
પ્રવીણ
પ્રાચીન
પ્રીતિ

ફ
ફળીભૂત
ફૂટવું
ફૂલ
ફૂંકવું

બ
બક્ષિસ
બારીક
બિચારું
બીક
બીમારી
બૂમ

ભ
ભગિની

મ
મજદૂર
મજબૂત
મજૂર
મરણિયું
મશગૂલ
મશહૂર
મંજૂર
માથાકૂટ
માનીતું
માલૂમ
મિનિટ
મિલકત
મૂડીદાર
મૂર્ખ
મૂળ
મૂંગું

ય
યુવતી

ર
રજનિ (ની)
રજૂ
રમણીય
રમતિયાળ
રમૂજ
રાજકીય
રિવાજ
રુધિર
રૂપિયો

લ
લખલૂટ
લૂખું
લૂગડું
લૂટ

વ
વગેરે
વર્તણૂક
વત્સલ
વાજિંત્ર
વાણિયો
વાર્ષિક
વિચાર
વિચિત્ર
વિના
વિપરીત
વિભૂતિ
વિમાન
વિસ્તીર્ણ
વીજળી
વૈજ્ઞાનિક

શ
શહીદ
શિક્ષિકા
શિથિલ
શીતોષ્ણ
શૂન્ય
શ્રમિત

ષ
ષડ્રિપુ

સ
સક્રિય
સજાતીય
સબૂર
સમીક્ષા
સમૂહ
સંજીવની
સાત્ત્વિક
સાથી
સામાજિક
સાહિત્ય
સાંસારિક
સીધું
સૂકું
સૂક્ષ્મ
સૂચન
સૂઝવું
સૂનું
સૂંઘવું
સ્થિતિ
સ્પૂસ

હ
હંમેશાં
હજૂર
હરીફ
હોશિયાર
હોંશીલું

તીવ્ર
તૂટવું
ત્રીજું

થ
થૂંક

દ
દરમિયાન
દંપતી
દિન (દિવસ)
દીકરો
દીન (ગરીબ)
દીર્ઘ
દીવાલ
દૂધ
દૂર
દ્વિતીય

ધ
ધામધૂમ
ધાસ્તી
ધીરજ
ધુમાડો

ધ્રુજારી

ન
નખશિખ
નચિંત
નછૂટકે
નજદીક
નમૂનો
નવાજૂની
નસીબ
નહિ
નહીં
નાબૂદ
નામંજૂર
નિકટ
નિખાલસ
નિગૂઢ
નિદ્રા
નિમણૂક
નિયમિત
નિરાશા
નિરીક્ષણ
નિર્દોષ
નિવૃત્તિ
નીચ
નીડર
નીતિ
નીરસ
નીરોગી
નીવડવું
નૂતન

પ
પક્ષી
પરાધીન
પરિચિત
પરીક્ષા
પવિત્ર
પાણિ(હાથ)
પાણી
પાંડિત્ય
પીડા
પુણ્ય
પુર (શહેર)
પુકાર
પુજક
પૂરેપૂરું
પૂર્વ
પ્રતિજ્ઞા
પ્રવીણ
પ્રાચીન
પ્રામાણિક
પ્રીતિ

ફ
ફળીભૂત
ફૂટવું
ફૂલ
ફૂંકવું

બ
બક્ષિસ
બારીક
બિચારું
બીક
બીમારી
બૂમ

ભ
ભગિની
ભાડૂત
ભીખ
ભૂમિ
ભૂલ

મ
મજદૂર
મજબૂત
મજૂર
મરણિયું
મશગૂલ
મશહૂર
મંજૂર
માથાકૂટ
માનીતુ
માલૂમ
મિનિટ
મિલકત
મૂડીદાર
મૂર્ખ
મૂળ
મૂંગું

ય
યુવતી

ર
રજનિ (ની)
રજૂ
રમણીય
રમતિયાળ
રમૂજ
રાષ્ટ્રીય
રિવાજ
રુધિર
રૂપિયો

લ
લખલૂટ
લૂખું
લૂગડું
લૂટ

વ
વગેરે
વર્તણૂક
વસૂલ
વાજિંત્ર
વાણિયો
વાર્ષિક
વિચાર
વિચિત્ર
વિના
વિપરીત
વિભૂતિ
વિમાન
વિસ્તીર્ણ
વીજળી
વૈજ્ઞાનિક

શ
શહીદ
શિક્ષિકા
શિથિલ
શીતોષ્ણ
શૂન્ય
શ્રમિત

ષ
ષડ્રિપુ

સ
સક્રિય
સજાતીય
સબૂર
સમીક્ષા
સમૂહ
સંજીવની
સાત્ત્વિક
સાથી
સામાજિક
સાહિત્ય
સાંસારિક
સીધું
સૂકું
સૂક્ષ્મ
સૂચન
સૂઝવું
સૂનું
સૂંઘવું
સ્થિતિ
સ્થૂલ

હ
હંમેશાં
હજૂર
હરીફ
હોશિયાર
હોંશીલું

A

Abbey Abbot Abhorrence Abundance Abyss Academy Accelerate Accessible Accession Accommodation Accompany Accomplice Accrue Accuracy Ache Acknowledge Acquisition Acre Actuate Address Adequate Adherent Administration Aerial Aeroplane Aesthetic Affiliate Affliction Affluence Affright Affront Aggrandisement Aggravate Aggression Aghast Agony Agrarian Alcohol Alienate Allegiance Allegory Alleviate Allies Alliteration Altar Amateur Ambiguous Ameliorate Ammunition Analysis Ancient Angel Antithesis Apostle Apostrophe Apparatus Apparel Apparent Apparition Appease Appellant Appetite Apprentice Appropriation Approval Aquatic Architecture Ardour Arena Aristocracy Armistice Armour Arrogant Artillery Ascent Assent Assumption Atheist Attire Attorney Attribute Auction Audacity Audience Augment Augury Auspicious Austere Author Avalanche Avaricious Avocation Awe Awning Awkward.

B

Bailiff Balloon Banquet Beggar Beginning Believe Belligerent Benediction

Benefaction Benefit Beneficence Benign Berth Besiege Bicycle Bigotry Bridal Bridle Brittle Boundary Bounteous Bungalow Buoy Buoyancy Buoyant Bureaucracy Business Button Buttress.

C

Campaign Cannon Canvasser Capsize Career Caste Catalogue Celestial Ceiling Celibacy Centre Ceremony Champion Changeable Channel Chaos Check Cheque Chorus Cipher Civilization Cleanse Coarse Coastal Colleague Collision Colonel Column Commissioner Committee Commerce Compelled Competition Complement Compliment Complimentary Conceive Conception Concrete Concurrent Condone Conferred Condemn Confidant Confident Confiscate Congenial Conscience Consequence Consign Contagious Contempt Convenience Conversant Co-operation Correspondence Corollary Council Counsel Courtesy Criticism Culminate Curiosity Currency Curtain.

D

Dazzle Debt Deceased Deceitful Decency Decent Decipher Decision Deficiency

Definition Degree Deign Deity Delirium Deluge Demagogue Demeanour Democracy Dependant Dependent Depreciate Descent Description Desert Despair Despatch Dessert Destiny Destruction Develop Devour Devout Diagram Diagnosis Dialogue Diameter Diarchy Diarrhoea Diffident Dilemma Discipline Discretion Diseased Dissent Dodge Domineer Dose Doze Drastic Duel Dungeon Dyarchy Dyeing Dynasty Dysentery.

E

Eccentric Edible Efficiency Egotism Electricity Elicit Eligible Eloquence Emancipate Embarrassment Emigrant Encyclopædia Enhance Enumerate Enunciate Epidemic Equidistant Errand Erroneous Essence Essential Especially Establishment Etiquette Exaggerate Excellence Excitement Exemption Exhaust Existence

Fatigue Feasible Feature Feeble Feign Felicity Fertilise Fertility Fiasco Fiction Fictitious Fiend Figment Finance Fleece Flexible Flourish Fluctuate Foreign Foul Fountain Fracture Fragile Freeze Freight Fret Frolicsome Frontier Fulfil Fulfilled Furnance Furniture Futile.

G

Gaily Gale Gallant Galleon Galley Gallery Gallon Gallows Gaoler Garage Garrison Gaudy Gauge Gazette Gem Generator Generous Genteel Gentle Genuine Geometry Gerund Gesture Giddy Giraffe Girdle Glimmer Glistened Grammar Goal Governor Government Gradually Grandeur Graphite Grapple Grievance Grotesque Gruesome Guarantee

H

Hammer Handicap Handkerchief Harass Harbour Haughty Havoc Hazardous Heathen Height Heinous Heir Heredity Heresy Heretic Hidden Hideous Hiss Hoard Hoarse Horrible Horrid Horde Horizon Hostile Housewife Human Humane Humorous Hymn Hyperbole Hypocrisy Hypotenuse Hypothesis

Definition Degree Deign Deity Delirium. Deluge Demagogue Demeanour Democracy Dependant Dependent Depreciate Descent. Description Desert Despair Despatch Dessert Destiny Destruction Develop Devour Devout Diagram Diagnosis Dialogue Diameter Diarchy Diarrhoea Diffident Dilemma Discipline Discretion Diseased Dissent Dodge Domineer Dose Doze Drastic Duel Dungeon Dyarchy Dyeing Dynasty Dysentery.

E

Eccentric Edible Efficiency Egotism Electricity Elicit Eligible Eloquence Emancipate Embarrassment Emigrant Encyclopædia Enhance Enumerate Enunciate Epidemic Equidistant Errand Erroneous Essence Essential Especially Establishment Etiquette Exaggerate Excellence Excitement Exemption Exhaust Existence Exonerate Experience Exquisite Extreme Extremity Extemporaneous Extemporary Extinguish Extension.

F

Facilitate Facility Faction Faculty Fairy Farce Fascinate Fashion Fastened Fathom

Fatigue Feasible Feature Feeble Feign Felicity Fertilise Fertility Fiasco Fiction Fictitious Fiend Figment Finance Fleece Flexible Flourish Fluctuate Foreign Foul Fountain Fracture Fragile Freeze Freight Fret Frolicsome Frontier Fulfil Fulfilled Furnance Furniture Futile.

G

Gaily Gale Gallant Galleon Galley Gallery Gallon Gallows Gaoler Garage Garrison Gaudy Gauge Gazette Gem Generator Generous Genteel Gentle Genuine Geometry Gerund Gesture Giddy Giraffe Girdle Glimmer Glistened Grammar Goal Governor Government Gradually Grandeur Graphite Grapple Grievance Grotesque Gruesome Guarantee

H

Hammer Handicap Handkerchief Harass Harbour Haughty Havoc Hazardous Heathen Height Heinous Heir Heredity Heresy Heretic Hidden Hideous Hiss Hoard Hoarse Horrible Horrid Horde Horizon Hostile Housewife Human Humane Humorous Hymn Hyperbole Hypocrisy Hypotenuse Hypothesis

I

Iceberg Ideal Identity Idolatrous Ignominous Ignorance Illegal Illegible Illicit Illiterate Illusion Illustrious Imagine Immediately Imminent Immigrant Immutable Impartial Impatient Imperceptible Impertinent Impression Inauguration Incessant Inconvenience Indispensable Inertia Inferior Inferred Inscription Influence Influential Intelligent Initiative Integrity Intellectual Interference Intermittent Interior Interrupt Intricacy Intrigue Invasion Invention

J

Jailor Jaundice Jealousy Jewellery Jingle Journey Judgment Judiciary Jugglery Justify Juvenile.

K

Kaiser Kaleidoscope Keen Kerosene Kettle Kidnap Kidney Kiln Kitchen Knave Knead Knell Kneel Knit Knotty

L

Laboratory Lamentation Languid Launch League Lecture Legacy Lenient Levelling Library Licentious Liege Liquor Literacy Literature Litmus Logarithm Luminosity Luminous Luster Luxury

M

Machinery Magnanimity Magnet Magnificent Maiden Maintenance Manageable Manoeuvre Marriage Massacre Mausoleum Meadow Meagre Meddle Medicine Melancholy Memoir Mercenary Meridian Message Methylated Mettle Michael Microscope Militia Mischievous Monopoly Mortgage Mosque Mosquito Mountaineer Moustache Muddle Museum Mutineer Mutiny Myriad Mysterious Mystery.

N

Naked Narcotic Narrate Navigation Navy Necessary Necessitate Necessity Needle Nagative Negligence Neighbour Neutral Nickel Nineteen Nodding Nomination Nominee Notary Noticeable Notorious Nymph.

O

Oasis Obedience Observance Obstinacy Occasion Occult Occurrence Odious Odour Offence Omitted Omission Operation Opinion Optimism Orator Oriental Outrageous Override Oxygen

P

Painter Palate Palmist Pandemonium Parachute Parallel Paralysis Parasite

Parenthesis Parlour Parliament Parson Particle Particular Passion Patience Patient Peasant Peculiar Persecute Perseverance Persuade Perverse Petition Petroleum Physical Physician Physique Picturesque Pinnacle Piteous Pleasant Pneumonia Possession. Postpone Pottery Precaution Precedent Preference Premier Prescription Previous Principal Principle Privilege Programme

Q

Quack Quadratic Quadrilateral Quadruple Quarrel Quarrelling Quay

R

Radii Realm Receipt Receive Recommend Reconnoitre Reference Refraction Regime Reign Rein Relevant Reminiscence Remodelling Remuneration Rendezvous Repentance Repetition Retrieve Rhinoceros Ridiculous Rite Righteous Rigorous Riot Rogue Route Routine Rubbish Ryot

S

Sacrifice Saloon Scenery Scissors Secretary Secret Secrete Separate Sergeant Series Shoulder Sincere Sincerity Skilful Sober Sojourn

Solem Sovereign Species Spectator Spontaneous
Squash Squire Stair Stammer Stare
Statesman Stationary Stationery
Stomach Storey Substantial Successful Succour
Suffice Sufficent Superfluous Superintend
Superintendent Supplementary Suppress
Supreme Supremacy Surgeon Suspicion
Sustain Sustenance Swollen Symmetry

T

Tariff Telescope Temperance Temporary
Thermometer Transferred Transient Transparent
Travels Traveller Treason Truly Tuition
Tunnel Twentieth Tyrannical Tyrant

U

Ultimate Umpire Unanimous Unique Unity
Universe Universal Unscrupulous Urban
Utterance.

V

Vague Valley Vaporisation Vapour Variance
Various Vassal Vault Vehemence
Vehicle Vein Velocity Veneration Vengeance
Venison Venomous Venture Versatile
Vertical Vessel Vicious Vigilance Vigorous
Vigour Villain Virtuous Voluntary Volunteer
Voracious Voucher.

W

Weapon Wear Weather Welcome Welfare Whether Whistle Wicket Wield Woollen Worshipped Wreath Wreck Wrestle Wring Wrinkle Writing Written

X

Xmas X-rays

Y

Yatch Yawn Yearn Yield

Z

Zeal Zealous Zenith Zeppelin Zodiac Zone Zoology.